

**ความขัดแย้งระหว่างรัฐกับประชาชนชุมชนสะเอียบ อำเภอสอง
จังหวัดแพร่ ต่อกรณีการก่อสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้น**

นายวัชรินทร์ ศรีชุมพร

การศึกษาค้นคว้าอิสระนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต
แขนงวิชาการเมืองการปกครอง สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

พ.ศ. 2552

**Conflicts between Government with people in Tambol Sa-iab Song District in
Phrae Province to the case of construction Kaeng Suea Ten Dam**

Mr. Watcharin Srichumporn

**An Independent Study Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements for
the Degree of Master of Political Science in Politics and Government**

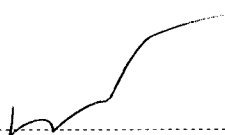
School of Political Science

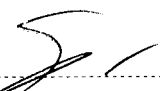
Sukhothai Thammathirat Open University

2009

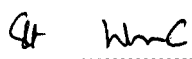
หัวข้อการศึกษาคั่นคว่ำอิสระ ความขัดแย้งระหว่างรัฐกับประชาชน ชุมชนละเอียดบ อำเภอสอง
จังหวัดแพร่ ต่อกรณีการก่อสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้น
ชื่อและนามสกุล นายวัชรินทร์ ศรีชุมพร
แขนงวิชา การเมืองการปกครอง
สาขาวิชา รัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
อาจารย์ที่ปรึกษา รองศาสตราจารย์ ฐโศธร ตู้ทองคำ

คณะกรรมการสอบการศึกษาคั่นคว่ำอิสระ ได้ให้ความเห็นชอบการศึกษาคั่นคว่ำอิสระ
ฉบับนี้แล้ว

..... ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ฐโศธร ตู้ทองคำ)

..... กรรมการ
(ศาสตราจารย์ นายแพทย์วันชัย วัฒนศัพท์)

คณะกรรมการบัณฑิตศึกษา ประจำสาขาวิชารัฐศาสตร์ อนุมัติให้รับการศึกษา
คั่นคว่ำอิสระฉบับนี้ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต
แขนงวิชาการเมืองการปกครอง สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

.....
(รองศาสตราจารย์ ฐปนรรต พรหมอินทร์)
ประธานกรรมการประจำสาขาวิชารัฐศาสตร์
วันที่ 11 เดือน ตุลาคม พ.ศ. 2553

ชื่อการศึกษาค้นคว้าอิสระ ความขัดแย้งระหว่างรัฐกับประชาชนชุมชนสะเอียบ อำเภอสอง
จังหวัดแพร่ ต่อกรณีการก่อสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้น

ผู้ศึกษา นายวัชรินทร์ ศรีชุมพร รหัสนักศึกษา 2488003274 ปริญญา รัฐศาสตรมหาบัณฑิต
(การเมืองการปกครอง) อาจารย์ที่ปรึกษา รองศาสตราจารย์ ธวัชธร ตู้ทองคำ ปีการศึกษา 2552

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาความเป็นมาของความขัดแย้งระหว่างรัฐกับประชาชนชุมชนสะเอียบ อำเภอสอง จังหวัดแพร่ ต่อกรณีการก่อสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้น 2) สาเหตุที่นำไปสู่ความขัดแย้งระหว่างรัฐกับประชาชนชุมชนสะเอียบ 3) ผลกระทบจากความขัดแย้งระหว่างรัฐกับประชาชนชุมชนสะเอียบ 4) แนวทางการแก้ไขปัญหาคความขัดแย้งระหว่างรัฐกับประชาชนชุมชนสะเอียบ ต่อกรณีการก่อสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้น

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพโดยการสำรวจเอกสารและการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกจากกลุ่มตัวอย่างจำนวนทั้งหมด 10 คนซึ่งประกอบด้วย ประชาชนในตำบลสะเอียบที่ได้รับผลกระทบจากการสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้น จำนวน 3 คน เจ้าหน้าที่ของรัฐ จำนวน 5 คน เจ้าหน้าที่องค์กรพัฒนาเอกชนและนักวิชาการ จำนวน 2 คน เครื่องมือที่ใช้ในการในการวิจัยเป็นแบบสัมภาษณ์ วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหาและการบรรยายเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า 1) ความเป็นมาของความขัดแย้งระหว่างรัฐกับประชาชนมาจากความต้องการของรัฐที่ให้มีการก่อสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้นทำให้มีความพยายามอพยพย้ายถิ่นฐานของประชาชนชุมชนสะเอียบ อีกทั้งยังเป็นการทำลายทรัพยากรธรรมชาติ 2) สาเหตุที่นำไปสู่ความขัดแย้งระหว่างรัฐกับประชาชน ได้แก่ การผลักดันโครงการก่อสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้นของรัฐโดยไม่ยอมรับฟังความคิดเห็นและการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจของประชาชนในพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบและความเข้าใจของประชาชนว่าการสร้างเขื่อนเป็นการทำลายทรัพยากรป่าไม้ 3) ผลกระทบจากความขัดแย้งระหว่างรัฐกับประชาชนคือการรวมตัวของประชาชนชุมชนสะเอียบเพื่อคัดค้านการก่อสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้นและ การชะลอการก่อสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้น 4) แนวทางการแก้ไขปัญหาคความขัดแย้งระหว่างรัฐกับประชาชน ได้แก่ การเปิดโอกาสให้ประชาชนเป็นผู้ร่วมตัดสินใจในการแก้ไขปัญหาร่วมกับภาครัฐ การเจรจาและการยอมรับ โดยสันติวิธี และการประนีประนอม

คำสำคัญ ความขัดแย้ง เขื่อนแก่งเสือเต้น แพร่

กิตติกรรมประกาศ

การศึกษาค้นคว้าอิสระฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยความช่วยเหลือจากหลาย ๆ ท่าน ซึ่งได้กรุณาช่วยเหลือในการให้คำปรึกษา ชี้แนะในการค้นคว้าและเรียบเรียงเพื่อเขียนในแต่ละหัวข้อให้ได้เนื้อหาที่ตรงประเด็น ตลอดจนการสนับสนุนในด้านเอกสารที่เป็นประโยชน์ในการนำมาศึกษาให้เกิดแนวคิด ซึ่งบางเรื่องยังสามารถนำมาใช้อ้างอิงได้อีกด้วย

ขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงแด่ท่านรองศาสตราจารย์ ฐ โสธร ผู้ทองคำ อาจารย์ที่ปรึกษาและประธานกรรมการสอบการศึกษาค้นคว้าอิสระประจำปีการศึกษา 2551 ซึ่งเป็นผู้ให้คำแนะนำในการแก้ไขปรับปรุงและพัฒนาการทำวิจัยในทุกขั้นตอนของงานการศึกษาค้นคว้าอิสระฉบับนี้ และกราบขอบพระคุณศาสตราจารย์ นพ.วันชัย วัฒนศัพท์ ที่รับเป็นกรรมการสอบการศึกษาค้นคว้าอิสระ และกราบขอบพระคุณ คณาจารย์สาขาวิชารัฐศาสตร์ แขนงวิชาการเมืองการปกครองทุกท่าน ที่ได้ให้ความรู้ในเนื้อหาวิชาการพื้นฐานที่เป็นประโยชน์ตามหลักสูตรสาขา

ในท้ายที่สุด ผู้ที่คอยให้ความช่วยเหลือสนับสนุนในด้านอื่น ๆ รวมทั้งคอยให้กำลังใจมาตลอดที่จะลืมมิได้นั้น ได้แก่ ภรรยาและลูก ที่จะขอแสดงความขอบคุณมา ณ ที่นี้ด้วยเช่นกัน

ประโยชน์อันใดที่เกิดจากการศึกษาค้นคว้าอิสระฉบับนี้ ข้าพเจ้าขอมอบให้บิดามารดา และผู้ที่อุปการคุณที่ไม่ได้เอ่ยนามไว้ ณ ที่นี้ ผู้ศึกษาหวังเป็นอย่างยิ่งว่า ผลงานการศึกษาค้นคว้าอิสระฉบับนี้จะเป็นประโยชน์และเป็นแนวทางศึกษาค้นคว้าต่อไปสำหรับผู้สนใจ

วัชรินทร์ ศรีชุมพร

สิงหาคม 2553

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
กิตติกรรมประกาศ	จ
สารบัญภาพ	ช
บทที่ 1 บทนำ	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
วัตถุประสงค์ของการศึกษา	7
กรอบแนวคิดการวิจัย	8
นิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย	10
ข้อจำกัดในการเก็บข้อมูล	10
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	11
บทที่ 2 แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	12
แนวคิดเกี่ยวกับความขัดแย้งและการจัดการความขัดแย้ง	12
แนวคิดนโยบายสาธารณะ	46
แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับประชาสังคม	48
แนวคิดชุมชนท้องถิ่น	55
แนวคิดเรื่องการมีส่วนร่วมทางการเมือง	64
แนวคิดเรื่องเชื่อมกับการสร้างเขื่อนและที่มาของเขื่อนแก่งเสือเต้น	66
วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง	76
ประวัติชุมชนสะเอียบ	81
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย	93
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	93
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	94
วิธีดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล	99
การวิเคราะห์ข้อมูล	99

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	100
ความเป็นมาของความขัดแย้ง ระหว่างรัฐกับประชาชนชุมชนสะเอียบ อำเภอสองแพร่ ต่อกรณีการก่อสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้น.....	101
สาเหตุของความขัดแย้งระหว่างรัฐกับประชาชนชุมชนสะเอียบ อำเภอสอง จังหวัดแพร่ ต่อ กรณีการก่อสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้น.....	117
ผลกระทบจากความขัดแย้งระหว่างรัฐกับประชาชนชุมชนสะเอียบอำเภอสอง จังหวัดแพร่ ต่อกรณีการก่อสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้นต่อกรณีการก่อสร้าง.....	128
แนวทางการแก้ไขปัญหาคความขัดแย้ง ระหว่างรัฐกับประชาชนชุมชนสะเอียบ อำเภอสอง จังหวัดแพร่ต่อกรณีการก่อสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้น	133
บทที่ 5 สรุปการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	139
สรุปการวิจัย	139
อภิปรายผล	146
ข้อเสนอแนะ.....	155
บรรณานุกรม.....	157
ภาคผนวก.....	166
ก แบบสัมภาษณ์สำหรับประชาชนในตำบลสะเอียบ	167
ข แบบสัมภาษณ์สำหรับเจ้าหน้าที่ของรัฐ.....	171
ค แบบสัมภาษณ์สำหรับเจ้าหน้าที่องค์กรพัฒนาเอกชนและนักวิชาการ.....	174
ง รูปภาพแสดงการเข้าสัมภาษณ์.....	177
จ รูปภาพแสดงการชุมนุมและกิจกรรมของชาวสะเอียบ.....	179
ประวัติผู้ศึกษา.....	184

สารบัญภาพ

	หน้า
ภาพที่ 1.1	ภาพกรอบแนวคิดการวิจัย..... 8
ภาพที่ 2.1	แผนที่แสดงที่ตั้งโครงการเขื่อน และพื้นที่ชลประทานในช่วง ฤดูแล้งที่จะได้รับ ผลประโยชน์จากการพัฒนาเขื่อน..... 86
ภาพที่ 2.2	แผนที่การใช้ที่ดิน อ่างเก็บน้ำเขื่อนแก่งเสือเต้น..... 87
ภาพที่ 2.3	แผนที่โครงการผันน้ำ แม่น้ำยม-แม่น้ำน่าน..... 88
ภาพที่ 2.4	แผนที่แสดงที่ตั้งเขื่อนและอ่างเก็บน้ำแก่งเสือเต้น..... 89
ภาพที่ 2.5	แผนที่แสดงพื้นที่สำหรับจัดทำแปลงอพยพโดยกรมชลประทาน..... 90
ภาพที่ 2.6	แผนที่ตั้งจังหวัดแพร่..... 91
ภาพที่ 2.7	แผนที่แสดงที่ตั้งอำเภอสอง..... 92

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

โครงการเขื่อนแก่งเสือเต้น (Kaeng Suea Ten Dam Project) ถือกำเนิดเมื่อ พ.ศ. 2523 หลังจากกรมชลประทานเริ่มโครงการชลประทาน " ลุ่มน้ำยม " โดยสร้างฝายทดน้ำกั้นลำน้ำยมที่อำเภอสอง จังหวัดแพร่ เพื่อผันน้ำเข้าสู่ระบบส่งน้ำของโครงการพื้นที่ 224,000 ไร่ พร้อมกับระบุว่า เพราะไม่มีแหล่งเก็บกักน้ำขนาดใหญ่ตอนบนเนื่องจากรัฐบาลตระหนักถึงปัญหาการขาดแคลนน้ำเพื่อการเกษตรในเขตบริเวณลุ่มน้ำเจ้าพระยาโดยเฉพาะในช่วงฤดูแล้งซึ่งนับวันจะมีความรุนแรงขึ้นเรื่อยๆ รวมทั้งปัญหาความต้องการพลังงานเพิ่มขึ้นทุกปี ๆ พื้นที่ลุ่มน้ำเจ้าพระยาเป็นพื้นที่ลุ่มน้ำที่ใหญ่ที่สุดในประเทศไทย มีพื้นที่ประมาณ 178,000 ตารางกิโลเมตร หรือร้อยละ 35 ของพื้นที่ทั้งหมดของประเทศ มีปริมาณน้ำในลุ่มน้ำเจ้าพระยาทั้งหมด เฉลี่ยประมาณปีละ 30,300 ล้านลูกบาศก์เมตรจนกระทั่งวันที่ 2 กันยายน พ.ศ. 2523 การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทยได้รับมอบหมายจากคณะรัฐมนตรี ให้ดำเนินการศึกษาโครงการผันน้ำอิง - ยม - น่าน เพื่อไปกักเก็บไว้ในอ่างแก่งเสือเต้นเพื่อใช้ในชลประทาน อีกส่วนหนึ่งจะผันเข้าคลองและอุโมงค์ผันน้ำเข้าสู่เขื่อนสิริกิติ์เพื่อผลิตกระแสไฟฟ้าเพิ่มขึ้นก่อนที่จะปล่อยน้ำที่เหลือลงทางด้านใต้เพื่อนำน้ำไปใช้ในการเกษตรชลประทานในลุ่มน้ำตอนล่างและที่ราบภาคกลาง เขื่อนแก่งเสือเต้นเดิมเป็นเขื่อนขนาดใหญ่ภายใต้โครงการผันน้ำกก - อิง - ยม - น่าน รับผิดชอบโดยการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทยโดยออกแบบไว้เป็น 2 ระยะคือระยะแรกเขื่อนสูง 72 เมตร และระยะที่สองจะเพิ่มความสูงขึ้นเป็น 92 เมตร ทำให้การบรรเทาปัญหาขาดแคลนน้ำทำได้ไม่เต็มพื้นที่ในด้านการเพาะปลูกอุปโภคบริโภคเขตสุโขทัย แพร่ พิชณุโลก พิษณุโลก และในปีเดียวกันนี้รัฐก็เริ่มมีแนวความคิดก่อสร้างโครงการเขื่อนแก่งเสือเต้นในพื้นที่ ตำบลสะเอียบ อำเภอสอง จังหวัดแพร่โดยกรมชลประทานจึงเริ่มขึ้นด้วยเหตุผลเพื่อกักเก็บน้ำไว้ใช้ในช่วงหน้าแล้งและป้องกันน้ำท่วมช่วงฤดูฝน โครงการเขื่อนแก่งเสือเต้นเบื้องต้นจะสร้างเป็นเขื่อนหินถมคอนกรีตตั้งอยู่ในเขต อำเภอสอง เหนือจุดบรรจบแม่น้ำยมและแม่น้ำาวขึ้นไปทางเหนือประมาณ 7 กิโลเมตร หรือห่างจากอำเภอเมือง จังหวัดแพร่ ไปทางเหนือประมาณ 50 กิโลเมตรโดยโครงการระบุถึงประโยชน์ของเขื่อนว่าจะมีผลดีต่อภาคการเกษตรช่วงฤดูแล้งในพื้นที่ภาคเหนือตอนล่าง และภาคกลาง 12 จังหวัด บรรเทาปัญหาน้ำท่วมในจังหวัดแพร่ และ

สุขโขทัย ฯลฯ อย่างไรก็ตามเอกสารโครงการระบุถึงผลกระทบของการสร้างเขื่อนด้วยว่าจะมีบ้านเรือนประชาชนถูกน้ำท่วมต้องอพยพไปอยู่ถิ่นฐานใหม่อยู่ที่ประมาณ 716 ครัวเรือนต้องโยกย้ายสัตว์ป่าบางชนิดออกจากบริเวณนั้นและจะสูญเสียพื้นที่ป่าประมาณ 48 ตารางกิโลเมตร เขื่อนแก่งเสือเต้นเดิมคือเขื่อนห้วยสักที่บ้านป่าสักซึ่งห่างจากจุดที่สร้างในปัจจุบันไปประมาณ 5 กิโลเมตร

โครงการเขื่อนแก่งเสือเต้นเป็นโครงการที่จะสร้างขึ้นในเขตอุทยานแห่งชาติแม่ยม (Mae Yom National Park) ที่มีพื้นที่ครอบคลุมอยู่ในท้องที่อำเภอวัง จังหวัดลำปางและอำเภอสอง จังหวัดแพร่ มีสภาพป่าอุดมสมบูรณ์เต็มไปด้วยป่าสักที่ขึ้นเองตามธรรมชาติอย่างหนาแน่นซึ่งมีขนาดสูงใหญ่งดงามมากนับได้ว่าเป็นตัวแทนป่าไม้สักของภาคเหนืออย่างดียิ่งมีไม้ที่มีค่าต่างๆ จำนวนมาก และทิวทัศน์ที่สวยงามมีเนื้อที่ประมาณ 284,218.75 ไร่หรือ 454.75 ตารางกิโลเมตร มีป่าสักที่สมบูรณ์ยิ่งในภาคเหนือสภาพป่าโดยทั่วไปสมบูรณ์ดี เป็นป่าต้นน้ำลำธารของแม่น้ำยมทั้งยังมีทิวทัศน์และเอกลักษณ์ทางธรรมชาติที่สวยงามลักษณะภูมิประเทศอุทยานแห่งชาติแม่ยม โดยทั่วไปจะมีลักษณะเป็นเทือกเขาสูงทั้งด้านทิศตะวันออกและทิศตะวันตกของพื้นที่ลาดลงมายังฝั่งแม่ยมซึ่งไหลผ่านตอนกลางของพื้นที่เทือกเขาเหล่านี้ เช่น คอยหลวง คอยยาว คอยขุนห้วยแปะ และคอยโตนเป็นต้นซึ่งเทือกเขาสูงดังกล่าวนี้เป็นต้นกำเนิดที่สำคัญของแม่น้ำและลำห้วยต่างๆ ที่ไหลลงสู่แม่น้ำยม อาทิ น้ำแม่ปุงน้ำแม่ล่า น้ำแม่เดิน น้ำแม่สะกินน้ำแม่เป้า ห้วยผาลาด ห้วยแม่ป่ง ห้วยแม่พุง ห้วยแม่แปง ห้วยเค็ดห้วยปุย ห้วยเลิม และห้วยแม่ปู้ เป็นต้น บริเวณที่ราบซึ่งมีความลาดเอียงจากแนวทิศเหนือไปทิศใต้โดยประมาณมีระดับความสูงประมาณ 180 เมตรจากระดับน้ำทะเลที่บริเวณอำเภอสองแล้วลดความสูงมาเป็นประมาณ 157 เมตร ส่วนทางด้านแนวทิศตะวันออกและทิศตะวันตกนั้นพื้นที่ลาดเอียงสู่แม่น้ำยมทั้งสองด้าน ส่วนใหญ่เป็นดินลูกรังและดินร่วนปนทราย ชนิดหินเป็นหินชั้นและหินเชล และพื้นที่จะอยู่ในชั้นคุณภาพลุ่มน้ำชั้นที่ 1, 2, 3, 4 และ 5 สภาพป่าส่วนใหญ่เป็นป่าค่อนข้างสมบูรณ์ประกอบด้วยชนิดป่าชนิดต่างๆ ได้แก่ ป่าเบญจพรรณ พบทั่วไปในเขตอุทยานแห่งชาติโดยเฉพาะตั้งแต่บริเวณเหนือเขื่อนขึ้นไปทางทิศตะวันตกของลำน้ำยมชนิดไม้ที่สำคัญ ได้แก่ สัก มะค่าโมง ฯลฯ และที่อุทยานแห่งชาติแม่ยมนี้ได้มีการเสนอโครงการสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้นโดยทางกรมชลประทานและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เริ่มทำการศึกษาดังแต่ พ.ศ. 2523 แต่ก็ยังคงไม่มีการดำเนินการก่อสร้าง เพราะมีการคัดค้านของชาวบ้านที่จะได้รับผลกระทบในการสร้างเขื่อน ซึ่งมีการต่อสู้กันมายาวนานราว 15 ปีแล้วที่ตั้งโครงการเขื่อนแก่งเสือเต้นนั้น ห้วยงานหรือสันเขื่อนอยู่ในเขตของ “อุทยานแห่งชาติแม่ยม” อำเภอสอง จังหวัดแพร่ โดยหากสร้างเขื่อนจะมีพื้นที่ที่จะได้รับผลกระทบประมาณ 62,500 ไร่ หรือประมาณ 100 ตารางกิโลเมตร พื้นที่ของอุทยานแห่งชาติแม่ยมจะถูกน้ำท่วมร้อยละ 40 และพื้นที่ทำกินและที่พักอาศัยของชาวบ้านจะถูก

น้ำท่วม ร้อยละ 60 พื้นที่ของอุทยานแห่งชาติแม่ยมซึ่งมีอยู่ประมาณ 284,000 ไร่ เป็นบริเวณที่มีป่า สักธรรมชาติสมบูรณ์ราว 60,000 ไร่ ซึ่งมีการระบุว่าป่าสักทองธรรมชาติที่แก่งเสือเต้นนี้เป็นป่าสัก ที่สมบูรณ์ผืนสุดท้ายของประเทศและของโลกหากสร้างเขื่อนป่าสักจะถูกน้ำท่วมไปราว 24,000 ไร่ ยังไม่รวมป่าประเภทอื่นๆ ส่วนพื้นที่ของชาวบ้านที่จะได้รับผลกระทบจากการสร้างเขื่อนแก่ง เสือเต้นนั้นก็มีการประเมินไว้ที่ตำบลสะเอียบ จังหวัดแพร่ 4 หมู่บ้าน ได้แก่ บ้านดอนแก้ว บ้านดอนชัย บ้านดอน ชัยสักทอง บ้านแม่เด่น อีกที่หนึ่งคือที่ อำเภอเชียงม่วน 11 หมู่บ้าน ได้แก่ บ้านแพทย์ บ้านหนอง หมู บ้านปากแฉกเหนือและใต้ บ้านบอดอง บ้านทุ่งมอก บ้านโป่งสนุก บ้านล่องอ้อ บ้านมาง บ้าน ทุ่งต้นลี บ้านหนองกลาง

ในพ.ศ. 2524 โครงการเขื่อนแก่งเสือเต้นซึ่งเป็นโครงการรับฝัดชอบของการไฟฟ้าฝ่าย ผลิตแห่งประเทศไทยมาโดยตลอดประมาณ 5 ปีโดยมีโครงการที่จะผลิตติดตั้งกระแสไฟฟ้า 48 เมกกะวัตต์ แต่เมื่อถูกคัดค้านจึงได้โอนไปให้กรมชลประทานเมื่อ พ.ศ. 2528 ก็เปลี่ยนวัตถุประสงค์ และให้เหตุผลหลักในการใช้น้ำเพื่อการชลประทานเป็นหลักแต่ก็มีได้ยกเลิกโครงการผลิตไฟฟ้าแต่ อย่างไม่ได้ นับตั้งแต่มีการดำเนินโครงการเขื่อนแก่งเสือเต้นเป็นต้นมาช่วงแรกถึงปีที่ 9 กระแสการ ต่อต้านของประชาชนยังไม่รุนแรง การดำเนินการของโครงการจึงเป็นเรื่องของฝ่ายรัฐบาลคือกรม ชลประทานและการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทยเป็นหลัก ทั้งสองฝ่ายได้ปฏิเสธไปมาจนกระทั่ง ต้น พ.ศ. 2532 ชาวอำเภอปงและอำเภอเชียงม่วน จังหวัดพะเยา ทราบข่าวจากอดีต สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและจากหนังสือพิมพ์ว่ารัฐบาลจะพิจารณาสร้างแก่งเสือเต้นทำให้ ประชาชนสองอำเภอเข้าใจว่าจะต้องถูกไล่ที่และถูกอพยพจึงได้หาแนวร่วมจากชาวบ้านตำบล สะเอียบ อำเภอสอง จึงเกิดการตื่นตัวและมีปฏิกิริยาคัดค้านเกิดขึ้นหลังนำการเสนอโครงการเขื่อน แก่งเสือเต้นมีเสียงคัดค้านจากหลายฝ่ายโดยเฉพาะประเด็นที่ทำให้ระบบนิเวศวิทยาสูญเสียมหาศาลเนื่องจากป่าสักทองผืนใหญ่ผืนสุดท้ายของประเทศ และป่าไม้เบญจพรรณกว่า 30,000 ไร่ จะถูกน้ำท่วมสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนมมากกว่า 30 ชนิด นกต่างๆ 123 ชนิด สัตว์เลื้อยคลานและสัตว์ครึ่ง บกครึ่งน้ำ 18 ชนิด (กรมป่าไม้ 2534 : 2)

เมื่อวันที่ 11 มิถุนายน พ.ศ. 2537 เกิดเหตุการณ์ขึ้นมีชาวบ้านตำบลสะเอียบเข้าไป ขัดขวางและรุมทำร้ายเจ้าหน้าที่และตัวแทนธนาคารโลกที่เข้ามาสำรวจพื้นที่ของบริษัทในการ สสำรวจการก่อสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้นจนเป็นเหตุให้รอดูและเอกสารของคณะเข้ามาสำรวจได้รับความเสียหายเหตุการณ์ครั้งนี้ถือว่าเป็นเหตุการณ์แรกของประวัติศาสตร์การต่อสู้ของชาวบ้านที่เข้าไป ขัดขวางเจ้าหน้าที่ที่ปรึกษาของธนาคารโลกซึ่งเป็นองค์การระหว่างประเทศที่ให้การสนับสนุน การสร้างเขื่อนในประเทศไทยมากที่สุดซึ่งผู้ที่ถูกทำร้ายให้เหตุผลว่าตนเองเพียงแค่จะผ่านเข้าไปดู พื้นที่โครงการและไม่ตั้งใจจะหยุดรถในหมู่บ้าน (จดหมายเปิดผนึกของบริษัท Agrisystems และ

บริษัทที่มถึงชาวบ้านที่คัดค้านโครงการแก่งเสือเต้น 15 มิถุนายน 2537 : 1) อย่างไรก็ตามข้อพิพาทดังกล่าวอาจเป็นไปตามคำเตือนของคณะกรรมการหมู่บ้านที่เคาระนูไว้ว่าชาวบ้านจะไม่อนุญาตให้บุคคลหรือคณะที่ศึกษาด้านต่างๆ ของโครงการเข้ามาสำรวจและหาข้อมูลในพื้นที่โครงการ โดยเฉพาะในเขตชุมชน (จดหมายเปิดผนึกของผู้นำชาวบ้านซึ่งเป็นพื้นที่รับน้ำของโครงการถึงหัวหน้าคณะโครงการพัฒนาลุ่มน้ำแม่ยม 10 มิถุนายน 2537 : 1) เพราะว่าก่อนหน้านั้นความตึงเครียดในชุมชนสะสมได้ก่อตัวขึ้นอย่างเงียบ ๆ เมื่อชาวบ้านได้รับแจ้งจากองค์กรส่วนท้องถิ่นว่าจะมีเจ้าหน้าที่จากธนาคารโลกจะเข้ามาสำรวจโครงการในหมู่บ้านชาวบ้านจึงประชุมและเตรียมเอกสารเพื่อคัดค้านการเข้าสำรวจจากนั้นได้มีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับนักวิชาการหลายสถาบันได้เข้ามาศึกษาผลกระทบไม่ว่าด้านสิ่งแวดล้อมและอื่นๆ เช่น มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ มหาวิทยาลัยมหิดล กรมป่าไม้ และบริษัทที่ปรึกษาของกรมชลประทานโดยมีการให้ข้อเสนอแนะและการแก้ไขผลกระทบที่เกิดขึ้นกับสิ่งแวดล้อมรวมถึงการไต่สวนใน พ.ศ. 2537 แต่ก็มีได้สร้างความพอใจแก่ทุกฝ่าย คั้งนั้น คณะกรรมการจึงมีมติให้แก้ไขโดยเร่งด่วนและวันที่ 4 ตุลาคม พ.ศ. 2538 คณะรัฐมนตรีแต่งตั้งคณะอนุกรรมการเฉพาะกิจเพื่อพิจารณาถึงผลกระทบสิ่งแวดล้อมต่างๆ เพื่อเสนอให้คณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติพิจารณาภายใน 90 วันโดยกำหนดหน้าที่คณะกรรมการ ดังนี้ (คณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติที่ 9/2538 : 38)

1. พิจารณาผลกระทบและเสนอแนวทางการแก้ไขผลกระทบสิ่งแวดล้อมจากการสร้างโครงการ
2. กำกับการจ้างที่ปรึกษาเพื่อศึกษาผลกระทบสิ่งแวดล้อมในโครงการ 3 ประเด็น คือ ธรณีวิทยา นิเวศวิทยาและการย้ายถิ่นฐานของราษฎร
3. พิจารณางบประมาณจัดสรรในการว่าจ้างที่ปรึกษา
4. เชิญบุคลากรผู้มีความรู้เข้ามาให้ข้อมูลและทำความเข้าใจกับราษฎร
5. แต่งตั้งคณะทำงานเพื่อทำหน้าที่ช่วยดำเนินการตามความจำเป็น
6. ปฏิบัติงานอื่นๆ ตามที่คณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติมอบหมาย
7. พิจารณาผลกระทบและเสนอแนวทางการแก้ไขผลกระทบสิ่งแวดล้อมจากการสร้างโครงการ
8. กำกับการจ้างที่ปรึกษาเพื่อศึกษาผลกระทบสิ่งแวดล้อมในโครงการ 3 ประเด็น คือ ธรณีวิทยา นิเวศวิทยาและการย้ายถิ่นฐานของราษฎร
9. พิจารณางบประมาณจัดสรรในการว่าจ้างที่ปรึกษา
10. เชิญบุคลากรผู้มีความรู้เข้ามาให้ข้อมูลและทำความเข้าใจกับราษฎร
11. แต่งตั้งคณะทำงานเพื่อทำหน้าที่ช่วยดำเนินการตามความจำเป็น

12. ปฏิบัติงานอื่น ๆ ตามที่คณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติมอบหมาย และต่อมาเมื่อ พ.ศ. 2538 ประเทศไทยต้องประสบปัญหาเรื่องน้ำท่วมใหญ่ในกรุงเทพฯ และหลายจังหวัดในภาคเหนือรวมทั้งจังหวัดแพร่โดยเฉพาะย่านการค้าในเขตเทศบาลเมืองแพร่ต้องจมอยู่ใต้กระแสน้ำ โดยที่ครั้งนี้ถือเป็นประวัติการณ์ในรอบ 10 ปีจึงคิดกันว่าหากขณะนั้นถ้ามีเขื่อนแก่งเสือเต้นก็จะแก้ปัญหาได้ไม่มากนักน้อยจึงเริ่มมีการคัดค้านจากประชาชนเกิดขึ้นมาอีกและในปีนี้อองกรมชลประทานและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมักอ้างเสมอว่าการสร้างเขื่อนจะสามารถแก้ไขปัญหาน้ำท่วมยังสร้างความไม่พอใจให้กับชาวสะเทียบเป็นอย่างมากที่ตระหนักว่าจะถูกไล่ที่หลังจากนั้นจึงเกิดการรวมตัวของชาวบ้านโดยตั้งตัวแทนปราชญ์ชาวบ้าน จำนวน 140 คน ขึ้นมาชี้แจงตอบโต้ด้านข้อมูลทางวิชาการที่มีทั้งเหตุและผลต่อภาครัฐและหน่วยงานรัฐเรื่อยมาเพื่อไม่สนับสนุนการสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้นแต่ก็ปรากฏว่าในขณะนั้นยังมีประชาชนให้การสนับสนุนการสร้างเขื่อนด้วยเช่นกันด้วยเห็นว่าเขื่อนที่จะสร้างนี้สามารถบรรเทาหรือแก้ไขปัญหาความแห้งแล้งบรรเทาปัญหาน้ำท่วม ช่วยเหลือด้านการเกษตรการบริโภคและอื่น ๆ ดังนั้นจึงแยกออกเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มที่ไม่เห็นด้วยและกลุ่มที่เห็นด้วยโดยแต่ละกลุ่มให้เหตุผลดังนี้ (อุคม รัตนิน 2538 : 7)

1. กลุ่มสนับสนุนการสร้างเขื่อนเห็นว่าการมีเขื่อนแก่งเสือเต้นถือเป็นหัวใจสำคัญอันหนึ่งของการพัฒนาลุ่มน้ำยม เพราะเขื่อนนี้จะเป็แหล่งเก็บน้ำในฤดูฝนไม่ให้น้ำท่วมและเก็บน้ำไว้ใช้ในฤดูแล้ง และมีความเห็นว่าผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมเชื่อว่าร้อยละ 10 เท่านั้นไม่ได้รุนแรงอย่างหลายฝ่ายเข้าใจ โดยให้เหตุผลควรมองที่ผลประโยชน์ของส่วนรวมเป็นสำคัญหากเห็นว่าดีก็ควรสนับสนุนการที่กล่าวกันว่าเขื่อนนี้จะทำลายสิ่งต่าง ๆ ประชาชนอาจขาดความเข้าใจเพราะในหลาย ๆ โครงการที่ผ่านมารัฐก็เข้าไปแก้ไข เช่นการให้มีการปลูกต้นไม้ทดแทนเมื่อมีการสร้างเขื่อนเสร็จเป็นต้น

2. กลุ่มขัดแย้ง มีความเห็นว่าการสร้างเขื่อนนี้เป็นเพียงความต้องการของชาวบ้านในภาคกลางและคนกรุงเทพฯ ที่มีน้ำใช้กันอย่างฟุ่มเฟือยและพวกที่เคียดแค้นกลับเป็นพวกที่อยู่อาศัยในพื้นที่การก่อสร้างเขื่อนและกลุ่มที่ขัดแย้งซึ่งส่วนใหญ่เป็นชาวบ้านที่อยู่ในพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบจากการสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้นมีความเข้าใจว่าคงจะเหมือนกับเหตุการณ์การก่อสร้างเขื่อนศรีนครินทร์ที่ชาวบ้านลุกขึ้นมาประท้วงคัดค้านเขื่อนนั้นกล่าวว่าได้มาจากการดำเนินโครงการที่ไม่มีการสำรวจข้อมูลหรือถ้าสำรวจก็ทำพอเป็นพิธีเท่านั้นเมื่อมีการอพยพเกิดขึ้นชาวบ้านจึงต้องเผชิญกับปัญหาตามมา เช่น การไม่ได้รับค่าชดเชยเต็มจำนวนสภาพที่ดินไม่เหมาะในการทำกิจการ การจัดสรรที่ดินใหม่ไปทับที่ดินที่มีเจ้าของอยู่แล้วทำให้ถูกเจ้าของเดิมขับไล่และมักจะนำไปสู่การเผชิญหน้าระหว่างชาวบ้านด้วยกันซึ่งปัญหานี้เป็นปัญหาที่เกิดขึ้นกับโครงการจัดรูปที่ดินทั่วไปที่เจ้าหน้าที่ที่ดินร่วมกับบรรดากำนันผู้ใหญ่บ้านบางคนทำการสร้าง

หลักฐานเท็จเรื่องการจัดสรรที่ดิน (กลุ่มประสานงานศาสนาเพื่อสังคม 2522 : 22) ดังนั้นจึงปรากฏว่าชาวบ้านที่เข้าไปตั้งถิ่นฐานในพื้นที่จัดสรรที่ใหม่ที่รัฐจัดให้ชาวบ้านอพยพจากเขื่อนมีสัดส่วนชาวบ้านที่ถูกอพยพจากเขื่อนน้อยกว่าชาวบ้านจากที่อื่นส่วนชาวบ้านที่ถูกอพยพจากเขื่อนจริงมักจะอพยพไปที่อื่นดังกรณีเขื่อนอุบลรัตน์ที่ชาวบ้านหลายคนพูดว่ามีชาวบ้านที่ถูกอพยพกลุ่มหนึ่งหลายร้อยคนอพยพเดินทางด้วยเกวียนข้ามแม่น้ำเหืองเข้าไปตั้งถิ่นฐานในประเทศลาวในบางครั้งผู้ที่ถูกอพยพจากเขื่อนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือถึงกับเดินทางไปตั้งถิ่นฐานใหม่ในภาคเหนือตั้งชุมชน “ปางมดแดง” ในลุ่มน้ำอิงที่โยกย้ายถิ่นฐานมาจากการสร้างเขื่อนลำปาว จังหวัดกาฬสินธุ์

วันที่ 20 พฤศจิกายน พ.ศ. 2538 ราษฎรตำบลสะเทียบ จำนวน 7 คน ประกอบด้วย นายแตง อินตา นายอ้วน ชันทะรักษ์ และนายภิญโญ ชมพูนิง ได้เดินทางไปสัมมนาแก่งเสือเต้น ณ สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ซึ่งมีผู้เข้าร่วมสัมมนาประกอบด้วยองค์การพัฒนาเอกชนภาคเหนือ 17 องค์กร สมัชชาเกษตรกรรายย่อยภาคอีสานกลุ่มชุมชนบ้านครัว ดร.อนันท์ กาญจนพันธ์ ดร.ชยันต์ วรรณะภูติ นายไชยณรงค์ เศรษฐเชื้อ ผลสรุปของการสัมมนาให้ราษฎรตำบลสะเทียบ อำเภอสอง ผืนก้ำล้งต่อสู้คัดค้านจนถึงที่สุดวันที่ 9 ธันวาคม พ.ศ. 2538 ราษฎรบ้านคอนแก้ว และบ้านคอนชัย ตำบลสะเทียบ จำนวนประมาณ 100 คน ขัดขวางมิให้คณะสำรวจข้อมูลทรัพยากรป่าไม้และสัตว์ป่า ตามคำสั่งจังหวัดแพร่เข้าสำรวจพื้นที่ที่จะสร้างเขื่อนและเหตุการณ์ทำท่าจะรุนแรงขึ้น เจ้าหน้าที่จึงถอนตัวกลับ และจากเหตุการณ์ดังกล่าวทางจังหวัดมาประชุมชี้แจงราษฎรซึ่งผลสำรวจ ทางราษฎร 3 หมู่บ้านจะไม่ไปใช้สิทธิในการเลือกตั้งสมาชิกสภาจังหวัดในวันที่ 24 ธันวาคม พ.ศ. 2538 ซึ่งในที่สุดทางอำเภอจึงเรียนเชิญผู้ว่าราชการจังหวัดมาประชุมชี้แจงราษฎรในวันที่ 12 ธันวาคม พ.ศ. 2538 และราษฎรยืนยันมิให้มีการสำรวจเพิ่มเติมใด ๆ ทั้งสิ้น มิฉะนั้นจะไม่รับรองความปลอดภัยวันที่ 29 มีนาคม พ.ศ. 2539 ชาวบ้านสะเทียบเดินทางไปร่วมกับสมัชชาคนจนเพื่อยื่นหนังสือคัดค้านการสร้างเขื่อนต่อรัฐบาลที่ทำเนียบรัฐบาลและมีความพึงพอใจที่รัฐบาลให้ชะลอการสร้างเขื่อนไปอีก 1 ปี ต่อมาเมื่อวันที่ 19 พฤศจิกายน พ.ศ. 2539 คณะรัฐมนตรีมีมติให้กรมชลประทานดำเนินการออกแบบและก่อสร้าง โครงการแก่งเสือเต้นตามที่กระทรวงเกษตรและสหกรณ์เสนอ ราษฎร 3 หมู่บ้านของตำบลสะเทียบจึงประชุมกันมีมติที่จะร่วมมือคัดค้านจนถึงที่สุดโดยมีการเก็บรวบรวมเงินครอบครัวละ 200 บาท เป็นทุนในการดำเนินการคัดค้าน การคัดค้านดำเนินมาหลายรัฐบาลกระทั่ง พ.ศ. 2539 คณะรัฐมนตรีรัฐบาลนายบรรหาร ศิลปอาชา อนุมัติหลักการให้กรมชลประทานดำเนินโครงการการสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้นเมื่อวันที่ 19 พฤศจิกายน พ.ศ. 2539 เริ่มดำเนินการในปีงบประมาณ 2540 ใช้ระยะเวลาก่อสร้างประมาณ 3 ปี ท่ามกลางการเคลื่อนไหวคัดค้านของประชาชนมาถึงรัฐบาลพลเอกชวลิต ยงใจยุทธ ระยะแรกยังเป็นไปในแนวทางให้สร้างแต่ในที่สุดตัดสินใจยกเลิกมติคณะรัฐมนตรี เมื่อมกราคม พ.ศ. 2540 ทำ

ให้โครงการแก่งเสือเต้นเสียหายไปเชื่อมแก่งเสือเต้นได้รับการพูดถึงอีกครั้งใน พ.ศ. 2548 สมัยรัฐบาล พันตำรวจโท ทักษิณ ชินวัตร โดย คุณหญิงสุภารัตน์ เกยูราพันธ์ รัฐมนตรีเกษตรและสหกรณ์ขณะนั้นแต่นายกรัฐมนตรีขณะนั้น ไม่ได้ตอบรับโครงการแก่งเสือเต้นจึงไม่ได้ดำเนินการต่ออีกครั้งจนมาถึงนายสมัคร สุนทรเวช นายกรัฐมนตรีประกาศบนเวทีวันสิ่งแวดล้อมโลกในวันที่ 5 มิถุนายน พ.ศ. 2551 ว่าสมควรสร้างเขื่อนในลุ่มน้ำยมขึ้นได้แล้วเพราะปัจจุบันสิ่งที่คุณคัดค้านซึ่งส่วนใหญ่เป็น องค์กรพัฒนาเอกชนเป็นห่วง โดยเฉพาะป่าไม้สักทองหรือสัตว์ป่าเช่นนกยูงจำนวนมากไม่มีเหลืออยู่ในบริเวณนั้นอีกต่อไปแล้วพร้อมกับทำที่ตอบรับของนางอนงค์วรรณ เทพสุทิน รัฐมนตรีทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมนัการเมืองจากสุโขทัยและกำลังเป็นประเด็นถกเถียงกันอย่างกว้างขวางอยู่ในขณะนี้ถึงการกลับมาอีกครั้งของเขื่อนแก่งเสือเต้นที่มีกระแสคัดค้านรุนแรงมาเกือบ 30 ปี แม้โครงการเขื่อนแก่งเสือเต้นจะถูกระงับไปแล้วแต่ในบางครั้งบางครั้งาก็ถูกปลุกนำขึ้นมาเป็นประเด็น โดยอ้างว่าเป็นการแก้ปัญหาหน้าท่วมในเขตแอ่งที่ราบภาคเหนือตอนล่าง ภาคกลางตอนบน แถบจังหวัด สุโขทัย พิษณุโลก พิจิตร นครสวรรค์ มีข้อถกเถียงในเรื่องควรหรือไม่ควรในการสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้นประเด็นที่น่าสนใจก็คือ ไม่มีข้อรับรองได้ว่าเมื่อสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้นแล้วจะแก้ปัญหาหน้าท่วมได้เด็ดขาด

2. วัตถุประสงค์การศึกษา

1. เพื่อศึกษาถึงความเป็นมาของความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับประชาชนชุมชนสะเอียบ อำเภอสอง จังหวัดแพร่ ต่อกรณีการก่อสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้น
2. เพื่อศึกษาถึงสาเหตุที่นำไปสู่ความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับประชาชนชุมชนสะเอียบ อำเภอสอง จังหวัดแพร่ ต่อกรณีการก่อสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้น
3. เพื่อศึกษาถึงผลกระทบจากความขัดแย้งระหว่างรัฐกับประชาชนชุมชนสะเอียบ อำเภอสอง จังหวัดแพร่ ต่อกรณีการก่อสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้น
4. เพื่อศึกษาถึงแนวทางการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งระหว่างรัฐกับประชาชนชุมชนสะเอียบ อำเภอสอง จังหวัดแพร่ ต่อกรณีการก่อสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้น

3. กรอบการวิจัย

ภาพที่ 1.1 ภาพกรอบแนวคิดการวิจัย

จากการศึกษาความขัดแย้งระหว่างรัฐกับประชาชนชุมชนสะเทียบ อำเภอสอง จังหวัดแพร่ ต่อกรณีการก่อสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้น ในด้านความเป็นมาของความขัดแย้งได้ใช้กรอบแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับความขัดแย้งและนโยบายสาธารณะรวมทั้งวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องเพื่อศึกษาถึงความความเป็นมาของความขัดแย้งรวมทั้งนโยบายสาธารณะของรัฐที่ให้มีการก่อสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้นซึ่งนำไปสู่ความขัดแย้ง ส่วนสาเหตุของความขัดแย้งใช้แนวคิดนโยบายสาธารณะ วรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อศึกษาว่าเหตุใดรัฐจึงต้องเร่งผลักดันให้มีการก่อสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้นโดยไม่ยอมรับฟังความคิดเห็นและการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจของประชาชนในพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบ ส่วนผลกระทบจากความขัดแย้งใช้กรอบแนวคิดประชาสังคมและชุมชนท้องถิ่นเพื่อศึกษาถึงสาเหตุว่าทำไมจึงเกิดการก่อตัวของประชาชนในการรวมตัวกันต่อต้านโครงการก่อสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้นจนนำไปสู่การชะลอการก่อสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้นและแนวทางการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งระหว่างรัฐกับประชาชนใช้กรอบแนวคิดชุมชนท้องถิ่นและแนวคิดการจัดการความ

ขัดแย้งเพื่อศึกษาการอยู่ร่วมกันและการแสดงความต้องการที่สอดคล้องกันและหาแนวทางที่จะแก้ไขปัญหาร่วมกัน

ดังนั้น การศึกษาความขัดแย้งระหว่างรัฐกับประชาชนชุมชนละเอียด อำเภอสอง จังหวัดแพร่ ต่อกรณีการก่อสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้นในประเด็นเกี่ยวกับความเป็นมาของความขัดแย้งสาเหตุของความขัดแย้ง ผลกระทบของความขัดแย้งตลอดจนถึงแนวทางการแก้ไขปัญหาคความขัดแย้งมีดังนี้

3.1 ใช้กรอบแนวคิดเกี่ยวกับความขัดแย้ง แนวคิดนโยบายสาธารณะ วรรณกรรมที่เกี่ยวข้องเพื่อศึกษาถึง

(1) ความเป็นมาของความขัดแย้ง ได้แก่ ความต้องการของรัฐที่ให้มีการก่อสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้นทำให้เกิดการอพยพย้ายถิ่นฐานของประชาชนชุมชนละเอียดอีกทั้งยังเป็นการทำลายทรัพยากรธรรมชาติ เช่น ป่าไม้ เป็นต้น

(2) สาเหตุที่นำไปสู่ความขัดแย้งระหว่างรัฐกับประชาชน ได้แก่ การผลักดันโครงการก่อสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้นของรัฐโดยไม่ยอมรับฟังความคิดเห็นและการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจของประชาชนในพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบและความเข้าใจของประชาชนว่าการสร้างเขื่อนเป็นการทำลายทรัพยากรป่าไม้

(3) ผลกระทบจากความขัดแย้งระหว่างรัฐกับประชาชน ได้แก่ การรวมตัวของประชาชนชุมชนละเอียดเพื่อคัดค้านการก่อสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้น การชะลอการก่อสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้น

(4) แนวทางการแก้ไขปัญหาคความขัดแย้งระหว่างรัฐกับประชาชน ได้แก่ การเปิดโอกาสให้ประชาชนเป็นผู้ร่วมตัดสินใจในการแก้ไขปัญหาร่วมกับภาครัฐ การเจรจาและการยอมรับโดยสันติวิธี และการประนีประนอม

3.2 ใช้กรอบแนวคิดนโยบายสาธารณะเพื่อศึกษานโยบายสาธารณะของรัฐที่เข้ามาเกี่ยวข้องและส่งผลกระทบต่อความเป็นอยู่และวิถีชีวิตของประชาชนในพื้นที่โครงการที่จะต้องเปลี่ยนแปลงไป จนนำไปสู่การรวมตัวของประชาชนในการต่อต้าน เช่น กรณีการก่อสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้นซึ่งนำไปสู่สาเหตุของความขัดแย้งระหว่างรัฐกับประชาชน

3.3 ใช้กรอบแนวคิดประชาสังคมและแนวคิดการมีส่วนร่วมทางการเมืองเพื่อศึกษาถึงสาเหตุการก่อตัวของประชาชนในการรวมตัวกันต่อต้าน โครงการก่อสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้นและการให้ประชาชนในพื้นที่ได้มีส่วนร่วมในการที่จะตัดสินใจกับปัญหาที่จะเกิดขึ้นด้วยตนเองซึ่งนำไปสู่ผลกระทบของความขัดแย้งระหว่างรัฐกับประชาชน

3.4 ใช้กรอบแนวคิดชุมชนท้องถิ่นและแนวคิดการจัดการความขัดแย้งเพื่อศึกษาการอยู่ร่วมกันและการแสดงความต้องการที่สอดคล้องกันและหาแนวทางที่จะแก้ไขปัญหาพร้อมกันซึ่งนำไปสู่แนวทางการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งระหว่างรัฐกับประชาชนโดยสันติวิธี และการประนีประนอม และใช้วรรณกรรมที่เกี่ยวข้องเป็นต้น

4. นิยามศัพท์เฉพาะ

4.1 เขื่อน หมายถึง เขื่อนแก่งเสือเต้นเป็นเขื่อนชนิด Roller Compared Concrete (RCC) ที่มีความสูงจากต่อน้ำ 70 เมตร ความกว้างสันเขื่อน 10 เมตร ความยาว 545 เมตร ระดับน้ำเขื่อน + 263 ม.รทก. ระดับเก็บกักน้ำปกติ +258 ม.รทก. มีทางระบายน้ำล้นระบายน้ำได้ 3,000 ลบ.ม. / วินาที ปริมาตรตัวเขื่อน 890,000 ลบ.ม.

4.2 ความขัดแย้ง หมายถึง ข้อคิดเห็นที่แตกต่างกันของกลุ่มต่าง ๆ ในชุมชนสะเทียบ อำเภอสอง จังหวัดแพร่ ต่อกรณีการจัดสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้น

4.3 ชุมชน หมายถึง การรวมกลุ่มของประชาชนที่อาศัยอยู่ในเขตตำบลสะเทียบ อำเภอสอง จังหวัดแพร่ ที่ได้รับผลกระทบจากการสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้น

4.4 ภาครัฐ หมายถึง ส่วนราชการหรือรัฐบาลซึ่งมีผู้นำรัฐบาลเป็นผู้บริหารประเทศ เป็นผู้ออกกฎหมายและนโยบายในการบริหารประเทศให้เกิดประโยชน์แก่ประชาชน และให้ความเสมอภาคเท่าเทียมกันตามรัฐธรรมนูญ แก่ประชาชนรวมถึงการให้ความช่วยเหลือในด้านสาธารณะต่าง ๆ แก่ประชาชน และตอบสนองความต้องการของประชาชน ภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับความขัดแย้งในการก่อสร้างเขื่อน คือ หน่วยงานของการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทยและกรมชลประทาน

5. ข้อจำกัดในการเก็บข้อมูล

เนื่องจากในช่วงที่เข้าไปเก็บข้อมูลเดือนตุลาคม พ.ศ. 2550 อยู่ในช่วงหลังการทำรัฐประหารของคณะความมั่นคงแห่งชาติและมีการแต่งตั้งพลเอกสุรยุทธ์ จุลานนท์ เป็นนายกรัฐมนตรี ต่อมาคณะรัฐมนตรีได้มีการหยิบยกเรื่องการก่อสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้นขึ้นมาทำให้ชาวสะเทียบรวมกลุ่มการคัดค้านและประกาศจุดยืนว่าจะไม่ให้บุคคลใด ๆ เข้าไปในพื้นที่ไม่ว่าคณะใดก็ตามทำให้การเก็บข้อมูลเป็นไปด้วยความลำบาก ต้องอาศัยเจ้าหน้าที่อุทยานแห่งชาติแม่ยมพาเข้าไปในการเก็บข้อมูล

6. ขอบเขตในการศึกษา

6.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา

ศึกษาเกี่ยวกับประเด็นความเป็นมาของความขัดแย้ง สาเหตุของความขัดแย้ง ผลกระทบที่เกิดจากความขัดแย้ง และแนวทางการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งระหว่างรัฐกับประชาชนชุมชนสะเอียบ อำเภอสอง จังหวัดแพร่ ต่อกรณีการก่อสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้น

6.2 ขอบเขตด้านประชากร

ประชากรที่ทำการศึกษาคือประชาชนที่อยู่อาศัยในตำบลสะเอียบ อำเภอสอง จังหวัดแพร่ ทุกหมู่บ้านที่ได้รับผลกระทบจากการสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้นรวมทั้งแกนนำหรือผู้นำชุมชนที่เป็นตัวแทนชาวบ้านสะเอียบและเจ้าหน้าที่ของรัฐที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการก่อสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้น เจ้าหน้าที่องค์กรพัฒนาเอกชนและนักวิชาการรวมทั้งสื่อสารมวลชน

6.3 ขอบเขตด้านเวลา

ระยะเวลาในการศึกษาในครั้งนี้ผู้ศึกษาใช้เวลาในการศึกษาวิจัยศึกษาเหตุการณ์ที่เกิดความขัดแย้งในช่วงตั้งแต่ พ.ศ. 2523 – 2551

6.4 ขอบเขตด้านพื้นที่

พื้นที่ใช้ในการศึกษาจะใช้ทุกพื้นที่ทุกหมู่บ้านในพื้นที่ ตำบลสะเอียบ อำเภอสอง จังหวัดแพร่ ที่ได้รับผลกระทบจากการสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้น

7. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

ในการศึกษาค้นคว้าอิสระครั้งนี้คาดว่าจะได้รับประโยชน์ดังนี้

1. ทำให้ทราบถึงความเป็นมาของความขัดแย้งระหว่างรัฐกับประชาชนชุมชนสะเอียบ อำเภอสอง จังหวัดแพร่ ต่อกรณีการก่อสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้น
2. ทำให้ทราบถึงสาเหตุที่นำไปสู่ความขัดแย้งระหว่างรัฐกับประชาชนชุมชนสะเอียบ อำเภอสอง จังหวัดแพร่ ต่อกรณีการก่อสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้น
3. ทำให้ทราบถึงผลกระทบจากความขัดแย้งระหว่างรัฐกับประชาชนชุมชนสะเอียบ อำเภอสอง จังหวัดแพร่ ต่อกรณีการก่อสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้น
4. ทำให้ทราบถึงแนวทางการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งระหว่างรัฐกับประชาชนชุมชนสะเอียบ อำเภอสอง จังหวัดแพร่ ต่อกรณีการก่อสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้น

บทที่ 2

แนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การจัดทำวิจัยเรื่องความขัดแย้งระหว่างรัฐกับประชาชนชุมชนสะเอียบ อำเภอสอง จังหวัดแพร่ ต่อกิจกรรมก่อสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้น ครั้งนี้ ศึกษาจากเอกสาร การสัมภาษณ์ ทฤษฎีต่างๆ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับความขัดแย้งและการจัดการความขัดแย้ง
2. แนวคิดนโยบายสาธารณะ
3. แนวคิดประชาสังคม
4. แนวคิดชุมชนท้องถิ่น
5. แนวคิดการมีส่วนร่วมทางการเมือง
6. แนวคิดเรื่องเขื่อนกับการสร้างเขื่อนและที่มาของเขื่อนแก่งเสือเต้น
7. วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง
8. ประวัติชุมชนสะเอียบ

1. แนวคิดเกี่ยวกับความขัดแย้ง และการจัดการความขัดแย้ง

ความหมายของความขัดแย้ง พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2525 ให้ความหมายของความขัดแย้งว่าหมายถึงไม่ลงรอยกัน นอกจากนั้นได้อธิบายคำว่า “ขัด” หมายถึงไม่ทำตาม ฝ่าฝืน ขึ้นไว้ และให้ความหมายของคำว่า “แย้ง” หมายถึง ไม่ตรงหรือลงรอยเดียวกัน ด้านไว้ ทานไว้ จึงพอเห็นว่าความขัดแย้งนั้นคือแต่ละฝ่ายนอกจากไม่ทำตามกันแล้วยังด้านทานเอาไว้อีกด้วย (เสริมศักดิ์ วิชาลาภรณ์ 2540 : 10)

ความขัดแย้ง (Conflict) หมายถึง พฤติกรรมชนิดหนึ่งที่เกิดขึ้นเมื่อมีบุคคลหรือกลุ่มมีความคิดเห็น การรับรู้ การคาดหวัง ความเชื่อ และค่านิยมที่แตกต่างกัน ซึ่งอาจเป็นความขัดแย้งระหว่างกลุ่ม ระหว่างบุคคล รวมทั้งความขัดแย้งภายในบุคคลด้วย ความขัดแย้งจึงเป็นเรื่องของการต่อสู้ การทะเลาะวิวาท ความแตกต่างที่อยู่ตรงข้ามกัน (นพ ศรีบุญนาค 2545 : 91)

แนวคิดที่สำคัญเกี่ยวกับความขัดแย้ง

ทฤษฎีความขัดแย้ง (Conflict theory) เป็นแนวความคิดที่มีข้อสมมุติฐานที่ว่า พฤติกรรมของสังคมสามารถเข้าใจได้จากความขัดแย้งระหว่างกลุ่มต่างๆ และบุคคลต่างๆ เพราะ การแข่งขันกันในการเป็นเจ้าของทรัพยากรที่มีค่าและหายาก มีนักสังคมวิทยาหลายท่านที่ใช้ทฤษฎี ความขัดแย้งอธิบายการเปลี่ยนแปลงทางสังคม แต่ในที่นี้จะเสนอแนวความคิดของนักทฤษฎีความ ขัดแย้งที่สำคัญ 3 ท่าน ดังนี้ (สัญญา สัญญาวิวัฒน์ 2547 : 55-56)

คาร์ล มาร์กซ์ (Karl Marx) มีความเชื่อว่า การเปลี่ยนแปลงของทุกๆ สังคมจะมีขั้นตอน ของการพัฒนาทางประวัติศาสตร์ 5 ขั้น โดยแต่ละขั้นจะมีวิธีการผลิต (Mode of Production) ที่เกิด จากความสัมพันธ์ของอำนาจของการผลิต (Forces of production) ซึ่งได้แก่ การจัดการด้านแรงงาน ที่ดิน ทุน และเทคโนโลยี กับความสัมพันธ์ทางสังคมของการผลิต (Social relation of production) ซึ่งได้แก่ เจ้าของปัจจัยการผลิตและคนงานที่ทำหน้าที่ผลิต แต่ในระบบการผลิตแต่ละระบบจะมี ความขัดแย้งระหว่างชนชั้นผู้เป็นเจ้าของปัจจัยการผลิตกับผู้ใช้แรงงานในการผลิต ทำให้เกิดการ เปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจที่เป็นโครงสร้างส่วนล่างของสังคม (Substructure) และเมื่อโครงสร้าง ส่วนล่างมีการเปลี่ยนแปลงจะมีผลทำให้เกิดการผันแปรและเปลี่ยนแปลงต่อ โครงสร้างส่วนบนของ สังคม (Superstructure) ซึ่งเป็นสถาบันทางสังคม เช่น รัฐบาล ครอบครัว การศึกษา ศาสนา และ รวมถึงค่านิยม ทัศนคติ และบรรทัดฐานของสังคม ลำดับขั้นของการพัฒนาทางประวัติศาสตร์ของ มาร์กซ์ มีดังนี้

ขั้นสังคมแบบคอมมิวนิสต์ดั้งเดิม (Primitive communism) กรรมสิทธิ์ในปัจจัยการผลิตเป็นของเผ่า (Tribal ownership) ต่อมาเผ่าต่าง ๆ ได้รวมตัวกันเป็นเมืองและรัฐ ทำให้กรรมสิทธิ์ ในปัจจัยการผลิตเปลี่ยนไปเป็นของรัฐแทน

ขั้นสังคมแบบโบราณ (Ancient communal) กรรมสิทธิ์ในปัจจัยการผลิตเป็นของรัฐ (State ownership) สมาชิกในสังคมได้รับกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินส่วนตัวที่สามารถเคลื่อนย้ายได้ ซึ่ง ได้แก่ เครื่องใช้ส่วนตัวและทาส ดังนั้นทาส (Slavery) จึงเป็นกำลังสำคัญในการระบบการผลิต ทั้งหมด และต่อมาระบบการผลิตได้เกิดความขัดแย้งระหว่างเจ้าของทาสและทาส

ขั้นสังคมแบบศักดินา (Feudalism) กรรมสิทธิ์ในปัจจัยการผลิตเป็นของขุนนาง คือ ที่ดินโดยมีทาสเป็นแรงงานในการผลิต

ขั้นสังคมแบบทุนนิยม (Capitalism) กรรมสิทธิ์ในปัจจัยการผลิตเป็นของนายทุน คือ ที่ดิน ทุน แรงงาน และเครื่องจักร โดยมีผู้ใช้แรงงานเป็นผู้ผลิต

ขั้นสังคมแบบคอมมิวนิสต์ (Communism) กรรมสิทธิ์ในปัจจัยการผลิตเป็นของทุก คนๆ มีสิทธิเท่าเทียมกัน ไม่มีใครเอาเปรียบซึ่งกันและกัน

ตามแนวความคิดของมาร์กซ์ ลำดับขั้นของการนำไปสู่การปฏิบัติของชนชั้นล่างของสังคมเกิดจากกระบวนการดังต่อไปนี้

มีความต้องการในการผลิต

เกิดการแบ่งแยกแรงงาน

มีการสะสมและพัฒนาทรัพย์สินส่วนบุคคล

ความไม่เท่าเทียมทางสังคมมีมากขึ้น

เกิดการต่อสู้ระหว่างชนชั้นในสังคม

เกิดตัวแทนทางการเมืองเพื่อทำการรักษาผลประโยชน์ของแต่ละชนชั้น

เกิดการปฏิวัติ

การเปลี่ยนแปลงทางสังคมตามแนวความคิดของมาร์กซ์ เป็นการต่อสู้ระหว่างชนชั้นในสังคม โดยใช้แนวความคิดวิภาษวิธี (Dialectical) ที่เริ่มจากการกระทำ (Thesis) ซึ่งเป็นสาเหตุของการเปลี่ยนแปลงการกระทำ (Antithesis) และเกิดการกระทำแบบใหม่ (Synthesis) ตามมา

ลิวอิส เอ. โคเซอร์ (Lewis A. Coser) เป็นนักทฤษฎีความขัดแย้งที่มองว่า ความขัดแย้งก่อให้เกิดผลทั้งด้านบวกและด้านลบ และอธิบายว่าความขัดแย้งเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการขัดเกลาทางสังคมไม่มีกลุ่มทางสังคมกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งที่มีความสมานสามัคคีอย่างสมบูรณ์ เพราะความขัดแย้งเป็นส่วนหนึ่งของสถานะหนึ่งของมนุษย์ ทั้งในความเกลียดและความรักต่างก็มีความขัดแย้งทั้งสิ้น ความขัดแย้งสามารถแก้ปัญหาความแตกแยกและทำให้เกิดความสามัคคีภายในกลุ่มได้เพราะในกลุ่มมีทั้งความเป็นมิตรและความเป็นศัตรูอยู่ด้วยกัน โคเซอร์มีความเห็นว่าความขัดแย้งเป็นตัวสนับสนุนให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคม สามารถทำให้สังคมเปลี่ยนชีวิตความเป็นอยู่จากด้านหนึ่งไปสู่อีกด้านหนึ่งได้ เพราะหากสมาชิกในสังคมเกิดความไม่พึงพอใจต่อสังคมที่เขาอยู่ เขาจะพยายามทำการเปลี่ยนแปลงสถานการณ์นั้น ๆ ให้เป็นไปตามเป้าหมายของเขาได้นอกจากนี้โคเซอร์ยังเสนอว่าความขัดแย้งยังสามารถทำให้เกิดการแบ่งกลุ่ม ลดความเป็นปรีภัย พัฒนาความซับซ้อนของโครงสร้างกลุ่มในด้านความขัดแย้งและร่วมมือและสร้างความแปลกแยกกับกลุ่มต่าง ๆ เป็นต้น

ราล์ฟ ดาห์เรนดอร์ฟ (Ralf Dahrendorf) เป็นนักสังคมวิทยาชาวเยอรมันที่ปฏิเสธแนวความคิดของมาร์กซ์ ที่ว่าชนชั้นในสังคมเกิดจากปัจจัยการผลิตและเสนอว่าความไม่เท่าเทียมกันในสังคมนั้นเกิดจากความไม่เท่าเทียมกันในเรื่องของสิทธิอำนาจ (Authority) กลุ่มที่เกิดขึ้นภายในสังคมสามารถแบ่งออกเป็นสองประเภท คือ กลุ่มที่มีสิทธิอำนาจกับกลุ่มที่ไม่มีสิทธิอำนาจ สังคมจึงเกิดกลุ่มแบบไม่สมบูรณ์ (Quasi-groups) ของทั้งสองฝ่ายที่ต่างก็มีผลประโยชน์แอบแฝง (Latent interest) อยู่เบื้องหลัง ดังนั้นแต่ละฝ่ายจึงต้องพยายามรักษาผลประโยชน์ของตนเอาไว้โดยมีผู้นำทำหน้าที่ในการเจรจาเพื่อปรองดองผลประโยชน์ซึ่งกันและกันระดับของความขัดแย้งที่เกิดขึ้น

จะรุนแรงมากหรือรุนแรงน้อยนั้นขึ้นอยู่กับการจัดการและการประสานผลประโยชน์ของกลุ่มที่ครอบงำ และเสนอความคิดว่าความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในสังคมเป็นผลมาจากความกดดันจากภายนอก โดยสังคมอื่นๆ และความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในสังคมสามารถควบคุมได้ด้วยการประนีประนอม ตามแนวความคิดของดาร์เรนคอร์ฟ ความขัดแย้งสามารถทำให้โครงสร้างมีการเปลี่ยนแปลงได้ ประเภทของการเปลี่ยนแปลง ความรวดเร็วของการเปลี่ยนแปลง และขนาดของการเปลี่ยนแปลง ขึ้นอยู่กับเงื่อนไขของการเปลี่ยนแปลง เช่น อำนาจของกลุ่ม ความกดดันของกลุ่ม (มหาวิทยาลัยบูรพา 2545 : 13) ความขัดแย้งเป็นปรากฏการณ์ทางสังคม เป็นสิ่งธรรมดาที่จะหลีกเลี่ยงเพราะมีกลไกบางอย่างที่ก่อให้เกิดความขัดแย้งในสังคม เช่น ความแตกต่างทางอำนาจ การมีทรัพยากรจำกัด ความหลากหลายในเป้าหมายในสังคม เป็นต้น (สัญญา สัญญาวิวัฒน์ 2547 : 55-56)

ความขัดแย้งเกิดขึ้นได้ตลอดเวลาหากดูจากหน้าหนังสือพิมพ์เกือบทุกวันและทุกเวลา จะมีข่าวความขัดแย้งในองค์กรระหว่างครอบครัวระหว่างองค์กรไปจนถึงระดับชาติและระดับนานาชาติความรุนแรงที่ปรากฏเหล่านี้มีทั้งในโทรทัศน์และอินเทอร์เน็ตนี้มักจะมีข่าวถึงความรุนแรงถึงระดับที่เป็นข่าว เช่น การทำร้ายร่างกาย ทำลายทรัพย์สินและยังมีจำนวนมากที่ไม่เป็นข่าวหรือสื่อไม่สนใจที่จะเสนอข่าวสังคมไทยมักไม่ค่อยชอบความขัดแย้ง โดยเฉพาะถ้าเป็นความขัดแย้งระหว่างผู้ใหญ่ก็จะถูกมองว่าไม่ค่อยมีมารยาท

นิธิ เอียวศรีวงศ์ (2541 : 4-5) ให้ความเห็นว่ายิ่งขนาดเป็นความกันขึ้นโรงขึ้นศาลยิ่งไม่ค่อยชอบ ความขัดแย้งเกิดขึ้นกับใครได้บ้างและเมื่อมีคนก็กันขึ้นไป หลายคนตอบว่าตั้งแต่สองคนขึ้นไปอยู่ด้วยกันจะเกิดความขัดแย้ง หรือคำจำกัดความของความขัดแย้งก็เช่นกันจะพูดถึงสิ่งที่เกิดขึ้นเมื่อคนสองคนมีความเห็นแตกต่างกัน แต่ลองถามตัวเองว่าในคนเดียวกันนั้นเองความขัดแย้งเกิดขึ้นได้ตลอดเวลาหรือเปล่า เริ่มตั้งแต่ตื่นนอนขึ้นมาใจหนึ่งบอกนอนต่อแต่ใจหนึ่งบอกตัวเองว่าจะต้องลุกขึ้นมีจะนั้นจะไปทำงานสายหรือไปโรงเรียนสาย ต่อรองว่านอนต่ออีกห้านาทีได้ไหมในที่สุดความห้วงกังวลว่าจะไปทำงานหรือไปโรงเรียนไม่ทันมีมากกว่าใจก็จะสั่งกายเราให้ขยับเขยื้อนลุกขึ้นได้

วันชัย วัฒนศัพท์ (2547 : 4 - 5) ให้ความเห็นว่า ความขัดแย้งเป็นเรื่องธรรมดาที่เกิดขึ้นทุกเมื่อเชื่อกันในตัวเราเองคนเดียวในครอบครัวในชุมชนในประเทศของเรา หรือระหว่างประเทศไม่ใช่เรื่องเลวร้ายหากความขัดแย้งนั้นคลี่คลายตัวเองและเปลี่ยนไปในทางที่สร้างสรรค์นำไปสู่ข้อยุติได้หรือหาทางออกได้ ความขัดแย้งกับข้อพิพาท คำว่า ความขัดแย้ง (Conflict) และข้อพิพาท (spute) เป็นคำที่ใช้สลับกันได้แต่บางกรณีจะมีความหมายเฉพาะลงไปว่าความขัดแย้งเป็นเรื่องของเห็นหรือความเชื่อที่แตกต่างกันแต่กรณียังทำงานร่วมกันได้ คู่สมรสยังอยู่ด้วยกันได้

ตามปกติสุข แต่เมื่อขยายเป็นข้อพิพาทจะกลายเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องมุ่งหมายที่จะเอาชนะให้ได้เพื่อเป้าหมายสูงสุดของตัวเองฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งอาจจะต้องไปอย่างไรก็ดีมีนักวิชาการบางสถาบันก็ใช้ในความหมายกลับกันคือข้อพิพาทจะรุนแรงน้อยกว่าความขัดแย้งก็มี

วันชัย วัฒนศัพท์ (2547 : 12) ได้กล่าวถึงพัฒนาการของความขัดแย้งว่าแบ่งออกเป็น

1. ความขัดแย้งแฝง (Latent conflict) ระยะนี้เป็นข้อพิพาทที่มีลักษณะของความมึนตึ๊งที่ซ่อนตัวอยู่ ยังไม่พัฒนาเต็มที่และยังไม่ขยายตัวจนเกิดการแบ่งขั้วกันของผู้ขัดแย้งบ่อยครั้งที่ฝ่ายหนึ่งหรือหลายฝ่ายอาจจะไม่ตระหนักถึงความขัดแย้งที่อาจจะมีโอกาสเกิดขึ้น ตัวอย่างเช่น เริ่มมีความสัมพันธ์ที่เปลี่ยนแปลงไป ความขัดแย้งกำลังเกิด (Emerging conflict) มีความขัดแย้งที่ฝ่ายต่างๆ สามารถระบอบอกมาได้ เขารับรู้ว่ามีข้อพิพาทเกิดขึ้นประเด็นต่างๆ ดูจะชัดเจนแต่ยังไม่มีการเจรจาไกล่เกลี่ยหรือกระบวนการแก้ไขปัญหาที่น่าจะดำเนินไปได้เกิดขึ้น

2. ความขัดแย้งที่ปรากฏออกมา (Manifest conflict) เป็นระยะความขัดแย้งที่พัฒนาไปเป็นข้อพิพาทซึ่งฝ่ายต่างๆ มีบทบาทอย่างเอาเป็นเอาตายในเรื่องที่ดำเนินอยู่ อาจจะเริ่มมีการเจรจาไกล่เกลี่ยแล้ว หรืออาจจะถึงทางตันแล้วก็ได้

เดวิด ล็อกวูด (David Lock Wood 1956 : 4-5) กล่าวว่า ความขัดแย้งเป็นพฤติกรรมที่ไม่ลงรอยกันหรือพฤติกรรมที่เป็นไปด้วยกันไม่ได้ระหว่างฝ่ายต่างๆ ที่มีความสนใจแตกต่างกัน พฤติกรรมที่ไปด้วยกันไม่ได้ในที่นี้หมายถึงการกระทำของอีกฝ่ายหนึ่งที่ตั้งใจยับยั้ง สกัดกั้น หรือสร้างความคับข้องใจให้แก่อีกฝ่ายหนึ่ง

เดวิด บราวน์ (David Brown 1983 : 499) กล่าวว่า ความขัดแย้ง หมายถึง การที่ทั้งสองฝ่ายมีการรับรู้ที่ไปด้วยกันไม่ได้ในเรื่องที่เกี่ยวกับการกระทำหรือจุดมุ่งหมายไม่ว่าการรับรู้นั้นจะถูกต้องหรือไม่ก็ตาม คนที่อยู่ในภาวะความขัดแย้งมีความรู้สึกที่ว่า ถ้าหากฝ่ายหนึ่งชนะอีกฝ่ายหนึ่งจะแพ้

สมยศ นาวิการ (2543 : 772) กล่าวว่า ความขัดแย้ง คือ การไม่เห็นพ้องที่เกิดขึ้นจากความแตกต่างระหว่างบุคคลสองคนหรือกลุ่มสองกลุ่มหรือมากกว่า ภายใต้ความขัดแย้งขององค์การบุคคลหรือกลุ่มอาจขัดขวางเป้าหมายหรืองานระหว่างกัน

สร้อยตระกูล ดิทยานนท์ (2545 : 203) กล่าวว่าโดยทั่วไปในทางวิชาการเมื่อกล่าวถึงคำว่าความขัดแย้งจะมุ่งถึงประเด็นต่างๆ ดังต่อไปนี้

1. สภาพที่มีมาก่อน (Antecedent Conditions) ของพฤติกรรมความขัดแย้ง อาทิ สภาพการขาดแคลนทรัพยากร ความแตกต่างในนโยบาย เป็นต้น

2. สภาพความรู้สึก (Affective States) ของบุคคลที่เกี่ยวข้อง อาทิ ความเกลียด ความรู้สึกเป็นศัตรู ความกระวนกระวายใจ

3. สภาพทางความคิด (Cognitive States) ของบุคคล อาทิ การรับรู้หรือตระหนักในสถานการณ์ที่มีความขัดแย้งของเขา

4. พฤติกรรมความขัดแย้ง ซึ่งจะมีตั้งแต่ระดับการต่อต้านบ้างไปจนถึงการแสดงความก้าวร้าวอย่างเปิดเผย

พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว (2531 : 116) กล่าวว่า ความขัดแย้ง คือ แบบแผนของการปฏิสัมพันธ์ซึ่งเกิดจากการไม่ลงรอยกันของการแบ่งสรรทรัพยากรซึ่งมีอยู่อย่างจำกัด โดยมีมิติที่สำคัญของความขัดแย้ง คือ

1. ขอบข่ายของความขัดแย้ง (Scope of Conflict) หมายถึง จำนวนคนที่เข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในสถานการณ์ขัดแย้งนั้นและขอบข่ายของความขัดแย้งจะเป็นตัวกำหนดความขัดแย้ง

2. ความเข้มข้นของความขัดแย้ง (Intensity of Conflict) หมายถึง ความมุ่งมั่นของผู้ที่เกี่ยวข้องต่อประเด็นขัดแย้งและน้ำหนักของความเกี่ยวข้องกับสถานการณ์ขัดแย้งนั้นสมมติฐานหนึ่งในเรื่องนี้ก็คือการแก้ไขความขัดแย้งที่มีความเข้มข้นของการขัดแย้งสูงนั้นจะยุ่งยากกว่าการแก้ไขความขัดแย้งที่มีความเข้มข้นของการขัดแย้งน้อยกว่า

3. ความสามารถรู้เห็นซึ่งความขัดแย้ง (Visibility of Conflict) หมายถึง จำนวนคนที่ตระหนักถึงความขัดแย้งที่เกิดขึ้นนั้นซึ่งขึ้นอยู่กับขอบข่ายของความขัดแย้งและความเข้มข้นของความขัดแย้ง เป็นต้น ซึ่งเมื่อเกิดความขัดแย้งมิติทั้งสามของความขัดแย้งนี้จะมีความเกี่ยวพันกันอย่างแยกไม่ออกจากความหมายและแนวคิดของความขัดแย้งดังกล่าวข้างต้น สามารถสรุปได้ว่าความขัดแย้งหมายถึง ความไม่เห็นด้วยระหว่างบุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไปหรือกลุ่มบุคคลซึ่งเกิดจากความแตกต่างในฐานะ ตำแหน่ง เป้าหมาย ความต้องการ คุณค่า และการรับรู้หรืออาจเกิดจากการต้องการแบ่งปันส่วนที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรต่างๆ หรือกิจกรรมจากการทำงาน

สาเหตุแห่งความขัดแย้งและความรุนแรง

ความขัดแย้งในนโยบายสาธารณะเป็นความขัดแย้งที่เกิดขึ้นจากนโยบายของรัฐ หลายโครงการมีประโยชน์แต่ก็มีคนคัดค้านคนประท้วงอยู่ตลอดเวลา ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในระยะห้าถึงสิบปีหลังมานี้พบว่าสัมพันธ์กับนโยบายสาธารณะเป็นส่วนใหญ่ นโยบายที่ผู้กำหนดนโยบายที่มีความหวังดีที่จะพัฒนาแต่กระบวนการพัฒนาที่ดำเนินไปโดยขาดการมีส่วนร่วมและจากเหตุปัจจัยต่าง ๆ เช่น โครงการไฟฟ้า โครงการท่อก๊าซ โครงการบริการด้านสาธารณสุข สาเหตุที่เกิดความขัดแย้งที่เกิดจากนโยบายสาธารณะและการพัฒนาอาจจะเกิดสาเหตุดังต่อไปนี้ (วันชัย วัฒนศัพท์ 2547 : 18-25)

1. ความสลับซับซ้อนของการพัฒนา

การพัฒนาในโลกยุคปัจจุบันจะแตกต่างจากอดีตที่การพัฒนาจะมีรูปแบบง่าย ๆ เมื่อประชากรยังมีไม่มาก ความต้องการของมนุษย์ก็ยังไม่หลากหลายทรัพยากรก็เพียงพอไม่ว่าจะเป็นน้ำหรือป่า ชีวิตมนุษย์ก็จะเป็นแบบสังคมเกษตรที่ไม่รีบร้อน ดิ้นรนทำงานเมื่อพระอาทิตย์ขึ้นกลับบ้านเมื่อพระอาทิตย์ตกดิน ปัญหาที่เกิดขึ้นก็สามารถแก้ไขให้ลุล่วงไปได้ด้วยง่ายการแก้ปัญหาที่มีอยู่เดิมโดยอาศัยผู้หลักผู้ใหญ่ในชุมชนทำให้เรื่องต่างๆ ยุติลงได้ไม่ยากนัก

ปัญหาความขัดแย้งในปัจจุบันเป็นเรื่องที่มีสาเหตุเกี่ยวโยงกันหลาย ๆ ปัจจัย ซึ่งหากแยกแยะให้เห็นชัดเจน ในแต่ละปัจจัยที่เกิดความซับซ้อน ได้แก่

1.1 ความหลากหลายของฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ผู้เกี่ยวข้องมีทั้งองค์การบริหารส่วนท้องถิ่น ผู้บริหารหรือผู้มีอำนาจระดับประเทศ ประชาชน องค์กรพัฒนาเอกชน ฯลฯ

1.2 มีหลากหลายประเด็น ได้แก่ ประเด็นความเชื่อ ประเด็นผลประโยชน์ ประเด็นสิ่งแวดล้อมและประเด็นวิถีชีวิต ฯลฯ

1.3 มีวัฒนธรรมที่แตกต่าง วัฒนธรรมท้องถิ่นต่างๆ วัฒนธรรมของผู้ประกอบอาชีพที่แตกต่างกัน

1.4 มีค่านิยมที่ยังรากลึก ค่านิยมท้องถิ่นที่ไม่ต้องการเปลี่ยนแปลง

1.5 ต้องอาศัยความรู้หลากหลายจากผู้เชี่ยวชาญซึ่งแต่ละผู้เชี่ยวชาญก็จะมีมุมมองที่แตกต่างกัน

1.6 เกี่ยวข้องกับกฎหมายหลายฉบับการจะทำโครงการใหญ่ เช่น โครงการสร้างโรงไฟฟ้าจะเกี่ยวข้องกับกฎหมายหลายฉบับที่อาจเอื้อหรือขัดกันก็ได้โดยเฉพาะการตีความของกฎหมายทำให้ขัดแย้งกันได้

1.7 มีหลากหลายเวที เวทีต่างๆ ที่เกิดขึ้นจะเป็นเวทีแห่งการเผชิญหน้าที่มาได้เถียง (Debate) และแสดงว่าฉันถูกเธอผิดเป็นส่วนใหญ่ทั้งเวทีสาธารณะเวทีทางโทรทัศน์แต่ไม่มีเวทีที่จะหน้ามาพูดคุยกัน หรือสานเสวนา (Dialogue)

1.8 ความขัดแย้งเล็กๆ ในภาคอุตสาหกรรมเองในการกำหนดนโยบายสาธารณะเอง มักจะมีผลกระทบทั้งทางบวกและทางลบบางครั้งองค์กรหนึ่งได้ประโยชน์ในขณะที่อีกองค์กรหนึ่งเสียผลประโยชน์ก็ขัดแย้งกันได้ เช่น อุตสาหกรรมการผลิตเช่น โรงงานขัดแย้งกับการท่องเที่ยว

2. การจัดการรูปแบบเดิม

การที่ไม่ยอมเปลี่ยนแปลงคือการที่ผู้มีอำนาจหรือผู้พัฒนาตัดสินใจ (Decide) แล้วจึงประกาศให้ทราบ (Announce) และก็ปกป้องโครงการ (Defend) ว่าโครงการนี้ดีมีประโยชน์ต่อประชาชนหรือที่เรียกว่ากลุ่มอาการDAD หรือ D-A-D Syndrome (Dialogue - Announce - Defend)

ซึ่งมักจะเกิดขึ้นกับประเทศที่กำลังจะพัฒนาทั้งหลายที่ต้องการเร่งรัดการพัฒนาหรือหน่วยงานของรัฐที่ต้องการสร้างผลงาน รีบตัดสินใจดำเนินการโดยหวังทุกอย่างเรียบร้อยโดยเร็วและคิดว่าได้คิดโครงการนี้มาดีแล้วแต่กลับว่าเกิดปัญหามากมายเพราะกระบวนทัศน์ (Paradigm) ของสังคมได้ปรับเปลี่ยนไปแล้วไปสู่กระบวนทัศน์ของการมีส่วนร่วม กระบวนการจึงต้องเปลี่ยนไปเรียกว่า Go Slow to Go fast หรือไปช้าๆ เพื่อจะไปเร็ว หรือสุภาษิตไทยที่ว่าช้าๆ ได้พร้าเล่มงาม เป็นกระบวนการที่ประเทศที่พัฒนาแล้วใช้กันอยู่ก็คือการปรึกษาหารืออย่างกว้างขวางก่อนดำเนินโครงการบางครั้งใช้เวลานานถึงหนึ่งปีหรือปีครึ่งในการหารือปัญหาในประเทศไทยปัจจุบันเกิดจากการดำเนินการที่ตรงข้าม คือ มีลักษณะ Go fast to Go Slow หรือไปเร็วๆ เพื่อจะไปช้าหรือไม่ไปเลยคือทำอะไรไม่ได้เลย เช่น โครงการก่อสร้างโรงไฟฟ้าหินกรูด ท่อก๊าซไทย – มาเลเซีย เป็นต้น

3. ข้อมูลข่าวสารที่มากมายและรวดเร็ว

ยุคที่ข้อมูลข่าวสารมีและหาได้จากสื่อต่างๆ โดยเฉพาะจากอินเทอร์เน็ตมักจะมองเป็นข้อดีและเป็นประโยชน์แต่ในความมากมายของข้อมูลข่าวสารนั้นย่อมเป็นข้อมูลจริงที่เป็นประโยชน์และข้อมูลที่สร้างเพื่อผลประโยชน์ทางธุรกิจ ผู้ที่ไม่สามารถแยกแยะและวิเคราะห์ได้ก็ประสบกับปัญหาที่จะเลือกใช้และตัดสินใจว่าสิ่งใดถูกสิ่งใดผิด สิ่งใดจริงสิ่งใดปลอม ในตัวของข้อมูลเองจึงมีพื้นฐานของความขัดแย้งกันอยู่ผู้ที่เอามาใช้และยึดถือก็อาจก่อให้เกิดความขัดแย้งยิ่งขึ้น ไปข่าวสารที่เราสามารถรับฟังได้ทันท่วงทีทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงกระบวนทัศน์ (Paradigm Shift) จากการเป็นสังคมที่ไม่ชอบความขัดแย้งและมีความเชื่อว่าสิ่งที่เกิดขึ้นกับอาจจะเป็นเพราะเคราะห์กรรม ผลกระทบที่เกิดขึ้นกับคนบางกลุ่มจากความรวดเร็วของข่าวสารทำให้เห็นความจริง ๆ แล้วความเชื่อเดิม ๆ อาจจะไม่จริง ได้เห็นกระบวนการต่อสู้เรียกร้องสิทธิที่เกิดผลในทางปฏิบัติเพื่อให้ได้สิ่งที่ดีกว่า สังคมในระบอบประชาธิปไตยที่มีความโปร่งใสมากขึ้นทำให้เห็นว่าการยอมรับเคราะห์กรรมเช่นที่เคยเชื่อกันมาเป็นเรื่องที่ไม่ถูกต้องอีกต่อไปการเรียกร้องสิทธิจึงเกิดขึ้น โดยเฉพาะเมื่อรัฐธรรมนูญในปัจจุบันได้ให้การรับรองในสิทธิต่างๆ จึงเกิดกระบวนการต่างๆ ที่หลายคนในสังคมมองว่าเป็นความวุ่นวายมีความขัดแย้งอย่างไม่เคยเกิดขึ้นมาก่อนในอดีต

4. กระบวนทัศน์ของประชาธิปไตยที่เปลี่ยนแปลงไป

จากประชาธิปไตยแบบตัวแทน (Representative democracy) สู่ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม (Participatory democracy) ประชาธิปไตยแบบไทย ๆ ที่ได้พัฒนาตลอดมาเป็นประชาธิปไตยที่เน้นการเลือกตั้ง เมื่อผู้ที่ได้รับการเลือกตั้งแล้วก็เหมือนได้รับฉันทานุมัติให้เป็นตัวแทนที่จะตัดสินใจทำอะไรจากเสียงส่วนใหญ่ของประชาชนที่เลือกเข้าไป (Majority Rule) จะคิดทำโครงการหรือดำเนินการอะไรก็ไม่ต้องปรึกษาประชาชนอีกจนเมื่อครบรอบก็มาเลือกตั้งใหม่ ก็กลับมาหาประชาชนอีกเพื่อขอฉันทานุมัติอีกโดยอ้างว่าจะไปทำประโยชน์ให้กับประชาชนอีกถ้า

เชื่อในผลงานก็เลือกถ้าไม่เชื่อในผลงานก็ไม่ต้องเลือกแต่รัฐธรรมนูญฉบับ พ.ศ. 2540 ประชาธิปไตยได้เปลี่ยนไปเป็นแบบมีส่วนร่วมแม้จะได้รับเลือกเข้าไปแล้วด้วยเสียงข้างมากก็จะต้องคำนึงถึงผลกระทบต่อสิทธิของประชาชนหรือคนส่วนน้อยโดยอาศัยการตัดสินใจด้วยความชอบธรรมมากกว่าเสียงข้างมากและต้องรับฟังความคิดเห็นของประชาชนและให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ

5. การเน้นการประชาสัมพันธ์แบบขายของการติดตามหรือการบริการหลังการขาย โครงการต่าง ๆ ที่ดำเนินการทั้งหลายมักจะดำเนินการโดยเน้นรูปแบบการประชาสัมพันธ์หรือโฆษณาขายของมีการพูดแต่สิ่งที่ดี ๆ เป็นหลักส่วนคือจะไม่พูดถึงเลยเมื่อมีผู้มีส่วนได้เสียได้ทราบข้อดีข้อที่ไม่ได้พูด ก็ทำให้นึกไปว่าเป็นการปกปิดความเชื่อถือการไว้วางใจก็จะหมดไป ขณะเดียวกันเมื่อโครงการดำเนินไปการติดตามเพื่อให้เป็นไปตามข้อตกลงก็ขาดความต่อเนื่อง คำมั่นสัญญาที่ไม่ได้รับการพิจารณาติดตามให้เป็นไปตามข้อตกลงก็ยิ่งทำให้เกิดปัญหาความไม่เชื่อถือ ไม่ไว้วางใจ

6. กฎหมายและการปฏิบัติตามกฎหมาย

กฎหมายของไทยถึงแม้จะมีความพยายามที่จะกำหนดให้เกิดความยุติธรรมขึ้นแต่กระบวนการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมก็ยังมีความยุ่งยากและสิ้นเปลืองสำหรับผู้ด้อยโอกาสก่อให้เกิดความไม่ยุติธรรม การใช้บังคับของกฎหมายก็ดูจะมีความลักลั่นผู้มีอำนาจดูจะได้รับสิทธิลดหย่อนในการปฏิบัติหรือบังคับใช้ ในขณะที่ผู้ด้อยโอกาสหรือคนชายขอบจะได้รับการปฏิบัติอย่างเคร่งครัดมากกว่าหรือที่เรียกว่า “สองมาตรฐาน” (Double Standard) ความไม่เท่าเทียมกันดังกล่าวมาทั้งหมดก่อให้เกิดความขัดแย้งที่นำไปสู่ความรุนแรงเพราะเป็นเรื่องความรุนแรงเชิง โครงสร้าง (ชัชวพันธ์ สถาอานันท์ 2533 : 25) เป็นเรื่องของช่องว่างระหว่างสิ่งที่ควรจะเกิดขึ้นหรือศักยภาพของมนุษย์ (Potentiality) และสิ่งที่เกิดขึ้นจริง (Actuality) ซึ่งยิ่งห่างก็ยิ่งรุนแรงเชิง โครงสร้างมากยิ่งขึ้นเท่านั้น โดยเฉพาะสิ่งนั้นหรือ “อะไรก็ตาม” มิใช่ตัวบุคคลแต่เป็นระบบหรือ โครงสร้างโดยสรุปคือ อะไรก็ตามที่มาขวางกั้นมิให้ช่องว่างระหว่างศักยภาพและความเป็นจริงของมนุษย์คับแคบลงไปเป็นตัวการขยายช่องว่างนั้นออกไป ก็ล้วนถือว่าเป็นความรุนแรงเชิง โครงสร้างได้ เช่นกัน

พฤติกรรมความขัดแย้ง (Conflict Behavior)

ชัชวพันธ์ สถาอานันท์ กล่าวถึงพฤติกรรมกับความขัดแย้งว่าให้แบ่งวิธีมองปัญหาอย่างกว้าง ๆ เป็นสองลักษณะคือแนวทางที่เรียกว่าเน้นตัวบุคคลผู้กระทำ (Actor Oriented Perspective) กับแนวทางที่เน้น โครงสร้าง (Structure- Oriented Perspective) และพูดถึงการใช้แนวมองปัญหาคอน

ละแบบยอมเข้าใจปัญหาคนละอย่างและนำไปสู่การแก้ปัญหาคนละวิธี ซึ่งจากการมองผิวเผินเราอาจจะมองไม่เห็นหรือมองข้ามเหตุปัจจัยเหล่านั้นที่ชัชวพันธ์ สถาอานนท์ ใช้คำว่า “โลกที่มองไม่เห็น (Invisible World) เราเห็นแต่สถานะที่เกิดในโลกที่มองเห็น (Visible World) ปัจจัยที่มองไม่เห็น เช่น สถานะความยากจน ความด้อยการศึกษา การดำรงชีวิตอยู่ในหมู่ชนชั้นล่าง มีแต่ความรุนแรงซึ่งเป็นปัจจัยโครงสร้างที่นำไปสู่หรือส่งเสริมความขัดแย้งที่รุนแรง (ชัชวพันธ์ สถาอานนท์ 2533 : 25) ทฤษฎีแม่บทที่สำคัญอีกทฤษฎีหนึ่งของสังคมวิทยา คือ ทฤษฎีความขัดแย้ง (Conflict theory) เนื้อหาสาระของทฤษฎีสัมัยใหม่ของทฤษฎีนี้สืบเนื่องมาจากแนวความคิดของนักสังคมวิทยาชาวเยอรมันสองคน คือคาร์ล มาร์กซ์ และซิมเมิล (Karl Marx and George Simmel) ซึ่งเป็นบุคคลร่วมสมัยกับบรมครูของนักการหน้าที่ (Functionalists) ในปัจจุบันความขัดแย้งที่เกิดขึ้นจึงเป็นหนึ่งความคิดของคาร์ล มาร์กซ์ และซิมเมิลเช่นเดียวกับที่นักการหน้าที่เป็นหนึ่งความคิดของนักอินทรีย์ศาสตร์ (Organists) เช่นอ็อกุสต์ กองค์ (August Comte) และเฮอริเบิร์ต สเปนเซอร์ (Herbert Spencer) เป็นต้นเพื่อให้เกิดความเข้าใจทฤษฎีการขัดแย้งอย่างแจ่มแจ้งจึงต้องศึกษาความคิดของคาร์ล มาร์กซ์ และซิมเมิลกันเป็นเบื้องต้นแรก (David Lockwood 1956 : 4-5)

ทฤษฎีความขัดแย้ง แม้จะถือกำเนิดในยุโรปในเวลาไล่เลี่ยกับทฤษฎีการหน้าที่แต่เพียงจะได้รับการสนใจเอาใจใส่ในสหรัฐอเมริกาเมื่อไม่นานมานี้ คือราวช่วงหลัง ค.ศ. 1950 โดยมีข้อเขียนของนักสังคมวิทยา เช่น ร็อกวู้ด วิจารณ์ทฤษฎีการหน้าที่ของพาร์สัน (Parsons) ว่าเน้นเรื่องระเบียบสังคม ความสมดุลและกลไกในการรักษาดุลยภาพ และความเป็นระเบียบมากเกินไปจนมองเห็นความไม่มั่นคงการเสียระเบียบและการขัดแย้งว่าเป็นพฤติกรรมเสียระเบียบไปเสียหมดความจริงสิ่งเหล่านี้เป็นส่วนหนึ่งในชีวิตสังคมของมนุษย์เท่า ๆ กันความเป็นระเบียบ ความสมดุลในสังคมนั้นเองเพียงแต่เป็นคนละด้านของชีวิตเท่านั้นนอกจากนั้น ร็อกวู้ด ยังยืนยันด้วยว่ามีกลไกบางอย่างในสังคมที่ทำให้การขัดแย้งเกิดขึ้นในสังคมอย่างหลีกเลี่ยงไม่พ้น เช่น

1. การที่บุคคลมีอำนาจไม่เท่ากันทำให้คนมีอำนาจมากถือโอกาสเอารัดเอาเปรียบผู้มีอำนาจน้อย ทำให้เป็นแหล่งที่มาของความตึงเครียดและการขัดแย้งในสังคม

2. การที่สังคมมักมีของหายากอยู่อย่างจำกัดเป็นเหตุให้ต้องมีการต่อสู้ดิ้นรนเพื่อให้ได้ส่วนแบ่งจากของที่มีอยู่จำกัดนั้น (สัญญา สัญญาวิวัฒน์ 2536 : 45)

3. ในสังคมมักมีกลุ่มต่าง ๆ ที่มีเป้าหมายไม่เหมือนกันกลุ่มเหล่านี้จึงต้องแข่งขันช่วงชิงกันบรรลุเป้าหมายนั้น อันเป็นเหตุให้ต้องมีการกระทบกระทั่งระหว่างกลุ่มได้ดังนั้น การขัดแย้งจึงเป็นสิ่งธรรมดาหรือความจริงในชีวิตสังคมอย่างหนึ่ง มิได้เป็นพฤติกรรมเบี่ยงเบนแต่อย่างใดการที่ไม่ศึกษาด้านนี้ของชีวิตหรือการกล่าวหาว่าสิ่งเหล่านี้เป็นพฤติกรรมเบี่ยงเบนจึงไม่ถูกต้องนัก

สังคมวิทยาอเมริกันจึงเริ่มหันมาสนใจทฤษฎีการขัดแย้งกันขึ้นภายหลังจากทฤษฎีการหน้าที่นิยมได้ครอบครองความคิดของนักสังคมวิทยาอเมริกันมาเป็นเวลาหลายทศวรรษ

มิเชล (Mitchell) แบ่งโครงสร้างความขัดแย้งออกเป็นสถานการณ์ของความขัดแย้ง (Conflict Situation) พฤติกรรมของความขัดแย้ง (Conflict Situation behavior) กับทัศนคติเจตคติของความขัดแย้ง (Conflict Situation And Perceptions) และแบ่งวงจรของความขัดแย้งออกเป็นสถานการณ์และกระบวนการของความขัดแย้งการศึกษาสถานการณ์ของความขัดแย้งทำให้ทราบว่าสถานการณ์เช่นไร ที่ทำให้เกิดความขัดแย้งขึ้นมาหากสถานการณ์ความขัดแย้งหมายถึงสถานการณ์ที่กลุ่มหรือหน่วยงานทางสังคมตั้งแต่สองหน่วยขึ้นไปต่างรับรู้ว่ามีเป้าหมายที่เข้าหากันไม่ได้ ปัญหาที่เกิดขึ้นคือภายใต้เงื่อนไขที่ทำให้คู่แห่งความขัดแย้งมีเป้าหมายที่เข้าหากันไม่ได้ปัญหาที่เกิดขึ้นคือภายใต้เงื่อนไขที่ทำให้คู่แห่งความขัดแย้งมีเป้าหมายที่เข้าหากันไม่ได้ขึ้นมาหรือแหล่งกำเนิดของเป้าหมายที่เข้าไม่ได้ นั่นคืออะไรเป้าหมายที่เข้าไม่ได้ นั้นก็มีสองเรื่องคือ เรื่องทางนามธรรม อันเกี่ยวข้องกับค่านิยม คุณค่า ความเชื่อ และเรื่องทางวัตถุธรรมอันเกี่ยวกับทรัพย์สินผลประโยชน์ซึ่งจะก่อให้เกิดอำนาจทางการเมืองและอำนาจทางเศรษฐกิจที่เป็นสิ่งที่เชื่อว่ามีคุณค่าและหายาก จึงทำให้เกิดความขัดแย้งในการเข้าครอบครองสิ่งเหล่านั้น (อภิญา รัตนมงคล มาศ 2538 : 22) ทฤษฎีความขัดแย้งมีพื้นฐานความเชื่อว่าภายในสังคมต้องมีความขัดแย้งเพราะแต่ละกลุ่มในสังคมต่างต้องการครอบครองผลประโยชน์ และอำนาจซึ่งเป็นสิ่งที่มืออยู่อย่างจำกัดการที่ฝ่ายหนึ่งได้ประโยชน์ไม่ใช่ว่าจากการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน แต่การได้ประโยชน์ของฝ่ายหนึ่งเกิดจากการสูญเสียประโยชน์ของอีกฝ่ายหนึ่ง การสูญเสียประโยชน์และการได้ประโยชน์มิได้เกิดจากการขาดแคลนสถาบันทางกฎหมายที่ทำหน้าที่ควบคุมความขัดแย้งในสังคมหรือขาดกลไกอื่น ๆ แต่เป็นเพราะสถาบันเหล่านั้นกำเนิดขึ้นและดำรงอยู่ภายใต้เงื่อนไขที่เอื้อและรักษาผลประโยชน์ของกลุ่มที่มีอำนาจอยู่ในสังคมนั้นคือกฎระเบียบต่างขึ้นอยู่กับอำนาจของผู้วางกฎรักษา กฎ นอกจากนี้การสร้างกฎระเบียบ และสถาบันต่างๆ ที่ทำหน้าที่พึ่งพากันและกัน ในทางผลประโยชน์ก็มิได้เป็นความยินยอมพร้อมใจของคนทุกกลุ่มในสังคม ความขัดแย้งในสังคมจึงมักมีอยู่สองลักษณะคือ ความขัดแย้งในเรื่องอำนาจและผลประโยชน์ระหว่างผู้มีอำนาจด้วยกันกับความขัดแย้งในเรื่องของการยอมรับในสถานภาพเอกลักษณ์ ค่านิยม ทั้งทางด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม (อภิญา รัตนมงคล มาศ 2532 : 22)

ฉันทนา บรรพศิริโชติ ได้นำเสนอพัฒนาการของความขัดแย้งในสังคมไทยว่า ในช่วงหลังสงครามเย็น ความขัดแย้งได้เปลี่ยนรูปแบบ ความหมายและบริบทไปมาสู่ช่วงที่เรียกว่ายุคเร่งรัดพัฒนาประมาศต้นทศวรรษ 2530 ความขัดแย้งเป็นหัวข้อศึกษาวิจัยในตัวเองโดยไม่ได้เกี่ยวกับปัญหาทางการเมืองการต่อสู้ทางการเมืองเช่นที่ผ่านมานำโน้มของความขัดแย้งในภูมิภาค

เอเชีย - แปซิฟิกแสดงให้เห็นถึงการขยายตัวของปัญหาความเสื่อมโทรมของทรัพยากรที่ควบคู่ไปกับการพัฒนาตามแนวทางการเรื่องรัดความเจริญเติบโต โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาความขัดแย้งทางทรัพยากรที่เป็นผลจากยุทธศาสตร์และเป้าหมายการพัฒนาของประเทศนั้นเอง

ฉันทนา บรรพศิริโชติ ยังชี้ประเด็นที่น่าสนใจว่าลักษณะความขัดแย้งในสังคมไทยในปัจจุบันและแนวโน้มในอนาคตมีศูนย์รวมอยู่ที่ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม ส่วนใหญ่ยังเป็นความขัดแย้งระหว่างรัฐกับประชาชนในโครงการสาธารณะ การหาทางออกให้กับปัญหาจึงเป็นเรื่องที่ซับซ้อนมากขึ้นที่สำคัญ คือ ความซับซ้อนความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างรัฐกับประชาชนลักษณะความขัดแย้งในสังคมไทยเมื่อพิจารณาจากเรื่องอำนาจแล้วเป็นลักษณะความขัดแย้งแบบไม่สมมาตร (Asymmetric Conflict) ที่คู่ขัดแย้งมีความไม่เสมอภาคหรือเท่าเทียมกันอยู่มากความไม่สมมาตรในความสัมพันธ์ระหว่างคู่ขัดแย้งส่วนใหญ่จะอยู่ในสามประเด็นคือ (ฉันทนา บรรพศิริโชติ 2541 : 32)

1. การได้รับความยอมรับที่ไม่เท่ากัน มีฝ่ายที่ชอบธรรมฝ่ายเดียวอีกฝ่ายหนึ่งถูกมองว่าไม่ชอบธรรม
2. หลักการของความขัดแย้งและแนวทางแก้ไขไม่เหมือนกัน ฝ่ายหนึ่งได้ประโยชน์จากกฎเกณฑ์ที่อยู่มากกว่าอีกฝ่ายหนึ่ง
3. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจไม่เท่ากัน ฝ่ายหนึ่งเข้าถึงอำนาจในการตัดสินใจได้มากกว่าอีกฝ่ายหนึ่ง

คาร์ล มาร์กซ์ (Karl Marx) เสนอแนวทางในการมองพลวัตของความขัดแย้ง 5 สถานการณ์คือ

1. เหตุการณ์กลางบอกเหตุ มีการกระจายและความถี่ของปัญหา การประท้วง การร้องเรียน ที่เริ่มแสดงให้เห็นว่าไม่สามารถหาข้อยุติและทางออกได้
2. พัฒนาการของประเด็นของปัญหาความขัดแย้ง เช่น ปัญหาข้อพิพาทชัดเจนขึ้นมีคู่ขัดแย้ง มีคู่ขัดแย้งหรือพัฒนาขึ้นมาเป็นประเด็นสาธารณะ ข้อขัดแย้งอาจเปลี่ยนไปหรือเพิ่มขึ้น
3. การแบ่งขั้วในกระบวนการของความขัดแย้งคนที่เกี่ยวข้องอาจเริ่มแสดงจุดยืนและร่วมสนับสนุนหรือเป็นแนวร่วมกับฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งแควดวงและตัวแสดงในกระบวนการของความขัดแย้งเพิ่มขึ้น
4. เกือบถ้วนของความขัดแย้งการเพิ่มหรือลดลงของความตึงเครียดการตอบโต้กันของคู่ขัดแย้ง หากไม่ได้มีการคำนึงถึงผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นอาจจะมีผลทำให้อีกฝ่ายหนึ่งตอบโต้กลับมารุนแรงมากขึ้นพฤติกรรมของความขัดแย้งที่ต่างฝ่ายต่างตอบโต้จะผลักดันให้ความขัดแย้งตึงเครียด

มากยิ่งขึ้นเป็นลำดับคล้ายแรงหมุนของเกลียวสว่านถ้าการตอบโต้ระหว่างคู่กรณีมีความเหมาะสม ความตึงเครียดก็อาจจะลดลงได้

5. การสร้างภาพถาวรของคู่ขัดแย้งความขัดแย้งที่ดำเนินไปนานและด้วยวิธีการตอบโต้ระหว่างกันที่รุนแรงมากขึ้น อาจทำให้มีการมองฝ่ายตรงข้ามเหมือนภาพในกระจกตรงกันข้ามที่ไม่อาจรู้ถึงความรู้สึกที่แท้จริงของอีกฝ่ายได้และเป็นการมองแบบเหมารวมทำให้ไม่อาจสัมผัสกับอีกด้านหนึ่งที่มีความเป็นมิตรและปราศจากความอันตรายของอีกฝ่ายได้ การตอบโต้ระหว่างกันมักจะทำให้มองได้เฉพาะส่วนตรงกันข้ามกับฝ่ายตนเองเสมอ การสร้างภาพเช่นนี้มีผลต่อการประเมินจุดยืน การสื่อสารการรับรู้ที่ไม่ถูกต้อง

ฉันทนา บรรพศิริโชติ นำเสนอแนวทางในการแก้ไขความขัดแย้งในสังคมไทย โดยเฉพาะต่อกรณีความขัดแย้งในเรื่องทรัพยากรธรรมชาติไว้ว่า ต้องพิจารณาว่าในสถานการณ์มีการพยายามใช้วิธีแก้ไขความขัดแย้งอย่างแท้จริงแล้วหรือยังและอะไรคือบรรทัดฐานของวิธีการแก้ไขความขัดแย้งที่ยอมรับร่วมกันได้ โดยเสนอแนวทางในการจัดการกับปัญหาความขัดแย้งในหลายระดับ และหลายลักษณะดังนี้ (ฉันทนา บรรพศิริโชติ 2541 : 32)

1. หลีกเลี่ยงเป้าหมายที่ไปด้วยกันไม่ได้หากเป็นเรื่องทรัพยากรก็หาทางทำให้ความจำเป็นในการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดในเวลาพร้อม ๆ กันนั้นต่างกันออกไปเพื่อลดภาวะการณ้ไปด้วยกันไม่ได้

2. เบี่ยงเบนประเด็นความขัดแย้งจากเรื่องหนึ่งสู่อีกเรื่องหนึ่งที่สามารถประนีประนอมก็ได้ก่อน โดยอาจจะหาประเด็นที่สามารถหาประโยชน์ร่วมกันได้ก่อน

3. ควบคุมความขัดแย้งด้วยวิธีการต่างๆ ตั้งแต่การจำกัดประเด็นไม่ให้ขยายตัวออกไปหรือขยายกลุ่มขัดแย้งออกไปการทำข้อเท็จจริงให้กระจ่าง การเปลี่ยนการต่อสู้ให้เป็นการถกเถียงบนฐานของกลุ่มเหตุผล

4. ลดพฤติกรรมความขัดแย้งที่เป็นอันตรายหรือมีความรุนแรง เช่น การปราบปรามการใช้อาวุธ การกำหนดเขตที่เป็นกลาง เป็นต้น

5. เผชิญหน้ากับความขัดแย้ง จัดให้มีแนวทางดำเนินการแม้เกิดปัญหาข้อขัดแย้งที่ตกลงกันไม่ได้

6. ป้องกันความขัดแย้งที่นำไปสู่ความรุนแรงโดยการลดเงื่อนไขความขัดแย้งและความรุนแรงที่อยู่โครงสร้างของสังคมและการเมือง ขณะเดียวกันก็เสริมสร้างวัฒนธรรมของการแก้ไขปัญหาขัดแย้งอย่างสันติวิธีด้วยกระบวนการกล่อมเกล่า และการเรียนรู้ทางสังคม

ฉันทนา บรรพศิริโชติ ยังมีความเห็นว่าก่อนที่สังคมไทยจะก้าวหน้าไปสู่ขั้นที่สามารถหาวิธีการจัดการความขัดแย้งได้อย่างปกติ ยังมีความจำเป็นที่ต้องให้ความสำคัญกับช่องว่างที่เป็นประเด็นพื้นฐานบางประการ คือ

1. การทำความจริงให้ปรากฏเพราะการที่จะสามารถปรับการต่อสู้ให้กลายเป็นการถกเถียงกันด้วยเหตุผลได้นั้นต้องการข้อเท็จจริง ความโปร่งใส และการมีหลักประกันในเรื่องของการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารของราชการ เป็นความพยายามในการทำความจริงให้ปรากฏ

2. การปรับดุลอำนาจเพื่อทำให้ความไม่เท่าเทียมทางอำนาจนั้นไม่ก่อผลต่อความพยายามแก้ไขความขัดแย้งร่วมกัน เช่น การปรับความสัมพันธ์ทางอำนาจระหว่างประชาสังคมต้องมีกลไกการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ และหลักประกันความยุติธรรม ในขณะที่ต้องเสริมสร้างอำนาจให้กับชุมชนและประชาสังคมเพราะเมื่อชุมชนมีความสามารถและศักยภาพมากก็จะทำให้การสื่อสารทำได้ง่ายขึ้น และมีความพร้อมในการสร้างข้อถกเถียงรวมไปถึงการมีความมั่นใจพอที่จะไว้วางใจอำนาจรัฐ ความอ่อนแอของชุมชนยังหมายความว่าความรวมไปถึงปัญหาความหย่อนยานของสำนึกความรับผิดชอบต่อสังคมร่วมกับการเสริมสร้างอำนาจให้กับชุมชน หมายถึง การสร้างสำนึกสาธารณะไปพร้อมๆ กันนอกจากนี้ชุมชนการเมืองยังต้องการความเข้าใจที่เพิ่มมากขึ้นเกี่ยวกับการเมืองกลุ่มในสังคมพหุนิยม ซึ่งจะทำให้เข้าใจขอบเขตขององค์กรนอกภาครัฐ เช่น องค์กรพัฒนาเอกชนที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับปัญหาความขัดแย้งในการจัดการทรัพยากรในสังคมไทยในลักษณะที่พยายามเข้ามาทำให้ชุมชนเข้มแข็ง และมักถูกมองว่ามาปลุกกระดมชาวบ้านให้ต่อต้านอำนาจรัฐกลายเป็นคู่กรณีของความขัดแย้งเพิ่มขึ้นไปอีก

3. การสร้างธรรมเนียมและวัฒนธรรมในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งสร้างทัศนคติที่ต้องเกี่ยวกับปัญหาความขัดแย้งต่อคู่ต่อสู้ ต่อความรุนแรงและต่อสันติวิธี ควรมีการดึงจุดเอาจุดแข็งทางวัฒนธรรมในเรื่องของความสัมพันธ์ทางสังคมตั้งแต่เดิม เช่น ความเมตตา ความเอื้อเฟื้อ และการให้อภัย ในโครงสร้างทางวัฒนธรรมในสังคมแบบไทยมาเป็นเครื่องมือส่วนประกอบที่สำคัญในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง ต้องสร้างสรรค์คุณค่าใหม่บนฐานวัฒนธรรมสันติวิธีอย่างไรก็ตามการทำให้สันติวิธีเป็นวิถีชีวิตต้องใช้กระบวนการกล่อมเกลာและการเรียนรู้ทางสังคมแบบกว้างขวางในสถาบันต่าง ๆ ภายในสังคม เช่น ในชุมชนการเมือง สถาบันราชการ องค์กรนอกภาครัฐสถาบันการศึกษา ครอบครัว สื่อมวลชนและประชาชน เป็นต้น (ฉันทนา บรรพศิริโชติ 2541 : 32)

แนวความคิดเรื่องความขัดแย้งที่สำคัญของคาร์ล มาร์กซ์ (Karl Marx)

คาร์ล มาร์กซ์ (Karl Marx) เห็นว่าสังคมมีลักษณะเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาไม่อยู่ในระเบียบความมั่นคง การเปลี่ยนแปลงเป็นเรื่องเกี่ยวกับสถาบันทางสังคมและชีวิตความเป็นอยู่ของมนุษย์โดยตรง ความขัดแย้งเป็นขบวนการหนึ่งในสังคมที่จะผลักดันให้เกิดความเปลี่ยนแปลงได้ทุกขณะหากปราศจากความขัดแย้งสังคมจะไม่มีทิศทางอำนาจก็ตกกันไม่ใช้ความคิดลอยๆ หรือไม่มีตัวตน แต่มันเป็นความขัดแย้งระหว่างชนชั้นต่างๆ ในสังคม (Class Conflict) นั่นก็คือการต่อสู้ระหว่างชนชั้นที่เอาเปรียบ (exploiting class) กับชนชั้นที่ถูกเอาเปรียบ (exploited class) ทั้งนี้ การต่อสู้หรือดิ้นรนระหว่างชนชั้นต่างๆ (class struggle) เป็นพลังสำคัญที่อยู่เบื้องหลังการเปลี่ยนแปลงประวัติศาสตร์ซึ่งจะเป็นเช่นนี้เรื่อยๆ ในสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงสาระความคิดเกี่ยวกับความขัดแย้งเป็นความคิดส่วนหนึ่งในตัวแบบ (model) เรื่องการขัดแย้งเชิงปฏิวัติระหว่างชนชั้นและการเปลี่ยนแปลงทางสังคมของคาร์ล มาร์กซ์ ในตัวแบบนั้นเขามีความเห็นเกี่ยวกับองค์การทางสังคมซึ่งเป็นบ่อเกิดของแนวความคิด การขัดแย้งของทฤษฎีสังคมวิทยาปัจจุบันฐานคติที่สำคัญ 3 ประการ คือ (สัญญา สัญญาวิวัฒน์ 2536 : 45)

1. องค์การทางเศรษฐกิจโดยเฉพาะการเป็นเจ้าของทรัพย์สินเป็นผู้กำหนดรูปแบบขององค์การอื่นๆ ในสังคมนั้นนั่นคือ โครงสร้างของชนชั้นการจัดระเบียบเชิงสถาบันระบบค่านิยม ความเชื่อ ลัทธิศาสนา หรือระบบความเชื่ออื่นๆ ของสังคมล้วนเป็นภาพสะท้อนหรือได้รับอิทธิพลจากองค์การเศรษฐกิจของสังคมทั้งสิ้น

2. องค์การเศรษฐกิจของสังคมใดๆ ย่อมมีขุมพลังที่เป็นต้นกำเนิดการขัดแย้งเชิงปฏิวัติระหว่างชนชั้นในสังคมนั้นอย่างหลีกเลี่ยงไม่พ้นเสมอ (ยกเว้นสังคมแบบคอมมิวนิสต์) การขัดแย้งเชิงปฏิวัติระหว่างชนชั้นนั้นเป็นกระบวนการวิภาษวิธี (dialectics) และจะเกิดเป็นยุคเป็นสมัยโดยองค์การเศรษฐกิจแต่ละยุคจะ ได้หว่านเมล็ดเชื้อทำลายตนเองลงไว้ในสังคมด้วยการแบ่งชนชั้นต่างๆ ในสังคมออกเป็นกลุ่มหรือสองพวก (เช่น พวกชนชั้นกรรมาชีพและชนชั้นนายทุน) ซึ่งในท้ายที่สุดจะมีการโค่นล้มชนชั้นที่ครองอำนาจโดยชนชั้นที่ถูกปกครอง

3. ความขัดแย้งจะมีลักษณะเป็นสองหลัก (bipolar) คือ หลักหนึ่ง ได้แก่ ชนชั้นที่ถูกเอารัดเอาเปรียบซึ่งตกอยู่ในภาวะเงื่อนไขแบบหนึ่งอันเกิดขึ้นจากลักษณะขององค์การเศรษฐกิจที่จะทำให้เขาตระหนักใน “ความสนใจ” แท้จริงของเขาต่อมาจึงได้ก่อตั้งองค์การปฏิบัติทางการเมือง เพื่อต่อต้านชนชั้นที่มีอำนาจและเป็นเจ้าของทรัพย์สินซึ่งเป็นหลักที่สองในกระบวนการขัดแย้งนี้

ฐานคติของคาร์ล มาร์กซ์ ได้รับการวิพากษ์วิจารณ์หลายประการ เช่น

1. สังคมต่าง ๆ มีลักษณะมากกว่าจะเป็นเพียงภาพสะท้อนขององค์การเศรษฐกิจและแบบแผนการเป็นเจ้าของทรัพย์สินเหล่านั้น
2. ความขัดแย้งทางสังคมมักไม่ไปตามเป็นสองหลักตลอดทั้งสังคมอย่างที่คาร์ล มาร์กซ์ อ้าง
3. ความสนใจหรือผลประโยชน์ไม่จำเป็นต้องเป็นสิ่งที่ผูกติดอยู่กับชนชั้นทางสังคมเสมอไป
4. ความสัมพันธ์แห่งอำนาจในสังคมไม่จำเป็นต้องเป็นภาพสะท้อนโดยตรงของการเป็นเจ้าของทรัพย์สินเสมอไป
5. ความขัดแย้งไม่จำเป็นต้องเป็นสาเหตุให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมเสมอไปไม่ว่าจะเป็นด้วยวิภาษวิธีหรือด้วยวิธีอื่นใดก็ตาม

อย่างไรก็ตามข้อคิดของคาร์ล มาร์กซ์ ยังเป็นสิ่งท้าทายทฤษฎีการหน้าที่อยู่พอควรและเป็นพื้นฐานสำหรับการสร้างทฤษฎีการขัดแย้งของสังคมวิทยาต่อมาด้วยแนวความคิดหรือฐานคติเกี่ยวกับองค์การสังคมของคาร์ล มาร์กซ์ ข้างต้นสรุปเป็นข้อความสั้น ๆ ได้ดังนี้

1. ในขณะที่ความสัมพันธ์ทางสังคมแสดงลักษณะอันเป็นระบบแต่ความสัมพันธ์นี้ก็เต็มไปด้วยความสนใจที่ขัดแย้งกันอยู่ในตัว
2. ข้อเท็จจริงนี้แสดงว่าระบบสังคมต่างเป็นตัวจ่ายการขัดแย้งอย่างมีระบบ
3. ดังนั้น การขัดแย้งจึงเป็นลักษณะที่หลีกเลี่ยงไม่ได้และมีอยู่ดาษดื่นในระบบสังคม
4. ความขัดแย้งเช่นนั้นมักแสดงออกมาเป็นความสนใจที่ตรงข้ามกันของคนสองพวก
5. ความขัดแย้งกันมักเกิดจากการแบ่งปันสิ่งของที่หายาก ที่เด่นชัดที่สุด คือ อำนาจ
6. ความขัดแย้งเป็นแหล่งที่สำคัญของการเปลี่ยนแปลงในระบบสังคม

นอกจากมรดกเชิงฐานคติข้างต้นแล้วรูปแบบและสาระในความนึกคิดเกี่ยวกับสาเหตุของคาร์ล มาร์กซ์ เป็นสิ่งที่มีอิทธิพลต่อทฤษฎีขัดแย้งของสังคมวิทยาสมัยใหม่เหมือนกันการนึกคิดแบบนี้มีลักษณะเป็นการสมมติว่าการขัดแย้งเป็นพลังที่หลีกเลี่ยงไม่ได้และต้องมีอยู่ในระบบสังคมต่าง ๆ พลังนี้จะแสดงผลภายใต้เงื่อนไขบางอย่าง เช่น การยอมให้ความสนใจอ่อนเร้นของชนชั้น คาร์ล มาร์กซ์ เรียกภาพนี้ว่าความสำนึกไม่ถูกต้อง (False consciousness) กลายเป็นความสนใจเปิดเผย ซึ่งคาร์ล มาร์กซ์ เรียกว่าความสำนึกในชนชั้น (Class consciousness) ซึ่งหากมีเงื่อนไขบางอย่างเพิ่มเติมจะนำไปสู่การแบ่งชนชั้นออกเป็นสองขั้วปลายกลายเป็นสองชนชั้นรวมกันอยู่ในการขัดแย้งแบบปฏิวัติ ดังนั้นสำหรับคาร์ล มาร์กซ์แล้วสังคมจะมีเงื่อนไขต่างๆ เป็นตัวแปรแทรก (Intervening variable) ที่ทำให้เกิดการเร่งรัดหรือหน่วงเหนี่ยวการแปลงรูปความสนใจของชนชั้น ให้กลายเป็นการขัดแย้งแบบปฏิวัติระหว่างชนชั้นได้

นอกเหนือจากรูปแบบของการอธิบายแล้วสาระในความคิดของคาร์ล มาร์กซ์ ก็ยังเป็นประโยชน์ในการสร้างทฤษฎีสังคมวิทยาสสมัยใหม่ประโยชน์ของความคิดของคาร์ล มาร์กซ์ จะเห็นได้ชัดก็ต่อเมื่อนำมาเรียบเรียงในรูปแบบที่เป็นนามธรรมมากขึ้นแต่การทำเช่นนั้นก็จะต้องทำให้รสชาติขาดความคิดดั้งเดิมลงไปอย่างไรก็ดี ข้อคิดจะเหนือข้อเสีย เทอร์เนอร์ (Turner) ได้เรียบเรียงความคิดของคาร์ล มาร์กซ์ ในรูปแบบใหม่ซึ่งในที่นี้จะนำมาเสนอไว้เฉพาะหัวข้อใหญ่ ๆ ดังนี้ (สัญญา สัญญาวิวัฒน์ 2547 : 45)

1. ยิ่งการแบ่งปันสิ่งของหายากเป็นไปอย่างไม่เสมอภาคมากเท่าไรการขัดแย้งในผลประโยชน์ระหว่างกลุ่มที่มีอำนาจและกลุ่มที่อยู่ใต้อำนาจในสังคมก็จะยิ่งมีมากขึ้น

2. ยิ่งกลุ่มที่อยู่ใต้อำนาจตระหนักในผลประโยชน์แท้จริงของพวกเขาคนมากขึ้นเท่าไรก็จะยิ่งเพิ่มความเป็นไปได้ในการที่เขาจะตั้งข้อสงสัยความชอบธรรมของระบบการแบ่งปันสิ่งของหายากนั้นมากขึ้น

3. ยิ่งกลุ่มที่อยู่ใต้อำนาจตระหนักในผลประโยชน์แท้จริงของพวกเขาคนมากขึ้นเท่าไรและยิ่งเขามีความสงสัยในความชอบธรรมของระบบแบ่งปันสิ่งของหายากของสังคมมากขึ้นเท่าไรความเป็นไปได้ที่เขาจะเข้าร่วมในความขัดแย้งอย่างเปิดเผยกับกลุ่มที่มีอำนาจของสังคมก็จะยิ่งมีมากขึ้น

4. ยิ่งสมาชิกของกลุ่มที่อยู่ใต้อำนาจยึดถืออุดมการณ์ร่วมกันมากขึ้นเท่าไรและยิ่งโครงสร้างภาวะผู้นำทางการเมืองมีความก้าวหน้าพัฒนามากขึ้นเท่าไรการแบ่งเป็นกลุ่มที่มีอำนาจและกลุ่มที่อยู่ใต้อำนาจก็จะยิ่งมีมากขึ้นหรือชัดเจนขึ้น

5. ยิ่งมีการแบ่งกลุ่มที่มีอำนาจและกลุ่มที่อยู่ใต้อำนาจมากขึ้นเท่าไรความขัดแย้งก็จะยิ่งมีความรุนแรงมากยิ่งขึ้น

6. ยิ่งความขัดแย้งมีความรุนแรงมากขึ้นเพียงไรการเปลี่ยนแปลงทางโครงสร้างของระบบสังคม และการแบ่งปันสิ่งของหายากเสียใหม่ก็จะยิ่งเพิ่มมากขึ้นเท่านั้น

ความคิดของคาร์ล มาร์กซ์ ประกอบด้วย ฐานคติที่เกี่ยวพันกับการขัดแย้งจำนวนหนึ่งแบบการวิเคราะห์เชิงปัจจัยเหตุ (causal analysis) ที่เน้นความสำคัญของเงื่อนไขแทรกที่จู่จะเร่งรัดหรือหน่วงเหนี่ยวกระบวนการขัดแย้งที่คอยจ้องจะเกิดขึ้นอยู่ทุกขณะและประพจน์เชิงเนื้อหาที่แตกต่างไปจากของทฤษฎีอื่นอย่างเด่นชัดในเอกสารต่างๆ ที่ปรากฏอยู่ในปัจจุบันแม้มรดกนี้จะกว้างขวาง แต่คาร์ล มาร์กซ์ ก็มีได้เป็นผู้นำความคิดของทฤษฎีการขัดแย้งสมัยใหม่แต่เพียงผู้เดียวไม่ต่อมาตอนเริ่มต้นของศตวรรษที่ 20 ก็ได้มีนักสังคมวิทยาชาวเยอรมันเช่นเดียวกับคาร์ล มาร์กซ์ เกิดขึ้นอีกผู้หนึ่งคือซิมเมล (Georg Simmel) ท่านผู้นี้ได้เสนอแนวทางการวิเคราะห์ปรากฏการณ์แบบขัดแย้งวิธีใหม่ ซึ่งเป็นแบบอย่างที่ยอมรับกันในปัจจุบันอีกแบบหนึ่งในหมู่นิยมทฤษฎีความขัดแย้ง

แนวความคิดเรื่องความขัดแย้งของซิมเมล (Simmel) (สัญญา สัญญาวิวัฒน์ 2543 : 45)

ซิมเมล (Simmel) ต้องการจะประดิษฐ์คิดค้นข้อความทฤษฎี (Theoretical statements) เกี่ยวกับรูปแบบของกระบวนการทางสังคมขั้นพื้นฐานซึ่งเขาตั้งชื่อว่าสังคมวิทยาแบบ (Formal sociology) วิธีการของเขาก็คือพยายามสร้างข้อความนามธรรมจากลักษณะของกระบวนการและเหตุการณ์ที่ปรากฏอยู่ในสภาพต่างๆ ทางสังคมอย่างกว้างขวางเป้าหมายในการทำเช่นนั้นก็เพื่อที่จะค้นหาข้อความนามธรรมที่แสดงให้เห็นกระบวนการทางสังคมที่พื้นฐานที่สุดขององค์การทางสังคม ข้อเขียนที่เด่นชัดที่สุดในเรื่องนี้ปรากฏอยู่ในบทความของเขาชื่อ (Conflict and the Web of Group Affiliation) ซึ่ง Hurt H. Wolff เป็นผู้แปลจากภาษาเยอรมัน

ซิมเมล มีความเห็นว่าความขัดแย้งเป็นสิ่งเก่าแก่และหลีกเลี่ยงไม่พ้นของทุกสังคม เช่นเดียวกับคาร์ล มาร์กซ์ แต่เห็นว่าโครงสร้างทางสังคมประกอบด้วย กระบวนการที่แยกกันไม่ออกในความเป็นจริงสองประเภท (แยกได้เฉพาะทางทฤษฎี) คือกระบวนการก่อสัมพันธ์ (Associative process) และกระบวนการแตกสัมพันธ์ (Dissociative process) ดังเขาได้กล่าวไว้ว่า โครงสร้างอาจเป็นตัวของมันเองมูลเหตุจูงใจและรูปแบบของมันเป็นที่สอดคล้องอยู่ที่ตัวของมันเอง เพื่อประโยชน์ในการบรรยายและเข้าใจ โครงสร้างนี้เท่านั้นที่เราจับมารวมกันภายหลังโดยที่จะมี แนวโน้มสองประการเสมอ คือ ประการแรก เป็นแนวโน้มเอกพันธ์ (Monistic) และประการที่สอง เป็นแนวโน้มปฏิปักษ์กัน (Antagonistic) การที่ซิมเมลเน้นเช่นนี้เพราะเขายึดถือความคิดเรื่องสังคม เป็นสิ่งมีชีวิตอย่างหนึ่ง (Organicism) ซึ่งเป็นแนวความคิดที่ทรงอิทธิพลอยู่ในสมัยที่เขาใช้ชีวิตอยู่ แนวความคิดนี้แสดงให้เห็นว่าเมื่อลักษณะของสังคมเป็นรูปแบบ กระบวนการทางสังคมก็ต้องมีระบบจากความเชื่อนี้ทำให้ซิมเมลค้นหาผลลัพธ์ของความขัดแย้งมากกว่าที่จะเป็นการเปลี่ยนแปลง ดังนั้นความขัดแย้งจึงเป็นสิ่งที่มุ่งแก้ปัญหาการแบ่งเป็นสองพวก (Dualism) อันเป็นวิถีทางบรรลุถึงความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันบางอย่างแม้ว่าบางครั้งจะต้องมีการทำลายล้างอีกฝ่ายหนึ่งก็ตามเหตุผล เช่นนี้ก็คล้ายคลึงกับการแสดงอาการของโรคร้ายในสิ่งมีชีวิตแล้วกำจัดโรคร้ายนั้นเสียเพื่อให้ชีวิตดำรงอยู่ต่อไปได้เพื่อดำเนินการตามเหตุผลของอินทรีย์คติ (Organicism) ซิมเมลจึงคิดค้นแรงขับแบบปฏิปักษ์ (Hostile impulse) หรือความต้องการจำเป็นด้านการเกลียด หรือการต่อสู้ขึ้นใช้กับ เหตุการณ์ที่ก่อความไม่สงบหรือสมัครสมานกันขึ้นควบคู่กับสัญชาตญาณด้านความรัก ความผูกพันที่ทำให้เกิดความสัมพันธ์ทางสังคมขึ้นเมื่อเป็นเช่นนี้ในทัศนะของซิมเมลการขัดแย้งมิได้เกิดจากผลประโยชน์เท่านั้นแต่อาจเกิดจากสัญชาตญาณด้วยสัญชาตญาณเหล่านั้นอาจได้รับการกระตุ้น โดยความขัดแย้งในผลประโยชน์หรือแรงกระตุ้นให้มีความสัมพันธ์สมัครสมานหรือสัญชาตญาณแห่งความรักได้ แต่ท้ายที่สุดซิมเมลยังเชื่อว่าแหล่งเหตุของความขัดแย้งที่สำคัญที่สุดแหล่งหนึ่งอาจมาจาก ปัจจัยทางชีววิทยาของร่างกายมนุษย์ได้เพื่อเป็นการประนีประนอมระหว่างฐานคติเกี่ยวกับธรรมชาติ

ของอินทรีย์สังคัมกับสัตตชาตญาณการเกลียดและต่อสู้ ชิมเมลได้พยายามแสดงให้เห็นผลทางด้านบวกของการโต้แย้งที่ทำให้เกิดการรักษาสังคัมและหน่วยย่อยต่างๆ ของสังคัมอย่างมากในแง่นี้จึงทำให้เห็นว่าสัตตชาตญาณการเกลียดและต่อสู้ไม่ได้เป็นปฏิปักษ์หรือโรคมะเร็งของสังคัมเสมอไป แต่เป็นกระบวนการชำระรักษาความมั่นคงของสังคัมแบบหนึ่งจากแง่นี้เองสาระความคิดเกี่ยวกับองค์การสังคัมของชิมเมลที่ต่างจากของมาร์กซ์จึงพอสรุปได้ ดังนี้ (สัญญา สัญญาวิวัฒน์ 2543 : 45)

1. ความสัมพันธ์ทางสังคัม จะเกิดขึ้นในภาวะสังคัมเป็นระบบซึ่งความสัมพันธ์ทางสังคัมอาจสืบเนื่องมาจากกระบวนการทางอินทรีย์ภาพสองกระบวนการคือ กระบวนการก่อสัมพันธ์ และกระบวนการแตกสัมพันธ์

2. กระบวนการดังกล่าวเป็นผลสืบเนื่องมาจากทั้งแรงขับสัตตชาตญาณและความจำเป็นอันสืบเนื่องมาจากความสัมพันธ์ทางสังคัมประเภทต่าง ๆ

3. ดังนั้นกระบวนการความขัดแย้งจึงเป็นสิ่งเก่าแก่แต่โบราณของสังคัมแต่ไม่จำเป็นว่า จะต้องเป็นสิ่งทำลายระบบสังคัมหรือก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคัมเสมอไป

4. ตามความเป็นจริงแล้วความขัดแย้งเป็นกระบวนการสำคัญอย่างหนึ่งที่ดำเนิน ไปเพื่อดำรงรักษาสังคัมหรือส่วนประกอบบางอย่างของสังคัม

ชิมเมลไม่ได้สนใจสร้างทฤษฎีอย่างใดอย่างหนึ่งต้องการเพียงสร้างประพจน์ที่เกี่ยวกับความขัดแย้งขึ้นจากการสังเกตการณ์รอบตัวเขาและเหตุการณ์ในประวัติศาสตร์ในประพจน์เหล่านี้ชิมเมลถือการขัดแย้งเป็นตัวแปรที่แสดงระดับต่างของความถี่และความรุนแรง ถ้าเปรียบตัวแปรเป็นเส้นต่อเนื่อง (Continuum) ปลายหนึ่งของเส้นนี้จะเป็นการแข่งขันและการต่อสู้ โดยการแข่งขันหมายถึงความพยายามและเป้าหมายที่ต่างกัน เช่น การวิ่งเปี้ยว เป็นต้น แต่มีกฎเกณฑ์ควบคุมทั้งสองฝ่ายส่วนการต่อสู้ หมายถึง การกระทำอย่างเผชิญหน้ากัน โดยตรงมากกว่ามีกฎเกณฑ์ควบคุมการกระทำน้อยกว่าแม้ชิมเมลจะไม่ได้อภิปรายขยายความลักษณะแปรผันของการขัดแย้งให้แจ่มชัดขึ้นหรือบางทีก็ใช้ศัพท์ของตนเองไม่อยู่กับร่องรอยแต่ความคิดของชิมเมลก็ได้ก่อให้เกิดการโต้คารมกันในหมู่นักสังคัมวิทยาปัจจุบันเกี่ยวกับว่า อะไรคือความขัดแย้งและอะไรที่ไม่ใช่ การถกเถียงกันที่มีประโยชน์ทำให้เกิดความกระจ่างในสังคัมที่ใช้ในกับความขัดแย้งมากยิ่งขึ้นเพื่อให้เห็นสารประโยชน์ในความคิดของ ชิมเมล เทอเนอร์จึงได้นำเอาความคิดแบบพรรณนาความคิดของชิมเมลมาสร้างเป็นแบบทางการและเป็นนามธรรมยิ่งขึ้น ดังนี้ (สัญญา สัญญาวิวัฒน์ 2547 : 11)

1. ยิ่งทั้งสองฝ่ายที่ขัดแย้งกันมีอารมณ์ผูกพันด้วยมากเพียงใดความขัดแย้งก็จะมีคามเครียดมากขึ้นเพียงนั้น

2. ยิ่งระดับความเป็นคนกลุ่มเดียวกันของผู้ที่ขัดแย้งมีเพียงใดในคามเครียดในการขัดแย้งนั้นก็ยิ่งมีมากขึ้น

3. ยิ่งความขัดแย้งเกี่ยวข้องกับความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของกลุ่มที่เกี่ยวข้องมากเพียงไร การขัดแย้งก็จะยิ่งมีความเครียดมากขึ้นเพียงนั้น

4. ยิ่งคู่กรณีมีความปรองดองกันมาก่อนมากเพียงใด ความขัดแย้งก็จะมีความเครียดมากขึ้นเพียงนั้น

5. ยิ่งโครงสร้างทางสังคมทั่วไปปล่อยให้คู่กรณีอยู่แยกต่างหากกันได้น้อยเท่าใด ความเครียดของความขัดแย้งก็จะยิ่งมีมากเท่านั้น

6. ยิ่งความขัดแย้งเป็นเป้าหมายอยู่ในตัวเอง แทนที่จะเป็นอุปสรรคไปสู่สิ่งอื่นมากเพียงใด ความเครียดของความขัดแย้งก็จะยิ่งมีมากเท่านั้น

7. ยิ่งคู่กรณีมองเห็นว่าความขัดแย้งเป็นเรื่องเป้าหมายและผลประโยชน์ส่วนตัวมากเพียงใด ความขัดแย้งก็จะยิ่งมีความเครียดมากขึ้นเพียงนั้น

หน้าที่ของความขัดแย้งทางสังคมต่อคู่กรณี (สัญญา สัญญาวิวัฒน์ 2547 : 11)

1. ยิ่งความเป็นปรปักษ์ระหว่างกลุ่มความเครียดมากเพียงใดและยิ่งมีความขัดแย้งระหว่างกลุ่มมากเพียงใดขอบเขตของกลุ่มต่างๆ ก็จะจางหายไปได้น้อยลงเพียงนั้น

2. ยิ่งความขัดแย้งมีความเครียดมากเพียงใดและกลุ่มมีบูรณาการน้อยเพียงใด กลุ่มขัดแย้งก็จะยิ่งรวมอำนาจไว้ที่ศูนย์กลางมากขึ้นเท่านั้น

3. ยิ่งความขัดแย้งมีความเครียดมากเพียงใดความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันภายในกลุ่มคู่กรณี ก็จะยิ่งมีมากขึ้นเพียงนั้น

หน้าที่ของความขัดแย้งต่อสังคมเป็นส่วนรวม (สัญญา สัญญาวิวัฒน์ 2547 : 11)

1. ยิ่งความขัดแย้งมีความเครียดน้อยเพียงใด และยิ่งสังคมส่วนรวมขึ้นอยู่กับการพึ่งพาอาศัยกันมากเพียงใด ก็จะยิ่งเป็นไปได้มากขึ้นว่าการขัดแย้งจะส่งผลให้เกิดบูรณาการในสังคมมากขึ้นเพียงนั้น

2. ยิ่งมีความขัดแย้งเกิดขึ้นบ่อยเพียงใดและยิ่งการขัดแย้งมีความเครียดน้อยเพียงใด สมาชิกของกลุ่มที่อยู่ได้อำนาจก็ยิ่งระบายความเป็นปฏิปักษ์มากขึ้นเพียงนั้นรวมทั้งจะเกิดความเชื่อมั่นในการควบคุมจุดหมายปลายทางได้มากขึ้นซึ่งจะเป็นการส่งผลให้เกิดบูรณาการในสังคม

3. ยิ่งความขัดแย้งมีความเครียดน้อยและเกิดบ่อยมากเพียงใดก็จะยิ่งเพิ่มโอกาสในการสร้างบรรทัดฐานขึ้นมาควบคุมการขัดแย้งมากขึ้นเพียงนั้น

4. ยิ่งมีความสัมพันธ์เชิงปฏิปักษ์ระหว่างกลุ่มคู่กรณีในสายการบังคับบัญชาทางสังคม (Social hierarchy) มากเพียงใดแต่การขัดแย้งโดยเปิดเผยมีน้อยแล้วความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันระหว่างสมาชิกของแต่ละกลุ่มคู่กรณีจะมีมากขึ้นดังนั้น จึงเป็นการส่งผลให้การรักษาสายการบังคับบัญชาทางสังคมขณะนั้นให้ดำรงยืนยาวต่อไป

กำเนิดของทฤษฎีการขัดแย้งสมัยใหม่ (สัญญา สัญญาวิวัฒน์ 2543 : 45-47)

จะเห็นว่า คาร์ล มาร์กซ์ กับซิมเมลเห็นพ้องต้องกันในเรื่องความคาดคิดและหลีกเลี่ยงไม่พ้นของการขัดแย้งในระบบสังคมแต่แนวความคิดเกี่ยวกับลักษณะของสังคมของเขาแตกต่างกัน คือ คาร์ล มาร์กซ์ เน้นผลการแบ่งแยกของความขัดแย้งแต่ซิมเมลเน้นผลบูรณาการของการขัดแย้ง ความแตกต่างนี้จะพบในประพจน์ที่เขาเสนอโดย คาร์ล มาร์กซ์มุ่งแสดงเงื่อนไขที่การขัดแย้งอย่างรุนแรงจะเกิดขึ้นส่วนซิมเมลมุ่งหาเงื่อนไขที่จะทำให้การขัดแย้งที่กว้างขวางอาจเปลี่ยนแปลงไป นอกจากนั้น คาร์ล มาร์กซ์มุ่งหาสาเหตุของการขัดแย้งที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในโครงสร้างทางสังคม ส่วนซิมเมลมุ่งความสนใจไปที่รูปแบบและผลกระทบของการขัดแย้งที่เกิดขึ้นความคิดที่แตกต่างกันของคาร์ล มาร์กซ์ และซิมเมลเมื่อรวมกันเข้าแล้วจะทำให้ได้ข้อความเชิงทฤษฎีเกี่ยวกับสาเหตุความขัดแย้ง และผลกระทบของการขัดแย้งที่มีต่อระบบสังคมมีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้นในแง่สาเหตุของความขัดแย้ง คาร์ล มาร์กซ์ กล่าวว่ามาจากการแบ่งปันทรัพย์สินที่ไม่เสมอภาคกันส่วนซิมเมลอ้างว่าเกิดจากสัญชาตญาณการต่อสู้ในเรื่องความขัดแย้งทั้ง คาร์ล มาร์กซ์ และซิมเมลเห็นพ้องกันว่า ขึ้นอยู่กับความสมัครสมานภายในของแต่ละกลุ่มคู่กรณีโดยทั้งสองต่างก็ได้ระบุสภาพเงื่อนไขทางโครงสร้างของระบบสังคมที่อาจมีผลต่อความเข้มข้นของการขัดแย้งระหว่างกลุ่มปฏิบัติการได้สำหรับผลกระทบของการขัดแย้ง คาร์ล มาร์กซ์ เห็นว่าจะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในโครงสร้างของสังคม ส่วนซิมเมลมองเห็นว่าผลของความขัดแย้งจะทำให้มีความต่อเนื่องของระบบสังคม สิ่งที่น่าสนใจต่อไปก็คือการที่มีข้อความขัดกันของ คาร์ล มาร์กซ์ และซิมเมลแม้ว่าจะกล่าวเรื่องเดียวกัน เช่น ซิมเมลบอกว่าหากเป้าหมายของกลุ่มคู่กรณีมีความขัดแย้งแล้วกลุ่มขัดแย้งจะพยายามประนีประนอมกันมากกว่าจะต่อสู้กัน แต่คาร์ล มาร์กซ์ กลับเห็นตรงข้ามเขานั้นว่าหากชนชั้นใดที่มีอำนาจได้ตระหนักในผลประโยชน์แท้จริงของตนแล้วความขัดแย้งอย่างรุนแรงจะเกิดขึ้น ความแตกต่างเช่นนี้อาจสืบเนื่องมาจากฐานคติของเจ้าของความคิดนั่นเอง เพราะ คาร์ล มาร์กซ์ มีฐานคติว่าความเข้มข้นของการขัดแย้งเป็นสิ่งหลีกเลี่ยงเสียมิได้จะต้องเกิดขึ้นในระบบสังคมการเปลี่ยนแปลงก็ต้องเกิดขึ้นในโครงสร้างส่วนซิมเมลมีฐานคติว่าการขัดแย้งเป็นกระบวนการทางสังคมอย่างหนึ่งเท่านั้นกระบวนการนี้มีความเข้มข้นและมีผลกระทบต่อสังคมส่วนรวมระดับต่างๆ กัน สุดแต่ภาวะเงื่อนไข ผลการวิเคราะห์เรื่องการขัดแย้งยิ่งแตกต่างกันไปปัญหาว่าความคิดของใครถูก เป็นปัญหาที่ตอบยากขึ้นอยู่กับภาวะการณ์และสภาพแวดล้อมของแต่ละปรากฏการณ์ เทอเนอร์ อ้างว่าหากอาศัยจากความสัมพันธ์ของกลุ่มกรรมกรและนายทุนในสมัยปัจจุบันแล้วความคิดของซิมเมลอาจถูกกว่ากลุ่มทั้งสองมีการประนีประนอมกันมากกว่าล้มล้างกันตามความคิดของ คาร์ล มาร์กซ์

นักทฤษฎีสังคมวิทยาสมัยใหม่พยายามที่จะผสมผสานสองแนวคิดนี้เข้าด้วยกันแต่มักไม่เป็นผลส่วนใหญ่มักจะรับเอาแนวคิดแนวหนึ่งเท่านั้นแนวหนึ่งเป็นทฤษฎีการขัดแย้งเชิงวิภาษวิธี (dialectical conflict theory) กับทฤษฎีการขัดแย้งเชิงหน้าที่ หรือทฤษฎีการหน้าที่เชิงขัดแย้ง (conflict functionalism) ทั้งสองแนวนี้ต่างก็เป็นแนวใหม่คิดแปลกจากทฤษฎีการหน้าที่ที่มีอิทธิพลทางความคิดสังคมวิทยามาเป็นเวลานาน ราล์ฟ คาร์เรนเดอร์ท (Ralf Dahrendorf) นักสังคมวิทยาชาวเยอรมันเป็นผู้นำนักทฤษฎีการขัดแย้งเชิงวิภาษวิธีและลีวีส (Lewis A. Coser) เป็นนักทฤษฎีผู้นำทางด้านการหน้าที่เชิงขัดแย้งในหมู่นักสังคมวิทยาสมัยใหม่

ประโยชน์ของความขัดแย้ง (สัญญา สัญญาวิวัฒน์ 2543 : 45-47)

หลาย ๆ ครั้งเรามองว่าความขัดแย้งเป็นสิ่งไม่ดี ต้องพยายามหลีกเลี่ยงหรือกำจัดให้หมดไปแต่ในความเป็นจริงแล้ว สถานการณ์ของความขัดแย้งมากมายที่นำมาซึ่งสิ่งที่ดี มีประโยชน์ต่อการทำงานช่วยให้การทำงานมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นกล่าวถึงประโยชน์ของความขัดแย้งดังต่อไปนี้

1. ความขัดแย้งจะทำให้เกิดความตระหนักถึงปัญหาที่ต้องการแก้ไขยกตัวอย่าง เช่น บริษัทสองบริษัทต้องการที่จะรวมเป็นบริษัทเดียวแต่ทั้งสองบริษัทเดิมจะมีระบบงานต่าง ๆ ที่แตกต่างกัน เช่นระบบบัญชี ซึ่งในการที่จะรวมระบบบัญชีที่แตกต่างกันนั้นให้มาเป็นแบบเดียวกันอาจจะค่อนข้างยากโดยเฉพาะความรู้สึกรักของบุคคลที่อยู่ในฝ่ายบัญชีนั้นแต่อย่างไรก็ตามนี่ก็คือเป้าหมายที่จะต้องทำให้ได้ ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นก็จะทำให้คนในองค์กรนั้นได้ตระหนักถึงปัญหาสำคัญๆ ที่จะต้องเกิดขึ้นในการที่จะสร้างองค์กรใหม่

2. ความขัดแย้งทำให้เกิดการตัดสินใจที่ดี จากตัวอย่างในข้อ 1 ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นทำให้ต้องมีการตรวจสอบเกี่ยวกับข้อสนับสนุน หรือข้อคัดค้านในการรวมระบบบัญชีของทั้งสองบริษัทอย่างระมัดระวังมากขึ้น การตรวจสอบอย่างระมัดระวังนี้ก็จะทำให้เกิดการตัดสินใจที่ดีมากขึ้นต่อองค์กรใหม่

3. ความขัดแย้งนำมาซึ่งความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ เช่น ในบริษัท โฆษณา แนวความคิดมากมายหลากหลายก็มาจากหลายบุคคล หรือหลายกลุ่มที่มีความคิดเห็นที่แตกต่างซึ่งอาจจะขัดแย้งกันบ้าง แต่ก็นำมาซึ่งแนวความคิดใหม่ ๆ ที่มีคุณภาพต่องาน โฆษณา

4. ความขัดแย้งนำไปสู่ความเปลี่ยนแปลงระบบต่างๆ หรืองานประจำวันที่ซ้ำซากจำเจ อาจจะไม่มีเปลี่ยนแปลงถ้าไม่มีเหตุผลเพียงพอที่จะทำเช่นนั้น ความโต้แย้งอาจจะทำให้เราออกจากงานประจำซ้ำซากได้ ถ้าเราเห็นแนวทางที่ดีกว่าในการที่จะทำ เช่น พนักงานพิมพ์ดีดที่ใช้แต่เครื่องพิมพ์ดีดเก่าๆ อาจจะเปลี่ยนมาใช้คอมพิวเตอร์ ถ้าเขาเห็นว่าเครื่องคอมพิวเตอร์ให้ประโยชน์คุ้มค่างับราคา เขาก็จะเลิกขุ่นเคือง เลิกขัดแย้ง และเริ่มค้นศึกษาต่อไป

5. ความขัดแย้งสร้างความตื่นตัวให้กับชีวิตสำหรับคนบางคนความขัดแย้งเป็นพลังชีวิต เขาอาจจะมีความสุขบนความโดดเดี่ยว ความขัดแย้งทางการเมือง การกีฬาหรือปัญหาในการทำงาน เช่น การสไตรค์ เดินขบวน เป็นต้น ทำให้เขามีความตื่นตัวและตื่นตัวอยู่ตลอดเวลา

6. ความขัดแย้งจะเพิ่มความสามัคคีในกลุ่มเมื่อมีความขัดแย้งระหว่างกลุ่มเกิดขึ้น สมาชิกในกลุ่มจะมีความร่วมมือ ร่วมใจ ช่วยเหลือซึ่งกันและกันเพื่อที่จะรวมพลังไว้ต่อสู้กับกลุ่มอื่นทำให้สมาชิกแต่ละคนลืมความต้องการของตนเองหรือปล่อยวางไว้ก่อน โดยหันมาองความต้องการของกลุ่มเป็นกลุ่ม

แนวทางการแก้ไขและการจัดการความขัดแย้ง

มีนักวิชาการหลายท่านเสนอวิธีการสำหรับการแก้ไขปัญหาคความขัดแย้งซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้ (ศาลวัตติ เฟงแพ 2543 : 24-27)

แมรี ฟอลเลตต์ (Mary Follett 1972 : 162) เห็นว่าความขัดแย้งนั้นถ้าหากเข้าใจอย่างถูกต้องและจัดการอย่างเหมาะสมแล้วย่อมก่อให้เกิดการพัฒนาไปในทางที่ดีดังนั้น ความขัดแย้งจึงเป็นได้ทั้งการสร้างสรรค์และการทำลายโดยเสนอวิธีการจัดการกับความขัดแย้งไว้ 3 วิธี คือ

1. การเอาชนะ (domination) หมายถึง การจัดการกับความขัดแย้งโดยที่ฝ่ายหนึ่งมีชัยชนะเหนืออีกฝ่ายหนึ่ง นั่นคือฝ่ายหนึ่งจะชนะอีกฝ่ายหนึ่งจะแพ้ นับเป็นวิธีการที่ง่ายที่สุดและรวดเร็วที่สุดแต่เป็นวิธีที่ได้ผลน้อยที่สุดในการจัดการกับความขัดแย้ง

2. การประนีประนอม (compromise) วิธีนี้ทั้งสองฝ่ายจะต้องตกลงที่จะแบ่งเหตุผลแห่งความขัดแย้งไม่มีฝ่ายใดชนะทั้งหมดหรือแพ้ทั้งหมดความขัดแย้งทุกประการอาจไม่สามารถทำให้สิ้นสุดด้วยวิธีเช่นนี้ เพราะเหตุแห่งความขัดแย้งบางอย่างไม่สามารถจะแบ่งได้โดยได้ชี้ให้เห็นว่าการประนีประนอมเป็นการคิดค้นที่ยิ่งใหญ่ที่สุดอย่างหนึ่งของมนุษย์เพราะช่วยให้ความขัดแย้งของมนุษย์สิ้นสุดลงก่อนที่จะเกิดสงครามหรือใช้กำลัง

3. การบูรณาการ (integration) การทำให้ความขัดแย้งสิ้นสุดลงด้วยการคืนดีกันการคืนดีกันต่างจากการประนีประนอมโดยที่การประนีประนอมเป็นการแบ่งของหรือแบ่งรางวัลอย่างเป็นวัตถุวิสัยโดยไม่มีอารมณ์เข้ามาเกี่ยวข้องการคืนดีกันเป็นการปรับทัศนคติซึ่งจะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในที่สุด

สถาบันสันติศึกษา มหาวิทยาลัยขอนแก่น (2540 : 25) ศึกษาพฤติกรรมของคนเมื่อเผชิญกับความขัดแย้งและสรุปเป็นแนวทางการจัดการความขัดแย้งไว้ดังนี้

1. การแข่งขันเอาชนะเกิดขึ้นเมื่อบุคคลมีความต้องการที่จะผลักดันให้บรรลุเป้าประสงค์ของตนโดยไม่คำนึงถึงการประสานความร่วมมือกับผู้อื่นอาจเป็นการแสดงถึงคนที่

การแข่งขันสูงผู้ซึ่งอาจจะใช้อำนาจอะไรก็ได้ที่จะทำให้บรรลุเป้าหมายวัตถุประสงค์ถึงแม้ว่าจะทำให้ผู้อื่นสูญเสียบางครั้งคนเราอาจแข่งขันเมื่อเห็นว่ามันจำเป็นที่ต้องลุกขึ้นสู่หลักการหรือสิทธิ

2. การยอมรับ อาจเป็นวิธีที่ใช้เมื่อมีความใส่ใจในการประสานความร่วมมือมากและมีความใส่ใจในการผลักดันให้บรรลุในเป้าประสงค์ของตนน้อยจุดมุ่งหมายอาจเป็นข้อตกลงที่เหมาะสมกับบุคคลอื่นโดยที่ตนเองเสียประโยชน์

3. การประนีประนอม เป็นการเดินสายกลางระหว่างการผลักดันให้บรรลุเป้าประสงค์ของตนเองโดยมีการประสานความร่วมมือเป็นการหาสิ่งที่เหมือนกัน

4. การหลีกเลี่ยง หรือการถอนตัวเป็นการเลื่อนและการเลี่ยงปัญหาซึ่งหมายถึงการไม่ยื่นหยัดให้บรรลุวัตถุประสงค์และไม่ประสานความร่วมมือ

5. การประสานความร่วมมือการผสมผสานหรือการแก้ไขปัญหาวិธีการนี้เป็นการที่บุคคลพยายามที่จะให้บรรลุวัตถุประสงค์ของตนเอง แต่ในขณะเดียวกันก็คำนึงความต้องการของฝ่ายอื่นด้วย

ประเวศ วะสี (สถาบันพระปกเกล้า 2544 : 50-60) เสนอทางออกของปัญหาความขัดแย้งในสังคมไทยไว้ 10 ข้อ ดังนี้

1. รัฐบาลควรจะร่วมมือกับทุกกลุ่มในสังคมที่อยู่ในความขัดแย้ง
2. ต้องมีการสร้างวัฒนธรรมสันติภาพและสันติวิธีอย่างทั่วถึง
3. ส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชนท้องถิ่น
4. ควรมีการศึกษาวิจัยในเรื่องสภาพความขัดแย้งให้เข้าใจทั้งหมด
5. ให้มีองค์กรหรือคณะกรรมการแก้ความขัดแย้งด้วยสันติวิธี
6. มีการสร้างกรอบและกติกาช่วยลดความรุนแรง
7. มีการทบทวนแนวทางการพัฒนาและ โครงการที่มีผลกระทบต่อชุมชนและสิ่งแวดล้อม

8. การใช้ระบบข้อมูลข่าวสารและการสื่อสาร

9. การ ปฏิรูปกฎหมายและปฏิรูปแนวความคิดเกี่ยวกับความขัดแย้ง

10. การใช้จุดแข็งของสังคมวัฒนธรรมไทยให้มาเป็นประโยชน์

ความขัดแย้งสามารถได้รับการแก้ไขโดยการเจรจาหรือการต่อรองหรือการอภิปรายซึ่งจะช่วยให้บรรลุข้อตกลงร่วมกันหรือทำความเข้าใจกันระหว่างบุคคลแต่ละคนหรือกลุ่มความขัดแย้งได้ การไกล่เกลี่ยเป็นวิธีลดความขัดแย้งด้วยการใช้บุคคลที่สามที่ไม่เข้าข้างฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเพื่อซักถามและรับฟังความคิดเห็นของทั้งสองฝ่ายอันเป็นการช่วยให้ฝ่ายที่ต่อต้านทำการแก้ไขความขัดแย้งเมื่อทั้งสองฝ่ายไม่สามารถตกลงกันได้ ในข้อตกลงร่วมกันแนวทางหนึ่งของการแก้ไข

ความขัดแย้งก็คือการเชิญบุคคลที่สามให้ทำหน้าที่ตัดสินใจซึ่งเป็นการผูกมัดทั้งสองฝ่ายขึ้นตอนนี้เรียกว่า “ การตัดสินโดยอนุญาโตตุลาการ ” (ศิริวรรณ เสรีรัตน์และคณะ 2545 : 295) ซึ่งการจะเรียกวิธีใดในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งควรคำนึงถึงผลกระทบที่ตามมาให้ได้รับผลกระทบน้อยที่สุด เทคนิคและวิธีการในการแก้ไขการจัดการความขัดแย้งที่สำคัญคือการใช้ความเห็นที่สอดคล้องกัน และการตัดสินใจแบบผสมผสานโดยการใช้ความเห็นสอดคล้องกัน (Consensus) เป็นการแสวงหาวิธีแก้ไขปัญหาความขัดแย้งที่ทุกฝ่ายต่างยอมรับทั้งในด้านเป้าหมายและวิธีการ เป็นวิธีการที่มุ่งส่งเสริมให้เกิดการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจหรือกระบวนการตัดสินใจของกลุ่มเนื่องจากเห็นว่า การตัดสินใจของกลุ่มย่อมดีกว่าการตัดสินใจของคนใดคนหนึ่ง ส่วนการตัดสินใจแบบผสมผสาน (integrative decision – making) เป็นวิธีการแก้ปัญหาที่แตกต่างจากการให้มีความเห็นสอดคล้องกันเพียงเล็กน้อยและมีความเห็นสอดคล้องกันเพื่อแก้ไขปัญหาในการตัดสินใจเลือกวิธีแก้ไขปัญหาวิธีใดวิธีหนึ่งจากหลายๆ วิธี แต่การตัดสินใจวิธีแก้ไขปัญหาแบบนี้จะเป็นประโยชน์มากยิ่งขึ้นถ้าหากแต่ละฝ่ายมีวิธีแก้ปัญหของตนอยู่บ้างแล้วจากนั้นจะพยายามดึงเอาเป้าหมายหรือค่านิยมของแต่ละฝ่ายมารวมกันก่อนที่มุ่งไปหาวิธีการแก้ปัญหาที่เป็นที่ยอมรับของทุกฝ่าย (วันชัย วัฒนศัพท์ 547 : 5-16) และยังมีอีกหลายแนวทางที่สามารถช่วยลดความขัดแย้งลงได้ เช่น

1. การเจรจาต่อรองและการยอมรับ โดยสันติวิธี การเจรจาต่อรองเป็นการสร้างความสัมพันธ์ของการต่อรองระหว่างกลุ่มที่รู้สึกว่าจะเกิดความขัดแย้งหรือเกิดความขัดแย้งแล้ว แต่ละกลุ่มจะสร้างความสัมพันธ์ระหว่างกันขึ้นชั่วคราวเพื่ออธิบายหรือบอกเล่าความต้องการหรือผลได้เสียของเขา ทั้งนี้เพื่อข้อแลกเปลี่ยนบางอย่างกันหรือเพื่อแก้ปัญหาในประเด็นที่ไม่ซับซ้อนนัก เช่น ร่วมกันสร้างความสัมพันธ์เพื่อเตรียมการสำหรับอนาคตหรือสร้างกระบวนการแก้ไขปัญหาที่อาจเกิดขึ้นปัญหาและความขัดแย้งที่เกิดขึ้นเป็นต้นปัญหาและความขัดแย้งที่เกิดขึ้นจะต้องมีกระบวนการที่จะต้องมีการพูดคุยและวิเคราะห์ร่วมกันถึงสาเหตุและความเป็นมาของปัญหาและแก้ไขร่วมกันจึงจะประสบผลสำเร็จแต่ที่ผ่านมาไม่ได้ใช้กระบวนการเจรจาอย่างต่อเนื่องทำให้เกิดปัญหาตามมา คือ การต่อต้านและขัดขวางจากชาวบ้านความจำเป็นที่จะต้องมีการเจรจาก็เพื่อให้คู่กรณีได้มีโอกาสในการร่วมกันที่จะมีทางเลือกร่วมกันและร่วมกระบวนการตัดสินใจการที่คู่กรณีสมัครใจเข้ามา ร่วมกันแก้ไขปัญหา ก็จะทำให้หาทางออกที่ดีกว่าร่วมกันดีกว่าการใช้วิธีอื่น คู่เจรจาสามารถบอกถึงปัญหาและประเด็นที่สำคัญต่อเขา สามารถบอกผลประโยชน์ที่อยู่เบื้องหลังจุดยืนโอกาสที่จะช่วยกันสร้างทางเลือกที่สร้างสรรค์ที่อาจจะเป็นไปได้หลายๆ อย่างการเจรจาจะเกิดประโยชน์ดังนี้ (วันชัย วัฒนศัพท์ 2547 :186)

1. เกิดการตัดสินใจที่ดีกว่า มีประสิทธิภาพ และยั่งยืนกว่าเพราะคู่เจรจามีอำนาจในการตัดสินใจในผลการเจรจา

2. มีความผสมผสานความต้องการ เกิดความสมดุลในผลประโยชน์ก่อให้เกิดการยอมรับ

3. ลดความรู้สึกที่มีการแบ่งฝ่าย ช่วยทำให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดี ลดช่องว่างการสื่อสาร

4. ช่วยให้เกิดการตัดสินใจที่เร็วขึ้นเพราะคู่เจรจาได้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจและกระบวนการมาตลอด

5. มีความเป็นส่วนตัวและรักษาความลับได้ดีกว่าในกรณีเจรจาความขัดแย้งระหว่างบุคคล

6. แก้ปัญหาข้อพิพาทได้ดีกว่า

7. มีโอกาสที่ดีกว่าที่จะหาทางเลือกเพื่อให้เกิดทางออกที่สร้างสรรค์และเป็นไปได้

8. ประหยัดเวลาในการบริหารการจัดการ

9. ลีนเปลืองน้อยกว่าการฟ้องร้องหรือการใช้ทางอนุญาโตตุลาการ

10. ปราศจากผลกระทบต่อกระบวนการแก้ปัญหาข้อพิพาท

2) การเจรจาไกล่เกลี่ย คือการที่ทั้งสองฝ่ายต่างสมัครใจมาเจรจาระหว่างกันเพื่อตัดสินใจร่วมกัน โดยที่ต่างฝ่ายต่างต้องเอาใจเขามาใส่ใจเราเพื่อรับฟังความต้องการที่แท้จริงของอีกฝ่ายหนึ่ง ไม่ใช่การเกลี้ยกล่อมให้อีกฝ่ายหนึ่งยอมตามความต้องการของตนเอง การเจรจาคือคำตอบของความขัดแย้งทุกเรื่อง ความขัดแย้งในปัจจุบันเกิดขึ้นส่วนหนึ่งเนื่องจากไม่มีเวทีที่จะให้ประชาชนมานั่งพูดคุยกัน การทำประชาพิจารณ์กลับส่งผลให้เกิดความขัดแย้งมากขึ้นเนื่องจากเป็นเวทีแห่งการโต้เถียงกัน (Debate) ซึ่งมุ่งที่จะเอาชนะคะคานากันมาซึ่งหน้าต่างฝ่ายต่างเชื่อว่าตนเองมีคำตอบที่ถูกต้อง และพยายามที่จะพิสูจน์ว่าอีกฝ่ายเป็นฝ่ายผิด ดังนั้นเวทีใดๆ ก็ตามไม่ควรจะเป็นการโต้เถียงกัน แต่ควรใช้เวทีประชาเสวนา (Citizen Dialogue) ซึ่งมุ่งเน้นการฟังกันและกันอย่างตั้งใจเชิญชวนให้ชาวบ้านเข้ามาร่วมกันคิดถึงประเด็นต่างๆ ที่เป็นที่สนใจของชุมชนดังนั้นทั้งผู้ประกอบการและชาวบ้านจะต้องหันหน้ามานั่งพูดคุยกัน ไม่เผชิญหน้ากันร่วมคิดร่วมแก้ปัญหาหากมีการพูดคุยกันตลอดนั้นจะไม่ต้องมาทำประชาพิจารณ์กันเลย ประชาเสวนามีกติกาพื้นฐานคือปฏิบัติต่อกันและกันด้วยความเคารพเอาหูมาตั้งใจฟังกันและกัน โดยคนหนึ่งพูดที่เหลือต้องฟังการสนทนาเป็นกระบวนการที่ให้ทุกภาคส่วนมานั่งพูดคุยรับฟังเพื่อหาทางออกแต่ไม่ได้มาเพื่อเอาชนะกัน โดยอาศัยเครื่องมือสำคัญชิ้นหนึ่งคือการฟังอย่างตั้งใจการแก้ไขความขัดแย้งด้วยสันติวิธีมีสามหลักคือหลักใช้อ่านใจ หลักใช้สิทธิ หลักใช้จุดสนใจหรือความต้องการหลักใช้อ่านใจคือการใช้การบังคับ ความเป็นเจ้าของร่วมกันจะค่าผลลัพธ์คือการแพ้ชนะหลักใช้สิทธิคือการใช้การฟ้องร้องและต้องรู้กฎหมาย ผลลัพธ์คือการแพ้และชนะ หลักใช้จุดสนใจคือ การค้นหาความต้องการของทั้งสองฝ่ายผลลัพธ์คือการชนะชนะ กระบวนการลงประชามติมิใช่กระบวนการที่ดี

เนื่องจากเป็นกระบวนการที่สร้างความแตกแยกเพราะมีทางเลือกให้เพียงสองทางซึ่งทำให้ต้องเกิดผู้แพ้และผู้ชนะไปโดยปริยาย ตัวอย่างเช่นการลงประชามติรับร่างรัฐธรรมนูญทำให้ประเทศไทยแบ่งแยกออกเป็นสองสีทันที ดังนั้นกระบวนการที่ดีที่สุดคือกระบวนการที่ทำให้ทุกฝ่ายเป็นผู้ชนะด้วยกันทั้งสิ้นประชาธิปไตยคืออะไรเผด็จการคืออะไรผู้นำที่มีหัวใจประชาธิปไตยคือผู้นำที่รับฟังเสียงของประชาชนและประชาชนกล้าที่จะพูดมิใช่ผู้นำที่มาจากทางเลือกตั้งแต่ไม่ฟังเสียงของประชาชนกล่าวคือ การเลือกตั้งมิใช่ประเด็นสำคัญหากแต่การรับฟังเสียงของประชาชนอย่างแท้จริงต่างหากที่เป็นเครื่องชี้ถึงความเป็นประชาธิปไตยตามที่พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงสละราชสมบัติด้วยเหตุผลที่ทางคณะราษฎรไม่ “ฟัง” เสียงอันแท้จริงของประชาชนการจะแก้ไขความขัดแย้งได้ต้องเข้าใจคำว่าจุดยืนกับจุดสนใจเสียก่อนจุดยืนคือ สิ่งที่เขาทะเลาะกันหรือสิ่งที่เราเห็นๆกันมาเป็นประเด็นปัญหาที่หยาบๆขึ้นมาพูดกันซึ่งหากมันแต่เถียงกันที่จุดยืนกล่าวคือเรานำคำตอบมาเป็นโจทย์ เช่น ฝ่ายหนึ่งจะให้สร้างเขื่อน อีกฝ่ายก็บอกว่าไม่ให้สร้างปัญหาก็จะไม่มีการแก้ไขได้ในขณะที่จุดสนใจ คือ ความจำเป็น ความหวังกังวล หรือความกลัวที่อยู่เบื้องหลังจุดยืน หากจะเจรจาจนสำเร็จ ทั้งสองฝ่ายจะต้องเข้าใจจุดสนใจของกันและกันซึ่งการที่จะเข้าใจกันได้ทุกฝ่ายจะต้องหันหน้าเข้ามาคุยกัน ความขัดแย้งใดๆ ก็ตามจะต้องมาจบที่การเจรจาเสมอ

3) การประนีประนอม (compromise) วิธีนี้ทั้งสองฝ่ายจะต้องตกลงที่จะแบ่งเหตุผลแห่งความขัดแย้ง ไม่มีฝ่ายใดชนะทั้งหมดหรือแพ้ทั้งหมดความขัดแย้งทุกประการอาจไม่สามารถทำให้สิ้นสุดด้วยวิธีเช่นนี้เพราะเหตุแห่งความขัดแย้งบางอย่างไม่สามารถจะแบ่งได้โดยได้ชี้ให้เห็นว่าการประนีประนอมเป็นการคิดค้นที่ยิ่งใหญ่ที่สุดอย่างหนึ่งของมนุษย์เพราะช่วยให้ความขัดแย้งของมนุษย์สิ้นสุดลงก่อนที่จะเกิดสงครามหรือใช้กำลัง (ศาลาวิติ เฟ่งแพ 2543 :24-27) การประนีประนอมเป็นการเดินสายกลางระหว่างการผลักดันให้บรรลุเป้าประสงค์ของตนเองโดยมีการประสานความร่วมมือเป็นการหาสิ่งที่เหมือนกัน (สถาบันสันติศึกษามหาวิทยาลัยขอนแก่น 2540 : 25) จะเห็นได้ว่าการถ้อยทีถ้อยอาศัยกันเห็นอกเห็นใจของผู้ที่ได้รับผลกระทบและผู้ที่จะได้ประโยชน์จากการสร้างเขื่อนรวมทั้งภาครัฐเองจะต้องอาศัยกระบวนการและหลักการประนีประนอมยอมถอยคนละก้าวเพื่อที่จะให้การดำเนินการหรือโครงการนั้นสำเร็จลุล่วงเป็นผลสำเร็จลักษณะของการประนีประนอมที่ดีและนำไปสู่ความสำเร็จในเป้าประสงค์ของทั้งสองฝ่ายคือการยอมรับในเหตุผลและเคารพสิทธิในการแสดงออกทางความคิดของแต่ละฝ่ายไม่แสดงกริยาตอบโต้ในลักษณะใช้อารมณ์และความรุนแรงกำลังรวมทั้งใช้คำพูดที่ถูกเหยียดหยามอีกฝ่ายเพื่อให้เกิดความโมโหและตอบโต้กันไปมาให้สิทธิเสมอเท่าเทียมกันในการแสดงความคิดเห็นไม่ว่าฝ่ายนั้นจะได้ประโยชน์จากการสร้างเขื่อนหรือเสียผลประโยชน์จากการสร้างเขื่อนนำเหตุผลของแต่ละฝ่ายมาหาจุดสมดุลหรือจุดที่ลงตัวในการร่วมกันแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นเพื่อให้ปัญหาเหล่านั้นมี

ทางออกร่วมกันไปในทางที่ดีและทั้งสองฝ่ายสามารถยอมรับได้ การประนีประนอมคือ การประสานประโยชน์หรือการให้อनुญาโตตุลาการเป็นผู้ชี้ขาด การอาศัยกฎระเบียบที่เป็นประโยชน์ต่อฝ่ายหนึ่งฝ่ายใด การถ่วงเวลาในการแก้ไขปัญหาล่าช้าคราวโดยการประนีประนอมเป็นการพยายามที่จะยุติความขัดแย้ง โดยการไกล่เกลี่ยพบกันคนละครึ่งทาง โดยแต่ละฝ่ายจะต้องเสียสละสิ่งที่ตนอยากได้ลงบ้าง การประนีประนอมจะได้ผลหากทั้งสองฝ่ายรู้ว่าแต่ละฝ่ายนั้นมีอำนาจพอๆ กัน การประสานประโยชน์ด้วยการแลกเปลี่ยนความต้องการซึ่งกันและกันอันเป็นวิธีการที่กลุ่มหนึ่งหรือฝ่ายหนึ่งยอมแพ้ในเรื่องหนึ่งขณะการให้อनुญาโตตุลาการเป็นผู้ชี้ขาดเป็นการนำประเด็นปัญหาความขัดแย้งของทั้งสองฝ่ายมีความเห็นไม่ตรงกันเสนอต่อบุคคลที่สามที่เป็นกลางไม่ได้มีส่วนได้เสียเป็นผู้ชี้ขาดผลการดำเนินอาจจะเป็นคนเดียวหรือเป็นคณะบุคคลก็ได้จากสถานการณ์ปัจจุบันคิดว่าทุกท่านคงทราบดีว่า เรากำลังเผชิญกับความขัดแย้งในระดับที่รุนแรง โดยเฉพาะอย่างยิ่งความขัดแย้งในครั้งนี้เป็นความขัดแย้งเชิงโครงสร้าง (Structural Conflict) ที่เป็นเรื่องของการแย่งชิงอำนาจและการใช้อำนาจ นอกจากนี้ยังเป็นความขัดแย้งจากผลประโยชน์ (Interest Conflict) ที่มีการแย่งชิงผลประโยชน์กันประกอบกับความขัดแย้งนี้ยังเกี่ยวข้องกับนโยบายสาธารณะที่มีผู้ที่เกี่ยวข้องหรือมีส่วนได้ส่วนเสีย (akeholders) เกี่ยวข้องกันเป็นจำนวนมากทำให้เกิดการเผชิญหน้ากันทำให้หลายๆ ฝ่ายต่างมีความเป็นห่วงกันว่าจะเป็นการทำให้สังคมไทยแตกแยกอย่างหนักและจะนำไปสู่ความรุนแรงในที่สุดการยุติความขัดแย้งด้วยสันติวิธีจึงเป็นแนวทางที่กล่าวถึงกันมาก

อย่างไรก็ดีการทำความเข้าใจในพฤติกรรมความขัดแย้ง (Conflict Behavior) จะเป็นสิ่งที่จะช่วยให้เราเข้าใจรากของปัญหาที่เกิดขึ้น โดยทุกๆ ไปแล้วความขัดแย้งจะเกิดจากบริบทของความเป็นปัจเจกของบุคคลแต่ละคนและบริบทของโครงสร้างดังนั้นการพิจารณาถึงพฤติกรรมความขัดแย้งนั้นจะต้องพิจารณาถึงทั้งสองด้านเพราะถ้าขาดด้านใดด้านหนึ่งอาจนำไปสู่การยุติความขัดแย้งที่ผิดพลาดได้ซึ่งจะนำไปสู่ความขัดแย้งที่มีความรุนแรงเพิ่มขึ้นในที่สุดสำหรับพฤติกรรมที่จะนำไปสู่ความขัดแย้งที่รุนแรงนั้นจะเริ่มจากปฏิกิริยาที่เกิดขึ้นจากการสื่อสารแล้วแสดงออกโต้ตอบกันไปมาจนเกิดเกลียวแห่งความขัดแย้ง (Spiral of Conflict) ที่ต่างคนต่างมีปฏิกิริยาตอบโต้กันโดยจะเพิ่มความรุนแรงมากขึ้นเรื่อยๆ จนในที่สุดกลายเป็นความขัดแย้งที่มีความรุนแรง ซึ่งถ้าไม่สามารถยุติวงจรของความขัดแย้งที่เกิดขึ้นได้นั้นก็จะนำไปสู่การทำลายล้างกัน เหาชนะคะคานกันหรือที่เรียกว่า ความขัดแย้งแบบทำลายล้าง (Destructive Conflict) ส่วนทางออกของความขัดแย้งนั้นจะขึ้นอยู่กับแนวทางที่ต่างฝ่ายต่างเลือกซึ่งพฤติกรรมเพื่อหาทางออกและการแก้ไขเมื่อเกิดความขัดแย้งนั้นได้จำแนกออกเป็น (วันชัย วัฒนศัพท์ สถาบันพระปกเกล้า 2547 : 180 – 182)

การแข่งขันหรือวิถีของฉัน (Competing or My Way) พฤติกรรมแนวนี้จะยึดถือความพยายามที่จะเอาชนะ มักจะเป็นวิธีการของผู้ที่มีอำนาจที่จะใช้อำนาจทุกวิถีทางโดยไม่คำนึงถึงผู้อื่น

การหลีกเลี่ยงหรือยอมถอย (Avoiding or No Way) เป็นพฤติกรรมที่พยายามหลีกเลี่ยงปัญหาหรือยอมถอยซึ่งจะพบมากในกลุ่มประเทศเอเชีย และกลุ่มประเทศลาตินอเมริกัน

การประนีประนอมหรือแบ่งคนละครึ่ง (Compromising or Half War) เป็นวิธีที่ประสานการร่วมมืออย่างหนึ่งหรือที่เรารู้จักกันดีคือ การเดินสายกลาง

การยอมตามหรือแล้วแต่ผู้ใหญ่ (Accommodating or Your Way) เป็นพฤติกรรมที่สังคมชอบปฏิบัติโดยมุ่งเน้นไปที่การรักษาความสัมพันธ์สูงมีความต้องการที่จะผลักดันความพยายามของตนเองน้อย ยอมรับแนวความคิดของคนอื่นโดยยกเลิกความต้องการของตนเองคือ ยอมรับเชื่อฟังคำสั่งคนหรือคำสั่งการร่วมมือกันหรือวิธีการของเรา (Collaborating or Our Way) เป็นพฤติกรรมที่ทั้งสองฝ่ายพยายามที่จะหาทางบรรลุวัตถุประสงค์ร่วมกันเป็นการประสานประโยชน์ทั้งสองฝ่ายในลักษณะที่ต่างฝ่ายต่างได้ประโยชน์

การประนีประนอมยอมความวัตถุประสงค์ของการประนีประนอมยอมความก็เพื่อนำคู่กรณีทั้งสองฝ่ายให้มาพบปะกันเพื่อหาบทสรุปให้กับข้อพิพาทการประนีประนอมมองหาพื้นฐานร่วมกันในการช่วยแก้ไขประเด็นปัญหาเพื่อให้ความพึงพอใจแก่คู่กรณีทั้งสองฝ่ายเพื่อที่คู่กรณีทั้งสองฝ่ายสามารถหาบทสรุปให้กับข้อพิพาทได้เนื่องจากกระบวนการประนีประนอมให้คู่กรณีทั้งสองฝ่ายได้มีสิทธิในการได้ออกมาเจรจาจึงเป็นไปได้ที่จะช่วยให้แต่ละฝ่ายเข้าใจถึงสถานการณ์ของอีกฝ่ายหนึ่งมากขึ้นซึ่งจะช่วยขจัดความเข้าใจผิดที่เกิดจากสมมติฐานหรือข้อมูลที่ไม่ถูกต้องและเกิดการเปลี่ยนแปลงในทัศนคติที่แท้จริงข้อมูลทั้งหมดที่ถูกรวบรวมในกระบวนการประนีประนอมถูกเก็บเป็นความลับ

อุปสรรคในการแก้ไขปัญหาคความขัดแย้ง

อุปสรรคที่จะต้องคำนึงถึงและพยายามแก้ไขเพื่อช่วยให้การจัดการความขัดแย้งเกิดประสิทธิภาพมีดังต่อไปนี้

1. แต่ละฝ่ายหรือฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดมีทัศนคติในการต่อสู้มากกว่าทัศนคติในการร่วมมือ ความขัดแย้งจะไม่สามารถแก้ไขได้ถ้าเพียงฝ่ายเดียวที่ได้รับผลประโยชน์หรือความสุขความพึงพอใจในผลของการแก้ไขความขัดแย้งขณะที่อีกฝ่ายหนึ่งไม่พึงพอใจซึ่งผลการจัดการความขัดแย้งลักษณะต่อสู้จะได้ผล ชนะ – แพ้ หรืออาจ แพ้ – แพ้ ได้ ความขัดแย้งจึงไม่หมดไป

2. มีความรู้สึกว่าการจัดการความขัดแย้งเป็นสิ่งที่ไม่ดีการมองว่าความขัดแย้งเป็นสิ่งไม่ดีจะทำให้เกิดทัศนคติที่ไม่ดีในการจัดการความขัดแย้งโดยแท้จริงแล้วความขัดแย้งเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตคนทุกคนควรมองว่าความขัดแย้งเป็นเรื่องปกติที่จะต้องได้รับการแก้ไขความขัดแย้งทำให้เกิดการสร้างสรรค์และเป็นสิ่งที่ทุกคนต้องเตรียมตัวเพื่อสามารถจัดการได้

3. มีทักษะการเผชิญหน้าที่ไม่คิดเรื่องนี้ได้แก่ไม่ยกย่องสรรเสริญหรือยอมรับคนอื่นที่แตกต่างจากตนเองไม่มีความสามารถในการชี้ประเด็นขอบเขตคิดว่าคนอื่นอ่านตัวคุณไม่ถูกต้องและชอบยกเรื่องรวมหรือประเด็นที่เป็นการปกป้องตัวเอง ทักษะที่ไม่ดีเหล่านี้เป็นอุปสรรคอย่างยิ่งในการจัดการความขัดแย้งให้มีประสิทธิภาพ

4. ใช้เวลาอย่างไม่มีประสิทธิภาพ การจัดการแก้ไขความขัดแย้งโดยการใช้เวลาอย่างไม่มีประสิทธิภาพหรือมีประสิทธิภาพน้อยได้แก่ความไม่พร้อมในการแก้ปัญหาเกิดอารมณ์เสียในสถานการณ์ที่ตนเองไม่ชอบไม่ให้เวลาในการแก้ไขความขัดแย้งอย่างเพียงพอและเหมาะสม

5. มีทักษะการฟังที่ดีทักษะการฟังมีความสำคัญมาก การจะเข้าใจผู้อื่นได้อย่างแท้จริงต้องอาศัยทักษะการฟังที่ดี สิ่งที่เป็นอุปสรรคในการจัดการความขัดแย้งคือทักษะการฟังที่ไม่ดีได้แก่ไม่สามารถจับความรู้สึกของผู้อื่นไม่ฟังความคิดเห็นของผู้อื่นพูดมากชอบจับผิดผู้อื่นและชอบวิพากษ์วิจารณ์

6. ใช้ภาษาที่ไม่เหมาะสมเป็นการใช้ภาษาที่ไม่แสดงความร่วมมือมองแต่ตนเอง บิดความรู้สึกและอารมณ์ของตนเอง เช่น ไม่พูดว่า “ฉัน” แต่จะชี้เฉพาะว่า “คุณ” นั่นคือไม่ใช่ I Massage เพื่อแสดงความรู้สึกเพียงแต่ใช้ YOU เพื่อชี้ความผิดของผู้อื่นและมักใช้คำพรูสวาทหรือแสดงอารมณ์ด้วยคำพูดที่ไม่เหมาะสม

7. ใช้ภาษากายที่แสดงอาการข่มขู่เป็นการใช้ภาษาท่าทางที่แสดงอารมณ์ของตนเองและทำให้คนอื่นหรืออีกฝ่ายหนึ่งดูต่ำลงเช่นการขึ้นนิ้ว ชูกำปั้น หรือชำเลื่องตา การใช้ภาษากายข่มขู่อาจได้รับการแสดงกิริยาเช่นเดียวกันกลับมา ทำให้เกิดความรู้สึกต่อสู้และต้องการเอาชนะกันมากกว่าที่จะร่วมมือกัน

8. ไม่เปิดเผยในการร่วมกันแก้ไขความขัดแย้ง ทั้งสองฝ่ายจะต้องเปิดเผยเพื่อให้ทราบความขัดแย้งที่แท้จริง แต่ถ้าฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดไม่เปิดเผยซึ่งได้แก่ โทกหก ปิดบังข้อมูล โดยเฉพาะข้อมูลที่ไม่ชอบการปิดบังอาจจะเป็นเพราะตั้งใจหรือคิดป้องกันตนเองไม่มีความรู้สึกทางบวกต่อคนอื่น ชอบชี้ความผิดพลาดของคนอื่น โดยไม่มีการชมเชยหรือพูดสิ่งที่ดีของคนอื่นและเลี่ยงการใช้ข้อมูลป้อนกลับอย่างซื่อสัตย์อุปสรรคเหล่านี้ทำให้การจัดการความขัดแย้งไร้ประสิทธิภาพ และเกิดผลในลักษณะ แพ้ – แพ้

9. มีทักษะการจัดการความโกรธที่ไม่ดีการจัดการความขัดแย้งบางครั้งแต่ละฝ่ายต่างมีอารมณ์โกรธดังนั้นจะต้องมีการจัดการความโกรธของผู้อื่น โดยช่วยเหลือให้ฝ่ายนั้นได้แสดงออก และให้เข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในเวลาเดียวกันก็จะต้องมีการศึกษาจัดการความโกรธของตนเองโดยไม่ปล่อยให้มามีอารมณ์มากเกินไปพยายามเอาใจเขามาใส่ใจเราเท่าๆ กับการเอาใจเราไปใส่ใจเขา เพื่อให้เข้าใจสภาพอารมณ์ของฝ่ายตรงข้ามและของตนเอง

10. มีทักษะการตกลงที่ไม่ดี ได้แก่มีการจัดทำข้อตกลงที่ไม่ชัดเจน หรือทั้งสองฝ่ายเข้าใจไม่ตรงกัน หรือเป็นข้อตกลงที่ฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดได้ผลประโยชน์มากกว่า ซึ่งการตกลงในลักษณะเช่นนี้ความขัดแย้งจะยังคงอยู่และอาจมีมากขึ้นเมื่อนำข้อตกลงนั้นไปใช้ ดังนั้นในการจัดการความขัดแย้งในกรณีนี้ข้อตกลงไม่ดีอาจต้องมีการเจรจาใหม่

11. มีทักษะการติดตามที่ไม่ดี การจัดการความขัดแย้งเมื่อได้ตกลงแล้วแต่ละฝ่ายจะนำไปปฏิบัติ ในระหว่างปฏิบัติจะต้องมีการติดตามการติดตามไม่ใช่การจับผิดหรือดูเฉพาะความผิดพลาดแต่จะต้องพิจารณาทุกองค์ประกอบทั้งด้านบวกและด้านลบ มีการให้ข้อเสนอแนะและนำมาเป็นข้อมูลป้อนกลับ ในการพิจารณาแก้ไขโดยการเจรจาใหม่เพื่อปรับปรุงการติดตามผลควรทำในลักษณะของการให้คำแนะนำหรือข้อเสนอแนะ ไม่ใช่ทำในลักษณะการพิจารณาตัดสิน การจัดการความขัดแย้งและการเลือกใช้การแก้ไขความขัดแย้งมีอยู่ 10 วิธี ดังนี้ (วันชัย วัฒนศัพท์ 2547 : 5 -16)

1. การหลีกเลี่ยงความขัดแย้ง ความไม่ลงรอยกันส่วนใหญ่มักจะได้รับการแก้ไขอย่างไม่เป็นทางการ โดยคนพยายามหลีกเลี่ยงความขัดแย้งเนื่องจากคนไม่ชอบความสบายใจที่มาพร้อมกับความขัดแย้ง และอาจจะมองว่าประเด็นปัญหานั้นยังไม่ค่อยสำคัญ การไม่มีอำนาจในการที่จะเข้าไปเกี่ยวข้องและทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงได้ หรืออาจจะยังไม่พร้อมในการเจรจาไกล่เกลี่ย

2. การเจรจาปัญหาอย่างไม่เป็นทางการวิธีการนี้มักจะเป็นวิธีการที่ทำให้ความขัดแย้งส่วนใหญ่จบลงได้ในชีวิตประจำวัน อาจเป็นเพราะความขัดแย้งสามารถแก้ไขได้อย่างเรียบร้อยจนเป็นที่พอใจของผู้เกี่ยวข้อง หรือเพราะประเด็นปัญหาถูกยกเลิกเพราะหมดความสนใจหรืออาจไม่ถูกลำดับต่อไปได้

3. การเจรจาดำเนินการ การเจรจาดำเนินการเป็นการสร้างความสัมพันธ์ของการต่อรองระหว่างกลุ่มที่รู้สึกรว่าจะเกิดความขัดแย้งหรือเกิดความขัดแย้งแล้วแต่ละกลุ่มจะสร้างความสัมพันธ์ระหว่างกันขึ้นชั่วคราว เพื่ออธิบายหรือบอกเล่าความต้องการหรือผลได้เสียของเขาทั้งนี้เพื่อข้อแลกเปลี่ยนบางอย่างกันหรือเพื่อแก้ปัญหาในประเด็นที่ไม่ซับซ้อนนัก เช่นร่วมกันสร้างความสัมพันธ์เพื่อเตรียมการสำหรับอนาคตหรือสร้างกระบวนการแก้ไขปัญหาที่อาจเกิดขึ้น

4. การเจรจาไกล่เกลี่ย โดยมีผู้ไกล่เกลี่ยเป็นคนกลางบุคคลที่สามนี้ไม่ได้มีอำนาจหน้าที่ในการตัดสินปัญหาโดยตรงแต่คนกลางนี้จะช่วยคู่กรณีที่เกิดความขัดแย้งเพื่อให้บรรลุข้อตกลงที่เป็นที่ยอมรับเห็นพ้องต้องกันในประเด็นข้อพิพาททั้งการเจรจาต่อรองและการเจรจา ไกล่เกลี่ยคนกลางจะเปิดทางให้อำนาจแห่งการตัดสินใจ อยู่ที่คู่กรณีที่มีความขัดแย้งกัน การเจรจาไกล่เกลี่ยคนกลาง จะเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นอย่างสมัครใจ โดยคู่กรณีต้องเต็มใจที่จะยอมรับความช่วยเหลือจากผู้อื่นที่จะมาช่วยจัดการแก้ไขปัญหาคความขัดแย้ง การเจรจาไกล่เกลี่ยของคนกลาง มักจะเกิดขึ้นเมื่อคู่กรณีมีความเห็นว่าพวกเขาไม่สามารถร่วมกันแก้ไขได้โดยลำพังและเมื่อหนทาง การแก้ไขปัญหามีเพียงการอาศัยความช่วยเหลือของบุคคลที่สามเท่านั้น

5. วิธีการตัดสินปัญหาข้อพิพาทของผู้บริหารในกรณีนี้บุคคลที่สามอาจไม่จำเป็นต้องเป็นกลางนัก อาจจะเป็นผู้ตัดสินใจในกรณีพิพาทนั้นก็ ได้กระบวนการนี้อาจจะเป็นเรื่องส่วนตัวถ้าความขัดแย้งนั้นเกิดขึ้นภายในองค์กรหรือในกลุ่มกันเองหรืออาจจะเป็นทางการผู้ที่ตัดสินใจอาจจะเป็นผู้บริหาร

6. อนุญาโตตุลาการ เป็นคำที่ใช้หมายถึง กระบวนการที่คู่ขัดแย้งสมัครใจที่จะขอร้องให้บุคคลที่สามที่เป็นกลางที่ไม่มีส่วนได้เสีย เป็นผู้ช่วยตัดสินใจในปัญหาคความขัดแย้งผลการตัดสินใจอาจจะเป็นเพียงคำแนะนำหรือสิ่งผูกมัดที่จะต้องปฏิบัติตามอนุญาโตตุลาการอาจดำเนินการโดยคนคนเดียวก็ได้ประเด็นสำคัญคือเขาเหล่านั้นจะต้องไม่เกี่ยวข้องกับความขัดแย้งนั้น ๆ กระบวนการอนุญาโตตุลาการเป็นกระบวนการในลักษณะส่วนตัวซึ่งบ่อยครั้งที่การตัดสินหรือผลการพิจารณาไม่จำเป็นต้องให้สาธารณชนมีส่วนร่วม คนที่เลือกใช้วิธีนี้มักจะเป็นผู้ที่ชอบความเป็นส่วนตัวในลักษณะที่ไม่เป็นทางการไม่เสียค่าใช้จ่ายสูงนักและรวดเร็วกว่ากระบวนการทางศาล

7. กระบวนการทางศาล หมายถึง การที่สถาบันที่จัดตั้งขึ้นตามระบบที่สังคมยอมรับเข้ามาจัดการแก้ไขข้อพิพาทวิธีนี้ได้เปลี่ยนจากการแก้ไขปัญหาระหว่างกันเองไปสู่กระบวนการของรัฐซึ่งคู่กรณีมักจะจ้างทนายความเพื่อทำหน้าที่เป็นตัวแทนในการสู้คดีซึ่งจะมีการนำสืบต่อหน้าบุคคลที่สามที่เป็นกลาง คือ ผู้พิพากษาหรือคณะลูกขุนแล้วแต่ระบบผู้ที่ทำหน้าที่พิพากษาเหล่านี้ นอกจากจะพิจารณาถึงข้อขัดแย้งความห่วงกังวลและผลประโยชน์ของคู่กรณียังต้องมองไกลออกไปถึงค่านิยมและมาตรฐานของสังคม ผู้พิพากษาจะต้องตัดสินใจไปบนพื้นฐานของกฎหมายและต้องเป็นไปตามตัวบทกฎหมายผลการตัดสินมักจะเป็นการแพ้-ชนะคือตัดสินว่าใครแพ้เพราะอะไร ใครชนะเพราะอะไรและเนื่องจากการตัดสินนั้นเป็นที่ได้รับอำนาจจากของสังคม ผลการตัดสินจึงมีผลบังคับใช้ตามกฎหมาย คู่กรณีไม่มีอำนาจในการตัดสินใจแต่จะมีโอกาสในการแสดงทัศนคติของเขาอย่างหนักแน่นและจากการตัดสินที่สะท้อนถึงลักษณะความเป็นไปในสังคม

8. กระบวนการออกกฎหมายเพื่อแก้ปัญหาข้อพิพาทเป็นวิธีการแก้ปัญหาความขัดแย้ง โดยรัฐอีกวิธีหนึ่งที่อาศัยวิธีการทางกฎหมายวิธีนี้มักจะใช้กับข้อพิพาทใหญ่ๆ ที่มีผลกระทบต่อคนส่วนใหญ่แต่ก็อาจจะกระทบต่อคนบางกลุ่มวิธีการนี้การตัดสินใจก็เป็นกระบวนการที่มีผลออกมาเป็นแพ้ - ชนะ โดยการลงคะแนนออกเสียงคนทั่วไปมีอิทธิพลต่อผลการตัดสินเฉพาะการที่เขาหรือผู้ที่มีความเห็นด้วยกับเขาสามารถจะสร้างกระแสหรือผลักดันให้ผู้ที่จะออกกฎหมายเห็นสอดคล้องกับเขาและให้คะแนนตามความเห็นนั้น ๆ ยิ่งไปกว่านั้นประเด็นแพ้หรือชนะอาจจะทำให้อ่อนลงด้วยข้อความที่ประนีประนอมที่เขียนลงไปในกฎหมายนั้น ๆ

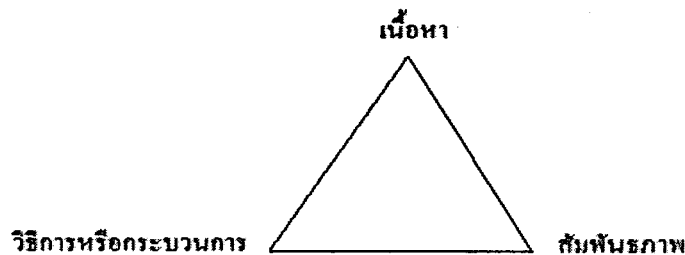
9. วิธีการที่ไม่ใช้ความรุนแรงหรืออหิงสาจะอาศัยคนหรือกลุ่มคนที่ร่วมกระทำกรอย่างใดอย่างหนึ่งหรือเว้นกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งเพื่อให้คู่กรณีปฏิบัติตามที่กลุ่มต้องการกระทำนี้ไม่รวมถึงการออกแรงบีบบังคับหรือใช้ความรุนแรงและมักจะเป็นรูปแบบที่จะทำที่ไม่เกิดผลเสียทางจิตใจหรือเกิดน้อยที่สุดกระบวนการไม่ใช้ความรุนแรงนี้ได้ผลดีที่สุดเมื่อคู่กรณีต้องอาศัยพึ่งพาซึ่งกันและกันในการดำรงชีพให้เป็นไปตามปรกติสุขกรณีเช่นนี้ คู่กรณีหนึ่งอาจจะบังคับให้อีกฝ่ายหนึ่งให้สิทธิพิเศษ โดยการปฏิเสธที่จะให้ความร่วมมือหรือการทำอะไรที่ฝ่ายหนึ่งไม่ปรารถนา การปฏิบัติการไม่ใช้ความรุนแรงหรืออหิงสานี้รวมถึงการแสดงออกถึงการไม่ยอมรับหรือไม่เชื่อฟังประชาคม เช่น การฝ่าฝืนกฎหรือการปฏิบัติฝ่าฝืนสิ่งที่สาธารณะถือปฏิบัติอยู่ไม่ยุติธรรมหรือไม่เสมอภาค การปฏิบัติการโดยไม่ใช้ความรุนแรงนี้อาจจะทำคนเดียวหรือเป็นกลุ่มและอาจจะทำอย่างเป็นทางการหรือไม่เป็นทางการก็ได้

10. การใช้ความรุนแรงหรือการใช้กำลังแนวความคิดนี้อยู่บนพื้นฐานที่ว่าถ้าคู่กรณีหรือทรัพย์สินของคู่กรณีมีคุณค่าสูงและคุณค่าของการดำรงอยู่ในสถานภาพของเขานั้นสูงพอจะทำให้เกิดการยินยอมให้เกิดสิทธิพิเศษ สิ่งที่จะทำให้การใช้ความรุนแรงได้ผล คือ กรณีจะต้องสร้างอำนาจต่อรองที่เพียงพอที่จะทำลายคู่ต่อสู้ และสามารถที่จะลงให้อีกฝ่ายเห็นว่า ตนมีพลังเพียงพอและพร้อมที่จะใช้มัน

ความไว้วางใจที่นำไปสู่การลดความขัดแย้งและเพิ่มความขัดแย้ง

ความไว้วางใจเป็นส่วนสำคัญในปัญหาความขัดแย้งหากจะพิจารณาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในประเทศไทยในปัจจุบัน โดยเฉพาะระหว่างประชาชนกับนโยบายของภาครัฐจะเห็นว่าส่วนหนึ่งจะเกิดจากความไม่ไว้วางใจต่อรัฐในตลอดระยะเวลา 10-20 ปีที่ผ่านมา หลายๆ โครงการที่รัฐได้เริ่ม อาทิ เช่น โครงการปลูกเมล็ดมะม่วงหิมพานต์ โครงการส่งเสริมเลี้ยงวัวพันธุ์และยังมีอีกหลายโครงการที่รัฐริเริ่มส่งเสริมแต่เมื่อเกิดปัญหาแล้วไม่ได้รับการแก้ไขอย่างเป็นที่พอใจ มะม่วงหิมพานต์ปลูกแล้วมีแต่ดอกไม่มีผลหรือเมล็ดให้เก็บมาขาย วัวพันธุ์ที่เลี้ยงไม่ออกลูกเหล่านี้

เอง ได้ลดทอนความไว้นื้อเชื่อใจในรัฐ ในเจ้าหน้าที่ของรัฐอย่างกว้างขวางความขัดแย้งที่มีผลเกิดจากความสัมพันธ์และความไว้วางใจมิให้เห็นจนคนส่วนใหญ่คิดว่าความไว้วางใจเหมือนเป็นกาวที่ยึดโยงความสัมพันธ์ระหว่างกันไว้ด้วยกัน และความสัมพันธ์นี้เองเป็นส่วนสำคัญในการพัฒนาความขัดแย้ง ทั้งการเกิดความขัดแย้ง และการแก้ไขความขัดแย้งความสัมพันธ์เป็นองค์ประกอบหนึ่งในสามมุมของสามเหลี่ยมของการพัฒนาความขัดแย้งนั่นคือเนื้อหาของความขัดแย้งเป็นมุมบนของสามเหลี่ยม มุมที่สองอยู่ที่ฐานของสามเหลี่ยม คือกระบวนการและวิธีการปฏิบัติต่าง ๆ ที่อาจนำไปให้เกิดความขัดแย้งหรือวิธีการกระบวนการที่นำไปสู่การแก้ไขปัญหาความขัดแย้งและมุมที่สามคือ สัมพันธภาพถ้าความสัมพันธ์ของคู่กรณีดี ปัญหาความขัดแย้งจะไม่เกิดขึ้นและหรือเมื่อเกิดขึ้นแล้วการแก้ปัญหาที่จะทำได้ง่ายขึ้นและความสัมพันธ์จะดีหรือไม่ดีก็อยู่ที่ความไว้วางใจหรือความไม่ไว้วางใจ ถ้าคนเราไว้วางใจกันเขาก็จะทำงานร่วมกันแม้มีความขัดแย้งก็จะผ่านไปหรือแก้ไขกันได้อย่างง่ายดายถ้าไม่ไว้วางใจกันก็จะนำไปสู่ความล้มล้างทำลายกันและแก้ปัญหาได้ยาก (วันชัย วัฒนศัพท์ 2547 : 52-54)

ความขัดแย้งที่ขมขื่นนำไปสู่ความความเกลียดชัง ความเจ็บปวดที่ไม่อาจลืมเลือนได้นอกจากนั้นคู่กรณีก็จะไม่เชื่อถือในสิ่งที่ฝ่ายหนึ่งพูดออกมาอีกต่อไป หรือไม่เชื่อถืออีกฝ่ายหนึ่งที่ตกลงสัญญาว่าจะปฏิบัติ เพราะฉะนั้นความขัดแย้งที่รุนแรงมักจะทำลายความเชื่อถือความไว้วางใจซึ่งทำให้การแก้ไขปัญหาความขัดแย้งยาก และเป็นปัญหาที่สลับซับซ้อนมากยิ่งขึ้น (วันชัย วัฒนศัพท์ 2547 : 52-54)

ความไว้วางใจและสัมพันธภาพที่นำไปสู่การจัดการความขัดแย้งมีหลักการสำคัญดังนี้ (วันชัย วัฒนศัพท์ 2547 : 62-63)

1. การดำรงอยู่ซึ่งความไว้วางใจระหว่างปัจเจกช่วยให้การแก้ปัญหาความขัดแย้งง่ายขึ้นและมีประสิทธิภาพกว่า
2. ความไว้วางใจบ่อยครั้งที่เดิวมักจะเป็นความสูญเสียที่เกิดขึ้นอย่างแรก ๆ ในความขัดแย้ง

3. การสร้างความไว้วางใจในความสัมพันธ์ คือ การเริ่มสร้างความไว้วางใจแบบอิงการคิดคำนวณ
 4. สัมพันธภาพจะแข็งแกร่งขึ้นในอนาคตถ้ากลุ่มสามารถสร้างความไว้วางใจแบบอิงอัตลักษณ์
 5. สัมพันธภาพที่มีลักษณะของความไม่ไว้วางใจทั้งแบบอิงการคิดคำนวณหรือแบบอิงอัตลักษณ์ก็ตามมีแนวโน้มที่จะก่อให้เกิดความขัดแย้งและเกิดการขัดแย้งภายในความสัมพันธ์ที่มีแนวโน้มที่จะนำไปสู่ความไม่ไว้วางใจมากยิ่งขึ้น
 6. สัมพันธภาพส่วนใหญ่ไม่ได้เป็นแบบความไว้วางใจเต็มร้อยหรือไม่ถึงกับไม่ไว้วางใจเลยแต่มีส่วนผสมของทั้งสองอย่าง
 7. เราสามารถจะซ่อมแซมความไว้วางใจได้การสร้าง ความไว้วางใจอย่างมีประสิทธิภาพเป็นหนทางสำคัญในการแก้ปัญหาความขัดแย้งอย่างมีประสิทธิภาพ
- ดังนั้นสัมพันธภาพและความไว้วางใจที่มีให้ต่อกันเป็นประจำและค่อยๆ ไปจะทำให้เกิดความเข้าใจและเชื่อใจกันได้อย่างสนิทใจและนำไปสู่การลดความขัดแย้งลงได้อีกระดับหนึ่งที่จะส่งผลไปสู่ความสำเร็จในอนาคต

2.. แนวคิดนโยบายสาธารณะ

ความหมายของนโยบายสาธารณะคือกิจกรรมทุกประเภทไม่ว่าจะเป็นระดับใดในหน่วยงานใดล้วนมีกำเนิดมาจากความคิดอันเป็นกรอบนำมาว่าควรทำอะไร เมื่อใด ที่ไหน โดยใคร และอย่างไรหากปราศจากความคิดที่ชัดเจนหรือการกระทำที่ปราศจากความชัดเจนในการดำเนินกิจกรรมของรัฐบาล จากนั้นจึงค่อยๆ พัฒนาชัดเจนขึ้นกลายเป็นกรอบกำหนดทิศทางและแนวทางการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ของรัฐบาลซึ่งในความหมายกว้าง ๆ ก็คือนโยบายของรัฐบาลหรือนโยบายสาธารณะ (Public Policy) นั่นเอง (กุลธนะ ธนาพงศธร 2522 : 236)

โทมัส ดาย (Thomas Dye) นิยามว่า นโยบายสาธารณะ คือ สิ่งใดก็ตามที่รัฐบาลเลือกที่จะกระทำหรือไม่กระทำ

คาร์ล ฟรีดริช (Carl J. Friedrich) กล่าวว่า นโยบายสาธารณะคือข้อเสนอสำหรับแนวทางราชการดำเนินงานของบุคคล กลุ่มบุคคล หรือรัฐบาลภายในสภาพแวดล้อมอย่างหนึ่งซึ่งจะมีทั้งอุปสรรคและโอกาสบางประการด้วยอุปสรรคและ โอกาสที่พึงมีนั่นเองที่ผลักดันให้มีการเสนอนโยบายขึ้นมาเพื่อใช้ประโยชน์และเอาชนะสภาพการณ์เช่นนั้นทั้งนี้อาจนำไปสู่เป้าหมายอย่างหนึ่งอย่างใดนั่นเอง (ศุภชัย ยาวะประภาส 2538 : 3-4)

เดวิด อีสตัน (David Easton) ให้ความหมายนโยบายสาธารณะว่าหมายถึงการจัดการผลประโยชน์หรือสิ่งที่มีคุณค่าระหว่างปัจเจกชนและกลุ่มผลประโยชน์ต่างๆ ในระบบสังคมการเมือง (ปรัชญา เวสารัชช์ 2546 : 4-9)

อมร รักษาสัตย์ (2530 : 30) ชี้ว่านโยบายตามความหมายกว้างๆ คือความคิดของรัฐบาลที่ว่าจะทำอะไรหรือไม่ อย่างไร เมื่อไร โดยน่าจะมียอดประกอบ 3 ประการ คือ

1. การกำหนดเป้าหมายของสิ่งที่ต้องการกระทำ
2. การกำหนดแนวทางใหม่ๆ
3. การกำหนดการสนับสนุนต่างๆ

กุลธน ธนาพงศธร (2522 : 236) สืบหาความหมายของนโยบายสาธารณะในทฤษฎีของนักวิชาการหลายท่านทั้งไทยและต่างประเทศและสรุปว่า นโยบายสาธารณะน่าจะหมายถึงแนวทางกว้างๆ ที่รัฐบาล (ไม่ว่าระดับใดก็ตาม) ได้กำหนดขึ้นล่วงหน้าเพื่อเป็นหนทางซึ่งนำให้มีการกระทำต่าง ๆ เกิดขึ้นตาม ทั้งนี้เพื่อให้บรรลุถึงเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้นั่นเอง จากตัวอย่างนิยามข้างต้น จะพบว่าโดยเนื้อแท้แล้วนักวิชาการมีความเห็นคล้อยตามกันว่านโยบายสาธารณะคือแนวทางการดำเนินกิจกรรมของรัฐบาลนั่นเอง นักวิชาการบางท่านให้ความหมายไว้กว้างขวางมาก เช่น โทมัส ดาย และเดวิด อีสตัน บางท่านให้ความหมายที่กระชับและเฉพาะเจาะจงขึ้น เช่น คาร์ล ฟรีดริช และอมร รักษาสัตย์ ความหมายของนโยบายสาธารณะนี้หากจะหยิบยกมาลงมีมากมาย สุดแล้วแต่แง่มุมและระดับความหมายที่ว่านโยบายสาธารณะเป็นแนวทางการดำเนินกิจการของรัฐบาลนโยบายสาธารณะจึงอาจกล่าวโดยสรุปได้ว่าเป็นแนวทางการดำเนินกิจกรรมของรัฐบาล ซึ่งรวมทั้งกิจกรรมที่ผ่านมาในอดีต กิจกรรมที่กำลังดำเนินอยู่ในปัจจุบันและกิจกรรมที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคต (กุลธน ธนาพงศธร 2522 : 236)

กุลธน ธนาพงศธร (2522 : 236) อธิบายการกำหนดนโยบายสาธารณะประกอบไปด้วย 6 ขั้นตอน คือ

1. ขั้นการพิจารณาถึงปัญหาต่างๆ ที่ต้องการแก้ไขกล่าวคือก่อนที่จะมีการกำหนดนโยบายอย่างใดอย่างหนึ่ง ย่อมจะต้องมีการพิจารณาถึงปัญหาซึ่งจะต้องแก้ไขโดยนโยบายนั้นๆ ดังนั้นในขั้นตอนนี้ผู้กำหนดนโยบายจะต้องทำการค้นหาและรวบรวมปัญหาต่างๆ อย่างมากมายที่มีอยู่ในสังคมและจัดลำดับความสำคัญก่อนหลังที่จะแก้ไขปัญหานั้น และตัดสินใจเลือกปัญหาที่สำคัญรีบด่วนที่สุดที่จะต้องแก้ไขโดยกำหนดเป็นนโยบายต่อไป

2. ขั้นการเสนอความคิดริเริ่มเป็นขั้นตอนการเสนอแนะความคิดริเริ่มที่จะเป็นหนทางแก้ไขปัญหาที่ได้รับการคัดเลือกแล้วว่ามีสำคัญมากที่สุดในการเสนอความคิดริเริ่มผู้เสนอ

อาจจะเสนอแนะหนทางเลือกวิธีการแก้ไขได้หลาย ๆ วิธีและผู้เสนอแนะความคิดริเริ่มอาจจะเป็นบุคคลในฝ่ายการเมืองข้าราชการหรือบุคคลหนึ่งคนใดก็ได้

3. ขั้นการค้นหาข่าวสารข้อมูลและปัจจัยต่างๆ เพื่อเป็นหลักฐานประกันได้ว่าความริเริ่มต่างๆ ที่มีผู้เสนอแนะขึ้นมาเป็นความคิดที่สามารถนำมาปฏิบัติได้และสามารถแก้ไขปัญหาได้สำเร็จตามเป้าหมายจึงต้องประมวลข่าวสารข้อมูลและปัจจัยต่างๆ ที่สังคมนั้นมีอยู่หรือเป็นอยู่ในขณะนั้นให้มากที่สุดและถูกต้องตรงกับความเป็นจริงมากที่สุด

4. ขั้นตอนการยกร่างนโยบายเบื้องต้นเมื่อได้ดำเนินการยกร่างนโยบายขั้นแรกเอาไว้ได้ดำเนินการยกร่างนโยบายขั้นแรกเอาไว้อย่างคร่าวๆ โดยอาจจะมีการเปลี่ยนแปลงได้ที่หลัง

5. ขั้นตอนการเปลี่ยนแปลงนโยบายเมื่อได้ดำเนินการยกร่างนโยบายขั้นแรกเอาไว้แล้วก่อนที่จะกำหนดนโยบายอย่างใดอย่างหนึ่งออกไปอย่างเด็ดขาดผู้กำหนดนโยบายควรจะต้องฟังความคิดเห็น ทศนคติและปฏิกิริยาของประชาชน กลุ่มชน และองค์กรต่างๆ เกี่ยวกับนโยบายซึ่งขั้นตอนนี้เท่ากับเปิดโอกาสให้กับประชาชนและกลุ่มอิทธิพลต่างๆ ได้แสดงทรรศนะที่จะยอมรับหรือไม่ยอมรับร่างนโยบายนั้นๆ และยังเปิดโอกาสให้ผู้กำหนดนโยบายมีโอกาสสำรวจตรวจสอบและประเมินผล แก้ไขและเปลี่ยนแปลงนโยบายนั้นให้มีความถูกต้องสมบูรณ์

6. ขั้นตอนกำหนดวางนโยบายหลังการเปลี่ยนแปลงแก้ไขในนโยบายเสร็จเรียบร้อยแล้ว ผู้กำหนดนโยบายหรือการวางนโยบายเพื่อใช้เป็นนโยบายในการปฏิบัติต่อไป

3. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับประชาสังคม

คำว่า “ประชาสังคม” มาจากภาษาอังกฤษว่า Civil Society และมีผู้ใช้คำภาษาไทยเทียบเคียงกันหลายคำ อาทิ “สังคมประชาธรรม” (ไพบูลย์ วัฒนศิริธรรม) “สังคมนิติธรรม” (เสน่ห์ จามริก) “วิถีประชา” (ชัยอนันต์ สมุทวณิช ใช้คำนี้โดยมีนัยยะของคำว่า Civil Movement) “อารยสังคม” (เอนก เหล่าธรรมทัศน์) และ “สังคมเข้มแข็ง” (ธีรยุทธ บุญมี) เป็นต้น นอกจากนี้ในประเทศไทยยังมีผู้ให้ความหมายของประชาสังคมไว้มากมายมีทั้งที่ใกล้เคียงและแตกต่างกัน อาทิ ประชาสังคม หมายถึง “สถาบันอิสระที่อยู่นอกรัฐ” โดยสถาบันดังกล่าวไม่ได้เป็นของประชาชนทั้งหมด มีที่เป็นเอกชนและธุรกิจเอกชนด้วย “รากเหง้าหรือที่มาของคำคำนี้ ขอเพียงแค่เป็นเหล่าสถาบันที่อยู่นอกรัฐก็นับว่าเป็นประชาสังคม” (กนิษฐ เตชะพิระ 2543 : 123 อ้างใน ชูชัย สุภวงส์ ยุวดี ศาดการณ์ โกล 2541 : 41) ประชาสังคม หมายถึง การที่คนในสังคมซึ่งมีจิตสำนึกร่วมกันมารวมตัวในลักษณะที่เป็นหุ้นส่วนกันแต่ไม่ต้องขึ้นตรงต่อกันเพื่อกระทำการบางอย่างที่เป็นประโยชน์สาธารณะ (โกมาตร จึงเสถียรทรัพย์ 2540 : 45-46) ประชาสังคม หมายถึง การที่ผู้คนในสังคมเห็นวิกฤตการณ์หรือสภาพปัญหาในสังคมที่สลบซับซ้อนที่ยากแก่การแก้ไขมีวัตถุประสงค์ร่วมกันซึ่งนำไปสู่การ

ก่อให้เกิดจิตใต้สำนึก (Civic consciousness) ร่วมกันมารวมตัวกันเป็นกลุ่มหรือองค์กร (Civic group/organization) ไม่ว่าจะเป็นภาครัฐ ภาคธุรกิจเอกชน หรือภาคสังคม (ประชาชน) ในลักษณะที่เป็นหุ้นส่วนกัน (partnership) เพื่อร่วมกันแก้ปัญหาหรือกระทำการบางอย่างให้บรรลุวัตถุประสงค์ ทั้งนี้ด้วยความรัก ความสมานฉันท์ ความเอื้ออาทรต่อกันภายใต้ระบบการจัดการโดยมีการเชื่อมโยงเป็นเครือข่าย (Civic network) ซึ่งเป็นเครือข่าย กลุ่ม ชมรม สมาคม มูลนิธิ สถาบัน และชุมชนที่มีกิจกรรมหรือมีการเคลื่อนไหวอยู่ระหว่างรัฐ (state) กับปัจเจกชน (individuals) โดยจุดเน้นของประชาสังคม ได้แก่

1. ไม่ชอบและไม่ยอมให้รัฐครอบงำหรือสั่งการแม้ว่าจะยอมรับความช่วยเหลือจากรัฐ และมีการร่วมมือกับรัฐได้แต่ก็สามารถชี้หน้า กำกับ และคัดค้านรัฐได้พอสมควร

2. ไม่ชอบลัทธิปัจเจกชนนิยมสุดขั้วซึ่งส่งเสริมให้คนเห็นแก่ตัวต่างคนต่างอยู่แก่งแย่งแข่งขันกันจนไม่เห็นประโยชน์ส่วนรวมหากแต่สนับสนุนให้ปัจเจกชนรวมกลุ่ม รวมหมู่ และมีความรับผิดชอบต่อส่วนรวมโดยไม่ปฏิเสธการแสวงหาหรือปกป้องผลประโยชน์เฉพาะส่วนเฉพาะกลุ่มแนวคิดเรื่องประชาสังคมนั้นย่อว่าสังคมประกอบด้วย 3 ส่วน ได้แก่ รัฐ – ประชาสังคม - ปัจเจกชนซึ่งต้องเป็นอิสระต่อกันแต่ก็ต้องโยงใยเกี่ยวข้องกันต้องขัดแย้งคัดค้านกันได้ขณะเดียวกันก็ต้องปรองดองประสานสามัคคีกันไปด้วย (เอนก เหล่าธรรมทัศน์ 2542 : 35) “ประชาสังคม” คือภาคประชาชนหรือภาคสังคม ได้แก่ ประชาชน ชุมชน หมู่บ้านหรือองค์กรประชาชนที่มีคุณลักษณะคือมีความเข้มแข็งมีความรัก ความเอื้ออาทรมีมิตรภาพและการเรียนรู้ร่วมกันซึ่งเกิดจากกระบวนการที่ประชาชนจำนวนหนึ่งมีวัตถุประสงค์ร่วมกันมีอุดมคติเดียวกันและมีการจัดการในระดับกลุ่มจนเกิดมีพลังมากพอที่จะสร้างสรรค์คุณูปภาพให้เกิด “สังคมสมานภาพ” ได้นั้นคือ เกิดความสมดุลระหว่างภาครัฐ ภาคประชาชนขึ้น (ประเวศ วะสี 2540 : 33)

ชัยอนันต์ สมุทวณิช อธิบายว่า “Civil Society” มีที่มาจากสังคมตะวันตก “หมายถึง ส่วนของสังคมทุกส่วนที่ไม่ใช่ภาครัฐ” “ส่วนอื่นๆ ของสังคมที่อยู่นอกรัฐก็คือภาคที่ไม่ใช่ภาคประชาชนทั่วไป แต่เป็นประชาชนที่มีการรวมตัวกันเป็นกลุ่มเป็นก้อน โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่เห็นได้ชัดในส่วนที่เป็นพาณิชยกรรม เกษตรกรรม เพราะฉะนั้น civil society จึงมีความหมายถึงนอกภาครัฐ จริง ๆ แล้วถ้าจะหมายถึงองค์กรที่เป็นองค์กรที่จัดตั้งโดยไม่ใช่อำนาจรัฐ ไม่มีอำนาจรัฐเข้ามาเกี่ยวข้อง” อย่างไรก็ตาม ชัยอนันต์ สมุทวณิชมีความเห็นว่าสังคมไทยมีพัฒนาการแตกต่างจากตะวันตก และในหลาย ๆ ครั้งรัฐได้เข้าไปช่วยจัดตั้งองค์กรที่มีหน้าที่บริการสังคมและองค์กรที่มีหน้าที่ “บริการสังคม” เหล่านี้ก็ทำหน้าที่คล้ายกับ civil society ที่มีหน้าที่บริการในตะวันตก ชัยอนันต์ สมุทวณิชสรุปว่า “ประชาสังคม” ในความคิดของเขา “หมายถึง ทุก ๆ ส่วนของสังคมโดยรวมถึงภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาชนด้วยถือว่าทั้งหมดเป็น civil society แต่ถ้าถือตามแบบ

ตะวันตก แยก civil society คือ ส่วนที่อยู่นอก state นอกภาครัฐแต่ทุกฝ่ายเข้ามาเป็นหุ้นส่วนหรือ partnership กัน” (สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย 2543 : 1) ประชาสังคมจึงเป็นกลุ่มองค์กรที่เป็นพลังนอกระบบรัฐเป็นกลุ่มที่รวมตัวกันขึ้นมาโดยจะไม่หวังกำไรหรือหวังกำไรก็ตามที่ ต้องการมีบทบาทร่วมกับรัฐในการที่จะจัดระเบียบการปกครองการพัฒนาจัดรูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับประชาชน (ชาติชาย ณ เชียงใหม่ 2541 : 93) โดยที่คนเหล่านั้นรู้สึกตัวเองเป็นกลุ่มเดียวกันหรือเป็นพวกเดียวกัน (นิธิ เอียวศรีวงศ์ 2541 : 56)

ไพบูลย์ วัฒนศิริธรรม อธิบายว่าประชาสังคม หมายถึง สังคมที่ประชาชนทั่วไปมีบทบาทสำคัญในการจัดการเรื่องต่างๆ ที่เกี่ยวกับวิถีชีวิตของประชาชนโดยอาศัยองค์กร กลไก กระบวนการและกิจกรรมอันหลากหลายที่ประชาชนจัดขึ้นหรือหมายถึง ส่วนของสังคมที่ไม่ใช่ภาครัฐ ซึ่งดำเนินงานโดยมุ่งกำไร (ชูชัย ศุภวงศ์ ยุวดี คาคการณ์ไกล 2541 : 162)

อนุชาติ พวงสำลี กล่าวว่าประชาสังคมอาจอธิบายได้ในสามความหมาย ความหมายแรก คือ สภาพสังคมที่พึงปรารถนามีความเป็นสังคมของประชาชนอย่างแท้จริงเป็นสังคมที่ผู้คนทั้งหลายเข้ามามีส่วนร่วมเข้ามามีส่วนกำหนดชะตากรรมของสังคมร่วมกันเป็นสังคมของอารยะธรรมร่วมกันเป็นสังคมที่เราพึงปรารถนาอีกความหมายหนึ่ง ประชาสังคมอาจจะอธิบายถึงกระบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมที่จะต้องเร่งสร้างให้เกิดการมีส่วนร่วมของผู้คนที่หลากหลาย กลุ่มองค์กรที่หลากหลายเข้ามาสู่กระบวนการจัดการแก้ไขปัญหาเข้ามาบอกว่าเขาต้องการสร้างสังคมของเขาอย่างไรและความหมายของการมีประชาสังคมไม่ได้หมายความว่ามียุทธศาสตร์มากค้ำค้ำรัฐอย่างเด็ดขาดแต่เป็นกลุ่มของประชาชนรวมตัวกัน ไปแก้ไขปัญหาท้องถิ่นของตนเอง (อนุชาติ พวงสำลีและคณะ 2542 : 76-88) ประเวศ วะสี นับเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการจุดประกายความคิดถกเถียง ในเรื่อง “ประชาสังคม” ให้มีความเข้มข้นอย่างมากในช่วงระยะ 5-6 ปีที่ผ่านมาโดยผ่านงานเขียนชิ้นสำคัญคือ “สังคมสมานูภาพและวิชา” โดยในงานเขียนดังกล่าวประกอบด้วยบทความย่อยๆ และการแสดงปาฐกถาและการอภิปรายในที่ต่างๆ พอประมวลเป็นความคิดรวบยอดได้ว่าในสภาพสังคมไทยปัจจุบันภาคส่วนหลัก (Sectors) ของสังคมที่มีความเข้มแข็งและมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกันอย่างมากคือ ภาครัฐ หรือ “รัฐาภาพ” และภาคธุรกิจเอกชนหรือ “ธนาภาพ” ซึ่งปรากฏการณ์นี้ส่งผลทำให้สังคมขาดดุลยภาพและเกิดความล่าช้าในการพัฒนาของฝ่ายประชาชนหรือภาคสังคม ซึ่งเรียกว่า “สังคมนานภาพ” ดังนั้นการเสนอแนวคิดของประเวศ วะสี จึงมุ่งไปที่การทำอะไรที่จะเกื้อหนุนให้ภาคสังคมหรือภาคประชาชนมีความเข้มแข็งและเกิดดุลยภาพทางสังคมขึ้นที่เรียกว่า “สังคมนานภาพ” โดยนัยนี้ประเวศ วะสี เชื่อว่าจะต้องพัฒนาให้เกิดความเข้มแข็งที่ชุมชน (Community Strengthening) (ประเวศ วะสี 2544 : 6) จนเกิดคำขยายความตามมา อาทิ ชุมชนเข้มแข็ง ความเป็นชุมชน เป็นต้น ดังการให้ความหมายของการเป็น

“ชุมชน” ในที่นี้ว่าหมายถึง “การที่ประชาชนจำนวนหนึ่งมีวัตถุประสงค์ร่วมกันมีอุดมคติร่วมกัน หรือมีความเชื่อร่วมกันในบางเรื่องมีการติดต่อสื่อสารกันหรือมีการรวมกลุ่มกันมีความเอื้ออาทรต่อกันมีความรักมีมิตรภาพมีการเรียนรู้ร่วมกันปฏิบัติบางสิ่งบางอย่างและมีระบบการจัดการในระดับกลุ่ม” (ประเวศ วะสี 2544 : 33) ซึ่งโดยนัยนี้ประชาสังคมที่เข้มแข็งต้องมีรากฐานที่เกิดจากการมีชุมชนที่หลากหลายและเข้มแข็งด้วย มีข้อพึงสังเกตสำคัญต่อเรื่องการเกื้อหนุนภาคสังคมที่เสนอแนวคิดในเชิงกลยุทธ์ที่ว่าด้วย “ความร่วมมือเบญจภาคี” (ต่อมาใช้คำว่า พหุภาคี) โดยมองว่าชุมชนในปัจจุบันอ่อนแอมาก การที่จะทำให้ชุมชนมีความเข้มแข็งได้นั้นจะต้องเกิดความร่วมมือและการทำงานร่วมกันของภาคสังคมต่าง ๆ ซึ่งรวมทั้งภาครัฐและภาคธุรกิจเอกชนด้วย “สังคมนานภาพ” จะเกิดขึ้นได้ก็ด้วยกระบวนการถักทอความรักของคนในสังคมของคนในชุมชน ถักทอทั้งแนวดิ่ง อันหมายถึงโครงสร้างอำนาจที่เป็นทางการและแนวนอนซึ่งหมายถึงพันธมิตร เพื่อน เครือข่ายเข้าหากัน ซึ่งหากพิจารณาประเด็นนี้การให้ความหมายหรือความสำคัญของ “ประชาสังคม” ของประเวศ วะสี นั้นมิได้กล่าวถึง “การปฏิเสธรัฐ” (State Disobedience) แต่อย่างใด

ธีรยุทธ บุญมี และเอนก เหล่าธรรมทัศน์ สองนักคิดทางสังคมคนสำคัญที่ได้ให้ความสนใจกับเรื่อง “ประชาสังคม” อย่างมากเช่นเดียวกัน ธีรยุทธ บุญมี มองว่าการแก้ปัญหาพื้นฐานทางสังคมนั้นควรให้ความสำคัญกับ “พลังที่สาม” หรือพลังของสังคม หากแม้ว่าสังคมโดยรวมมีความเข้มแข็งนักธุรกิจ นักวิชาชีพ นักศึกษา ปัญญาชนชาวบ้านสามารถร่วมแรงร่วมใจกันผลักดันสังคมปัญหาต่าง ๆ ที่เป็นพื้นฐานก็สามารถเปลี่ยนแปลงได้ทั้งนี้สังคมที่เข้มแข็งในความหมายของธีรยุทธ บุญมี นั้นจะเน้นที่ลักษณะที่กระจัดกระจาย (diffuse) พลังทางสังคมที่มาจากทุกส่วนทุกวิชาชีพทุกระดับรายได้ทุกภูมิภาคของประเทศ ซึ่งโดยนัยนี้จะมีความแตกต่างจากแนวคิด “ประชาชนเป็นส่วนใหญ่” หรือ “อำนาจของประชาชน” ดังเช่นขบวนการเคลื่อนไหวทางการเมืองในอดีตเป็นอย่างมากจากการประมวลมุมมองของนักวิชาการต่างๆ ประชาสังคมคือประชาชนในสังคมมีจิตสำนึก ร่วมกันมีการร่วมมือผ่านองค์กรที่หลากหลายและมีการเชื่อมโยงเป็นเครือข่ายเพื่อทำการแลกเปลี่ยนข้อมูล มีความคิดเพื่อสร้างเอกลักษณ์ มีความผูกพันและความเชื่อร่วมกัน โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อการมีอิทธิพลในการเปลี่ยนแปลงนโยบายของรัฐ หรือเพื่อให้รัฐมีความสำนึกรับผิดชอบต่อสาธารณะ และการจะเกิดประชาสังคมได้ต่อเมื่อประชาชนมีการร่วมตัว โดยไม่มีรัฐเข้ามาเกี่ยวข้องในการร่วมตัว แต่อาจมีการสนับสนุนเพื่อให้ชุมชนได้ทำกิจกรรมเองโดยมีความเชื่อและจิตสำนึกร่วมกันในการรับผลประโยชน์จากรัฐหรือเปลี่ยนแปลงนโยบายแต่ไม่ใช่ยึดกุมอำนาจ โดยการรวมตัวมี 5 รูปแบบ คือ (ธีรยุทธ บุญมี 2536 : 18 - 19)

1. ลักษณะอาสาสมัคร
2. ลักษณะสื่อมวลชน

3. ลักษณะองค์การราชการ
4. ลักษณะการแสดงออกซึ่งเอกลักษณ์หรือวัฒนธรรม
5. ลักษณะมูลนิธิเอกชน

การรวมกลุ่มนี้มาจากความต้องการตรวจสอบการทำงานรัฐบาล และการเรียกร้องผลประโยชน์ซึ่งอาศัยการรวมตัวผ่านนักการเมืองท้องถิ่นดังนั้นการรวมกลุ่มจึงต้องอิสระได้รับการยอมรับตามกฎหมายและปลอดจากการควบคุมจากรัฐตามกฎหมายในประเทศไทยมีการรวมกลุ่มประชาสังคมบ้างเหมือนกันจำแนกได้ ดังนี้ (ธีรยุทธ บุญมี 2536 : 18-19)

1. กลุ่มมาตุภูมิ
2. กลุ่มอาสาสมัคร
3. กลุ่มอาชีพ

ดังนั้นคำจำกัดความของประชาสังคมจึงรวมรูปแบบที่แปรเปลี่ยนของข้อตกลงทางสังคมและลักษณะของการเปลี่ยนแปลงของอำนาจทางการเมืองดังในยุคสมัยใหม่ยุคแรกเนื่องจากการปกครองแบบสาธารณรัฐกำลังเกิดขึ้นมาจากการรูปแบบของการปกครองแบบเผด็จการซึ่งตรงข้ามกับรัฐตามธรรมชาติและไม่มีความแตกต่างของรัฐกับประชาสังคม ในยุคปลายศตวรรษที่ 18 และ 19 ความต้องการสำหรับประชาสังคมได้ขยายไปสู่การมีส่วนร่วมทางการเมือง ดังนั้นประชาสังคมกลายเป็นสังคมของชนชั้นกลาง (bourgeois society) ซึ่งแตกต่างจากประเทศหรือรัฐที่เกิดขึ้นใหม่และรวมในขอบเขตของเศรษฐกิจ เนื่องจากการเคลื่อนไหวทางสังคมเป็นการแสดงความต้องการทางเศรษฐกิจและสังคมและมีเป้าหมายที่ทุนและรัฐดังนั้นความหมายของประชาสังคมจึงแคบลง ความหมายใหม่ของประชาสังคมเกี่ยวข้องกับกระบวนการของการรณรงค์ การวิ่งเต้นชักจูง และการต่อสู้เพื่อสิทธิแบบใหม่ที่รวมเรื่องของสถานภาพหญิงชายสิ่งแวดล้อมและสันติภาพในระดับโลก ชาติและท้องถิ่น การปกครองระดับโลก กรอบของอำนาจที่หล่อมกันประกอบเป็นประชาสังคมระดับโลก

อนุชาติ พวงสำลี กล่าวว่าองค์ประกอบของประชาสังคมถือเป็นเงื่อนไขในการปฏิบัติอันเป็นหนทางนำไปสู่ประชาสังคมที่เข้มแข็งจะต้องประกอบด้วย (อนุชาติ พวงสำลี และคณะ 2542 : 292)

1. มีวิสัยทัศน์ร่วมกันความเป็นกลุ่มองค์กรที่มีจิตสำนึกสาธารณะต้องการการมองอนาคตข้างหน้าร่วมกันรับรู้และเข้าใจมีทิศทางและเป้าหมายที่จะไปด้วยกันจะทำให้กระบวนการเคลื่อนไหวมีพลังและลดความขัดแย้งลง
2. มีส่วนร่วมอย่างกว้างขวาง ประชาสังคมเป็นเรื่องการจัดการกับปัญหาของสังคมหรือกลุ่มที่สมาชิกจะต้องมีวิสัยทัศน์ร่วมกันการจัดการจะต้องอาศัยกระบวนการมีส่วนร่วมจากทุก

ฝ่ายอย่างแท้จริงในทุกขั้นตอนของกิจกรรม เพื่อทำให้เกิดการรับรู้ร่วมกันตัดสินใจร่วมกันและลงมือปฏิบัติเพื่อผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลงร่วมกัน

3. มืองค์ความรู้และความสามารถในการแสวงหาความรู้ประชาสังคมจะต้องสร้างและสะสมองค์ความรู้ที่จะสามารถปรับใช้และเรียนรู้เพิ่มเติมตลอดเวลาเพื่อการแก้ไขปัญหาและกำหนดทิศทางข้างหน้า

4. มีการเรียนรู้จากปฏิบัติหรือทำกิจกรรมร่วมกันประชาสังคมเป็นกระบวนการทางสังคมที่ไม่มีสูตรสำเร็จแต่เป็นการเรียนรู้ร่วมกันจากการปฏิบัติจะช่วยให้การพัฒนาและแก้ไขปัญหาต่างๆ และอยู่บนพื้นฐานของประสบการณ์อีกด้านหนึ่งก็จำเป็นต้องวิเคราะห์ให้เห็นสถานการณ์แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงไปพร้อม ๆ กันเพื่อให้สามารถปรับตัวได้เท่าทันและเป็นฝ่ายก้าวนำมากกว่าตั้งรับ

5. มีความรับผิดชอบต่อสาธารณะในฐานะพลเมืองความเป็นประชาสังคมนั้นจะต้องสะท้อนถึงความตื่นตัวของพลเมืองที่จะเข้ามามีส่วนร่วมรับผิดชอบต่อความเป็นอยู่ของส่วนรวม ที่ไม่ได้หวังรอยต่อหรือเรียกร้องการแก้ปัญหาของรัฐเพียงฝ่ายเดียว

6. มีการติดต่อสื่อสารอย่างต่อเนื่องและเชื่อมโยงข่ายความร่วมมือการสื่อสารเพื่อแลกเปลี่ยนความรู้เพื่อให้ประชาสังคมมีความเติบโตและขยายตัวอย่างมั่นคงทั้งยังเป็นการเชื่อมโยงข่ายความร่วมมือต่างๆ เข้าด้วยกันเพื่อหนุนเสริมความเข้มแข็งซึ่งกันและกัน

7. มีระบบการจัดการที่ดีมีประสิทธิภาพ การสร้างประชาสังคมจะต้องวางบนพื้นฐานการจัดการที่ดีในแง่ขององค์การระบบและประสิทธิภาพของทั้งคนและองค์กรอันนำไปสู่ความต่อเนื่องและยังขึ้นการเกิดและการก่อตัวของประชาสังคมเพื่อปกป้องอิสระของประชาชน

สุวิทย์ วิบุลย์ผลประเสริฐ (2540 : 13 - 15) ได้กล่าวว่าการเกิดและการก่อตัวของประชาสังคมเป็นการกระทำที่ทำให้เกิดการรวมตัวกันของประชาชนที่มีความคิดจิตสำนึกร่วมกันทำงานร่วมกันและเพื่อแก้ไขปัญหาหรือกระทำการบางอย่างเกี่ยวกับวิถีชีวิตของกลุ่มเพื่อพัฒนาพื้นที่ให้บรรลุเป้าหมายและเป็นการปกป้องตนเอง โดยมีขั้นตอนดังนี้

1. การปกป้อง (defensive) ประชาชนและกลุ่มอิสระปกป้องความเป็นอิสระของพวกเขา โดยไม่ขึ้นกับรัฐ

2. การก่อเกิดประชาสังคม (emergent) กลุ่มสังคมนิอิสระหรือกลุ่มที่มีการเคลื่อนไหวเพื่อแสวงหาเป้าหมายที่จำกัดในพื้นที่สาธารณะที่ถูกต่อต้านหรือจำกัดโดยการปฏิรูปรัฐ

3. การระดมพลัง (mobilization) กลุ่มอิสระหรือกลุ่มที่มีการเคลื่อนไหวทำลายความชอบธรรมของรัฐเสนอรูปแบบทางเลือกของการปกครองต่อสังคมการเมือง

4. การเป็นสถาบัน (institutional) ที่ซึ่งผู้นำได้รับการสนับสนุนออกกฎระเบียบเพื่อยืนยันการเป็นอิสระของการดำเนินการทางสังคมนำไปสู่ความสัมพันธ์ที่มีการตกลงกันระหว่างรัฐและสังคมในที่สุดการกำหนดโดยการเลือกตั้งอย่างเสรี

ลักษณะและความเป็นประชาสังคม อนุชาติ พวงสำลี และคณะ 2542 : 291) ประกอบด้วย

1. การมีความหลากหลาย คำว่า “ความหลากหลาย” อาจพิจารณาได้ในหลายมิติเช่น การรวมตัว อาทิ กลุ่ม ชมรม องค์กร สมาคม สถาบัน มูลนิธิ สมาพันธ์ สหกรณ์ คณะกรรมการ เป็นต้น ถ้าเป็นพื้นที่ เช่น กลุ่มจังหวัด อำเภอ ตำบล หมู่บ้าน ชุมชน เขต แขวง ย่าน ละแวกบ้าน หรือขอบเขตเชิงภูมิศาสตร์ เช่น ลุ่มน้ำ แม่น้ำ เป็นต้น รูปแบบของกิจกรรม อาทิ กลุ่มสื่อ กลุ่มด้านการศึกษาวิจัย กลุ่มการแสดง ประเด็นความสนใจหรือปัญหา อาทิ การสังคมสงเคราะห์ การออมทรัพย์ การเกษตร การเมือง สิ่งแวดล้อม ผู้หญิง เด็ก เป็นต้น กลุ่มที่รวมตัวกันตั้งแต่ วัย อายุ เชื้อชาติ ศาสนา ความเชื่อ การศึกษา ฐานะ อาชีพ และผู้ด้อยโอกาสทางสังคมอื่นๆ

2. การมีความเป็นชุมชน การรวมกลุ่มของประชาคมจำเป็นต้องเกิดและเติบโตบนพื้นฐานแห่งความรัก ความเมตตา ความเอื้ออาทร และความสามัคคี อันเป็นความสัมพันธ์กันในแนวราบและเป็นพื้นฐานของพลังในทางความร่วมมือมากกว่าการนำไปสู่ความแตกแยกและใช้อำนาจ

3. การมีสำนึกสาธารณะ การเกิดขึ้นของประชาสังคมมีความเป็นธรรมชาติและอยู่บนเงื่อนไขและสำนึกความเป็นพลเมือง (public consciousness) มิใช่การแต่งตั้ง-จัดตั้งโดยกลไกอำนาจรัฐ อย่างไรก็ตามสำนึกสาธารณะนั้นอาจก่อให้เกิดความเป็นชุมชนตามลักษณะการออกแบบหรืออาจเกิดขึ้นจากสำนึกที่เห็นวิกฤตร่วมกันก็ได้ (อนุชาติ พวงสำลี อภรณ์ จันทร์สมวงศ์ และคณะ 2542 : 291)

4. การมีลักษณะกระบวนการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ประชาสังคมเป็นเรื่องของกระบวนการที่ต้องอาศัยเวลาและการเรียนรู้จากการปฏิบัติร่วมกัน (Interactive Learning Through Actions) อย่างต่อเนื่องในลักษณะสังคมการเรียนรู้ (Learning society)

5. การมีความเชื่อมโยงกันเป็นเครือข่ายประชาสังคมเป็นขบวนการสัมพันธ์ทางสังคมบนช่องทางความคิดต่อสื่อสารในลักษณะต่างๆที่เชื่อมโยงความรู้การติดต่อสัมพันธ์กันของผู้คนทั้งโดยตรงและผ่านกิจกรรมจนกลายเป็นเครือข่ายความสัมพันธ์ (Communication and networking) (อนุชาติ พวงสำลี และคณะ 2542 : 291)

4. แนวคิดชุมชนท้องถิ่น

สัญญา สัญญาวิวัฒน์ ให้ความหมายว่า ชุมชน หมายถึงองค์กรทางสังคมอย่างหนึ่งที่มีอาณาเขตครอบคลุมท้องถิ่นหนึ่งและปวงสมาชิกสามารถบรรลุถึงความต้องการพื้นฐานส่วนใหญ่ได้และสามารถแก้ไขปัญหาส่วนใหญ่ในชุมชนของตนเองได้ (สัญญา สัญญาวิวัฒน์ 2536 : 6)

ชยันต์ วรรณธนฤติ กล่าวถึงชุมชนให้ความหมายว่า การอยู่ร่วมกันของกลุ่มคนจำนวนหนึ่งในพื้นที่แห่งหนึ่งเพื่ออาศัยทรัพยากรธรรมชาติในบริเวณนั้นในการดำรงชีวิตโดยเหตุที่มีคนดังกล่าวอาศัยอยู่ร่วมกันใช้ทรัพยากรเพื่อการผลิตจึงมีการกำหนดรูปแบบความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันขึ้น มีองค์กรหรือสถาบันของชุมชนและกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ทั้งนี้ชุมชนหมายถึงสังคมขนาดเล็กในชนบทที่ยังไม่พัฒนาหรือสังคมหมู่บ้านที่สมาชิกของชุมชนยังมีความสัมพันธ์แบบเครือญาติและยังสามารถรักษาแบบแผนการดำเนินชีวิตบางส่วนได้ และตีความหมายของคำว่า “ชุมชน” ในระดับเดียวกับคำว่า “สังคมหมู่บ้าน” ซึ่งเป็นการช่วยให้เข้าใจในความหมายของคำว่าชุมชนในลักษณะที่จะเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาวิเคราะห์ชุมชน ทั้งนี้เพราะคำว่า “หมู่บ้าน” สื่อความหมายให้เข้าใจถึงการกระจุกตัวของบ้านหลายบ้านหรือหลายครัวเรือนในพื้นที่แห่งหนึ่งหรือในระบบนิเวศน์แห่งหนึ่งและเป็นหน่วยสังคมขนาดเล็กที่สุดที่สมาชิกของสังคมพัฒนาขึ้นตามธรรมชาติและต่อมาภายหลังทางราชการอาจจะกำหนดให้เป็น “หมู่บ้าน” ในความหมายของทางราชการ (ชยันต์ วรรณธนฤติ 2536 : 23)

คำว่า “ท้องถิ่น” (Locality) มาจากคำว่า “ท้องถิ่น” ผสมกับคำว่า “ถิ่น” คำว่า “ท้องถิ่น” ตามความหมายในที่นี้ หมายถึง บริเวณหรือแอ่งอันเป็นแหล่งของสิ่งใดสิ่งหนึ่งโดยรวมอยู่กันเป็นกลุ่มหรือเป็นชุดที่มีความเชื่อมโยงกันภายใน เช่น ท้องนา ท้องทุ่ง ท้องน้ำ เป็นต้น ส่วนคำว่า “ถิ่น” หมายถึงสถานที่อันเป็นที่อยู่อาศัยหรือตั้งถิ่นฐานในลักษณะถาวร หรือถิ่นถาวรของสิ่งมีชีวิตใดชีวิตหนึ่ง ซึ่งหมายความในที่นี้หมายถึง คนหมู่ใดหมู่หนึ่งหรือเฉพาะกลุ่มที่อาศัยอยู่ร่วมกันอย่างถาวร ฉะนั้น คำว่า “ท้องถิ่น” จึงหมายถึงบริเวณอันเป็นที่ตั้งถิ่นฐาน และการดำเนินชีวิตของหมู่คนหมู่หนึ่ง ๆ ซึ่งในที่นั้นๆ นอกจากจะมีกลุ่มคนจำนวนหนึ่งแล้วยังต้องมีสภาพแวดล้อมที่เป็นปัจจัยสำหรับการดำเนินชีวิตของคน เช่น ทรัพยากรธรรมชาติ ศิลปวัฒนธรรม เป็นต้น พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 ให้ความหมาย “ท้องถิ่น” ว่าหมายถึง ท้องที่ใดท้องที่หนึ่งโดยเฉพาะซึ่งเน้นลักษณะทางสภาพแวดล้อมทางภูมิศาสตร์และทางธรรมชาติที่มีความเป็นขอบเขตเฉพาะพื้นที่นั้นๆ เป็นสำคัญและยังมีความหมายที่กำหนดขอบเขตของพื้นที่ระดับย่อยตามเขตปกครองหรือเป็นหน่วยงานระดับรองไปจากหน่วยงานใหญ่ ได้แก่ หมู่บ้าน ตำบล อำเภอ จังหวัด เป็นต้น คำว่าท้องถิ่นจึงขึ้นอยู่กับการจำกัดขอบเขตทางพื้นที่ดังกล่าวแล้วและเมื่อนำไปใช้ประกอบกับคำใด

จะให้ความหมายเฉพาะเจาะจงในเรื่องนั้น เช่น ประเพณีท้องถิ่น พิธีประจำท้องถิ่น เป็นต้น (พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตสถาน พ.ศ. 2546 : 511)

เอกรินทร์ สิมหาศาล กล่าวว่า “ท้องถิ่น” หมายถึง การกำหนดขอบเขตพื้นที่ที่ขอบเขต ความรับผิดชอบหรือหน่วยงานที่ปรากฏในท้องถิ่นต่างๆ ตามสภาพสังคมซึ่งจัดเป็นพื้นที่ระดับย่อย รองไปจากสังคมใหญ่ ดังนั้นเมื่อรวมทั้งสองคำนี้เข้าด้วยกันเป็นคำว่า “ชุมชนท้องถิ่น” หมายถึง ถิ่นฐานที่อยู่ของมนุษย์ที่มีความสัมพันธ์กับสภาพพื้นที่ทางภูมิศาสตร์ ระบบความสัมพันธ์ในสังคม มนุษย์ และทรัพยากรธรรมชาติในท้องถิ่นนั้นๆ ซึ่งอาจพิจารณาจากนัยต่างๆ ได้ 3 ประการ คือ (เอกรินทร์ สิมหาศาล 2540 : 2)

1. ชุมชนท้องถิ่น หมายถึง การรวมตัวกลุ่มคนที่มีความสัมพันธ์กันตามบรรทัดฐานทางสังคม มีความผูกพัน มีความเป็นปึกแผ่น และอาจหมายถึงกลุ่มบุคคลที่มีสายสัมพันธ์ใกล้ชิดกันทั้งในมิติความสัมพันธ์แบบเครือข่ายและมิติความสัมพันธ์ทางสังคมและวัฒนธรรม

2. ชุมชนท้องถิ่น หมายถึง กลุ่มคนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่แห่งใดแห่งหนึ่ง เช่น ละแวกบ้าน หมู่บ้าน ตำบล อำเภอ จังหวัด เป็นต้น ซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ทั้งในด้านพื้นที่ความเอื้ออาทร และระบบย่อยในการปกครอง

3. ชุมชนท้องถิ่น หมายถึง องค์การและขบวนการทางสังคม ที่มีวัตถุประสงค์แน่ชัด และรวมกันในระยะเวลานานพอสมควรจนเกิดระบบความสัมพันธ์และความผูกพันกันขึ้น เช่น องค์การชุมชน องค์การในท้องถิ่น กลุ่มอาชีพ กลุ่มผลประโยชน์ เป็นต้น

คำว่า “ชุมชนท้องถิ่น” หมายถึง ถิ่นฐานอันเป็นที่อยู่อาศัยของมนุษย์ที่มีความเกี่ยวข้องกับสภาพทางภูมิศาสตร์และระบบความสัมพันธ์ในสังคมซึ่งอิงอาศัยความเอื้ออาทร ความผูกพัน และการปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันเป็นเครื่องดำเนินเครื่องดำเนินการเพื่อให้ชีวิตมีที่ติ้วร่วมกัน โดยเหตุที่คำว่า “ชุมชนท้องถิ่น” เป็นคำที่เกิดขึ้นไม่นานคั้งนั้น จึงอาศัยแนวคิดของคำว่า “ชุมชน” เป็นหลักในการศึกษาวิเคราะห์โดยเฉพาะในสังคมไทยนั้นมักจะเรียกรวมกันว่า “ชุมชน” เพราะในที่นี้จะกล่าวถึงความหมายของชุมชนท้องถิ่น โดยนัยต่าง ๆ ทั้งในมิติทางสังคมวิทยา และกระบวนการทางสังคม ลักษณะที่สำคัญของชุมชนท้องถิ่น มีดังนี้ (พระมหาสุทิตย์ อากาศโล 2549 : 20-21)

1. การรวมตัวของบุคคล (Group of People) เป็นการรวมตัวกันของบุคคลตั้งแต่ 2 คนขึ้นไปจนเป็นประชากรหรือพลเมืองของชุมชนที่มีความหลากหลายในด้านของกลุ่มคน เช่น โครงสร้างของประชากร นับตั้งแต่ เพศ อายุ สถานภาพ การเปลี่ยนแปลงของประชากร เชื้อชาติ ศาสนา การศึกษา อาชีพ รวมทั้งถึงคนพิการและผู้ด้อยโอกาสอื่นๆ นอกจากนี้การรวมตัวกันเป็นกลุ่มคนอาจมีความแตกต่างกันออกไปตามระดับความพร้อมหรือลักษณะของกิจกรรมที่สนใจ

ร่วมกัน เช่น ด้านการแพทย์ ด้านอาชีพ ด้านการเมือง ด้านสิ่งแวดล้อม เป็นต้น ซึ่งเริ่มตั้งแต่การรวมเป็นกลุ่มเล็ก องค์กรชุมชน สถาบัน สหกรณ์ หรือการเรียกชื่อเป็นอย่างอื่น

2. การรวมตัวของกลุ่มคนที่อาศัยพื้นที่ที่มีอาณาเขตบริเวณหรือที่ตั้ง (Area) เป็นขอบเขตของการรวมกัน ซึ่งอาจจะเป็นขอบเขตเชิงนิเวศเป็นพื้นที่ธรรมชาติตามสภาพภูมิศาสตร์ หรือภูมิประเทศของชุมชนนั้น ๆ เช่น พื้นที่ริมทะเล พื้นที่เชิงเขา พื้นที่ลุ่มน้ำ หรืออาจจะเป็นพื้นที่มนุษย์สร้างขึ้น เช่น อาคาร บ้านเรือน สถานที่ทำการ หรืออาจเป็นเขตพื้นที่การปกครอง เช่น หมู่บ้าน ตำบล อำเภอ จังหวัด เขต หรือแม้กระทั่งพื้นที่ลักษณะเฉพาะ เช่น เขตเศรษฐกิจ เขตการพัฒนา เขตอนุรักษ์และการท่องเที่ยว เป็นต้น

3. สมาชิกในชุมชนมีปฏิสัมพันธ์ต่อกัน (Relationship or Interaction) การที่กลุ่มคนมาอยู่รวมกันมีการใช้ชีวิตร่วมกันในชุมชนย่อมจะมีการติดต่อสัมพันธ์และมีการปฏิบัติต่อกันหรือการกระทำร่วมกันระหว่างญาติพี่น้องหรือเพื่อนบ้านทั้งในระดับครอบครัว ละแวกบ้าน หมู่บ้าน ตำบล เป็นต้น ซึ่งอาจเป็นลักษณะโดยตรงหรือโดยอ้อม เช่น การแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การเรียนรู้ซึ่งกันและกัน การติดต่อสื่อสารกันการร่วมแรงร่วมใจ การช่วยกันแก้ไขปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชน เป็นต้น

4. มีความผูกพันและความรู้สึกเป็นเจ้าของ (Sense of Belongingness) โดยเป็นความรักและความหวงแหนในชุมชนกล่าวคือ สมาชิกที่รวมกันในชุมชนมีลักษณะเป็นประชาธิปไตยมีการเปิดโอกาสให้สมาชิกทุกคนเข้ามามีส่วนรวมในเรื่องต่าง ๆ และสมาชิกที่มีความหลากหลายนั้นยอมจำเป็นต้องสร้างพื้นฐานความรัก ความเมตตา เอื้ออาทรต่อกัน สมานฉันท์ สามัคคีต่อกัน เพราะเงื่อนไขดังกล่าวจะทำให้เกิดความผูกพัน ความรู้สึกเป็นเจ้าของต่อชุมชนซึ่งจะเป็นส่วนเชื่อมโยงให้เกิดความร่วมมืออย่างมีพลังและชุมชนเข้มแข็งต่อไป

5. สมาชิกหรือชุมชนมีวัตถุประสงค์เป้าหมายร่วมกันหรือกิจกรรมร่วมกัน การรวมตัวของกลุ่มคนในชุมชนจะเป็นการรวมตัวที่ไม่หละหลวมเพียงชั่วคราวชั่วคราวแต่เป็นการรวมตัวที่มีวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่ชัดเจน และปรารถนากระทำให้สำเร็จร่วมกันทั้งที่เป็นเป้าหมายส่วนตัวของสมาชิกและเป้าหมายของชุมชนที่ต้องคำนึงควบคู่กัน ไปและที่สำคัญจะต้องสอดคล้องกับเป้าหมายหลักของประเทศด้วย เช่น ชุมชนชนบทมีการรวมตัวกันเพื่อพัฒนาท้องถิ่นและแก้ไขปัญหาของท้องถิ่นที่เน้นการพัฒนาและถ่ายทอดวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือชุมชนวิชาการเป็นการรวมกลุ่มนักวิชาการเพื่อวิเคราะห์วิพากษ์เรื่องต่างๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม เป็นต้นซึ่งการกำหนดวัตถุประสงค์และเป้าหมายนั้นสมาชิกในชุมชนจะต้องสร้างวิสัยทัศน์ร่วมกันด้วยการวิเคราะห์สถานการณ์แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงในอนาคตเพื่อให้เกิดการเรียนรู้อันจะ

นำไปสู่การแสวงหาแนวทางแก้ไขหรือทางเลือกใหม่และจะได้ดำเนินกิจกรรมและเป้าหมายที่กำหนดไว้

6. สมาชิกมีจิตสำนึกต่อสาธารณะเพื่อนำไปสู่เป้าหมายของชุมชนสมาชิกที่รวมตัวกัน จะมีความหลากหลายของกลุ่มในชุมชนการกระทำหรือกิจกรรมก็จะมีหลากหลายตามลักษณะ การเกิดขึ้นของกลุ่มเหล่านั้นนอกจากนี้ชุมชนยังมีกิจกรรมที่ทำให้เกิดผลประโยชน์และเพื่อบริการ สาธารณะและใช้ประโยชน์ร่วมกันและปัจจัยโครงสร้างพื้นฐาน บริการสาธารณสุข บริการด้าน การศึกษา การแก้ปัญหาด้านจราจร เป็นต้น ซึ่งกิจกรรมเหล่านี้สมาชิกมีการเรียนรู้ร่วมกันหรือการ เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้จากการเข้าไปมีส่วนร่วมของสมาชิกในการรับรู้ ตัดสินใจและการปฏิบัติ ร่วมกันด้วยจิตสำนึกของการเป็นพลเมือง สิ่งเหล่านี้หากสมาชิกรวมตัวกันนานจนนำไปสู่เป้าหมาย และทำกิจกรรมบางอย่างร่วมกันอย่างต่อเนื่อง

7. มีลักษณะการจัดระเบียบของชุมชน (Organization) เป็นการจัดระเบียบของชุมชน การควบคุมความสัมพันธ์ของสมาชิก เช่น บรรทัดฐาน สถาบันหรือองค์กร เป็นต้น มีระบบการ จัดการที่ดีมีประสิทธิภาพ เพื่อให้สมาชิกได้ประพฤติปฏิบัติตามระเบียบแบบแผนและวัฒนธรรมอัน ดีงามของชุมชนที่ได้สร้างไว้ทั้งนี้จะได้ใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันอย่างยั่งยืน

8. มีการติดต่อสื่อสารและมีเครือข่าย (Communication and Network) ในชุมชนสมาชิก จะมีระบบของการติดต่อสื่อสารเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกันทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็น ทางการ เช่น การพบปะพูดคุย การประชุม การใช้สื่อพื้นบ้าน การใช้เทคโนโลยีสื่อสาร ระบบ Internet เป็นต้น และนอกจากนี้ในชุมชนมีระบบเครือข่ายการเรียนรู้และการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ของชุมชนทั้งที่เป็นเครือข่ายระหว่างกลุ่ม องค์กรต่างๆ ในชุมชนและนอกชุมชนจากลักษณะที่ สำคัญของชุมชนดังกล่าว อาจกล่าวได้ว่า ชุมชนท้องถิ่นไม่ว่าจะเป็นชุมชนลักษณะใด อาทิ ชุมชน ชนบท ชุมชนเมือง ชุมชนผู้นำ ชุมชนกลุ่มอาชีพ ชุมชนผู้สนใจเฉพาะเรื่อง ชุมชนในองค์กร ชุมชน บนเครือข่ายอินเทอร์เน็ต หรือชุมชนระดับโลกจะมีองค์ประกอบเหมือนกัน คือ (โครงการ เสริมสร้างการเรียนรู้เพื่อชุมชนเป็นสุข 2549 : 5 -7)

1. กลุ่มคน (Group of People) ชุมชนนั้นจะต้องประกอบด้วยกลุ่มคนหรือประชาชน ที่มารวมกันด้วยใจสมัครและเป็นในลักษณะของกลุ่มและเครือข่ายสังคม หรือมาจากระบบเครือ ญาติที่มีความผูกพันทางเชื้อชาติ เผ่าพันธุ์ และวัฒนธรรม

2. สถานที่หรืออาณาบริเวณ (Area) ซึ่งเป็นที่อยู่อาศัยของสังคมซึ่งอาจเป็นทั้งพื้นที่ตาม ธรรมชาติหรือพื้นที่ที่มนุษย์สร้างขึ้น

3. ความสนใจทางสังคม (Social Interest) เป็นความสนใจในเรื่องราวต่างๆ ที่เกิด ขึ้นกับบุคคลและส่วนรวมเพื่อจะนำไปสู่การเรียนรู้ การสืบทอด และการพัฒนาชุมชน

4. การปฏิบัติหรือการกระทำต่อกันทางสังคม (Social Interaction) สมาชิกในชุมชนนั้น จะต้องมีการปฏิบัติหรือกระทำต่อกันในฐานะที่มาอยู่ร่วมกันซึ่งอาจจะมีทั้งการแข่งขันความขัดแย้ง และความประนีประนอม ทั้งนี้ เพื่อที่จะดำเนินกิจกรรมไปสู่เป้าหมายหรือผลประโยชน์ของชุมชน

5. ความสัมพันธ์ทางสังคม (Social Relationship) สมาชิกจะไม่อยู่อย่างโดดเดี่ยวหรือตัวใครตัวมันแต่จะต้องติดต่อสัมพันธ์กัน มีความรักเอื้ออาทรต่อกัน มีการติดต่อสื่อสาร และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน

6. องค์กรทางสังคม (Social Organization) ชุมชนมีการควบคุมให้สมาชิกได้ประพฤติปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ระเบียบแบบแผน โดยมีกลุ่ม สถาบันทางสังคมและวัฒนธรรมที่มีอยู่ในชุมชน เป็นกลไกการจัดการที่สำคัญ

7. ผลประโยชน์ สมาชิกในชุมชนจะต้องมีผลประโยชน์ร่วมกันและมีความสนใจตรงกัน ซึ่งอาจเป็นผลประโยชน์ด้านหนึ่งหรือหลายอย่างทั้งที่เป็นประโยชน์ส่วนตัวสมาชิกและผลประโยชน์ของชุมชน เช่น ร่วมแก้ไขปัญหาเสพติคร่วมอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การจัดการปัญหาในพื้นที่ หรือผลประโยชน์ในการผลักดันนโยบาย เป็นต้น

กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน วันชัย วัฒนศัพท์ (2541:1) ได้กล่าวว่า กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นกระบวนการซึ่งสาธารณชนมีความห่วงกังวลมีความต้องการและมีทัศนคติที่จะมีส่วนร่วมกับรัฐในการตัดสินใจ กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นกระบวนการสื่อสารสองทางที่มีเป้าหมายโดยรวมเพื่อที่จะให้เกิดการตัดสินใจขึ้นและได้รับการสนับสนุนจากสาธารณชนประชาชนไม่สามารถที่จะมีส่วนร่วมได้อย่างมีประสิทธิภาพในการตัดสินใจถ้าหากว่าเขาไม่มีการรับรู้ข้อมูลอย่างเพียงพอถึงทางเลือกและผลที่ตามมาเพราะฉะนั้นการให้ข้อมูลต่อสาธารณชนอย่างเพียงพอจึงเป็นองค์ประกอบสำคัญในการมีส่วนร่วมของประชาชน อย่างไรก็ตามการมีส่วนร่วมของประชาชนนั้นมีความหมายสูงกว่าการให้ข้อมูลต่อสาธารณชนซึ่งเป็นการสื่อสารทางเดียวเท่านั้นเป้าหมายกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนก็คือการให้ข้อมูลต่อสาธารณชนและให้สาธารณชนแสดงความคิดเห็นต่อโครงการที่นำเสนอหรือนโยบายของรัฐและมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาเพื่อหาทางออกที่ดีที่สุดสำหรับทุกๆ คน (วันชัย วัฒนศัพท์ 2547 : 1)

การมีส่วนร่วมของประชาชน ถือเป็นหลักการสากลที่อารยประเทศให้ความสำคัญ และเป็นประเด็นหลักที่สังคมไทยให้ความสนใจเพื่อพัฒนาการเมืองเข้าสู่ระบอบประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมตามหลักการธรรมาภิบาลที่ภาครัฐจะต้องเปิดโอกาสให้ประชาชนและผู้เกี่ยวข้องทุกภาคส่วนรับรู้ ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ เพื่อสร้างความโปร่งใสและเพิ่มคุณภาพการตัดสินใจของภาครัฐให้ดีขึ้น และเป็นที่ยอมรับร่วมกันของทุกๆ ฝ่ายในการบริหารราชการเพื่อประโยชน์สุขของ

ประชาชนตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดินฉบับที่ 5 พ.ศ. 2545 และพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ. 2546 จึงต่างให้ความสำคัญต่อการบริหารราชการอย่างโปร่งใส สุจริต เปิดเผยข้อมูล และการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายสาธารณะ การตัดสินใจทางการเมือง รวมถึงการตรวจสอบ การใช้อำนาจรัฐในทุกระดับ หลักการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง การเปิดโอกาสให้ประชาชนและผู้ที่เกี่ยวข้องทุกภาคส่วนของสังคมได้เข้ามามีส่วนร่วมกับภาคราชการนั้นสมาคมระหว่างประเทศสำหรับการมีส่วนร่วมสาธารณะ (International Association for Public Participation) แบ่งระดับของการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็น 5 ระดับ ดังนี้ (สำนักงานกระทรวงสาธารณสุข 2549 : 15)

1. การให้ข้อมูลข่าวสาร ถือเป็นกรมีส่วนร่วมของประชาชนในระดับต่ำที่สุด แต่เป็นระดับที่สำคัญที่สุดเพราะเป็นก้าวแรกของการที่ภาคราชการจะเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าสู่กระบวนการมีส่วนร่วมในเรื่องต่างๆ วิธีการให้ข้อมูลสามารถใช้ช่องทางต่างๆ เช่น เอกสารสิ่งพิมพ์ การเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารผ่านทางสื่อต่างๆ การจัดนิทรรศการ จัดหมายข่าว การจัดงานแถลงข่าว การตีพิมพ์และ การให้ข้อมูลผ่านเว็บไซต์ เป็นต้น

2. การรับฟังความคิดเห็นเป็นกระบวนการที่เปิดให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการให้ข้อมูลข้อเท็จจริงและความคิดเห็นเพื่อประกอบการตัดสินใจของหน่วยงานภาครัฐด้วยวิธีต่างๆ เช่น การรับฟังความคิดเห็น การสำรวจความคิดเห็น การจัดเวทีสาธารณะการแสดงความเห็นผ่านเว็บไซต์ เป็นต้น

3. การเกี่ยวข้อง เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานหรือร่วมเสนอแนะทางที่นำไปสู่การตัดสินใจเพื่อสร้างความมั่นใจให้ประชาชนว่าข้อมูลความคิดเห็นและความต้องการของประชาชนจะถูกนำไปพิจารณาเป็นทางเลือกในการบริหารงานของภาครัฐ เช่น การประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อพิจารณาประเด็นนโยบายสาธารณะ ประชาพิจารณ์ การจัดตั้งคณะทำงานเพื่อเสนอแนะประเด็นนโยบาย เป็นต้น

4. ความร่วมมือเป็นการให้กลุ่มประชาชนผู้แทนภาคสาธารณะมีส่วนร่วมโดยเป็นส่วนหนึ่งกับภาครัฐในทุกขั้นตอนของการตัดสินใจและมีการดำเนินกิจกรรมร่วมกันอย่างต่อเนื่อง เช่น คณะกรรมการที่มีฝ่ายประชาชนร่วมเป็นกรรมการ เป็นต้น

5. การเสริมอำนาจแก่ประชาชนเป็นขั้นที่ให้บทบาทประชาชนในระดับสูงที่สุดโดยให้ประชาชนเป็นผู้ตัดสินใจ เช่น การลงประชามติในประเด็นสาธารณะต่างๆ โครงการกองทุนหมู่บ้านที่มอบอำนาจให้ประชาชนเป็นผู้ตัดสินใจทั้งหมด เป็นต้น

การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของภาคราชการที่มาจากทุกภาคส่วนของสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งประชาชนผู้มีส่วนได้ส่วนเสียและชุมชนท้องถิ่นจะช่วยทำให้เจ้าหน้าที่ของรัฐมีความใกล้ชิดกับประชาชนได้รับทราบความต้องการและปัญหาที่แท้จริงลดความขัดแย้งและต่อต้าน ทั้งยังเป็นการสร้างความรู้สึกเป็นเจ้าของ การทำงานร่วมกันหันหน้ามาปรึกษาหารือกันและร่วมกัน แก้ไขปัญหาที่ยุ่ยากร่วมกันอีกทั้งยังเป็นการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ที่เสริมสร้างให้ประชาชนร่วมคิด ร่วมตัดสินใจในประเด็นสาธารณะซึ่งเป็นบทบาทที่หน่วยงานภาคราชการจะต้องดำเนินการให้เกิดขึ้น ดังนั้นการให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการเมืองและการบริหารจะต้องเน้นการกระจายอำนาจในการตัดสินใจการจัดสรรทรัพยากรต่างๆ ในระหว่างประชาชนให้เท่าเทียมกันจะส่งผลกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนเพิ่มการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน มีโครงสร้างการทำงานที่สามารถตรวจสอบได้มีความโปร่งใสและคำนึงถึงความต้องการทรัพยากรของผู้มีส่วนร่วม (Catt 1999 : 39-56)

การสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนอาจทำได้หลายระดับและหลายวิธี ซึ่งบางวิธีสามารถทำได้อย่างง่าย ๆ แต่บางวิธีก็ต้องใช้เวลาขึ้นอยู่กับความต้องการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชน ค่าใช้จ่ายและความจำเป็นในการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นเรื่องละเอียดอ่อนจึงต้องมีการพัฒนาความรู้ความเข้าใจในการให้ข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้องแก่ประชาชน การรับฟังความคิดเห็น การเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมรวมทั้งพัฒนาทักษะและศักยภาพของข้าราชการทุกระดับควบคู่กันไปด้วยจากหลักการและความจำเป็นดังกล่าวทำให้การพัฒนาระบบราชการที่ผ่านมามีได้รับการพัฒนากระบวนการบริหารราชการที่สนับสนุนการปรับกระบวนการทำงานของส่วนราชการที่เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมมากขึ้น หรือที่เรียกว่า “การบริหารราชการแบบมีส่วนร่วม” ในส่วนภาคราชการการส่งเสริมการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วม ถือได้ว่าเป็นเงื่อนไข และเป็นกุญแจดอกสำคัญของความสำเร็จของการพัฒนาระบบราชการให้สามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนและเอื้อต่อประโยชน์สุขของประชาชน เพราะกระบวนการมีส่วนร่วมเป็นปัจจัยสำคัญที่สนับสนุนและส่งเสริมให้ระบบราชการมีพลังในการพัฒนาประเทศอย่างสร้างสรรค์อันเป็นเป้าหมายหลักของการพัฒนาราชการยุคใหม่ที่เป็นราชการระบบเปิดการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของภาคราชการที่มาจากทุกภาคส่วนของสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งประชาชนผู้มีส่วนได้ส่วนเสียและชุมชนท้องถิ่นจะทำให้เจ้าหน้าที่ของรัฐมีความใกล้ชิดกับประชาชนได้รับทราบความต้องการและปัญหาที่แท้จริงลดความขัดแย้งและต่อต้าน ทั้งยังเป็นการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ที่เสริมสร้างให้ประชาชนร่วมคิดร่วมตัดสินใจในประเด็นสาธารณะ ซึ่งเป็นบทบาทที่หน่วยงานภาคราชการจะต้องดำเนินการให้เกิดขึ้นอย่างไรก็ตามการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วมที่เปิดโอกาสให้ประชาชนและเครือข่ายภาคประชาสังคมทุก

ภาคส่วนเข้ามาเป็นหุ้นส่วนจะประสบความสำเร็จหรือไม่ขึ้นอยู่กับหน่วยงานราชการต่างๆ จะสนับสนุนให้เกิดการมีส่วนร่วมของประชาชนมากน้อยเพียงใดรวมทั้งต้องอาศัยกระบวนการความร่วมมือและการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายในสังคมที่เป็นพันธมิตรของภาคราชการซึ่งถึงเวลาแล้วที่ภาคราชการจะต้องร่วมมือกันเปิดระบบราชการให้ประชาชนมีส่วนร่วมเพื่อทำให้เกิดการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีเกิดการแบ่งสรรทรัพยากรอย่างยุติธรรมและลดความขัดแย้งในสังคมและที่สำคัญที่สุดคือ การสร้างกลไกของการพัฒนาระบบราชการที่ยั่งยืนเพื่อประโยชน์สุขของประชาชนนั่นเอง

ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม (Participatory Democracy) หมายถึงการมีส่วนร่วมในทางการเมืองการปกครองตลอดจนการกำหนดวิถีชีวิตที่สอดคล้องกับการเมืองการปกครองแบบประชาธิปไตยทั้งนี้ไม่ว่าเกี่ยวข้องกับเรื่องสิทธิเสรีภาพหน้าที่ตามระบอบการเมืองการปกครองที่ไม่ไปก้าวท้าวหรือก่อความเดือดร้อนแก่ผู้อื่นหรือสังคมส่วนรวมการมีส่วนร่วมในทางการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอาจจะจำแนกเป็น 3 ระดับ คือ

1. การมีส่วนร่วมในระดับเบื้องต้น เช่น ร่วมแสดงความคิดเห็นในทางการเมือง ร่วมพูดคุยอภิปรายเรื่องราวทางการเมืองและสถานการณ์ปัจจุบันร่วมลงชื่อเพื่อเสนอเรื่องราวหรือประชาพิจารณ์เกี่ยวกับเรื่องใดเรื่องหนึ่งในทางการเมืองรวมกลุ่มเล็กๆ เพื่อแสดงความคิดเห็นในทางการเมือง เป็นสมาชิกพรรคการเมือง

2. การมีส่วนร่วมในระดับกลาง เช่น ร่วมเดินขบวนเพื่อเรียกร้องความเป็นธรรม ร่วมปราศรัยในการชุมนุมเรียกร้องเรื่องราวร่วมลงชื่อเพื่อเสนอให้ฝ่ายที่มีอำนาจตัดสินใจอย่างใดอย่างหนึ่ง ร่วมอดข้าวประท้วงหรือร่วมกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งเพื่อเรียกร้อง เป็นต้น

3. การมีส่วนร่วมในระดับสูง เช่น ร่วมลงสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภา ร่วมก่อตั้งพรรคการเมืองร่วมก่อตั้งรัฐบาล

ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับวิธีการกระจายอำนาจและทรัพยากรต่าง ๆ ที่ไม่เท่าเทียมกันอันมีผลกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนและวิธีการที่ประชาเหล่านั้นมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจที่มีผลกระทบต่อตนโดยที่กล่าวถึงข้างต้น ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม จึงหมายถึง การที่อำนาจในการตัดสินใจไม่ควรเป็นของกลุ่มคนจำนวนน้อย แต่อำนาจควรได้รับการจัดสรรในระหว่างประชาชน เพื่อทุก ๆ คนได้มีโอกาสที่จะมีอิทธิพล และจัดเป็นกระจายอำนาจและเปิดต่อการมีส่วนร่วมอย่างกว้างขวางของประชาชนในกระบวนการทางการเมือง ทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับชาติจากคำนิยามดังกล่าวข้างต้นอาจสรุปหลักการหรือองค์ประกอบสำคัญของคำว่าประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมได้ ดังนี้

1. การให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการเมืองและการบริหาร

2. เน้นการกระจายอำนาจในการตัดสินใจและการจัดสรรทรัพยากรต่าง ๆ ในระหว่างประชาชนให้เท่าเทียมกัน

3. อำนาจในการตัดสินใจและการจัดสรรทรัพยากรต่าง ๆ นั้น จะส่งผลกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชน

4. เพิ่มการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน

5. มีความยืดหยุ่นได้ กล่าวคือ มีโครงสร้างการทำงานที่สามารถตรวจสอบได้ มีความโปร่งใสและคำนึงถึงความต้องการทรัพยากรของผู้มีส่วนร่วม

6. การมีส่วนร่วมของประชาชนมีทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับชาติ

แคทท์ (Catt 1999 : 39-56) ได้เสนอไว้ว่า องค์ประกอบและเงื่อนไขที่สำคัญที่สุดของความเป็นประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม คือ

1. ทุกคนสามารถประเด็นปัญหาใดปัญหาหนึ่งขึ้นมา เพื่อกำหนดเป็นวาระของการประชุม สามารถเสนอทางเลือกและมีส่วนร่วมในการเลือกหรือการตัดสินใจสุดท้ายได้

2. เป็นการประชุมที่ทุกคนสามารถพูดคุยกันได้อย่างทั่วถึง (face-to-face meeting)

3. มีการปรึกษาหารือ หรืออภิปรายประเด็นปัญหาที่หยิบยกมาพิจารณากันอย่างกว้างขวาง ทุกคนต้องการมีส่วนร่วมในการอภิปราย และสามารถแสดงความคิดเห็นได้อย่างเต็มที่ มีแนวโน้มที่พยายามจะให้เกิดความเห็นพ้อง (consensus) ร่วมกันในประเด็นปัญหาที่พิจารณา การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นกระบวนการซึ่งประชาชน หรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสียได้มีโอกาสแสดงทัศนะและเข้าร่วมในกิจกรรมต่างๆ ที่มีผลต่อชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนรวมทั้งมีการนำความคิดเห็นดังกล่าวไปประกอบการพิจารณากำหนดนโยบายและการตัดสินใจของรัฐการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นกระบวนการสื่อสารในระบบเปิด กล่าวคือ เป็นการสื่อสารสองทาง ทั้งอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการซึ่งประกอบไปด้วยการแบ่งสรรข้อมูลร่วมกันระหว่างผู้มีส่วนเสียและเป็นการเสริมสร้างความสามัคคีในสังคมทั้งนี้เพราะการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นการเพิ่มคุณภาพของการตัดสินใจการลดค่าใช้จ่ายและการสูญเสียเวลา เป็นการสร้างฉันทามติ และทำให้ง่ายต่อการนำไปปฏิบัติ อีกทั้งช่วยหลีกเลี่ยงการเผชิญหน้าใน “ กรณีที่ร้ายแรงที่สุด” ช่วยให้เกิดความน่าเชื่อถือและความชอบธรรมและช่วยให้ทราบความหวังกังวลของประชาชนและค่านิยมของสาธารณชน รวมทั้งเป็นการพัฒนาความเชี่ยวชาญและความคิดสร้างสรรค์ของของสาธารณชนการมีส่วนร่วมของประชาชนมีความสำคัญในการสร้างประชาธิปไตยอย่างยั่งยืนและส่งเสริมธรรมาภิบาล ตลอดจนการบริหารงานหากมีการมีส่วนร่วมของประชาชนมากขึ้นเพียงใดก็จะให้มีการตรวจสอบการทำงานของผู้บริหารและให้ผู้บริหารที่มีความรับผิดชอบต่อสังคมมากยิ่งขึ้นอีกทั้งยังเป็นการป้องกันนักการเมืองจากการกำหนดนโยบายที่ไม่เหมาะสมกับสังคมนั้นๆ นอกจากนี้การมี

ส่วนร่วมของประชาชนยังเป็นการสร้างความมั่นใจว่าเสียงของประชาชนจะมีคนรับฟังอีกทั้งความต้องการหรือความปรารถนาประชาชนก็จะได้รับการตอบสนองกล่าวโดยสรุประบบประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมซึ่งเปิดโอกาสให้ประชาชนได้แสดงทัศนะและมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเรื่องต่างๆ ที่จะมีผลต่อชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชน นอกจากจะช่วยให้การตัดสินใจของผู้เสนอโครงการหรือรัฐบาลมีความรอบคอบ และสอดคล้องกับปัญหาและความต้องการของประชาชนมากยิ่งขึ้นแล้วยังเป็นการควบคุมการบริหารงานของรัฐบาลให้มีความโปร่งใส (Transparency) ตอบสนองต่อปัญหาและความต้องการของประชาชน (Responsiveness) และมีความรับผิดชอบหรือสามารถตอบคำถามของประชาชนได้ (Accountability) อีกด้วยซึ่งเท่ากับเป็นการส่งเสริมการปกครองระบอบประชาธิปไตยให้สมบูรณ์มากยิ่งขึ้นอีกด้วย

5. แนวคิดเรื่องการมีส่วนร่วมทางการเมือง

ฉันทนา บรรพศิริโชติ (2541 : 152) ได้ให้ความหมายว่าการมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง การเปิดโอกาสให้ประชาชนและผู้ที่เกี่ยวข้องทุกภาคส่วนของสังคมได้เข้ามามีส่วนร่วมกับภาคราชการนั้น International Association for Public Participation ได้แบ่งระดับของการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็น 5 ระดับ ดังนี้

1. การให้ข้อมูลข่าวสาร ถือเป็นการมีส่วนร่วมของประชาชนในระดับต่ำที่สุด แต่เป็นระดับที่สำคัญที่สุด เพราะเป็นก้าวแรกของการที่ภาคราชการจะเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าสู่กระบวนการมีส่วนร่วมในเรื่องต่าง ๆ วิธีการให้ข้อมูลสามารถใช้ช่องทางต่างๆ เช่น เอกสารสิ่งพิมพ์ การเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารผ่านทางสื่อต่าง ๆ การจัดนิทรรศการ จัดหมายข่าว การจัดงานแถลงข่าว การตีพิมพ์และ การให้ข้อมูลผ่านเว็บไซต์ เป็นต้น

2. การรับฟังความคิดเห็น เป็นกระบวนการที่เปิดให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการให้ข้อมูลข้อเท็จจริงและความคิดเห็นเพื่อประกอบการตัดสินใจของหน่วยงานภาครัฐด้วยวิธีต่างๆ เช่น การรับฟังความคิดเห็น การสำรวจความคิดเห็น การจัดเวทีสาธารณะ การแสดงความคิดเห็นผ่านเว็บไซต์ เป็นต้น

3. การเกี่ยวข้อง เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงาน หรือร่วมเสนอแนะทางที่นำไปสู่การตัดสินใจ เพื่อสร้างความมั่นใจให้ประชาชนว่าข้อมูลความคิดเห็นและความต้องการของประชาชนจะถูกนำไปพิจารณาเป็นทางเลือกในการบริหารงานของภาครัฐ เช่น การประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อพิจารณาประเด็นนโยบายสาธารณะ ประชาพิจารณ์ การจัดตั้งคณะทำงานเพื่อเสนอแนะประเด็นนโยบาย เป็นต้น

4. ความร่วมมือ เป็นการให้กลุ่มประชาชนผู้แทนภาคสาธาณะมีส่วนร่วม โดยเป็น
 หุ้นส่วนกับภาครัฐในทุกขั้นตอนของการตัดสินใจและมีการดำเนินกิจกรรมร่วมกันอย่างต่อเนื่อง
 เช่น คณะกรรมการที่มีฝ่ายประชาชนร่วมเป็นกรรมการ เป็นต้น

5. การเสริมอำนาจแก่ประชาชน เป็นขั้นที่ให้บทบาทประชาชนในระดับสูงที่สุด โดย
 ให้ประชาชนเป็นผู้ตัดสินใจ เช่น การลงประชามติในประเด็นสาธาณะต่างๆ โครงการกองทุน
 หมู่บ้านที่มอบอำนาจให้ประชาชนเป็นผู้ตัดสินใจทั้งหมด เป็นต้น แนวความคิดเรื่องการรับฟังความ
 คิดเห็นของประชาชนในบ้านเรามีมาตั้งแต่ก่อนรัฐธรรมนูญปี พ.ศ. 2540 โดยเริ่มแรกได้นำมา
 บัญญัติเป็นส่วนหนึ่งของกฎหมาย 3 ฉบับ ได้แก่ พ.ร.บ. มาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม พ.ศ.
 2511 พ.ร.บ. การจัดรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม พ.ศ. 2517 และ พ.ร.บ. การผังเมือง พ.ศ. 2518 โดย
 กฎหมายดังกล่าวไม่ได้มีการกำหนดรูปแบบการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนไว้อย่างชัดเจน
 จนกระทั่งใน พ.ศ. 2539 มีการจัดทำระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการรับฟังความคิดเห็นของ
 ประชาชน พ.ศ. 2539 ในรูปแบบของการทำประชาพิจารณ์ (Public Hearing) หรือที่เรียกว่า "การไต่
 สอนสาธาณะ" โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการรับฟังการแสดงความคิดเห็น
 ในปัญหาสำคัญของชาติที่มีข้อโต้เถียงหลายฝ่าย สำหรับเป็นแนวทางในการตัดสินใจของรัฐในการ
 ดำเนินงานที่มีผลกระทบต่อประชาชนต่อมาเมื่อรัฐธรรมนูญ 2540 มีผลใช้บังคับมาตรา 59 ของ
 รัฐธรรมนูญ 2540 ได้กำหนดบทบัญญัติโดยสรุปว่าให้บุคคลย่อมมีสิทธิได้รับข้อมูล คำชี้แจง และ
 เหตุผลจากหน่วยงานของรัฐก่อนการอนุญาตดำเนินการใดที่อาจมีผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อม
 คุณภาพชีวิต หรือส่วนได้เสียสำคัญอื่นใดที่เกี่ยวกับตนหรือชุมชนท้องถิ่นและมีสิทธิแสดงความ
 คิดเห็นของตนในเรื่องดังกล่าวและยังกำหนดให้การรับฟังความคิดเห็นดังกล่าวเป็นไปตามที่
 กฎหมายบัญญัติไว้โดยรัฐธรรมนูญ 2540 ถือเป็นรัฐธรรมนูญฉบับแรกที่ได้มีการบัญญัติเรื่อง
 "ประชาพิจารณ์" ไว้ในรัฐธรรมนูญของประเทศไทยจากบทบัญญัติของมาตรา 59 ของรัฐธรรมนูญ
 2540 นี้เองจึงเป็นที่มาของการเสนอ ร่าง พ.ร.บ. ว่าด้วยการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนซึ่งใน
 สมัยนั้นจัดทำร่างโดยทบวงมหาวิทยาลัยและคณะรัฐมนตรีได้ผ่านความเห็นชอบในหลักการของ
 ร่างกฎหมายดังกล่าวใน พ.ศ. 2543 และนำเสนอเข้าสู่การตรวจพิจารณาของคณะกรรมการกฤษฎีกา
 โดยระหว่างที่ยังไม่มีการตรากฎหมาย การจัดให้มีรับฟังความคิดเห็นของประชาชนจึงต้องนำ
 ระเบียบการทำประชาพิจารณ์ พ.ศ. 2539 มาใช้เป็นแนวทางในการจัดทำประชาพิจารณ์ในการจัดทำ
 ประชาพิจารณ์ตามระเบียบการทำประชาพิจารณ์ พ.ศ. 2539 นี้ มีปัญหาและอุปสรรคหลายประการ
 เช่น รูปแบบจำกัดเพียงวิธีประชาพิจารณ์อย่างเดียว การตัดสินใจอนุมัติโครงการของรัฐเกิดก่อนการ
 ทำประชาพิจารณ์ จึงส่งผลให้มีการวิพากษ์วิจารณ์ว่าการจัดทำประชาพิจารณ์เป็นเพียงพิธีการของ
 รัฐเพื่อให้มีข้ออ้างว่ารัฐได้จัดให้มีการทำประชาพิจารณ์แล้วตามความต้องการของประชาชน

นอกจากนั้นไม่มีการกำหนดหลักเกณฑ์ และวิธีการคัดเลือกผู้มีสิทธิเข้าร่วมทำประชาพิจารณ์ จึงเป็นอำนาจของคณะกรรมการประชาพิจารณ์ในการเลือกผู้ที่มีสิทธิเข้าร่วมทำประชาพิจารณ์ เป็นต้น ดังนั้นจึงเป็นที่มาของระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการรับฟังความคิดเห็นของประชาชน พ.ศ. 2548 ซึ่งมีผลใช้บังคับเมื่อวันที่ 25 กันยายน พ.ศ. 2548 (ระเบียบการรับฟังความคิดเห็นของประชาชน พ.ศ. 2548) และยังมีผลใช้บังคับจนถึงปัจจุบันระเบียบการรับฟังความคิดเห็นของประชาชน พ.ศ. 2548 นี้ กำหนดให้ยกเลิกระเบียบการทำประชาพิจารณ์ พ.ศ. 2539 และไม่ให้ใช้บังคับกับโครงการของรัฐที่มีกฎหมายเฉพาะบัญญัติวิธีการรับฟังความคิดเห็นของประชาชน หรือผู้มีส่วนได้เสียไว้เป็นการเฉพาะแล้ว ข้อกำหนดของระเบียบการรับฟังความคิดเห็นของประชาชน พ.ศ. 2548 ได้มีการพัฒนาเพื่อการแก้ไขปัญหาและอุปสรรคของการทำประชาพิจารณ์ภายใต้ระเบียบการทำประชาพิจารณ์ พ.ศ. 2539 เช่น

1. กำหนดรูปแบบอันหลากหลายของการรับฟังความคิดเห็นของประชาชน โดยแบ่งรูปแบบการรับฟังความคิดเห็นออกเป็น 2 กลุ่ม คือกลุ่มการสำรวจความคิดเห็นได้แก่การสัมภาษณ์ ราชบุคคล การเปิดให้แสดงความคิดเห็นทางอื่น เช่น ทางไปรษณีย์ เป็นต้น กับกลุ่มการประชุมปรึกษาหารือ ได้แก่ การประชาพิจารณ์ การอภิปรายสาธารณะ การประชุมเชิงปฏิบัติการ เป็นต้น และเปิดโอกาสให้มีการกำหนดวิธีการอื่นตามที่เห็นว่าเหมาะสมได้ด้วย

2. กำหนดให้มีการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนก่อนเริ่มโครงการของรัฐ

3. กำหนดให้หน่วยงานของรัฐจัดทำสรุปผลการรับฟังความคิดเห็นของประชาชน และประกาศให้ประชาชนทราบสำหรับร่าง พ.ร.บ. ว่าด้วยการรับฟังความคิดเห็นของประชาชน ปัจจุบันยังไม่มีความคืบหน้าแต่อย่างใดนอกจากนั้นยังมีการนำเสนอร่าง พ.ร.บ. ว่าด้วยการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนอีกหลายฉบับจากหลายหน่วยงานโดยยังไม่มีร่างฉบับใดที่ผ่านการให้ความเห็นจากสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา (กฤษฎีกา จรุงกิจอนันต์ 2553 : 1)

6. แนวคิดเรื่องเชื่อมกับการสร้างเขื่อนและที่มาของเขื่อนแก่งเสือเต้น

6.1 แนวคิดเรื่องเชื่อมกับการสร้างเขื่อน

สุธรรม อารีกุล กล่าวถึงแนวคิดและพัฒนาการของนโยบายการสร้างเขื่อนของประเทศไทยว่าสามารถแบ่งเป็น 4 ช่วงด้วย คือ (สุธรรม อารีกุล 2537 : 156)

1. เขื่อนในยุคการขยายอิทธิพลของลัทธิล่าอาณานิคม (พ.ศ. 2398 - พ.ศ. 2475)

แนวคิดการสร้างเขื่อนปรากฏขึ้นในสังคมไทยตั้งแต่ยุคล่าอาณานิคมเนื่องจากไทยต้องลงนามในสนธิสัญญาบาวริง (Bowring Treat) กับอังกฤษใน พ.ศ. 2398 ทำให้ระบบเศรษฐกิจของไทยเข้าสู่วงจรของระบบทุนนิยมโลกและทำให้ไทยต้องเปลี่ยนแปลงแผนการผลิตครั้งใหญ่ด้วยการ

เร่งพัฒนาด้านกิจกรรมเพื่อรองรับการผลิตพืชเป็นสินค้าออกจนต้องนำเอาระบบการชลประทานแบบใหม่เข้ามาใช้ในการผลิตทางการเกษตรใน พ.ศ. 2445 กรมคลองหรือในปัจจุบันคือกรมชลประทานก็ถูกก่อตั้งขึ้นมาและ โครงการชลประทานขนาดใหญ่สมัยใหม่ก็ถูกวางแผนพร้อมกันนั้นรัฐบาลไทยก็ส่งคนไปศึกษาด้านการเกษตรโดยเน้นหนักการปลูกยาสูบ ข้าวและการผสมพันธุ์พืชในสหรัฐอเมริกาก่อนที่จะมีการจัดตั้งสถานีทดลองฝ้าย ยาสูบ ปอ และข้าวขึ้นใน พ.ศ. 2461 และนาทดลองคลองรังสิตที่เน้นเรื่องข้าวในเวลาต่อมา (สุธรรม อารีกุล 2537 : 156) ในระหว่าง พ.ศ. 2459 ถึง พ.ศ. 2467 โครงการป่าสักใต้ที่ประกอบด้วยเขื่อนพระรามหก ซึ่งเป็นเขื่อนแห่งแรกของประเทศและการชลประทานป่าสักใต้ก็ถูกดำเนินการตามด้วยการวาง โครงการชัยนาท (Chainat Scheme) ซึ่งเสนอให้สร้างเขื่อนกั้นน้ำปิดกั้นแม่น้ำเจ้าพระยาที่ชัยนาท โครงการนี้ต่อมาคือโครงการชลประทานขนาดใหญ่ที่สุดของประเทศ การที่ไทยต้องเปิดประเทศและรับเอาเทคโนโลยีจากยุโรปมายังทำให้ในต้นทศวรรษ 2470 รัฐบาลไทยดำเนินการสำรวจแหล่งพลังน้ำทั่วประเทศเพื่อใช้ผลิตไฟฟ้าในการเดินรถไฟการดำเนินการนโยบายการสร้างเขื่อนในยุคนี้เป็นที่ชัดเจนว่ารัฐบาลไทยต้องพึ่งพาผู้เชี่ยวชาญจากตะวันตกซึ่งเห็นได้จากการก่อตั้งกรมคลองหรือกรมชลประทานที่รัฐบาลไทยได้ตกลงกับรัฐบาลเนเธอร์แลนด์กับดัวนายเจฮอร์แมน วันเดอร์ไฮเด (J. Horman Vander Heide) นายช่างด้านชลประทานชาวฮอลันดาซึ่งรับราชการที่ชวามาเป็นผู้ตรวจการและพิจารณาวางโครงการชลประทานต่อมาไฮเดได้รับพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ปฏิบัติงานรับราชการในฐานะเจ้ากรม (สุธรรม อารีกุล 2537 : 152) ต่อมา รัฐบาลไทยก็ได้เปลี่ยนไปพึ่งพียงกฤษโดยรัฐบาลได้ยืมตัวนายอาร์ซี วิลสัน (R. C. Wilson) นายช่างชลประทานชาวอังกฤษมาเป็นเจ้ากรมคลอง แม้ว่าปีต่อมาเจ้ากรมจะเป็นคนไทย แต่บทบาทในการวางแผนก็ยังคงเป็นชาวตะวันตกเช่นเดิมดังจะเห็นได้จากการว่าจ้างเซอร์โทมัส เวิร์ด (Sir Thomas Ward) ชาวอังกฤษมาช่วยวางโครงการเพิ่มเติมและการที่เจ้ากรมแม้ว่าจะเป็นคนไทย แต่ก็เป็นผู้ที่ร่วมทำงานกับนายช่างชาวอังกฤษ (สุธรรม อารีกุล 2537 : 161)

ขณะที่การสำรวจแหล่งพลังน้ำทั่วประเทศเพื่อใช้ผลิตไฟฟ้าในการเดินรถไฟก็ต้องจ้างผู้เชี่ยวชาญจากต่างประเทศมาสำรวจเช่นกัน (จันทนา สุทธิจารี 2535 : 126) เป็นที่ชัดเจนว่า ระบบชลประทานสมัยใหม่ที่ถูกผลักดันให้ดำเนินการนี้สัมพันธ์กับการลงทุนด้านที่ดินของ "กลุ่มศักดินา" ในพื้นที่รอบๆ กรุงเทพฯ เช่น รังสิต ฉะเชิงเทรา อยุธยา การสร้างระบบชลประทานสมัยใหม่ยังทำให้ตั้งแต่ พ.ศ. 2439 เป็นต้นมาทำให้ประเทศไทยสามารถส่งข้าวเป็นสินค้าออกที่สำคัญของประเทศ ซึ่งผลประโยชน์ตกอยู่กับกลุ่มทุนอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องกับข้าว เช่น โรงสีข้าว และบริษัทส่งออกที่ครอบครองโดยกลุ่มธุรกิจจาก ยุโรป กลุ่มพ่อค้าจีนและกลุ่มศักดินาขณะที่การวางแผนสร้างเขื่อนผลิตไฟฟ้าก็เพื่อผลประโยชน์ในกิจการรถไฟที่ดำเนินการโดยสำนักงาน

ทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ที่ลงทุนมาตั้งแต่ พ.ศ. 2430 (Suehiro 1996 : 25-49) จดหมายของเสนาบดีกระทรวงพาณิชย์และคมนาคมเมื่อวันที่ 9 มกราคม 2471 ก็สะท้อนถึงสิ่งนี้ได้เป็นอย่างดี ดังที่ระบุว่า "ผลประโยชน์ซึ่งได้จากไฟฟ้าหลวงก็ได้ทรงทราบฝ่าละอองธุลีพระบาท อยู่แล้วไฟฟ้า แม้แต่ในขณะนี้ซึ่งใช้สตีม (ไอน้ำ) ก็ยังได้กำไรมากมาย เหตุใดเล่าไฟฟ้าซึ่งจะทำให้ขึ้นด้วยแรงน้ำซึ่งเป็นของมีมาเองโดยไม่มีใครคิดค้นขึ้นนี้จะได้ประโยชน์งอกงามยิ่งกว่านั้น" (จันทนา สุทธิจาริ 2535 : 126)

2. เชื้อนในยุคเศรษฐกิจรัฐนิยมและการขยายอิทธิพลของสหรัฐฯ (พ.ศ. 2475- พ.ศ. 2502) (กรมชลประทาน กระทรวงพัฒนาการแห่งชาติ 2507 : 252)

ภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์เป็นระบอบประชาธิปไตยใน พ.ศ. 2475 แนวคิดการสร้างเขื่อนก็ได้ขยายตัวอย่างรวดเร็วการให้ความสำคัญกับการสร้างเขื่อนของจอมพล ป. พิบูลสงครามยังจะเห็นได้จากใน พ.ศ. 2482 รัฐบาลได้ก่อตั้งโรงเรียนการชลประทาน ซึ่งเป็นจุดกำเนิดของคณะวิศวกรรมชลประทานมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ที่มีบทบาทสำคัญในการให้การศึกษาเรื่องเขื่อนและการชลประทาน การก่อตั้งโรงเรียนชลประทานได้สะท้อนให้เห็นถึงแนวคิดที่อยู่เบื้องหลัง การจัดการน้ำของไทยว่าได้รับเอาแนวคิดการจัดการน้ำแบบตะวันตกนั้นคือมุ่งเน้นไปที่การจัดการน้ำ 7 วิธีด้วยกัน ได้แก่ การกักตุนน้ำ การทดและส่งน้ำ การระบายน้ำ การพัฒนาที่ดิน การบรรเทาอุทกภัย การไฟฟ้าพลังน้ำ และการคมนาคมทางน้ำซึ่งก็คือที่มาของตราประจำโรงเรียนที่เป็นรูปหยดน้ำที่มีพญานาค 7 เศียรบรรจุอยู่ภายใน(กรมชลประทาน 2507 : 252) ใน พ.ศ. 2492 คณะทหารภายใต้การนำของจอมพล ป. พิบูลสงครามกลับมาอำนาจอีกครั้งหลังจากทำรัฐประหารโค่นล้มรัฐบาลปรีดี พนมยงค์ และจอมพล ป. พิบูลสงครามก็รื้อฟื้นการสำรวจโครงการแก่งเรียงที่กาญจนบุรีขึ้นมาดำเนินการอีกครั้ง (จันทนา สุทธิจาริ 2535 : 127) นอกจากนั้นยังได้ตราพระราชบัญญัติการพลังงานแห่งชาติและปรับปรุงคณะกรรมการพิจารณาสร้างโรงไฟฟ้าที่วราขอาณาจักรเป็นสำนักงานการพลังงานแห่งชาติ แต่โครงการที่รัฐบาลสมัยนั้นประสบความสำเร็จคือโครงการชลประทานชยันตและเขื่อนยันฮีหรือเขื่อนภูมิพล กล่าวสำหรับเขื่อนภูมิพล เมื่อสร้างเสร็จ เขื่อนแห่งนี้มีความสูงถึง 154 เมตร ยาว 467 เมตร บนสันเขื่อนมีทางสำหรับรถยนต์กว้าง 5.5 เมตรฐานเขื่อนกว้าง 52 เมตรใช้คอนกรีตประมาณ 970,000 ลูกบาศก์เมตรและติดตั้งเครื่องกำเนิดไฟฟ้า 560 เมกกะวัตต์ด้วยขนาดใหญ่โตนี้จึงทำให้เขื่อนภูมิพลถูกจัดให้เป็นเขื่อนคอนกรีตโค้งที่ใหญ่ที่สุดในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และใหญ่เป็นอันดับ 7 ของโลกในบรรดาเขื่อนประเภทเดียวกันที่มีในขณะนั้น (ยุทธ เศษคำธม 2510 : 36) ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่าการสร้างเขื่อนภูมิพลคือการเข้าสู่ยุคสมัยของการสร้างเขื่อนในประเทศไทยอย่างแท้จริง

3. เชื้อนในยุคการพัฒนาและสงครามเย็น (พ.ศ. 2503 - พ.ศ. 2520)

ยุคนี้เป็นยุคที่ประเทศไทยตกอยู่ภายใต้การปกครองระบอบเผด็จการทหารภายใต้การนำของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ต่อเนื่องถึงจอมพลถนอม กิตติขจรและยุคนี้ถือว่าเป็นยุคทองของการสร้างเขื่อนของประเทศไทยเพราะในยุคนี้เป็นยุคที่รัฐไทยวางแผนการสร้างเขื่อนมากที่สุดแม้โครงการเขื่อนที่มีความขัดแย้งในปัจจุบันก็คือมรดกที่ถูกวางไว้ตั้งแต่ยุคนี้ เช่น โครงการเขื่อนลำโดมในอุบลราชธานี โครงการเขื่อนโป่งขุนเพชร จังหวัดชัยภูมิ เป็นต้น สาเหตุที่ทำให้ยุคนี้เป็นยุคทองของการสร้างเขื่อนก็เพราะว่าเมื่อจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ก้าวขึ้นสู่อำนาจก็ให้ความสำคัญกับการพัฒนาซึ่งแน่นอนว่าได้รวมเอาการสร้างเขื่อนเข้าไปด้วย ดังจะเห็นได้จากจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ทำการรื้อฟื้นโครงการแก่งเรียงขึ้นใหม่ ขณะเดียวกันก็ได้ปรับปรุงหน่วยงานสร้างเขื่อนเพื่อให้อำนาจการสร้างเขื่อนมาอยู่ที่ตนและในพ.ศ. 2502 รัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ได้ตราพระราชบัญญัติจัดระเบียบราชการสำนักนายกรัฐมนตรีขึ้นซึ่งบัญญัติให้การพลังงานแห่งชาติรวมเข้าเป็นส่วนราชการสังกัดสำนักนายกรัฐมนตรี โดยให้เหตุผลว่าเพื่อความเหมาะสมในการเร่งรัดพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศทำให้การพลังงานแห่งชาติทำการวางแผนการสร้างเขื่อนผลิตไฟฟ้าทั่วประเทศถึง 42 เขื่อน (กรมชลประทานกระทรวงพัฒนาการแห่งชาติ 2507 : 254) ความสัมพันธ์ระหว่างแนวคิดการสร้างเขื่อนกับการพัฒนาของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ จะเห็นจากการพัฒนาภาคตะวันออกเฉียงเหนือเพราะจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์มุ่งเน้นไปที่การพัฒนาภาคตะวันออกเฉียงเหนือเป็นพิเศษเพื่อให้ตอบสนองต่อระบบตลาดและส่งเสริมให้เป็นเขตอุตสาหกรรมของประเทศในกรณีนี้รัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ตั้งคณะกรรมการพัฒนาภาคตะวันออกเฉียงเหนือและมีแผนพัฒนาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พ.ศ. 2505 ถึง 2509 แผนนี้ได้กำหนดให้มีการสร้างเขื่อนถึง 7 เขื่อน นอกจากนั้นรัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ยังก่อตั้งการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทยภาคตะวันออกเฉียงเหนือเพื่อสร้างเขื่อนผลิตไฟฟ้าในภาคนี้เป็นการเฉพาะ แม้ก่อนอสัญกรรมจอมพลสฤษดิ์ธนะรัชต์ ก็ยังลงพื้นที่ตรวจการสร้างโครงการน้ำพองด้วยตนเองอย่างไรก็ตามในภาพรวมของประเทศ กรมชลประทานซึ่งเป็นหน่วยงานสร้างเขื่อนที่เก่าแก่ที่สุดก็ยังเป็นหน่วยงานหลักที่มีบทบาทในการสร้างเขื่อนมากกว่าหน่วยงานอื่นเพราะเขื่อนหลัก ๆ ที่ถูกสร้างขึ้นในยุคนี้ล้วนแต่สร้างโดยกรมชลประทาน นอกจากนั้นกรมชลประทานยังมีบทบาทหลักในการวางระบบไฟฟ้าของประเทศด้วย (กรมชลประทานกระทรวงพัฒนาการแห่งชาติ 2507 : 254) การสร้างเขื่อนของกรมชลประทานไม่เพียงแต่รับเอาแนวคิดการจัดการน้ำจากสหรัฐฯที่มีมาตั้งแต่ยุคจอมพล ป. พิบูลสงคราม เท่านั้น (กรมชลประทานกระทรวงพัฒนาการแห่งชาติ 2507 : 254) แต่เหตุผลในการสร้างเขื่อนของกรมชลประทานนั้นแทบจะกล่าวได้ว่าลอกมาจากการสร้างเขื่อนของสหรัฐอเมริกาในยุคการสร้างรัฐชาติ ดังการอ้างเหตุผลของกรมชลประทานในการสร้างเขื่อนสิริกิติ์ ความว่า “โครงการ

เก็บกักก้นน้ำด้วยเขื่อนท่าปลาบนแม่น้ำน่านที่อุตรดิตถ์ จะเก็บน้ำปีของน้ำน่านไว้ได้ถึง 8,000 ล้าน ลูกบาศก์เมตร และโดยที่เขื่อนภูมิพลจะเก็บน้ำของน้ำปิงไว้ได้อีกเป็นจำนวนเท่ากันทุ่งเสถียร กัมแพงเพชร สุโขทัย อุตรดิตถ์ พิษณุโลก พิจิตร นครสวรรค์ จะไม่เกิดน้ำท่วมเป็นประจำทุกปี เหมือนเดี๋ยวนี้ ทุ่งนี้มีดินอุดมสมบูรณ์ มีพื้นที่ประมาณ 5 ล้านไร่ ที่จะสร้างการชลประทานแบบเหมืองฝายให้ได้ด้วย ในปัจจุบันนี้การเสียหายเพราะน้ำท่วมบังเกิดแก่พื้นที่ประมาณครึ่งหนึ่ง เพราะฉะนั้น ต่อไปโดยเขื่อนภูมิพลและเขื่อนท่าปลารัฐบาลจะ reclaim ทุ่งมหาศาลนี้ให้ใช้ประโยชน์ได้เต็มที่ เดี่ยวนี้ประชาชนภาคเหนือแต่ละครอบครัวมีกรรมสิทธิ์ในที่ดินเพื่อการเพาะปลูกเพียง 5-6 ไร่ เท่านั้นจึงถึงเวลาแล้วที่จะต้องเตรียมจัดสรรที่ดินรายใหญ่เป็นเรือนล้านๆ ไร่ ไร่ให้เยาวชนได้ย้ายภูมิลำเนาจากภาคต่างๆ ที่มีพลเมืองหนาแน่นได้เข้าไปทำกิน” (กรมชลประทาน กระทรวงพัฒนาการแห่งชาติ 2507 : 271) เมื่อคณะจอมพลถนอม กิตติขจร เข้าสืบทอดอำนาจทางการเมืองต่อจากจอมพลสฤษดิ์ รัชชระเดช รวมทั้งการควบคุมกิจการต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นการก่อสร้างชลประทาน ธนาคาร ฯลฯ รัฐบาลได้ให้ความสำคัญกับการสร้างเขื่อนอย่างต่อเนื่องที่สำคัญก็คือการตราพระราชบัญญัติการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทยขึ้นใน พ.ศ. 2511 และก่อตั้งการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย โดยรวมเอาการไฟฟ้าอันธิ การไฟฟ้าฝ่ายผลิตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เข้าไว้ด้วยกัน ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่านโยบายของรัฐให้ความสำคัญกับเขื่อนผลิตไฟฟ้า (Hydroelectricdam) ในฐานะที่เป็นโครงสร้างพื้นฐาน (infrastructure) ในการพัฒนาประเทศแม้แต่คำขวัญของการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย ก็ยังใช้คำว่า “ผลิตไฟฟ้า พัฒนาไทย”

4. เขื่อนในยุคการพัฒนาชนบทและกระแสสิ่งแวดล้อม พ.ศ. 2521-2543

นโยบายการสร้างเขื่อนในช่วงนี้เกิดจากนโยบายการพัฒนาของรัฐที่มุ่งส่งออกและการพัฒนาชนบทที่เริ่มขึ้นในสมัยนายกรัฐมนตรี พล.อ.เปรม ติณสูลานนท์ ซึ่งนโยบายนี้ได้รับการสนับสนุนและผลักดันจากนักเศรษฐศาสตร์กระแสหลักจนกลายเป็นกระแสการพัฒนาประเทศไปสู่ความเป็นประเทศอุตสาหกรรมใหม่ (Newly Industrialized Country : NICs) ส่งผลให้มีการวางแผนการสร้างเขื่อนจำนวนมากซึ่งเกี่ยวข้องกับแผนการพัฒนาเมืองใหญ่ในภูมิภาค รวมไปถึงการวางแผนผันน้ำจากแม่น้ำโขงและสาละวินลงเข้ามาใช้ในประเทศด้วยอย่างไรก็ตามในช่วงนี้ได้ปรากฏว่ากระแสสิ่งแวดล้อมสากลที่เติบโตอย่างรวดเร็วเนื่องมาจากวิกฤตสิ่งแวดล้อมโลกทำให้เกิดการถกเถียงเกี่ยวกับ“การพัฒนา”และ“สิ่งแวดล้อม”ซึ่งปรากฏมาตั้งแต่ทศวรรษ 2520 ต่อมาองค์กรระหว่างประเทศ เช่น สหประชาชาติก็ผลักดันแนวทางการพัฒนาใหม่โดยเสนอให้เห็นความสำคัญของการแก้ปัญหาความยากจนและปัญหาสิ่งแวดล้อมโดยคำนึงถึงการประสานระหว่างการพัฒนา สิ่งแวดล้อมกับการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ดังที่ปรากฏในรายงานของสหประชาชาติเรื่อง Our Common Future หรือที่เรียกว่า Brundtland Report : 1987 และการประชุม Earth Summit ใน พ.ศ.

2535 ที่ริโอเดอจาเนโร ประเทศบราซิลจนกระทั่งทำให้เกิดแนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development) ขึ้นมา ซึ่งต่อมาประเทศไทยก็ปรับนโยบายการพัฒนาโดยการผนวกแนวคิดนี้เข้าไปด้วย ซึ่งปรากฏชัดตั้งแต่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 7 พ.ศ. 2534 - 2539 (ศุภชัย เจริญวงศ์ 2544 : 56 - 57) ท่ามกลางสถานการณ์ที่เปลี่ยนไปนี้ เหตุผลในการสร้างเขื่อนของประเทศไทยก็เปลี่ยนไปด้วย กล่าวคือ (ฤติมาศ ปางวุฒิพงศ์ 2534 : 17 - 20)

ประการแรก รัฐบาลประกาศกำหนดขนาดและประเภทโครงการที่จะต้องจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมและมาตรการป้องกันและแก้ไขผลกระทบซึ่งแสดงให้เห็นถึงการเปลี่ยนนโยบายการสร้างเขื่อนที่คำนึงถึงเรื่องสิ่งแวดล้อมด้วย

ประการที่สอง มีการอ้างการสร้างเขื่อนว่าเป็นการพัฒนาที่ยั่งยืนเพราะการสร้างเขื่อนมีการนำเอาทรัพยากรที่สามารถฟื้นฟูสภาพได้ (renewableresources) และเป็นการประสานประโยชน์ระหว่างการพัฒนากับการอนุรักษ์นโยบายการสร้างเขื่อนของรัฐจึงได้มีการอ้างการพัฒนาที่ยั่งยืนด้วย (ฤติมาศ ปางวุฒิพงศ์ 2534 : 17 - 20) ดังนั้นจึงปรากฏว่าหลัง พ.ศ. 2534 เป็นต้นมา เหตุผลในการสร้างเขื่อนของประเทศไทยเปลี่ยนจากการผลิตกระแสไฟฟ้าเป็นแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมโดยเฉพาะเรื่องการแก้ปัญหาภัยแล้งขาดแคลนน้ำ กล่าวคือในเรื่องของการสร้างเขื่อนเพื่อแก้ปัญหาภัยแล้งปรากฏขึ้นใน พ.ศ. 2535 ที่ราชการมีการเสนอให้สร้างเขื่อนเพิ่มขึ้นรวมไปถึงการผันน้ำจากแม่น้ำนานาชาติมาเพิ่มให้กับเขื่อนหลักของประเทศและได้รับการตอบรับเป็นอย่างดีจากรัฐบาลอานันท์ ปันยารชุน ที่นายโฆษิต ปันเปียมรัชฎ์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ถึงกับมีคำสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการกำหนดมาตรการและแนวทางแก้ไขปัญหาคารขาดแคลนน้ำในลุ่มเจ้าพระยา และกำหนดให้โครงการสร้างเขื่อนและผันน้ำเป็นส่วนสำคัญของมาตรการและแนวทางการแก้ปัญหา ต่อมาเมื่อเกิดน้ำท่วมโครงการเขื่อนต่างๆ ที่วางแผนไว้ก็เปลี่ยนเหตุผลมาเป็นการป้องกันน้ำท่วมเป็นหลักดังกรณีโครงการเขื่อนแก่งเสือเต้นและกรณีของโครงการท่าชะงับลุ่มน้ำชุมพรที่มีการรื้อฟื้นโครงการขึ้นมาใหม่หลังจากเกิดพายุไต้ฝุ่นเกย์ การเปลี่ยนเหตุผลในการสร้างเขื่อนนี้เห็นว่าเป็นการเปลี่ยนข้ออ้างเพื่อให้เกิดความชอบธรรมให้มีการสร้างเขื่อนต่อไปท่ามกลางกระแสการพัฒนาที่ยั่งยืนและวิกฤติสิ่งแวดล้อมเพราะในความเป็นจริงโครงการเขื่อนและผันน้ำที่เสนอนั้นมีการติดตั้งเครื่องกำเนิดกระแสไฟฟ้าแทบทุกโครงการ

สาเหตุที่มีการเปลี่ยนเหตุผลในการสร้างเขื่อนยังเกี่ยวข้องกับกระแสสังคมที่มีการต่อต้านการสร้างเขื่อนผลิตไฟฟ้าของการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทยด้วยซึ่งปรากฏอย่างชัดเจนตั้งแต่เขื่อนน้ำโจนต่อเนื่องมายังเขื่อนแก่งกรุงและเขื่อนปากมูลหากพิจารณาบทบาทของหน่วยงานรัฐ แม้ว่าเขื่อนผลิตไฟฟ้าจะถูกต่อต้าน แต่บทบาทของการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทยในการสร้างเขื่อนก็ไม่ได้ลดลงเพราะ โครงการเขื่อนที่การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทยดำเนินการก็ยัง

เป็นแหล่งพลังงานผลิตกระแสไฟฟ้าขนาดใหญ่ดังเช่น โครงการ โรงไฟฟ้าแบบสูบกลับในเขื่อนที่สร้างไปแล้วซึ่งติดตั้ง เครื่องกำเนิดไฟฟ้าที่มีขนาดใหญ่กว่าโครงการเขื่อนที่จะสร้างใหม่และใช้งบประมาณสูงมาก เช่น โครงการลำตะคองสูบน้ำที่มีกำลังการผลิตติดตั้งถึง 1,000 เมกะวัตต์ ขณะเดียวกันกรมชลประทานและการพลังงานแห่งชาติก็ได้กลับเข้ามามีบทบาทในการสร้างเขื่อนมากขึ้นอีกครั้ง โดยกรมชลประทานมุ่งไปที่การรื้อฟื้นเขื่อนที่วางแผนไว้ตั้งแต่สมัยจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์โดยในช่วงทศวรรษ 2530 กรมชลประทานดำเนินการสร้างเขื่อนลำแะและลำมูลบนที่ศึกษาไว้โดย U.S.B.R. การรื้อฟื้นโครงการเขื่อนเขื่อนทรก โครงการพัฒนาลุ่มน้ำบางปะกง โครงการเขื่อนบนลุ่มน้ำชุมพร (เขื่อนท่าแะรับร่อ) โครงการเขื่อนลำโคมใหญ่ โครงการเขื่อนโป่งขุนเพชร โครงการเขื่อนแควน้อย นอกจากนั้นยังวางแผนสร้างเขื่อนใหม่ๆ อีกหลายเขื่อน เช่น โครงการเขื่อนแก่งเสือเต้น โครงการเขื่อนแม่วังค์ โครงการเขื่อนลำสะพุง ฯลฯ แม้ว่ากรมชลประทานจะผลักดันเขื่อนอย่างหนักแต่การสร้างเขื่อนก็ไม่ง่ายเหมือนยุคที่ผ่านมาเพราะมีการต่อต้านของประชาชนสูงแม้ปรากฏว่าในปลายทศวรรษ 2530 กรมชลประทานได้รับการอนุมัติจากรัฐบาลให้สร้างเขื่อนคลองท่าด่าน เขื่อนป่าสักและโครงการปากพ่อง แต่เขื่อนทั้งสามล้วนแต่เป็นโครงการพระราชดำริ ขณะที่สำนักงานพลังงานแห่งชาติเข้าดำเนิน โครงการห้วยสะพานหินทางภาคตะวันออกเฉียงปักษ์ พร้อม ๆ กับเข้าศึกษาโครงการเขื่อนเอนกประสงค์สายบุรีหรือฟื้นโครงการลุ่มน้ำสงครามพร้อมกับการวางแผนโครงการผันน้ำโขงชีมูล โครงการปากเบ็ง และโครงการปากลาย เพื่อผันน้ำจากแม่น้ำโขงลงสู่เขื่อนสิริกิติ์ (กรมพัฒนาและส่งเสริมพลังงาน 2537 : 25) หลังจากรัฐบาลอานันท์ ปันยารชุนได้ปรับปรุงกระทรวงวิทยาศาสตร์ใหม่สำนักงานพลังงานแห่งชาติถูกยกระดับเป็นกรมพัฒนาและส่งเสริมพลังงานและกรมนี้ก็เริ่มดำเนินการสร้างเขื่อนใน โครงการ โขงชีมูลและยังดำเนินโครงการไม่โปร่งใสด้วยการเปลี่ยนลักษณะโครงการจากฝ่ายข้างเป็นเขื่อนคอนกรีตซึ่งนำไปสู่การสร้างเขื่อนขนาดใหญ่จำนวนมากในภาคตะวันออกเฉียงเหนือภายใต้โครงการผันน้ำโขงชีมูลเช่น เขื่อนราษีไศลเขื่อนห้วยนา ฯลฯ ความต้องการพลังงานของไทยยังทำให้หน่วยงานสร้างเขื่อนของรัฐเข้าวางแผนสร้างเขื่อนตามแนวชายแดน เช่น โครงการเขื่อนบนแม่น้ำชายแดนไทย-พม่า ที่มีกำลังการผลิตติดตั้งรวมกันถึง 6,397 เมกะวัตต์ และโครงการเขื่อนท่าซางบนลุ่มน้ำสาละวินในเขตรัฐฉาน การสร้างเขื่อนในลาวรวมทั้งการเข้ามามีบทบาทในโครงการเขื่อนสตริงนัม 1 2 และ 3 ในกัมพูชา เป็นต้น

6.2 ที่มาของเขื่อนแก่งเสือเต้น (สมุคบันทีกแก่งเสือเต้น 15ปี 2545 : 1)

โครงการเขื่อนแก่งเสือเต้นเป็นโครงการหนึ่งที่มีความเป็นมายาวนานโดยเริ่มตั้งแต่เริ่มต้นโครงการใน พ.ศ. 2523 เป็นต้นมาที่มีการศึกษาทางด้านวิศวกรรมและสิ่งแวดล้อมมาแล้วหลายครั้งและมีการลดขนาดของโครงการลงรวมทั้งเปลี่ยนผู้รับผิดชอบโครงการจากการไฟฟ้าฝ่ายผลิต

แห่งประเทศไทยมาเป็นกรมชลประทานใน พ.ศ. 2528 และผ่านการพิจารณาคณะรัฐมนตรีมาหลายสมัยแต่ก็ยังหาข้อสรุปไม่ได้เนื่องจากมีกระแสต่อต้านจากองค์กรอิสระและราษฎรที่ได้รับผลกระทบจากการสร้างเขื่อน เขื่อนแก่งเสือเต้นเดิมคือเขื่อนห้วยสักที่บ้านป่าสักซึ่งห่างจากจุดที่สร้างในปัจจุบันประมาณ 5 กิโลเมตร พ.ศ. 2524 โครงการเขื่อนแก่งเสือเต้นเป็นโครงการรับผิดชอบของการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทยและต่อมาได้โอนให้กรมชลประทานเมื่อ พ.ศ. 2528 ตามโครงการเดิมของการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทยมีโครงการที่จะผลิตติดตั้งกระแสไฟฟ้า 48 เมกกะวัตต์ แต่เมื่อถูกคัดค้านก็เปลี่ยนวัตถุประสงค์มาเป็นของกรมชลประทานและให้เหตุผลหลักในการใช้น้ำเพื่อการชลประทานเป็นหลักแต่ก็มีได้ยกเลิกโครงการผลิตไฟฟ้าแต่อย่างใด (สมุคบันทึกลงเสื่อเต้น 15 ปี 2545 : 1) พ.ศ. 2532 สมัยพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ เป็นนายกรัฐมนตรีดำริที่จะเอาเขื่อนแก่งเสือเต้นเข้าคณะรัฐมนตรีสัญจร ชาวบ้านคัดค้านโครงการดังกล่าวประมาณ 5,000 คนและกระบวนการคัดค้านก็มีอย่างต่อเนื่องตลอดมาจนถึงปัจจุบัน ลำดับเหตุการณ์โดยย่อ (สมุคบันทึกลงเสื่อเต้น 15 ปี 2545 : 1-3)

พ.ศ. 2522 การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทยเสนอแนวความคิดในการผันน้ำจากแม่น้ำโขงและแม่น้ำสาละวินลงสู่แม่น้ำเจ้าพระยา

พ.ศ. 2523 วันที่ 2 กันยายน คณะรัฐมนตรีมีมติให้การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทยศึกษาความเหมาะสมโครงการผันน้ำ กก อิง ยม น่าน

พ.ศ. 2524 บริษัท Howard Humphrey & Partners ศึกษาความเหมาะสมเบื้องต้นโครงการผันน้ำอิงยม

พ.ศ. 2525 บริษัท Howard Humphrey & Partners และบริษัท Acres International ศึกษาความเหมาะสมเขื่อนแก่งเสือเต้น

พ.ศ. 2527 บริษัท Snowy Mountains Engineering Corporation ศึกษาความเหมาะสมเบื้องต้น โครงการผันน้ำอิงยม

พ.ศ. 2528 การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทยโอนเฉพาะ โครงการเขื่อนแก่งเสือเต้นให้กรมชลประทาน โดยให้เหตุผลว่าในระยะแรก (ยังไม่มีผันน้ำ) เขื่อนแก่งเสือเต้นจะมีผลประโยชน์ด้านชลประทานเป็นหลัก

พ.ศ. 2539 จากการชุมนุมหมกรรมทวงสัญญาสมัชชาคนจนครั้งที่ 1 รัฐบาลนายบรรหาร ศิลปอาชา มีมติคณะรัฐมนตรี วันที่ 22 เมษายน 2539 ให้ชะลอโครงการไว้ก่อนและตั้งกรรมการร่วมขึ้นมาศึกษาโครงการร่วมกับสมัชชาคนจน

พ.ศ. 2539 รัฐบาลนายบรรหาร ศิลปอาชา มีมติคณะรัฐมนตรีอีกครั้งก่อนรัฐบาลล้ม อนุมัติหลักการให้กรมชลประทานสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้นท่ามกลางการคัดค้านของชาวบ้าน และองค์กรอนุรักษ์อย่างหนัก

พ.ศ. 2540 จากการชุมนุมมหกรรมทวงสัญญาสมัชชาคนจนครั้งที่ 2 รัฐบาลพลเอก ชวลิต ยงใจยุทธ มีมติ คณะรัฐมนตรีให้ตั้งคณะกรรมการที่เป็นกลางศึกษาเขื่อนที่ยังไม่สร้าง 4 เขื่อน มี ศาสตราจารย์นิคม จันทรวิฑูร เป็นประธานและรายงานให้นายกรัฐมนตรีให้ทราบเป็นระยะ

พ.ศ. 2540 รัฐบาลพลเอกชวลิต ยงใจยุทธ มีมติคณะรัฐมนตรีให้กรมชลประทานศึกษา และออกแบบโครงการฯ ได้เพื่อดูความเหมาะสม ขณะที่ชาวบ้าน สมัชชาคนจน และองค์กรอนุรักษ์ คัดค้านอย่างหนัก

พ.ศ. 2540 รัฐบาลชวน หลีกภัย มีมติคณะรัฐมนตรีเดิมที่รัฐบาลตกลงกับสมัชชาคนจน

พ.ศ. 2541 รัฐบาลชวน หลีกภัย มีคำสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการกลางชุดเดิมที่มี ศาสตราจารย์นิคม จันทรวิฑูร เป็นประธานดำเนินการพิจารณาโครงการและกำหนดกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน

พ.ศ. 2544 รัฐบาลทักษิณ ชินวัตร รับรองมติคณะรัฐมนตรีเดิมแต่ไม่มีคณะกรรมการ สานต่องานจึงคาราคาซังมาจนถึงปัจจุบัน

พ.ศ. 2547 กรมชลประทานเสนอให้ยกเลิกมติคณะรัฐมนตรีที่เกี่ยวข้องกับ 5 เขื่อนที่ตกลงไว้กับสมัชชาคนจน แต่รัฐบาลยังไม่ได้พิจารณาจนถึงปัจจุบัน (สมุดบันทึกแก่งเสือเต้น 15 ปี 2545 : 2 - 100)

ลักษณะโครงการ (สมุดบันทึกแก่งเสือเต้น 15 ปี 2545 : 3 - 6)

เป็นเขื่อนขนาดใหญ่ที่ตั้งอยู่ในอุทยานแห่งชาติแม่ยม ความสูงสันเขื่อน 72 เมตรที่ 263.7 เมตรจากระดับน้ำทะเลปานกลาง สามารถเก็บกักน้ำได้ 1,175 ล้านลูกบาศก์เมตร ท่วมเนื้อที่ ตามกรมชลประทานระบุ 65 ตารางกิโลเมตร หรือ 40,625 ไร่ในระดับความสูง 260 เมตรจากระดับน้ำทะเลปานกลาง

ชื่อโครงการ	เขื่อนแก่งเสือเต้น
เจ้าของ	กรมชลประทาน
ประเภทโครงการ	เขื่อนเอนกประสงค์ขนาดใหญ่
ลุ่มน้ำย่อย/ลุ่มน้ำหลัก	แม่น้ำยม/แม่น้ำยม
ที่ตั้ง	กั้นแม่น้ำยมห่างจากจุดบรรจบแม่น้ำยมและ แม่น้ำประมาณ 6.7 กม. ตำบลสะเอียบ

อุทกวิทยา

พื้นที่รองรับน้ำฝน	3,583.00 ตร.กม.
ปริมาณน้ำเฉลี่ยตลอดทั้งปี	893.67 ล้าน ลบ.ม.
ปริมาณน้ำหลาก	9,415.00 ลบ.ม./วินาที
อ่างเก็บน้ำ	
ระดับเก็บกักน้ำ	258.00 ม.รทก.
พื้นที่ผิวระดับเก็บกักน้ำ	65.00 ตร.กม.
ความจุอ่างที่ระดับเก็บกักน้ำ	1,175.00 ลบ.ม./วินาที
ระดับเก็บกักสูงสุด	266.00 ม.รทก.
ระดับเก็บกักต่ำสุด	210.00 ม.รทก.
ความจุอ่างใช้งาน	1,150.00 ล้าน ลบ.ม.

เขื่อนและอาคารระบายน้ำ

ชนิด	คอนกรีตอัดแรง
ระดับสันเขื่อน	267.00 ม.รทก.
ความสูง	86.00 ม.
ความยาวสันเขื่อน	545.00 ม.
ขนาดอาคารระบายน้ำล้น	150.00 ม.
ความสามารถระบายน้ำ	7,340.00 ลบ.ม.

โรงไฟฟ้าและเครื่องจักรกลไฟฟ้า

ชนิดเครื่องกังหันน้ำ	ฟรานซิส
กำลังผลิต	48 เมกกะวัตต์
ความสูงหัวน้ำออกแบบ	52.00 ม.
พลังงานไฟฟ้าเฉลี่ยปีละ	86.50 ล้านหน่วย
พื้นที่ชลประทาน	74,000 / 271,400 ไร่
เงินลงทุนโครงการ	3,053.25 ล้านบาท
ระยะเวลาก่อสร้างโครงการ	5.5 ปี

7. วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

สมบัติ สุภาภา (2540 : บทคัดย่อ) ศึกษาการค้นคว้าอิสระเรื่องความคิดเห็นของประชาชนในจังหวัดแพร่ต่อข้อเสนอให้มีการสร้างเขื่อน “แก่งเสือเต้น” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบทบาทของฝ่ายต่างๆ ที่มีส่วนต่อการสนับสนุนและคัดค้านการสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้นในฐานะกลุ่มผลประโยชน์ และเพื่อวิเคราะห์ถึงมูลเหตุที่แท้จริงของความขัดแย้งระหว่างฝ่ายสนับสนุนและฝ่ายที่คัดค้านการสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้น ผลการศึกษาพบว่ากลุ่มตัวอย่างมีความเข้าใจในเรื่องพื้นฐานเกี่ยวกับการสร้างเขื่อนได้แก่พื้นที่ที่จะสร้างเขื่อนกลุ่มใดบ้างที่จะได้ประโยชน์และกลุ่มใดบ้างที่จะรับผลกระทบ หรือประโยชน์ของเขื่อนเป็นอย่างดี ส่วนเรื่องความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในขณะนี้ทุกฝ่ายเชื่อว่าเกิดขึ้นเพราะขาดความรู้ความเข้าใจและมีหลายกลุ่มองค์กรเข้าไปเกี่ยวข้องกับบางกลุ่มมีผลประโยชน์แอบแฝง มีข้อมูลเผยแพร่หลากหลายจึงทำให้ประชาชนเกิดความสับสนในการรับรู้ข้อมูลจนก่อให้เกิดความขัดแย้งเกี่ยวกับการสร้างเขื่อนจะเห็นว่ากลุ่มต่าง ๆ ที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมในการกำหนดข้อเรียกร้องเพื่อนำไปสู่การกำหนดนโยบายในเชิงปฏิบัติต่อไปเป็นประเด็นการดำเนินการของกลุ่มต่างๆ ที่มนตรี เจนวิทย์การเคยกล่าวไว้ว่ารัฐมนตรีนโยบายที่จะสนับสนุนและส่งเสริมการรวมกลุ่มให้เป็นเครื่องมือและกลไกของนโยบายสาธารณะขึ้นแม้จะเป็นการให้กลุ่มผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจได้มีส่วนร่วมในการวางแผนนโยบายและกำหนดมาตรการในการพัฒนาประเทศมากขึ้น ในความเป็นจริงหากกลุ่มใด ๆ ก็มุ่งจะรักษาผลประโยชน์ของกลุ่มตนเป็นใหญ่โดยไม่คำนึงถึงผลประโยชน์ของส่วนรวมแล้วนั้นก็จะผลให้เกิดความขัดแย้งที่หาข้อยุติได้ยากมาก ฉะนั้นควรจะคำนึงถึงความคิดเห็นของคนส่วนใหญ่ที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมบ้างซึ่งก็คือมติของมหาชน และประเด็นสำคัญอีกประเด็นหนึ่งคือการดำเนินโครงการใดๆ ที่เกี่ยวข้องกับคนส่วนใหญ่ของประเทศควรที่จะต้องมีการทำประชาพิจารณ์ที่กำหนดเป็นนโยบายออกมาหรือแม้ว่าจะการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนก็จริงแต่หากกระผิข้ขึ้นตอนจะส่งผลให้เกิดการคัดค้านโครงการดังกล่าวได้เช่นกัน

กิ่งไมตรี เทศสูงเนิน (2547 : บทคัดย่อ) ศึกษาวิทยานิพนธ์เรื่องปัจจัยที่มีผลต่อความคิดเห็นของราษฎรตำบลสะเอียบต่อโครงการเขื่อนแก่งเสือเต้น อำเภอสอง จังหวัดแพร่ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาข้อมูลพื้นฐานทางด้านเศรษฐกิจสังคมและความคิดเห็นรวมทั้งปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความคิดเห็นของราษฎรตำบลสะเอียบต่อโครงการก่อสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้น ผลการศึกษาพบว่าประชาชนในตำบลสะเอียบร้อยละ 92.4 มีความต้องการให้หน่วยงานของรัฐที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการสร้างเขื่อนชี้แจงหรือแจ้งวัตถุประสงค์ให้ประชาชนได้เข้าใจก่อน ดังนั้นกรมชลประทานและจังหวัดแพร่ที่จะเข้าปฏิบัติเกี่ยวกับโครงการแก่งเสือเต้นควรมีการประชาสัมพันธ์จัดทำเอกสารเผยแพร่ จัดนิทรรศการ และจัดให้ความรู้กับนักเรียน เยาวชน และประชาชนทั่วไปทั้ง

ในพื้นที่โครงการและรอบๆ โครงการและจากการศึกษายังพบว่าประชาชนร้อยละ 83.4 ไม่เคยพบปะพูดคุยกับเจ้าหน้าที่โครงการเลย และมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับโครงการนี้เพียงร้อยละ 64.3 และรองลงมาคือความเดือดร้อนของประชาชนที่ได้รับผลกระทบในการสร้างเขื่อนที่จะเกิดขึ้นจากพื้นที่ที่จะถูกน้ำท่วมและจะต้องให้รัฐบาลเข้ามาช่วยในการแก้ไขให้กับประชาชนร้อยละ 92.1 และการสร้างเขื่อนจะทำให้มีการทุจริตหาผลประโยชน์จากการกว้านซื้อที่ดินบริเวณที่จะดำเนินโครงการและยังพบว่าประชาชนร้อยละ 43 ไม่เห็นด้วยว่าประเด็นการก่อสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้นแล้วจะทำให้แม่น้ำไม่ท่วมจังหวัดสุโขทัยและจังหวัดพิจิตรเพราะแท้จริงแล้วถ้ามีฝนตกบริเวณตอนล่างของโครงการแก่งเสือเต้นและมีปริมาณน้ำฝนสูงเกิน 100 มิลลิเมตรต่อวันจะมีผลทำให้เกิดน้ำท่วมทุกครั้งดังนั้นการแก้ปัญหาควรแก้บริเวณลุ่มน้ำยม เช่น การฟื้นฟูป่า การทำโครงการแก้มลิง และการเปลี่ยนเส้นทางแม่น้ำไม่ให้ไหลผ่านเข้าตัวเมืองสุโขทัยเป็นต้น ส่วนความขัดแย้งที่เกิดขึ้นระหว่างชุมชนที่ได้รับผลกระทบการก่อสร้างเขื่อนกับเจ้าหน้าที่ของรัฐ เช่น การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย กรมชลประทานถึงขั้นทำร้ายและทุบทำลายสิ่งของนั้นภาครัฐควรมีการศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมของชุมชนต่อการยอมรับโครงการพัฒนาเสียก่อนเพื่อใช้เป็นแนวทางปฏิบัติ

ธานินทร์ สุภาแสน (2541 : บทคัดย่อ) ศึกษาการค้นคว้าอิสระเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับบทบาทของผู้นำท้องถิ่นต่อการแก้ไขข้อขัดแย้งของชุมชนกรณีโครงการแก่งเสือเต้น มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความสัมพันธ์รัฐกับชุมชนและเปรียบเทียบลักษณะของผู้นำท้องถิ่นในแง่มุมมองของการแสดงบทบาทในการเป็นตัวแทนของรัฐและชุมชนรวมทั้งปัจจัยที่ส่งผลต่อการแสดงบทบาทความเป็นผู้แทนของผู้นำท้องถิ่นจากการศึกษาพบว่าในส่วนของความสัมพันธ์และการต่อต้านรัฐนั้นคงเป็นเฉพาะกรณีศึกษาเท่านั้น โดยมองว่ารัฐนั้นยังมีความสัมพันธ์และความจำเป็นดำรงอยู่คู่ชุมชนซึ่งก็นับว่าสอดคล้องกับนักรัฐศาสตร์ไทยคนสำคัญท่านหนึ่งที่ชื่อว่าสังคม ไทยแต่เดิมมามีความทับซ้อนกันอยู่คนไทยเป็นสมาชิกของชุมชน พร้อมกับเป็นข้าของรัฐ (ไพร่) กล่าวอีกในหนึ่งคือความสำคัญในการเป็นคนของรัฐถูกปลุกฝังมายาวนานจวบจนปัจจุบันแม้ว่าสังคมจะมีความสลับซับซ้อนมากยิ่งขึ้น รวมทั้งผู้คนมีการศึกษา และมีการตื่นตัวทางการเมืองสูง ซึ่งมีผลต่อความเข้มแข็งภาคสังคมหรือชุมชนแต่หากในความเป็นจริงที่ปรากฏว่าคนไทยยังมีความผูกพันกับรัฐ การแสดงออกถึงการต่อต้านก็จะพบเห็นก็เฉพาะกรณีที่ทำเป็น อย่างกรณีการคัดค้านการสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้น พวกเขาได้แจกแจงเหตุผลให้สาธารณชนทราบว่า หากปล่อยให้รัฐทำการก่อสร้างเขื่อนขึ้นมา ชุมชนของพวกเขาก็จะต้องล่มสลายซึ่งนั่นก็เท่ากับวิถีชีวิตรวมทั้งระบบเครือญาติการดำรงชีวิตต่างๆ ร่วมกันในชุมชนของเขาก็จะสลายไปด้วยการที่จะอพยพไปตั้งถิ่นฐานในพื้นที่อื่นมิได้หมายความว่าจะสามารถดำรงลักษณะเดิมของชุมชนได้อย่างเนบสนิท และยังพบว่าผู้นำชุมชนเหล่านี้ก่อนหน้าจะขึ้นมาดำรงตำแหน่งหรือเป็นแกนนำสำคัญที่ประชาชนให้ความเชื่อถือต่างก็เคย

ดำรงตำแหน่งสำคัญๆ ในหมู่บ้านมาก่อน เช่น ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้นำชุมชนเหล่านี้ส่วนใหญ่จะเป็นผู้ที่มีการศึกษาและฐานะทางเศรษฐกิจอยู่ในขั้นที่ดีมีหลักฐานและพุงกาง

เสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์ (2540 : บทคัดย่อ) ศึกษาวิจัยเรื่องความขัดแย้งตามแนวคิดทางการเมืองว่าเป็นกระบวนการสองอย่างที่คาบเกี่ยวกัน กระบวนการทั้งสองอย่างคือความขัดแย้งและความกลมเกลียว เช่น ความร่วมมือกัน การสนับสนุนส่งเสริม หรือการเห็นสอดคล้องกัน กระบวนการทั้งสองยังอยู่ได้นานเท่าที่คนยังติดต่อพบปะกันอยู่ เมื่อทั้งสองคนหรือมากกว่าสองคนพบปะกัน แต่ละฝ่ายสร้างความสัมพันธ์เบื้องต้นด้วยความขัดแย้งหรือด้วยความกลมเกลียว ถ้าหากความสัมพันธ์เบื้องต้นเป็นความขัดแย้งก็อาจมีความกลมเกลียวในระยะสั้นๆ เกิดขึ้น เช่น การตกลงถึงกติกาที่จะใช้สู้กันถ้าตกลงไม่ได้ ความสัมพันธ์เบื้องต้นที่มีความกลมเกลียวก็จะมี ความขัดแย้งเกิดขึ้นอย่างน้อยก็จะเป็นการแข่งขันกันความขัดแย้งอาจเกิดขึ้นกับบุคคลกับบุคคล ระหว่างบุคคลกับองค์กรหรือกลุ่มต่างๆ ความขัดแย้งปรากฏให้เห็นเมื่อคนสองคนหรือมากกว่าสองคน (กลุ่มคน) ต้องการจะเป็นเจ้าของสิ่งเดียวกันต้องการจะครอบครองสถานที่เดียวกันต้องการจะดำรงตำแหน่งเดียวกัน แสวงบทบาทที่ไปด้วยกันไม่ได้ ยืนหยัดในจุดประสงค์ที่ไปด้วยกันไม่ได้ เพื่อที่จะบรรลุวัตถุประสงค์เดียวกันความขัดแย้งจึงแบ่งออกเป็นสองแบบคือ ความขัดแย้งภายใน (Inner conflict) และความขัดแย้งภายนอก (Outer conflict) ความขัดแย้งภายในเป็นความยากลำบากของคนที่จะตัดสินใจเลือกสิ่งของที่มีค่าไปด้วยกันไม่ได้ หรือความขัดแย้งองค์ประกอบภายในตัวบุคคลเอง เช่น ใจบอกว่าอยากได้แต่สามัญสำนึกบอกว่าไม่ควรทำ เป็นต้น ส่วนความขัดแย้งภายนอกนั้นเกี่ยวข้องกับการไปด้วยกันไม่ได้ระหว่างบุคคลกับคนอื่นหรือกลุ่มคนอื่นในการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลหรือระหว่างกลุ่มนั้นเราไม่ได้พิจารณาว่าความสัมพันธ์นี้จะมี ความขัดแย้งหรือไม่ แต่เรามักจะสรุปว่ามีความขัดแย้งกันปัญหาอยู่ที่แต่ละฝ่ายจะจัดการความขัดแย้งได้อย่างไรใช้ความรุนแรงโดยมุ่งทำลายกัน หรือใช้กฎเกณฑ์ที่ทั้งสองฝ่ายเห็นพ้องกันการมองความขัดแย้งในองค์กรต่างๆ ไปรวมทั้งองค์การการเมืองมักจะมองอย่างนี้

แก้วสรร อติโพธิ (2537 : 12) เสนอการสัมมนาที่จังหวัดแพร่เรื่องการพัฒนาผู้นำชมหรือเขื่อนแก่งเสือเต้นนอกจากนี้เขายังได้พยายามผลักดันให้เปิดเวทีได้สวนสาธารณะเพื่อเป็นกลไกป้องกันความขัดแย้งระหว่างรัฐกับประชาชนและเป็นมาตรการควบคุมการใช้อำนาจรัฐกับชาวบ้านโดยชาวบ้านไม่ยินยอมโดยได้กล่าวถึงหลักการสำคัญของการได้สวนสาธารณะไว้ว่ามีองค์ประกอบที่สำคัญ คือ

ประการแรก ต้องเกิดก่อนการตัดสินใจของผู้มีอำนาจและข้อสรุปจากการได้สวนเป็นเพียงข้อเสนอให้ผู้มีอำนาจวินิจฉัยเท่านั้น ดังจะต้องมีการแยกการลงประชามติออกไปจากการได้สวนสาธารณะ

ประการที่สอง การรับฟังต้องมีการเที่ยงตรง เปิดเผย ยุติธรรม และมีฐานะเป็นสิทธิ เอกชน และมหาชนของผู้เสียหายที่บังคับตามสิทธิได้โดยกระบวนการยุติธรรม

แก้วสรร อติโพธิ กล่าวว่า การไต่สวนสาธารณะเมื่อวันที่ 1 สิงหาคม พ.ศ. 2537 ที่นคร แพร่เรื่องการพัฒนาลุ่มน้ำยมหรือเขื่อนแก่งเสือเต้นนั้นไม่มีความชัดเจนและไม่มีการตั้ง คณะกรรมการไต่สวนสาธารณะที่เป็นอิสระ และมีความเป็นกลางขึ้นมาแต่เพียงคณะกรรมการจัดงานได้แก่คณะกรรมการท้องถิ่น

หนังสือพิมพ์ผู้จัดการรายวัน ให้ความเห็นเกี่ยวกับการจัดเวทีไต่สวนสาธารณะที่ จังหวัดแพร่ เมื่อวันที่ 1 สิงหาคม พ.ศ. 2537 จำนวนผู้คนที่มาจำนวน 3-4 หมื่นคนจากสี่ถึงห้าจังหวัด ที่มาร่วมกันนั้น จะเป็นกลุ่มผู้สนับสนุนการก่อสร้างแก่งเสือเต้นเสียทั้งหมด ในขณะที่ชาวบ้าน ผู้รับผลกระทบนัดรวมกลุ่มกันอีกทีหนึ่ง อย่างไรก็ตามไต่สวนในคราวนั้นสรุปได้ว่าผู้คนที่ต้องการ ให้มีการสร้างแก่งเสือเต้นเพื่อจะได้มีน้ำใช้ในฤดูแล้งและไม่ให้น้ำไหลบ่าไปท่วมในพื้นที่ใกล้เคียง สาขาวิชาการจัดการมนุษย์กับสิ่งแวดล้อมได้จัดเสวนาเรื่องทางออกของแก่งเสือเต้นที่มีปัญหาถิ่นอยู่ ซึ่งได้ความเห็นว่าเป็นปัญหาต่างๆ ของแก่งเสือเต้นนั้นเป็นปัญหาที่สืบเนื่องมาจากความไร้ ประสิทธิภาพของการแก้ปัญหาของแม่น้ำยมส่งผลให้เกิดความขัดแย้งช่วงชิงทรัพยากรระหว่าง รัฐบาลกับประชาชนหลายพื้นที่ด้วยกันและกำลังทวีความเข้มข้นขึ้นเรื่อยๆ ขณะเดียวกันตัวฐาน ทรัพยากรเหมือนสมบัติที่ไม่มีเจ้าของที่ถูกคนบางกลุ่มอาจผลาญใช้ให้หมดได้ทุกเมื่อไม่มีการ จัดการทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ เกิดการเสื่อมสภาพและไม่ทำลายระบบนิเวศรวมถึงวิถีชีวิตของ ชุมชนผู้ซึ่งมีโอกาสที่จะใช้ดูแลรับผิดชอบแล้วเกิดความผูกพันกับฐานทรัพยากรในท้องถิ่น

อภิชาติ ขาวสะอาด (2534 : 3) ในบทความเรื่องโครงการพัฒนาลุ่มน้ำยม “ไม้สักทอง เกี่ยวข้องโครงการพัฒนาลุ่มน้ำยมอย่างไร” ได้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับเรื่องป่าไม้สักที่ได้รับผลกระทบจาก การสร้างเขื่อนไว้ว่า จากการรายงานการสำรวจสภาพป่าสักในส่วนที่สมบูรณ์ที่สุดของกรมป่าไม้ (กรมป่าไม้ 2534 : 20) โดยทำการสำรวจตามแนวแม่น้ำยมซึ่งมีพื้นที่ที่จะถูกน้ำท่วมหากมีการสร้าง เขื่อนลำน้ำยม (โครงการแก่งเสือเต้น) แสดงให้เห็นว่าพื้นที่ป่าสักที่สมบูรณ์ที่มีอยู่ประมาณ 34 ตารางกิโลเมตร จะมีทั้งไม้สักที่โตแล้ว กล้าไม้ และลูกไม้ ขึ้นอยู่อย่างหนาแน่นเมื่อน้ำท่วมแล้วคาด ว่าจะสูญเสียป่าไปที่เป็นไม้โตแล้วประมาณ 1,327,109 ต้น และส่วนที่เป็นกล้าไม้และลูกไม้ ประมาณ 2,382 ต้นต่อไร่

ไกรสร จิตธรรม (2543 : 1)เขียนไว้ในเอกสารโครงการศึกษาการวางแผนการลงทุน จังหวัดแพร่ในส่วน โครงการแก่งเสือเต้นเพื่อพัฒนาสภาพแวดล้อมว่าจากสภาพปัญหาเดิมที่ โครงการแก่งเสือเต้นเป็นโครงการที่จะต้องตัดไม้ทำลายป่าและภาพพจน์ของเมืองแพร่ คือ การ ลักลอบตัดไม้ การทำลายป่าสักทองซึ่งหากสถานการณ์การลักลอบตัดไม้ยังคงดำเนินต่อไปไม่เฉพาะ

แต่ป่าสักบริเวณพื้นที่โครงการเท่านั้น ป่าสักสองฝั่งแม่น้ำยมจะต้องเปลี่ยนสภาพเป็นป่าเสื่อมโทรมหรือป่าเสื่อมสภาพ นอกเหนือจากมาตรการเข้มงวดในการจับกุมผู้บุกรุกแต่ที่สิ่งสำคัญอย่างยิ่งก็คือ การที่จะต้องมีการสร้างงานใหม่เพื่อเป็นแหล่งรายได้เป็นอาชีพทดแทนแก่ผู้ที่มีอาชีพทำไม้เป็นหลัก ซึ่งการพัฒนาแหล่งกักเก็บน้ำจะเป็นปัจจัยหนึ่งในการพัฒนาจังหวัดแพร่ ส่วนมาตรการในการแก้ไขข้อขัดแย้ง อาจดำเนินการได้โดย

1. จ่ายค่าตอบแทน หาทີ่ทำกินใหม่และมีวิธีการดำเนินการที่เป็นที่ยอมรับของผู้ที่ต้องถูกอพยพ

2. ตั้งกองทุนเพื่อการดำเนินการทั้งในระยะยาวและระหว่างก่อสร้างเขื่อน (ประมาณการ 500 ล้านบาท) เพื่อป้องกันการตัดไม้ทำลายป่านอกเหนือจากพื้นที่บริเวณอ่างโคยในการดำเนินการ อาจจะขอความร่วมมือจากหน่วยงานที่มีความน่าเชื่อถือเป็นที่ยอมรับ เช่น ทหารพราน เข้าร่วมดำเนินการให้องค์กรอนุรักษ์ต่าง ๆ มีส่วนร่วมรวมทั้งใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ และสถาบันวิชาการที่เป็นที่ยอมรับช่วยตรวจสอบควบคุม

3. ตั้งกองทุน (ประมาณ 200 ล้านบาทในขั้นต้น) และหน่วยงานที่รับผิดชอบเพื่อดำเนินการศึกษาและดูแลป่าสัก (รวมป่าสักทอง) ซึ่งยังเหลืออยู่ในประเทศไทยและดำเนินการด้านอนุรักษ์บำรุงรักษาเกี่ยวกับแหล่งสืบพันธุ์ตามธรรมชาติ (Biodiversity) ของป่าสักที่ยังเหลืออยู่ในอุทยานแม่ยม (บริเวณนอกอ่าง) และที่ยังมีเหลืออยู่ตามที่ต่างๆ ในภาคเหนือ (ในจังหวัดลำปางและแม่ฮ่องสอน)

4. สร้างการยอมรับของโครงการ (รูปแบบใหม่) โดยการประชุมระดมสมองและรับรู้ข้อมูลร่วมกันของทุกๆ ฝ่ายที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้สามารถผลักดันโครงการในระดับรัฐบาลและการขอเพิกถอนเขตอุทยานเพื่อการสร้างเขื่อน

เมธา เอื้ออภิญญกุล (2540 : 1 -7) ศึกษาเรื่องการแก้ไขผลกระทบและความเสียหายอันเกิดจากโครงการเขื่อนแก่งเสือเต้นให้ความเห็นถึงการแก้ไขผลกระทบการเสียหายอันเกิดจากการก่อสร้างโครงการแก่งเสือเต้นที่ควรปฏิบัติต่อผู้ที่ได้รับผลกระทบดังนี้

1. การจ่ายค่าทดแทนความเสียหายที่ดินและทรัพย์สินของราษฎร การกำหนดราคาที่ดินและทรัพย์สินสมควรให้มีการเหมาะสมกับความเป็นจริงเพราะราคาที่ทางราชการกำหนดนั้นส่วนใหญ่จะต่ำกว่าเป็นจริง ควรมีการปรับปรุงวิธีการประเมินและกำหนดราคาที่ดิน โดยดูตัวเลขของการเคหะแห่งชาติ การนิคมอุตสาหกรรม สภาหอการค้าและสภาอุตสาหกรรมประจำจังหวัดนั้นๆ มาประกอบการพิจารณา

2. การจัดที่ดินและอำนวยความสะดวกให้แก่ราษฎรที่ต้องอพยพจากบริเวณอ่างเก็บน้ำและห้วงานก่อสร้างควรจะอำนวยความสะดวกในการอพยพและสภาพความเป็นอยู่ที่ดีกว่าเดิม

3. สร้างอาชีพใหม่และโอกาสในการทำมาหากินที่ดีให้แก่ราษฎรได้แก่ ด้านการเพาะปลูกและเกษตรกรรม การทำประมง การปลูกป่าหมุนเวียนและป่าอนุรักษ์ หรือการส่งเสริมให้เอกชนเข้าดำเนินการจัดตั้งอุตสาหกรรมการเกษตรและอุตสาหกรรมป่าไม้จากป่าไม้หมุนเวียนที่ปลูกขึ้น

4. การปลูกป่าหมุนเวียนและอนุรักษ์เพื่อทดแทนป่าไม้ที่ถูกตัดในบริเวณอ่างเก็บน้ำและห้วงงานก่อสร้าง ตลอดจนพื้นที่ฟูไม้สักทองที่อยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติแม่ยม

5. งบประมาณต่างๆ ที่จะใช้ในการดำเนินการตามข้อ 1-4 จะรวมเข้าอยู่ในงบประมาณโครงการก่อสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้น

7. ประวัติชุมชนสะเอียบ (สำนักงานจังหวัดแพร่ 2546 : 15)

ชุมชนสะเอียบเป็นชุมชนที่ตั้งอยู่ในหุบเขาทางภาคเหนือของประเทศไทยและตำบลสะเอียบมีอายุประมาณ 200 ปี เดิมเป็นส่วนหนึ่งของจังหวัดน่าน มีความอุดมสมบูรณ์ในทรัพยากรธรรมชาติ ปัจจุบันชุมชนสะเอียบตั้งอยู่ในตำบลสะเอียบ อำเภอสอง จังหวัดแพร่ ตำบลสะเอียบแบ่งการปกครองออกเป็น 10 หมู่บ้าน คือ หมู่ที่ 1 บ้านคอนชัย หมู่ที่ 2 บ้านนาฝาย หมู่ที่ 3 บ้านป่าเลา หมู่ที่ 4 บ้านนาหลวง หมู่ที่ 5 บ้านแม่เด่น หมู่ที่ 6 บ้านคอนแก้ว หมู่ที่ 7 บ้านห้วยโป่ง หมู่ที่ 8 บ้านท่าวะ หมู่ที่ 9 บ้านคอนชัยสักทอง และหมู่ที่ 10 บ้านป่าเลาเหนือ

สภาพทั่วไปของตำบล

ตำบลสะเอียบ ตั้งอยู่ทางตอนเหนือของอำเภอสอง อยู่ห่างจากอำเภอสอง 38 กิโลเมตร อยู่ห่างจากจังหวัดแพร่ประมาณ 87 กิโลเมตร ลักษณะภูมิประเทศโดยทั่วไป ส่วนใหญ่เป็นภูเขาสลับซับซ้อน พื้นที่ราบส่วนใหญ่ หมู่บ้านส่วนใหญ่จะอยู่ห่างไกลกัน สภาพดินเป็นดินลูกรังปนทราย

อาณาเขตตำบล

ทิศเหนือ ติดกับ อำเภอเชียงม่วน จังหวัดพะเยา

ทิศใต้ ติดกับ ตำบลเตาปูน อำเภอสอง จังหวัดแพร่

ทิศตะวันออก ติดกับ อำเภอบ้านหลวง และอำเภอเวียงสา จังหวัดน่าน

ทิศตะวันตก ติดกับ อำเภองาว จังหวัดลำปาง

ตำบลสะเอียบมีพื้นที่ทั้งหมด 699.04 ตารางกิโลเมตร คิดเป็น 418,151 ไร่

สภาพภูมิประเทศ

สภาพพื้นที่ส่วนใหญ่ของตำบลสะเอียบเป็นพื้นที่ราบสูงเป็นภูเขาสลับซับซ้อนพื้นที่ราบส่วนใหญ่เป็นที่ตั้งของบ้านเรือนประชาชนแต่ละหมู่บ้านอยู่ใกล้กันพื้นที่ส่วนใหญ่อยู่ในป่าสงวนแห่งชาติและอุทยานแห่งชาติแม่ยม

จำนวนประชากรของตำบล

จำนวนประชากรในเขต องค์การบริหารส่วนตำบล จำนวน 5,749 คน และจำนวนหลังคาเรือน 1,748 หลังคาเรือน

ข้อมูลอาชีพของตำบล

อาชีพหลัก ทำนา และ ปลูกข้าวโพด

ด้านการเมือง (สำนักงานจังหวัดแพร่ 2546 : 10)

ประชาชนส่วนใหญ่ในตำบลสะเอียบจะได้รับการถ่ายทอดในเรื่องการเมืองการมีส่วนร่วมและการต่อสู้การคัดค้านการก่อสร้างเขื่อนที่จะมาทำลายวิถีชีวิตของพวกเขาจากบรรพบุรุษ ดังนั้นการเมืองจึงเป็นส่วนหนึ่งในชีวิตของพวกเขาที่พวกเขาจะต้องเข้าไปเกี่ยวข้องกับการเมืองจากที่ผ่านมามีนักการเมืองเข้าไปในหมู่บ้านในช่วงที่มีการหาเสียงเลือกตั้งเพื่อขอคะแนนจากชาวบ้านโดยรับปากจะดูแลและช่วยเหลือในการปกป้องป่าไม้และทรัพยากรธรรมชาติโดยการไม่สนับสนุนการก่อสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้นและจะดูแลในเรื่องวิถีชีวิตของประชาชนให้อยู่ดีมีสุขไม่ว่าจะเป็นผู้สมัครมาจากพรรคไหนก็ตามจะมีการหาเสียงและรับปากกับประชาชนอย่างนี้ทุกคนแต่ภายหลังจากที่ได้รับการเลือกตั้งเข้าไปแล้วนักการเมืองเหล่านี้จะลืมและไม่ให้ความสำคัญกับเรื่องเหล่านี้ที่เคยรับปากกับชาวบ้านไว้หน้าซำยังเข้าไปสนับสนุนในการก่อสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้นเพียงเพื่อหวังผลประโยชน์จากการก่อสร้างเขื่อน ดังนั้นชาวบ้านจึงต้องต่อสู้กันเองโดยใช้ขบวนการการเมืองภาคประชาชนเพื่อปกป้องที่อยู่อาศัยและพื้นที่ทำกินโดยไม่หวังพึ่งนักการเมืองชาวบ้านต้องการตัวแทนที่ไม่หวังผลประโยชน์และสามารถปกป้องเขาได้เพื่อที่จะเป็นตัวแทนของเขาเข้าไปในสภาเพื่อต่อสู้แทนพวกเขาในด้านสิทธิและผลประโยชน์ที่เป็นสาธารณะของพวกเขา เช่น ป่าไม้และทรัพยากรธรรมชาติ แต่การเมืองที่พวกเขาหวังที่จะพึ่งนั้นมันยากที่จะได้และมีให้กับพวกเขาเนื่องจากการเมืองส่วนใหญ่จะมุ่งหาผลประโยชน์ให้กับกลุ่มดังนั้นพวกเขาจึงต้องลุกขึ้นมาต่อสู้และเรียกร้องกันเองโดยผ่านขบวนการการเมืองภาคประชาชนที่พบเห็นตามสื่อต่าง ๆ ดังนั้นการเมืองจึงเป็นสิ่งที่สำคัญในชีวิตประจำวันของคนในตำบลสะเอียบที่ไม่สามารถที่จะไม่รับรู้ไม่ได้เพราะการเมืองจะให้ทั้งคุณและโทษเองกับพวกเขา พวกเขาเองก็เฝ้ารอรัฐบาลมาหลายยุคหลายสมัยที่จะช่วยเหลือพวกเขาในการที่จะหยุดยั้งการก่อสร้างเขื่อนแต่ก็ต้องรอและสู้ต่อไปเพื่อที่จะปกป้องป่าไม้

และวิถีชีวิตในการดำรงชีวิตของพวกเขาจนกว่าจะได้รัฐบาลที่เข้ามาแก้ไขให้กับพวกเขาต่อไป จะเห็นได้ว่าการเมืองกับชาวบ้านละเอียดทุกคนจึงเกี่ยวพันกันมาตั้งแต่เกิดจนตาย

ด้านเศรษฐกิจ

ประชาชนส่วนใหญ่ที่อาศัยอยู่ในตำบลสะเคียบ อำเภอสอง จังหวัดแพร่จะมีรายได้หลักมาจากการทำไร่ เช่น ทำไร่ข้าวโพด ปลูกผักและหารายได้จากการหาของป่า เช่น เห็ดและสมุนไพรต่าง ๆ เพื่อนำออกมาจำหน่ายลักษณะเป็นชุมชนที่ทำแบบเศรษฐกิจพอเพียงพอกินพออยู่ โดยส่วนใหญ่จะพึ่งพาและแลกเปลี่ยนสินค้าซึ่งกันและกัน ชุมชนแห่งนี้มีธนาคารหมู่บ้านเป็นแหล่งเงินทุนที่ให้การสนับสนุนคนในตำบลสะเคียบที่มีปัญหาในเรื่องของการขาดทุนทรัพย์ในการลงทุน โดยการให้กู้ยืมโดยคิดอัตราดอกเบี้ยที่ต่ำ ประชาชนส่วนใหญ่ก็ใช้บริการจากสถาบันการเงินภายในหมู่บ้าน ด้านการค้าขายภายในหมู่บ้านมีร้านค้าขายประเภทของชำและร้านค้าวัสดุก่อสร้างเพื่อบริการคนในตำบล และสามารถรองรับได้พอเพียงกับความต้องการของประชาชนด้านการออมเงินของประชาชนส่วนใหญ่ก็ใช้บริการฝากกับธนาคารหมู่บ้านซึ่งก็สามารถนำเอาผลจากดอกเบี้ยมาใช้จ่ายหมุนเวียนภายในหมู่บ้านได้อย่างสบายโดยไม่พึ่งเงินจากนอกระบบที่มีอัตราดอกเบี้ยที่สูง ประชาชนในชุมชนสะเคียบเองจะมีวินัยในเรื่องของการจัดการเกี่ยวกับเรื่องเงินที่ศรัทธาได้อีกอย่างหนึ่งที่น่าเงินเข้ามาสู่หมู่บ้านได้เป็นจำนวนมากก็คือการกลั่นสุราหรือที่ชาวบ้านเรียกการต้มเหล้าขาย ชาวบ้านที่ว่างในช่วงฤดูทำไร่ทำสวนก็จะมารับจ้างกลั่นสุรา หมักสุราหรือผู้ที่มีฐานะดีก็จะมีโรงกลั่นเองโดยใช้แรงงานจากภายในหมู่บ้านเพื่อเป็นการช่วยเหลือซึ่งกันและกันและมีเงินหมุนเวียนภายในหมู่บ้าน สุรากลั่นที่สะเคียบนี้ยังสามารถส่งไปขายยังที่ต่าง ๆ ในต่างจังหวัดทั้งภาคเหนือ ภาคอีสาน ภาคกลางและภาคใต้ภายใต้ในนาม “สุรากลั่นแก่งเสือเต้น” ซึ่งสามารถนำเงินเข้าหมู่บ้านได้เป็นจำนวนหลายสิบล้านบาทต่อปี และในชุมชนสะเคียบเองก็ซื้อวัตถุดิบที่ใช้ในการหมักสุราก็คือข้าวภายในตำบลทั้งหมดแต่ในปัจจุบันต้องสั่งซื้อจากภายนอกเพราะข้าวไม่พอในการใช้เป็นวัตถุดิบ

ด้านสังคม

สังคมในตำบลสะเคียบจะเป็นสังคมที่อยู่ด้วยกันอย่างสงบสุขและเชื่อฟังผู้นำเป็นสังคมที่มีระบบระเบียบของหมู่บ้านที่นำมาใช้ในการปกครองตั้งแต่บรรพบุรุษแต่ก็ยังมีการใช้กันสืบทอดต่อ ๆ กันมาซึ่งไม่ใช่กฎหมาย เช่น คนภายในหมู่บ้านและนอกหมู่บ้านห้ามมีการลักลอบตัดไม้ทำลายป่า หากคนใดขัดขืนและยังทำการลักลอบตัดไม้จะทำการลงโทษ โดยการส่งตัวไปดำเนินคดีและให้ปลูกป่าทดแทนมากขึ้นขึ้นอยู่กับผู้นำที่จะตัดสินใจลงโทษ สังคมในตำบลสะเคียบยังเป็นสังคมที่ให้ความสำคัญในการที่ให้ทุกคนมีสิทธิในการแสดงความคิดเห็นมีสิทธิในการแสดงออกในระบอบประชาธิปไตยและให้ทุกคนมีส่วนร่วมในด้านต่าง ๆ และเป็นสังคมที่เข้มแข็งจะเห็นได้จาก

สื่อต่างๆ ที่เสนอข่าวการต่อสู้ของชาวสะเอียบ การคัดค้านและการรวมตัวกันอย่างเข้มแข็งที่จะต่อสู้เพื่อเรียกร้องความชอบธรรมและความถูกต้องให้กับชุมชน เป็นสังคมที่มีการก่อตั้งโดยมีตัวแทนซึ่งก็คือผู้นำที่จะเป็นตัวแทนในการที่จะเข้าไปเจรจากับภาครัฐและผู้ที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องที่จะเข้ามาช่วยเหลือในการแก้ไขปัญหาร่วมกันสังคมสะเอียบยังเป็นสังคมที่มีการดำรงชีวิตความเป็นอยู่อย่างเรียบง่ายและมีระเบียบวินัยช่วยเหลือซึ่งกันและกันจะร่วมกันปกป้องป่าไม้และทรัพยากรธรรมชาติร่วมกันประชากรนับถือศาสนาพุทธมีประเพณีการทำบุญตามพระพุทธศาสนาในเดือนต่างๆ ที่สืบสานต่อเนื่องกันมา มีความเป็นอยู่แบบเครือญาติผูกพันและพึ่งพาอาศัยกันในความเคารพนับถือพระสงฆ์ ผู้อาวุโสและผู้นำชุมชนมีการรวมกลุ่มเพื่อประกอบอาชีพเกษตรประชากรส่วนใหญ่มีอาชีพ ทำนา ทำไร่ ทำสวน เช่น มะขาม มะม่วง ลำไย ไร่ข้าวโพด ไร่ถั่วลิสง เลี้ยงสุกรไก่ การดื่มสุราในสมัยโบราณของชุมชนสะเอียบก็ถือตามความเชื่อ คือ วันพระ และวันเดือนค้ำและเวลายามงานศพจะไม่มีเครื่องดื่มเหล้า ถ้ามีการดื่มเหล้าจะทำให้เหล้านั้นเสียได้สุรามีชื่อเรียกกันหลายอย่างเช่น เหล้าเหล้าเดือนเหล้าป่า

ในสมัยก่อนการทำเหล้าทำยากลำบากมากมักจะทำกันในป่าเพราะสะดวกแก่การซุกซ่อนและการหลบหนีกองปราบหรือสรรพสามิตจะซุกซ่อนเปลข้าวหรือกะละมังข้าวที่หมักแล้วนำไปซุกหลุมนำไปซ่อนไว้ในป่าหญ้าแมงวายนั่นก็คือที่มาของหญ้าที่เรียกว่าป่าหญ้าแมงวายคือที่ซ่อนเหล้าเดือนนั่นเองคือเวลาเหล้าทำเหล้าที่ไหนหญ้าก็จะวายเป็นคตายนั่นในสมัยก่อนภาชนะที่ใช้หมักคองหรือบรรจุน้ำเหล้าในสมัยก่อนจะใช้หม้อดินเผาเป็นภาชนะบรรจุไว้แล้วใช้ปล้องไม้ไผ่แทนการใช้ขวด หรือจอกเหล้าสำหรับดื่ม การที่เราเลือกใช้หม้อดินเผานั้นก็จะทำให้เหล้าที่บรรจุหม้อนั้นเกิดความหอมมารับประทานมากยิ่งขึ้น หลังจากนั้นการทำเหล้าของชุมชนก็พัฒนาตัวเองขึ้นมาเรื่อยๆ จนถึงปัจจุบันที่เรียกกันว่า เหล้าเสรี หรือสุรากลั่นชุมชนและจนปัจจุบันได้มีการพัฒนาตามไปด้วยตลอดถึงเครื่องบรรจุต่างๆ ก็ได้รับการพัฒนาไปด้วยนอกจากการทำเหล้าที่เป็นไปตามประเพณีแล้วมีการทำเป็นอุตสาหกรรมส่งออกจากชุมชนทุกอย่างก็เปลี่ยนไปและนี่ก็คือความเป็นมาของสุรากลั่นชุมชน ตำบลสะเอียบ ซึ่งในปัจจุบัน และต่อไปในอนาคตข้างหน้า ก็จะมีการทำสุรากลั่นชุมชนกันต่อไป เพราะในปัจจุบันการทำสุราถือเป็นอาชีพหลักของชุมชน ตำบลสะเอียบ

โครงสร้างพื้นฐาน

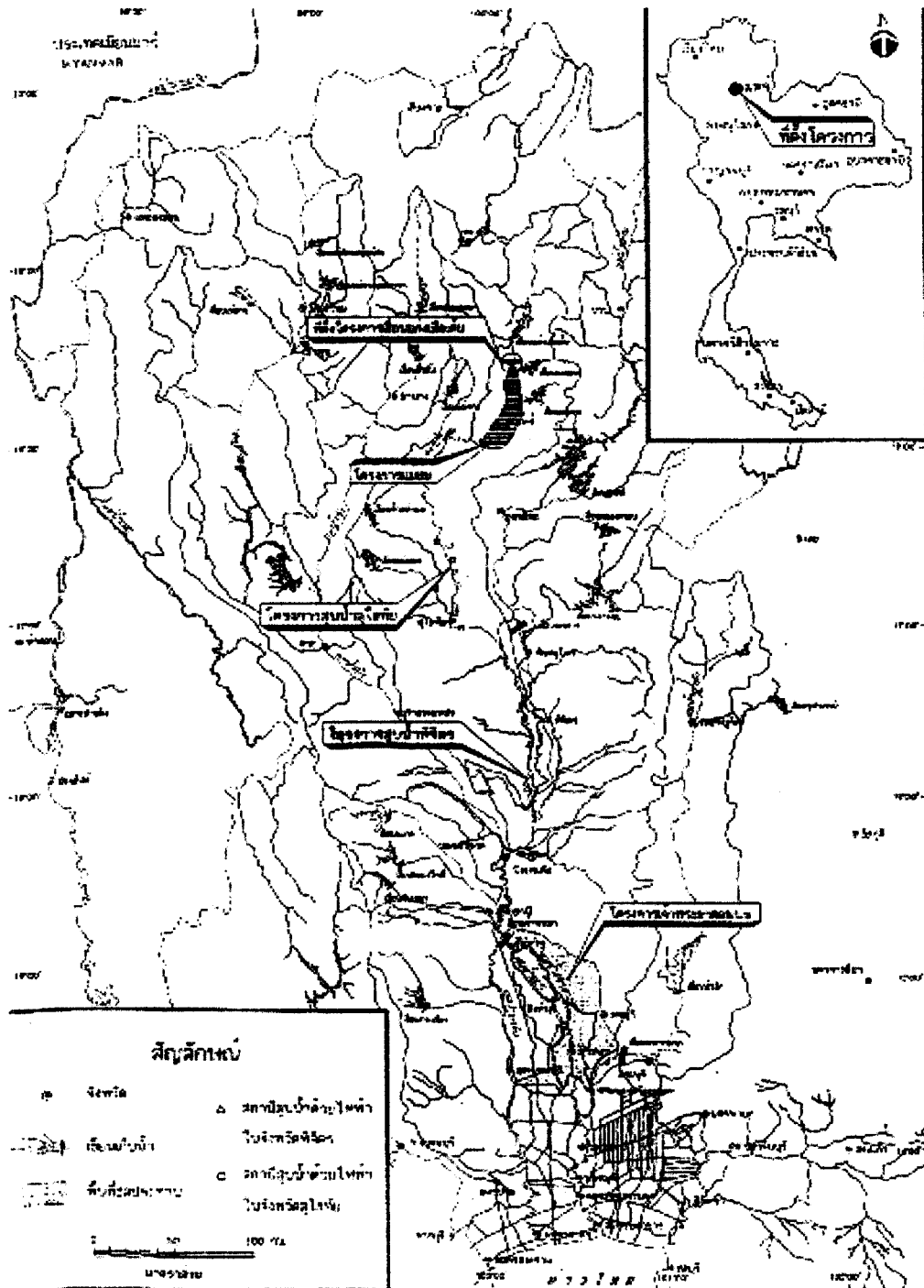
1. สาธารณูปโภค ได้แก่
 - 1.1 ไฟฟ้า มีไฟฟ้าใช้ทุกครัวเรือน
 - 1.2 ประปา มีระบบประปาหมู่บ้านร้อยละ 90 ของราษฎรในพื้นที่

1.3 การโทรคมนาคม มีโทรศัพท์บ้านใช้ 4 หมู่บ้าน โทรศัพท์เคลื่อนที่รับสัญญาณได้จำนวน 3 หมู่บ้าน และมีโทรศัพท์สาธารณะกระจายตามหมู่บ้านต่างๆทั้ง 10 หมู่บ้าน

2. สถานบริการสาธารณะ ได้แก่ ที่ทำการองค์การบริหารส่วนตำบล 1 แห่ง โรงเรียนประถมศึกษา 3 แห่ง ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก 3 ศูนย์ ร้านขายยาแผนปัจจุบัน 3 แห่ง วัดและสำนักสงฆ์ 3 แห่ง และสถานีอนามัยตำบล 3 แห่งเป็นต้น

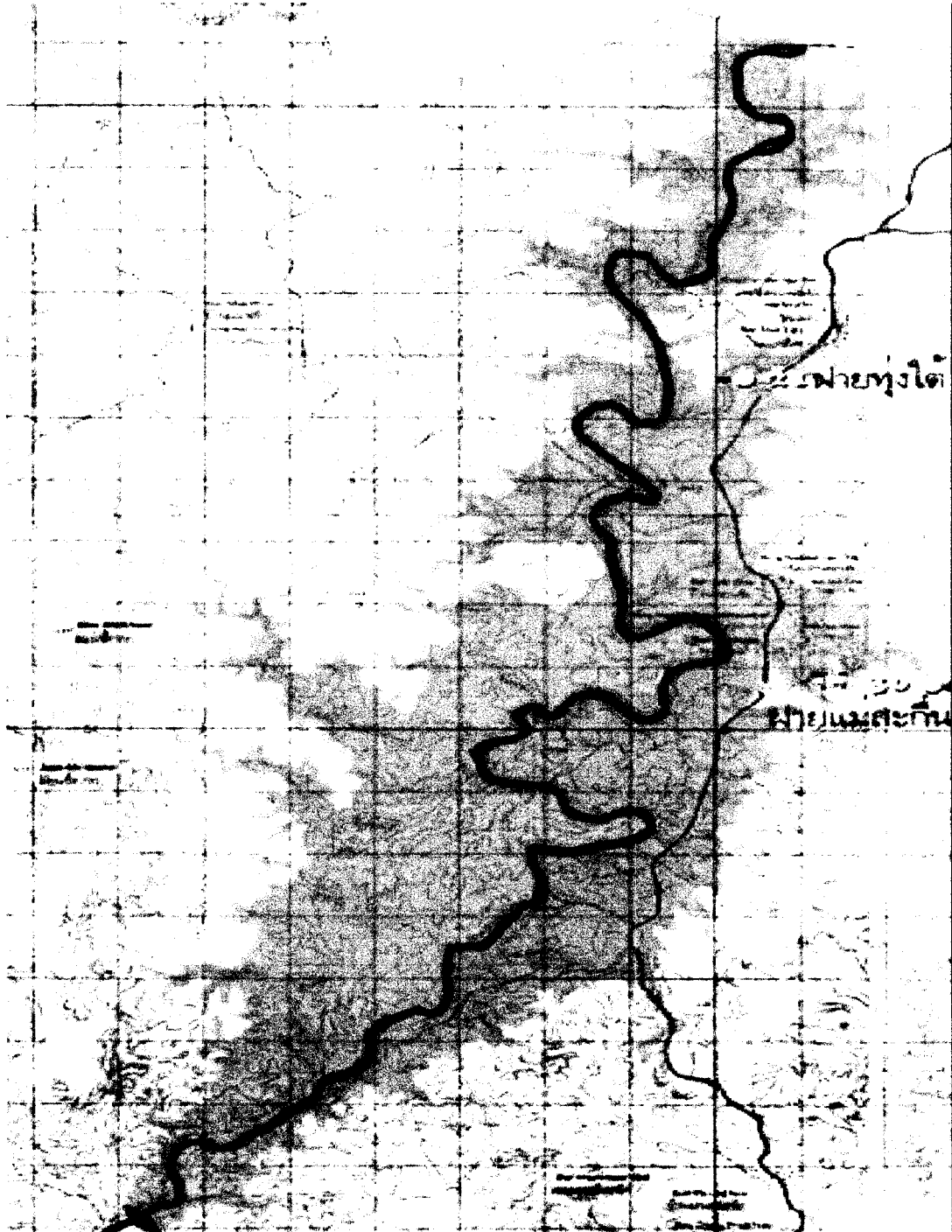
3. หน่วยธุรกิจ ได้แก่ โรงสีข้าว 5 แห่ง ปั่นน้ำมันและก๊าซ 3 แห่ง โรงงานกลั่นสุราชุมชน 43 แห่ง ร้านค้าปลีก 59 แห่ง ร้านอาหาร 4 แห่ง ร้านซ่อมรถ 2 แห่ง โรงฆ่าสัตว์ 1 แห่ง

ภาพที่ 2.1 แผนที่แสดงที่ตั้งโครงการเขื่อนชลประทานในช่วงฤดูแล้ง
ที่จะได้รับผลประโยชน์การพัฒนาเขื่อน

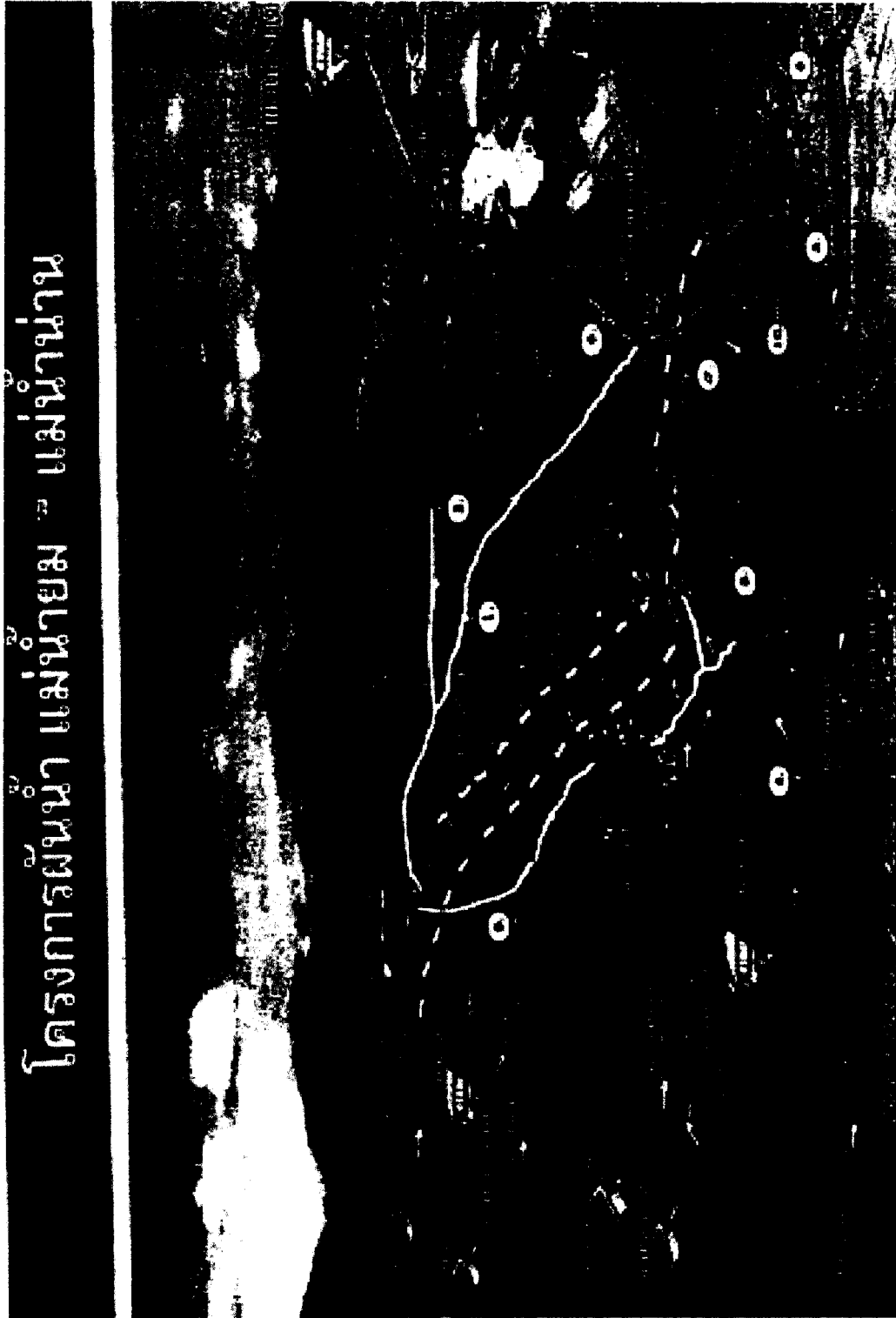
ที่มา <http://www.ridco.rid.go.th/chrai/data/pangkong.h>

ภาพที่ 2.2 แผนที่การใช้ที่ดิน อ่างเก็บน้ำเขื่อนแก่งเสือเต้น

ที่มา <http://www.livingriversiam.org/thai/ksta>

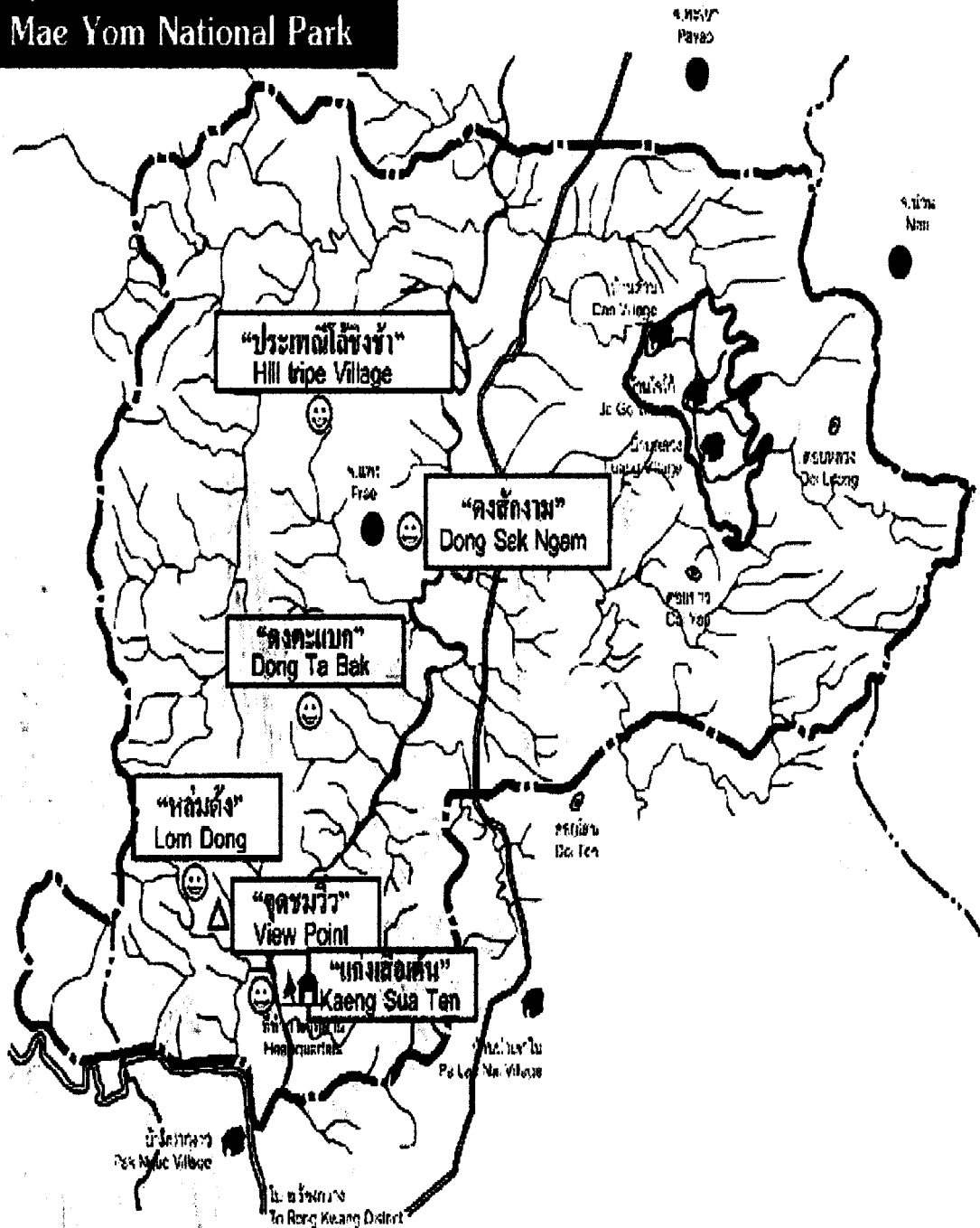
ภาพที่ 2.3 แผนที่แสดงโครงการผันน้ำ แม่น้ำยม-แม่น้ำน่าน

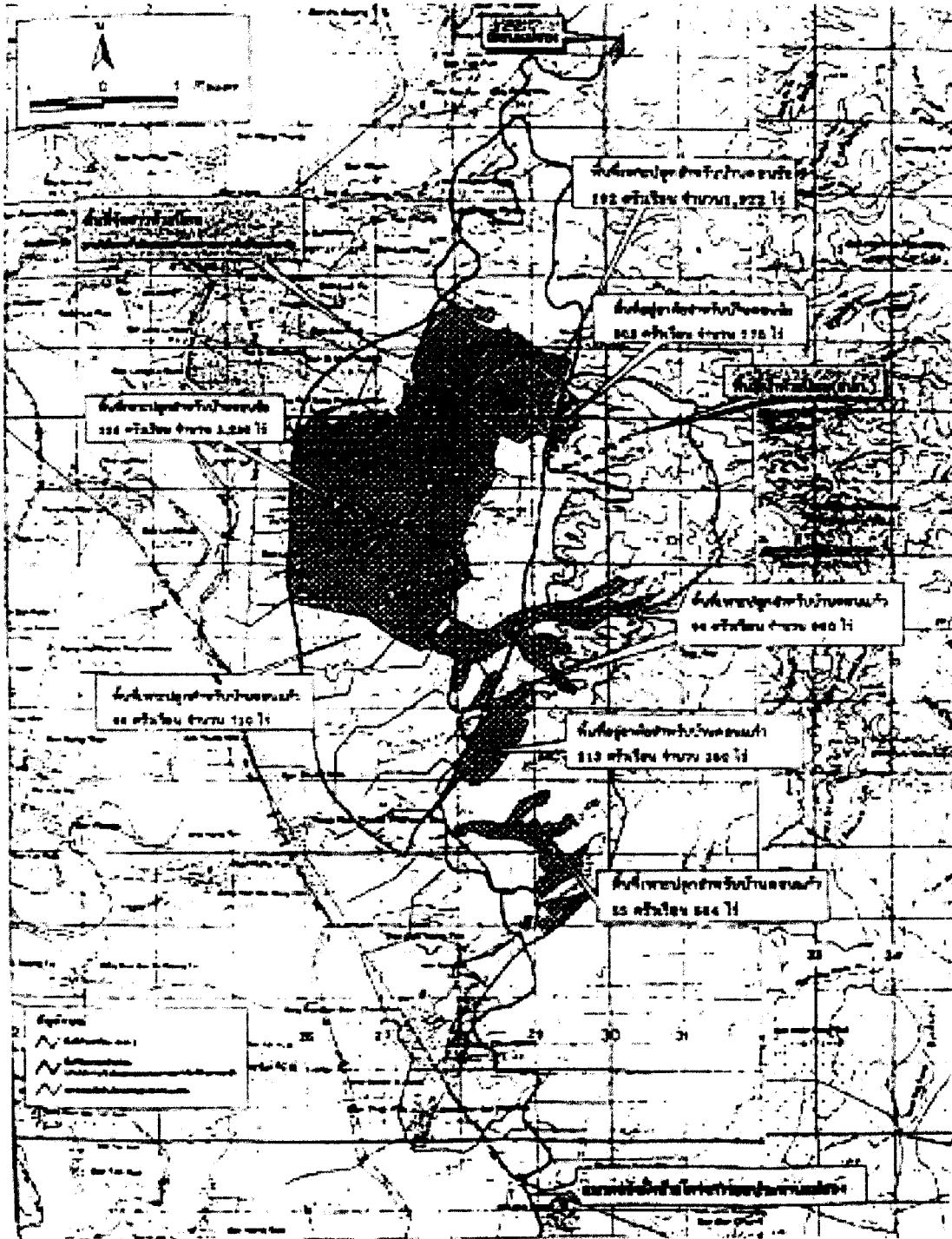
ที่มา <http://www.thaimtb.com/cgi-bin/viewkato>

ภาพที่ 2.4 แผนที่แสดงที่ตั้งเขื่อนและอ่างเก็บน้ำแก่งเสียดัน

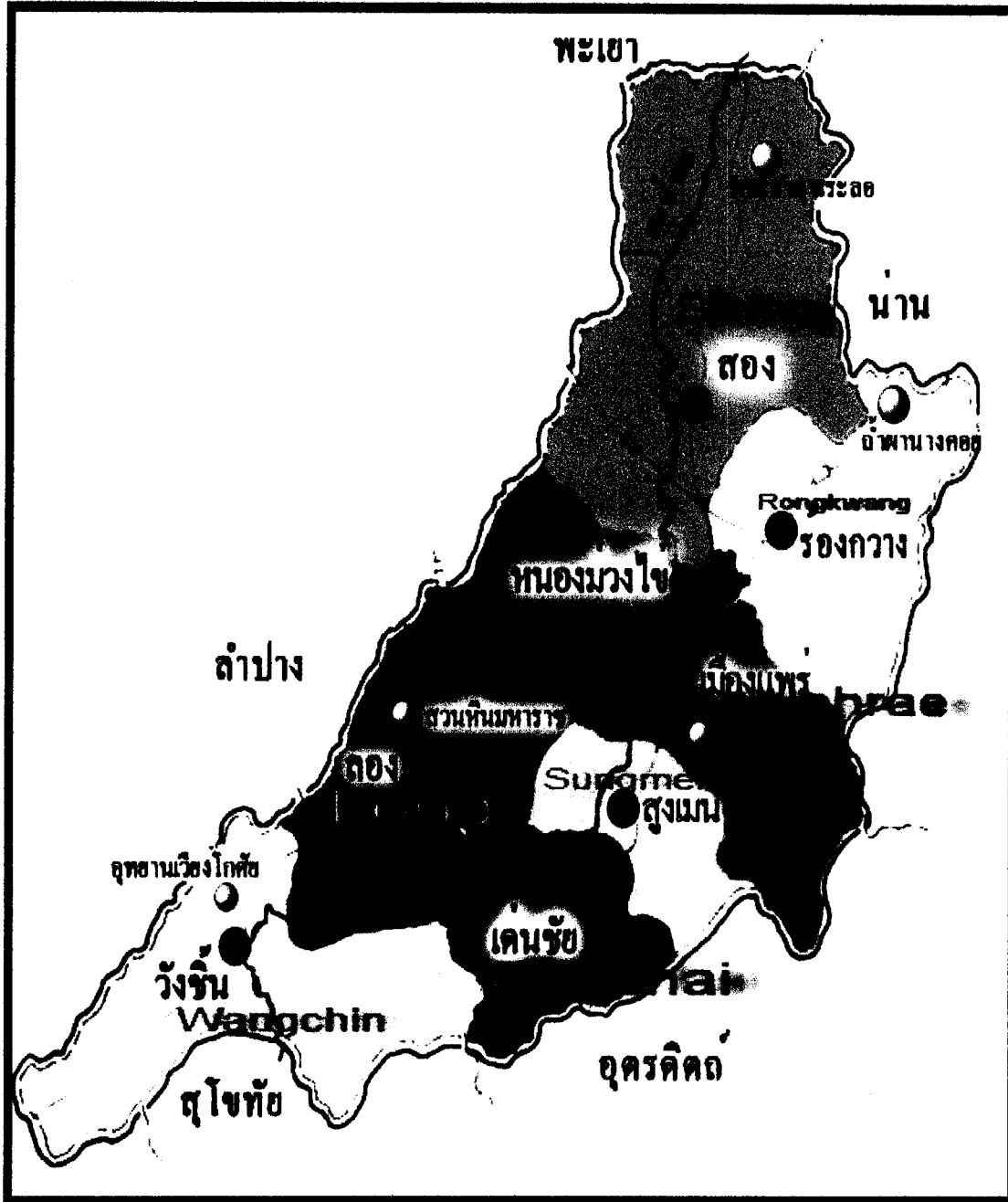
อุทยานแห่งชาติแม่มียม Mae Yom National Park

ภาพที่ 2.5 แสดงพื้นที่สำหรับจัดทำแปลงอพยพโดยกรมชลประทาน

ภาพที่ 2.7 แสดงพื้นที่อำเภอสอง

ที่มา <http://www.phrae.go.th/New%20Phrae/sathakit/bokcon2.html>

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การดำเนินงานการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพเพื่อศึกษาความเป็นมา สาเหตุ ผลกระทบ แนวทางการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งระหว่างรัฐบาลกับประชาชนชุมชนสะเอียบ อำเภอสอง จังหวัดแพร่ ต่อกรณีการจัดสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้น เป็นการรวบรวมข้อมูลจากแหล่งทุติยภูมิ จากเอกสารและรวบรวมข้อมูลจากแหล่งปฐมภูมิด้วยวิธีการสังเกตการณ์และการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง โดยกำหนดขั้นตอนการดำเนินงานดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
3. การเก็บรวบรวมข้อมูล
4. การวิเคราะห์ข้อมูล

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ในการศึกษาเรื่องความขัดแย้งระหว่างรัฐกับประชาชนสะเอียบ อำเภอสอง จังหวัดแพร่ ต่อกรณีการจัดสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้น ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาได้แก่ บุคคลที่มีส่วนในการจัดสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้น โดยมีรายละเอียดดังนี้

1.1 ประชากร

1. ประชาชนตำบลสะเอียบ อำเภอสอง จังหวัดแพร่ที่ได้รับผลกระทบจากการสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้น 630 ครอบครัว จำนวน 2,520 คน
2. เจ้าหน้าที่ของรัฐ ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับโครงการการจัดสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้นที่ตำบลสะเอียบ อำเภอสอง จังหวัดแพร่ ได้แก่ เจ้าหน้าที่กรมชลประทาน เจ้าหน้าที่อุทยานแห่งชาติแม่ยม
3. เจ้าหน้าที่องค์กรพัฒนาเอกชน นักวิชาการที่เกี่ยวข้อง

1.2 กลุ่มตัวอย่าง

ได้แก่ประชาชน เจ้าหน้าที่ของรัฐ เจ้าหน้าที่องค์กรพัฒนาเอกชนและนักวิชาการ จำนวน 10 คน ซึ่งประกอบด้วย

1. ประชาชนในตำบลสะเอียบที่ได้รับผลกระทบจากการสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้นทั้งสามหมู่บ้าน คือ หมู่บ้านคอนแก้ว หมู่บ้านคอนชัย หมู่บ้านแม่เด่น จำนวน 3 คน

2. เจ้าหน้าที่ของรัฐ จำนวน 5 คนประกอบด้วย เจ้าหน้าที่กรมชลประทาน จำนวน 1 คน นาย ก้องโมตรี เทศสูงเนิน ผู้ช่วยหัวหน้าอุทยานแห่งชาติแม่ยม 1 คน เจ้าหน้าที่อุทยานแห่งชาติแม่ยม 1 คน นาย เส็ง ขวัญยืนผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 9 บ้านคอนชัย 1 คน นาย ชุม สะเอียบคง กำนันตำบลสะเอียบ 1 คน

3. เจ้าหน้าที่องค์กรพัฒนาเอกชน นักวิชาการที่เกี่ยวข้อง จำนวน 2 คน ประกอบด้วย นายสายยันต์ คำหนึ่ง เจ้าหน้าที่องค์กรเครือข่ายแม่น้ำภาคเหนือ และศาสตราจารย์ นพ.วันชัย วัฒนศัพท์ นักวิชาการด้านความขัดแย้งและสันติวิธี

3. เครื่องมือการวิจัย

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาวิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกและมีโครงสร้าง โดยได้จัดแบบสัมภาษณ์เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูล ประกอบด้วยคำถามที่เกี่ยวกับความเป็นมาของความขัดแย้ง สาเหตุของความขัดแย้ง ผลกระทบของความขัดแย้ง และแนวทางการแก้ไขความขัดแย้งระหว่างรัฐกับประชาชนชุมชนสะเอียบ อำเภอสอง จังหวัดแพร่ต่อกรณีการก่อสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้น โดยมีสาระสำคัญแบ่งเป็น 5 ตอน ดังนี้

1. ข้อมูลพื้นฐานของผู้ให้สัมภาษณ์
2. ความเป็นมาของความขัดแย้งระหว่างรัฐกับประชาชนชุมชนสะเอียบอำเภอสอง จังหวัดแพร่ ต่อกรณีการก่อสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้น
3. สาเหตุที่นำไปสู่ความขัดแย้งระหว่างรัฐกับประชาชนชุมชนสะเอียบ อำเภอสอง จังหวัดแพร่ ต่อกรณีการก่อสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้น
4. ผลกระทบจากความขัดแย้งระหว่างรัฐกับประชาชนชุมชนสะเอียบ อำเภอสอง จังหวัดแพร่ ต่อกรณีการก่อสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้น
5. แนวทางการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งระหว่างรัฐกับประชาชนชุมชนสะเอียบ อำเภอสอง จังหวัดแพร่ ต่อกรณีการก่อสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้น

ผู้วิจัยทำแบบสัมภาษณ์ไว้ 3 แบบ ดังนี้

แบบที่ 1 แบบสัมภาษณ์สำหรับประชาชนตำบลสะเอียบ อำเภอสอง จังหวัดแพร่

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของผู้ให้สัมภาษณ์ ได้แก่ (1) ชื่อ (2) เพศ (3) อายุ (4) ที่อยู่ปัจจุบัน (5) ระดับการศึกษาสูงสุด (6) อาชีพ

ตอนที่ 2 ความเป็นมาของความขัดแย้งระหว่างรัฐกับประชาชนละเอียด อำเภอสอง จังหวัดแพร่ ต่อกรณีการก่อสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้นมีคำถาม 7 ข้อ ได้แก่ (1) ความเป็นมาของความขัดแย้งในรูปแบบใดบ้าง (2) การผลักดันการก่อสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้นนำไปสู่ความเป็นมาของความขัดแย้งใช่หรือไม่ (3) การก่อสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้นมีประโยชน์หรือไม่อย่างไร (4) การอพยพย้ายถิ่นฐานของประชาชนที่ได้รับผลกระทบออกไปไว้บนพื้นที่โครงการและประชาชนที่ถูกอพยพย้ายถิ่นฐานเห็นด้วยหรือไม่ (5) การจัดสรรพื้นที่ใหม่ให้ประชาชนที่ได้รับผลกระทบพื้นที่นั้นเหมาะสมสำหรับการประกอบอาชีพทางการเกษตรหรือไม่ (6) การก่อสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้นมีผลประโยชน์กับกลุ่มบุคคลใดบ้าง (7) การอพยพย้ายถิ่นฐานของประชาชนนำไปสู่ความเป็นมาของความขัดแย้งใช่หรือไม่

ตอนที่ 3 สาเหตุของความขัดแย้งที่นำไปสู่ความขัดแย้งระหว่างรัฐกับประชาชนชุมชนละเอียดอำเภอสองจังหวัดแพร่ต่อกรณีการก่อสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้นมีคำถาม 7 ข้อ ได้แก่ (1) สาเหตุของความขัดแย้งมาจากอะไร (2) สาเหตุของของความขัดแย้งเริ่มต้นเมื่อใด (3) การผลักดันให้เกิดการก่อสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้นของภาครัฐเป็นไปตามนโยบายของรัฐหรือความต้องการของประชาชน (4) อะไรเป็นสาเหตุใหญ่ที่นำไปสู่ความขัดแย้ง (5) เหตุใดและทำไมการสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้นจึงเป็นการทำลายทรัพยากรป่าไม้และระบบนิเวศน์ (6) การไม่มีส่วนร่วมในการตัดสินใจแก้ไขปัญหา ร่วมกับภาครัฐเป็นเหตุผลที่สำคัญของสาเหตุของความขัดแย้งใช่หรือไม่ (7) สาเหตุที่นำไปสู่ความขัดแย้งคือการที่ประชาชนไม่มีส่วนร่วมในการศึกษาและรับรู้ข้อมูลของโครงการร่วมกับภาครัฐใช่หรือไม่

ตอนที่ 4 ผลกระทบจากความขัดแย้งระหว่างรัฐกับประชาชนชุมชนละเอียด อำเภอสอง จังหวัดแพร่ต่อกรณีการก่อสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้นมีคำถาม 7 ข้อ ได้แก่ (1) ผลกระทบอะไรบ้างที่เกิดจากความขัดแย้ง (2) ผลกระทบที่สำคัญที่ประชาชนตระหนักและกังวลมาก (3) ผลกระทบที่จะเกิดขึ้นกับภาครัฐจากความขัดแย้งคืออะไร (4) ผลกระทบภายใน (5) ผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมภายนอก (6) การชะลอการก่อสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้นมีผลกระทบต่อประชาชนชุมชนหรือไม่ (7) ผลกระทบจากความขัดแย้ง ทำให้เกิดการรวมตัวกันของประชาชนเพื่อคัดค้านการก่อสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้นหรือไม่

ตอนที่ 5 แนวทางการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งระหว่างรัฐกับประชาชนชุมชนละเอียด อำเภอสอง จังหวัดแพร่ต่อกรณีการก่อสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้นมีคำถาม 7 ข้อ ได้แก่ (1) แนวทางการแก้ไขความขัดแย้ง (2) แนวทางการแก้ไขความขัดแย้งด้วยวิธีใด ที่สังคมยอมรับและเป็นวิธีที่ดีที่สุด (3) การประนีประนอม น่าจะเป็นวิธีหนึ่งที่จะนำมาใช้ในการแก้ไขหรือไม่ อย่างไร (4) รัฐควรจะใช้แนวทางใดในการแก้ไขบ้าง (5) แนวทางการแก้ไขความขัดแย้งจะได้รับความยุติธรรมและ

เป็นธรรมจากรัฐมากน้อยเพียงใด (6) แนวทางการแก้ไขความขัดแย้ง จะประสบผลสำเร็จในการแก้ไขความขัดแย้ง หรือไม่ (7) การเจรจาไกล่เกลี่ยและสันติวิธีน่าจะเป็นทางออกที่ดี

แบบที่ 2 แบบสัมภาษณ์สำหรับเจ้าหน้าที่ของรัฐ ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับ โครงการก่อสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้น

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของผู้ให้สัมภาษณ์ได้แก่ (1) ชื่อ (2) เพศ (3) อายุ (4) ที่อยู่ปัจจุบัน (5) ระดับการศึกษาสูงสุด (6) อาชีพ

ตอนที่ 2 ความเป็นมาของความขัดแย้งระหว่างรัฐกับประชาชนสะเอียบ อำเภอสอง จังหวัดแพร่ ต่อกรณีการก่อสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้นมีคำถาม 7 ข้อได้แก่ (1) ในฐานะที่ท่านเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐท่านคิดว่ามีความเป็นมาของความขัดแย้งใดที่รุนแรงบ้าง (2) ท่านคิดว่าการที่รัฐมีความพยายามให้มีการผลักดันการก่อสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้นจะนำไปสู่ความขัดแย้งใช่หรือไม่ (3) ท่านคิดว่าใครและกลุ่มใดที่ได้ประโยชน์จากการก่อสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้น (4) ท่านคิดว่ารัฐมีความจริงใจในการที่จะแก้ไขปัญหาคารพพย้ายถิ่นฐานของประชาชนหรือไม่และมากน้อยเพียงใด (5) ท่านคิดว่าการจัดสรรพื้นที่ใหม่ให้ประชาชนที่ได้รับผลกระทบจะส่งผลกระทบต่อ การประกอบอาชีพต่อผู้อพยพหรือไม่ (6) ในฐานะที่ท่านเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐท่านจะช่วยแก้ไขความขัดแย้งในรูปแบบใด (7) ท่านคิดว่าการอพยพย้ายถิ่นฐานของประชาชนมีนัยของผลประโยชน์และค่าตอบแทนใช่หรือไม่

ตอนที่ 3 สาเหตุของความขัดแย้งที่นำไปสู่ความขัดแย้งระหว่างรัฐกับประชาชนชุมชนสะเอียบ อำเภอสอง จังหวัดแพร่ต่อกรณีการก่อสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้นมีคำถาม 7 ข้อได้แก่ (1) ท่านคิดว่าสาเหตุที่แท้จริงของความขัดแย้งมาจากเรื่องของผลประโยชน์ใช่หรือไม่ (2) ท่านคิดว่าสาเหตุของของความขัดแย้งเริ่มต้นจากรัฐก่อนใช่หรือไม่ (3) ท่านคิดว่านโยบายของรัฐในเรื่องที่เกี่ยวกับการผลักดันให้เกิดการก่อสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้น ไปตามความต้องการของประชาชนใช่หรือไม่ (4) ท่านคิดว่าสาเหตุใหญ่ที่นำไปสู่ความขัดแย้งมาจากผลประโยชน์ในเรื่องของงบประมาณใช่หรือไม่ (5) ท่านคิดว่า การสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้นคุ้มกับการที่จะต้องสูญเสียพื้นที่ป่าไม้หรือไม่ (6) ท่านคิดว่า การตัดสินใจแก้ไขปัญหาคือให้ประชาชนมีส่วนร่วมกับการรัฐหรือไม่ (7) สาเหตุที่นำไปสู่ความขัดแย้งคือการที่ข้อมูลของทั้งสองฝ่ายไม่ตรงกันใช่หรือไม่

ตอนที่ 4 ผลกระทบจากความขัดแย้งระหว่างรัฐกับประชาชนชุมชนสะเอียบ อำเภอสอง จังหวัดแพร่ต่อกรณีการก่อสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้นมีคำถาม 7 ข้อได้แก่ (1) ท่านคิดว่า การชะลอการก่อสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้นส่งผลกระทบอะไรบ้าง (2) ท่านคิดว่าผลกระทบที่สำคัญที่ประชาชนตระหนักและกังวลมากคือการอพยพย้ายถิ่นฐานใช่หรือไม่ (3) ท่านคิดว่ากรณีที่ธนาคารโลกชะลอการอนุมัติเงินกู้ให้กับรัฐจะส่งผลกระทบต่อ การก่อสร้างใช่หรือไม่ (4) ท่านคิดว่า ผลกระทบต่อ

โครงการก่อสร้างเขื่อนในส่วนที่ชะลอการก่อสร้างส่งผลกระทบต่อประชาชนหรือไม่และอย่างไร (5) ท่านมีความคิดเห็นอย่างไรว่าผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมภายนอกที่รัฐดูมองว่ามีผลประโยชน์แอบแฝงจากโครงการในเรื่องของงบประมาณ (6) ท่านคิดว่าการชะลอการก่อสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้นมีผลกระทบต่อการแก้ไขปัญหาในเรื่องของน้ำท่วมได้จริงหรือไม่ (7) ท่านคิดว่า การรวมตัวกันของประชาชนเพื่อคัดค้านการก่อสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้นส่งผลกระทบต่อโครงการก่อสร้างเขื่อนหรือไม่

ตอนที่ 5 แนวทางการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งระหว่างรัฐกับประชาชนชุมชนสะเอียบ อำเภอสอง จังหวัดแพร่ต่อกรณีการก่อสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้นมีคำถาม 7 ข้อได้แก่ (1) ท่านคิดว่าแนวทางใดสามารถแก้ไขความขัดแย้งได้ดีที่สุด (2) ท่านคิดว่าแนวทางการแก้ไขความขัดแย้งที่สังคมยอมรับคือแนวทางใดบ้าง (3) ท่านคิดว่าการประนีประนอม สามารถนำมาใช้ในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งได้หรือไม่และอย่างไร (4) ท่านคิดว่าปัญหาความขัดแย้งระหว่างรัฐกับประชาชนชุมชนสะเอียบควรหาทางออกด้วยการเจรจาหรือไม่เพราะอะไร (5) ท่านคิดว่าความยุติธรรมและเป็นธรรมเป็นหนทางหนึ่งที่จะนำไปสู่ทางออกของความขัดแย้งใช่หรือไม่ (6) ท่านคิดว่าแนวทางการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งใดที่ไม่ควรนำมาใช้ในการแก้ไขในครั้ง (7) ท่านคิดว่าแนวทางแก้ไขใดที่จะเป็นทางออกที่ดี

แบบที่ 3 แบบสัมภาษณ์สำหรับเจ้าหน้าที่องค์กรพัฒนาเอกชน และนักวิชาการที่เกี่ยวข้อง

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของผู้ให้สัมภาษณ์ได้แก่ (1) ชื่อ (2) เพศ (3) อายุ (4) ที่อยู่ปัจจุบัน (5) ระดับการศึกษาสูงสุด (6) อาชีพ

ตอนที่ 2 ความเป็นมาของความขัดแย้งระหว่างรัฐกับประชาชนสะเอียบ อำเภอสอง จังหวัดแพร่ ต่อกรณีการก่อสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้นมีคำถาม 7 ข้อได้แก่ (1) ท่านมีความสามารถลดความขัดแย้งลงได้ในรูปแบบใดบ้าง (2) ในฐานะที่ท่านเป็นเจ้าหน้าที่องค์กรพัฒนาเอกชนและนักวิชาการมองว่าการผลักดันการก่อสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้นของรัฐนำไปสู่ความเป็นมาของความขัดแย้งใช่หรือไม่ (3) ท่านคิดว่าทำไมทุกรัฐบาลจึงมีการหยิบยกโครงการเขื่อนแก่งเสือเต็นขึ้นมาพิจารณาสาเหตุน่าจะมาจากงบประมาณในการก่อสร้างเขื่อนแก่งเสือเต็นใช่หรือไม่ (4) ในฐานะที่ท่านเป็นเจ้าหน้าที่องค์กรพัฒนาเอกชนและนักวิชาการท่านคิดอย่างไรกับการที่จะต้องอพยพย้ายถิ่นฐานของประชาชนจำนวนมากออกไปนอกพื้นที่โครงการท่านเห็นด้วยหรือไม่ (5) ท่านมีความคิดเห็นอย่างไรกับประชาชนชุมชนสะเอียบที่จะต้องปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตความเป็นอยู่ใหม่(6) ท่านคิดว่าโครงการก่อสร้างเขื่อนแก่งเสือเต็นมีกลุ่มผลประโยชน์ใดบ้างที่จะเข้ามาหาผลประโยชน์ใน

เรื่องของป่าไม้ (7) ท่านคิดว่าประชาชนต้องการอพยพย้ายถิ่นฐานออกไปจากพื้นที่เดิมหรือไม่ เพราะเหตุใด

ตอนที่ 3 สาเหตุของความขัดแย้งที่นำไปสู่ความขัดแย้งระหว่างรัฐกับประชาชนชุมชน สะเอียบ อำเภอสอง จังหวัดแพร่ต่อการถือกรรมสิทธิ์ที่ดินมีคำถาม 7 ข้อได้แก่ (1) ท่านคิดว่าสาเหตุของความขัดแย้งเกิดขึ้นได้อย่างไรและเพราะอะไร (2) ท่านคิดว่า สาเหตุของของความขัดแย้งจะส่งผลกระทบต่อความเป็นอยู่ของชาวบ้านหรือไม่ (3) ท่านคิดว่าผลกระทบจากการก่อสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้นทำให้เกิดการก่อสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้นของรัฐเป็นความต้องการของประชาชนหรือความต้องการในเรื่องของงบประมาณการก่อสร้างของรัฐ (4) ท่านคิดว่าสาเหตุของความขัดแย้งมาจากความไม่เข้าใจกันของทั้งสองฝ่ายในเรื่องของข้อมูลที่ไม่ตรงกันใช่หรือไม่ (5) ท่านคิดว่าทำไมการสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้นจึงเป็นการลงทุนที่ไม่คุ้มค่ากับการที่จะต้องเสียพื้นที่ป่าไม้และสูญเสียระบบนิเวศน์ (6) ท่านคิดว่ากรณีที่ประชาชนไม่มีส่วนร่วมในการตัดสินใจแก้ไขปัญหาร่วมกับภาครัฐเป็นสาเหตุที่สำคัญของความขัดแย้งใช่หรือไม่ (7) ท่านคิดว่า การเสนอข้อมูลเพียงฝ่ายเดียวจะเป็นสาเหตุที่นำไปสู่ความขัดแย้งใช่หรือไม่

ตอนที่ 4 ผลกระทบจากความขัดแย้งระหว่างรัฐกับประชาชนชุมชนสะเอียบ อำเภอสอง จังหวัดแพร่ต่อการถือกรรมสิทธิ์ที่ดินมีคำถาม 7 ข้อได้แก่ (1) ท่านคิดว่าบทบาทการเป็นเจ้าหน้าที่องค์กรพัฒนาเอกชน และนักวิชาการของท่านจะช่วยให้รัฐเชื่อในความสามารถของท่านที่จะลดผลกระทบที่เกิดจากความขัดแย้งลงได้หรือไม่ (2) ท่านคิดว่าผลกระทบอะไรเป็นผลกระทบที่สำคัญที่นำไปสู่การชะลอการก่อสร้าง (3) ท่านคิดว่าผลกระทบที่จะเกิดขึ้นกับรัฐนั้นเป็นเพราะรัฐเป็นต้นเหตุสร้างความขัดแย้งใช่หรือไม่ (4) ท่านคิดว่าผลกระทบภายในคือการรวมตัวกันของประชาชนเพื่อคัดค้านการก่อสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้นใช่หรือไม่

(5) ท่านคิดว่าผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมภายนอกการเสนอข่าวของสื่อสารมวลชน (6) การชะลอการก่อสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้นมีผลกระทบต่อประชาชนหรือรัฐอย่างไรเพราะอะไร (7) การรวมตัวกันของประชาชนเพื่อคัดค้านการก่อสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้นท่านคิดว่ามีใครอยู่เบื้องหลังหรือไม่ เพราะเหตุใด

ตอนที่ 5 แนวทางการแก้ไขปัญหาคความขัดแย้งระหว่างรัฐกับประชาชนชุมชนสะเอียบ อำเภอสอง จังหวัดแพร่ต่อการถือกรรมสิทธิ์ที่ดินมีคำถาม 7 ข้อได้แก่ (1) ท่านคิดว่าแนวทางใดสามารถลดความขัดแย้งลงได้ (2) ท่านคิดว่า การเจรจาไกล่เกลี่ยและสันติวิธีสามารถแก้ไขความขัดแย้งได้หรือไม่เพราะอะไร (3) ท่านคิดว่า การประนีประนอมนั้นรัฐควรจะนำมาใช้ในการแก้ไขปัญหหรือไม่ อย่างไร (4) ท่านคิดว่าทำไมไม่ใช้ขบวนการทางกฎหมายในการแก้ไขปัญหาคความขัดแย้งเพราะอะไร (5) ท่านคิดว่าแนวทางแก้ไขความขัดแย้งแนวทางใดที่จะมีความ

ยุติธรรมและเป็นธรรมมากที่สุด (6) แนวทางการแก้ไขความขัดแย้งใดที่ จะประสบผลสำเร็จในการแก้ไขความขัดแย้ง (7) ท่านคิดว่าแนวทางการแก้ไขความขัดแย้งด้วยวิธีใดที่สังคมยอมรับและเป็นวิธีที่ดีที่สุด

4. วิธีดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการเก็บรวบรวมข้อมูลดำเนินการ โดยการรวบรวมข้อมูลจากแหล่งต่างๆ ซึ่งแหล่งข้อมูลในการศึกษาวิจัยครั้งนี้แบ่งเป็น 3 ลักษณะ คือ

4.1 แหล่งข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) ได้แก่ แหล่งข้อมูลจากภาคสนามที่จะทำการเก็บรวบรวมจากกลุ่มตัวอย่างโดยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกกับประชาชนเจ้าหน้าที่ของรัฐเจ้าหน้าที่องค์กรพัฒนาเอกชนและนักวิชาการ

4.2 แหล่งข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) ได้แก่ แหล่งข้อมูลจากห้องสมุด เอกสาร ตำรา เอกสารงานวิจัย ฯลฯ ที่เกี่ยวข้องกับความขัดแย้งในการสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้น

4.3 การสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม (Participant observation) ในช่วงเหตุการณ์สำคัญ เช่น การประชุมระหว่างชาวบ้านกับราชการ การเจรจาต่อรอง และกิจกรรมเคลื่อนไหวของชาวบ้าน เพื่อศึกษากลยุทธ์และความหมายการต่อสู้ และแนวทางการจัดการปัญหากับความขัดแย้งระหว่างรัฐกับประชาชนเป็นต้น

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา (Descriptive Analysis) ทั้งข้อมูลที่ได้รับจากเอกสารและข้อมูลที่ได้จากการทำวิจัยภาคสนามโดยการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างจำนวน 10 คนมาสรุป โดยใช้วิธีวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยประมวลความคิดเห็นและข้อมูลของกลุ่มตัวอย่างแล้วนำเสนอตามประเด็นที่กำหนดไว้ในแบบการสัมภาษณ์แต่ละข้อ

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษาในเรื่องนี้เป็นการศึกษาที่ต้องการทราบถึงความเป็นมาของความขัดแย้งระหว่างรัฐกับประชาชนชุมชนสะเอียบ อำเภอสอง จังหวัดแพร่ ต่อกรณีการก่อสร้างแก่งเสือเต้นว่าเหตุใดรัฐจึงมีความพยายามที่จะให้มีการอพยพย้ายถิ่นฐานและสาเหตุที่นำไปสู่ความขัดแย้งว่าทำไมรัฐจึงต้องการที่จะผลักดันให้มีการก่อสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้นใบบ้างรวมถึงผลกระทบที่เกิดจากความขัดแย้งว่าทำไมประชาชนชุมชนสะเอียบจึงต้องออกมารวมตัวกันต่อต้านการก่อสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้นจนทำให้เกิดการชะลอการก่อสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้น และยังศึกษาแนวทางการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งว่ามีวิธีใบบ้างที่สามารถนำมาใช้ในการแก้ไขปัญหาและวิธีใบบ้างที่ไม่ควรนำมาใช้ในการแก้ไขปัญหาในการศึกษาครั้งนี้

ฉะนั้นในการศึกษาครั้งนี้จึงต้องการทราบถึงความเป็นมา สาเหตุ ผลกระทบแนวทางการแก้ไขปัญหา ที่มีผลกระทบมีปัญหาและมีความขัดแย้งอย่างมากมายหลายประเด็นจากกรณีการก่อสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้น โดยได้ศึกษาจากเอกสาร ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เช่น วิทยานิพนธ์ งานวิจัยการส่งแบบสัมภาษณ์และการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมโดยการนำข้อมูลต่างๆ ที่ได้มาทำการวิเคราะห์สรุปผลในการนำเสนอการวิเคราะห์โดยการพรรณนาและได้แบ่งประเด็นและขั้นตอนดังต่อไปนี้

4.1 ความเป็นมาของความขัดแย้งระหว่างรัฐกับประชาชนของชุมชนสะเอียบ อำเภอสอง จังหวัดแพร่ ต่อกรณีการก่อสร้างแก่งเสือเต้น

4.2 สาเหตุของความขัดแย้งระหว่างรัฐกับประชาชนของชุมชนสะเอียบ อำเภอสอง จังหวัดแพร่ ต่อกรณีการก่อสร้างแก่งเสือเต้น

4.3 ผลกระทบของความขัดแย้งระหว่างรัฐกับประชาชนของชุมชนสะเอียบ อำเภอสอง จังหวัดแพร่ ต่อกรณีการก่อสร้างแก่งเสือเต้น

4.4 แนวทางการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งระหว่างรัฐกับประชาชนของชุมชนสะเอียบ อำเภอสอง จังหวัดแพร่ ต่อกรณีการก่อสร้างแก่งเสือเต้น

4.1 ความเป็นมาของความขัดแย้งระหว่างรัฐกับประชาชนชุมชนสะเอียบ อำเภอสอง จังหวัดแพร่ ต่อกรณีการก่อสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้น

จากการศึกษาถึงความเป็นมาของความขัดแย้งระหว่างรัฐกับประชาชนชุมชนสะเอียบ อำเภอสอง จังหวัดแพร่ ต่อกรณีการก่อสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้น พบว่ามีหลายประเด็นที่เป็นจุดเริ่มต้นของปัญหาและนำมาซึ่งความขัดแย้งเริ่มขึ้นใน พ.ศ.2523 เมื่อการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทยได้รับมอบหมายจากคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 2 กันยายน พ.ศ.2523 ให้ดำเนินการศึกษาโครงการผันน้ำอิง - ยม - น่าน เพื่อไปกักเก็บไว้ในอ่างแก่งเสือเต้นเพื่อใช้ในการชลประทานอีกส่วนหนึ่งจะผันเข้าคลองและอุโมงค์ผันน้ำเข้าสู่เขื่อนสิริกิติ์เพื่อผลิตกระแสไฟฟ้าเพิ่มขึ้นก่อนที่จะปล่อยน้ำที่เหลือลงทางค่านใต้เพื่อนำน้ำไปใช้เพื่อการเกษตรชลประทานในลุ่มน้ำตอนล่างและที่ราบภาคกลาง ต่อมาใน พ.ศ. 2528 โครงการเขื่อนแก่งเสือเต้นได้โอนให้กรมชลประทานไปดูแลตามโครงการเดิมของการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย มีโครงการที่จะผลิตติดตั้งกระแสไฟฟ้า 48 เมกกะวัตต์ แต่เมื่อถูกคัดค้านก็เปลี่ยนวัตถุประสงค์มาเป็นของกรมชลประทานและให้เหตุผลหลักในการใช้น้ำเพื่อการชลประทานเป็นหลักแต่ก็มีได้ยกเลิกโครงการผลิตไฟฟ้าแต่อย่างใด นับตั้งแต่มีการดำเนินการศึกษาโครงการเขื่อนแก่งเสือเต้นการดำเนินการศึกษาโครงการจึงเป็นเรื่องของฝ่ายรัฐบาลคือกรมชลประทานและการไฟฟ้าฝ่ายผลิตเป็นหลักโดยมีการเข้าไปสำรวจพื้นที่ สำรวจข้อมูลต่างๆ ของโครงการเฉพาะเจ้าหน้าที่ของภาครัฐเท่านั้นซึ่งไม่มีชาวบ้านเข้าไปมีส่วนร่วมในการสำรวจพื้นที่ สำรวจข้อมูลต่างๆ ของโครงการร่วมกับเจ้าหน้าที่ของภาครัฐเลยและชาวบ้านก็ไม่มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นในประเด็นโครงการก่อสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้น ทั้งที่เป็นผู้ที่ได้รับผลกระทบโดยตรงแต่ที่ผ่านมาภาครัฐเป็นผู้ดำเนินการเองทั้งหมดและยังมีความพยายามที่จะผลักดันโครงการก่อสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้นให้เกิดขึ้น โดยให้เหตุผลว่าการสร้างเขื่อนเป็นการพัฒนาประเทศซึ่งเป็นนโยบายที่สำคัญของรัฐ

ความเป็นมาของความขัดแย้งระหว่างรัฐกับประชาชนชุมชนสะเอียบ อำเภอสอง จังหวัดแพร่ ต่อกรณีการก่อสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้นมีดังนี้

4.1.1 ความต้องการของรัฐให้มีการก่อสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้น

ความต้องการของรัฐให้มีการก่อสร้างเขื่อนแก่งเสือเตนนั้นไม่ได้สอดคล้องกับความต้องการของชาวบ้านในพื้นที่เลยแต่เป็นความต้องการของรัฐเพียงฝ่ายเดียว และยังคงต่อต้านคัดค้านจากชาวบ้านมาจนถึงปัจจุบันแม้ว่าโดยภาพรวมแล้วการสร้างเขื่อนสามารถแก้ไขปัญหาต่างๆ ได้ไม่ว่าปัญหาน้ำท่วม ปัญหาน้ำในการชลประทานในช่วงหน้าแล้งแต่การก่อสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้นของภาครัฐต้องคำนึงถึงผลกระทบต่อชาวบ้านที่อาศัยอยู่ในพื้นที่โครงการก่อสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้นด้วยไม่ว่าปัญหาในเรื่องของความต้องการก่อสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้นของรัฐตามนโยบาย

หรือการอพยพย้ายถิ่นฐานของประชาชนชุมชนละเอียดและกรณีที่ทรัพยากรธรรมชาติถูกทำลาย เช่น ป่าไม้ซึ่งจากความคิดเห็นและความต้องการของประชาชนชุมชนละเอียดพบว่าประชาชนชุมชนละเอียดส่วนใหญ่ไม่ต้องการเขื่อนแก่งเสือเต้นเลยเป็นเพียงความต้องการของรัฐเท่านั้นที่จะให้มีการก่อสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้น โดยหวังผลประโยชน์จากการก่อสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้นไม่ว่าใน ส่วนของป่าไม้ที่จะมีการเข้าไปสัมปทานของกลุ่มต่างๆ ไม่ว่านักการเมืองหรือกลุ่มนายทุนส่วน ความต้องการของรัฐที่จะให้มีการก่อสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้นอีกด้านหนึ่งมาจากงบประมาณจำนวนมากในการก่อสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้นประมาณหนึ่งหมื่นสองพันกว่าล้านบาทเป็นเหตุผลที่มุ่งใจให้ นักการเมืองหรือรัฐบาลทุกยุคทุกสมัยนำนโยบายโครงการก่อสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้นขึ้นมาปิดฝุ่น และเสนอคณะรัฐมนตรีเพื่อขอความเห็น ในการอนุมัติให้มีการก่อสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้น นอกจากนี้ ยังมีนักการเมืองจากจังหวัดใกล้เคียงที่คอยให้การสนับสนุนการก่อสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้นเพื่อหวัง ผลประโยชน์ในเรื่องของงบประมาณในการก่อสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้นและเรื่องการเข้ามาสัมปทาน การทำไม้ในพื้นที่โครงการก่อสร้างเขื่อนซึ่งมีไม้ทางเศรษฐกิจ เช่น ไม้สักทอง ไม้มะค่าโมง ไม้ เต็ง เป็นจำนวนมากศาลด้วยการขอให้ชาวบ้านให้การสนับสนุนการก่อสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้น นอกเหนือจากในเรื่องของงบประมาณจำนวนหนึ่งหมื่นสองพันกว่าล้านบาทที่นักการเมืองมุ่งหวัง ผลประโยชน์จนถูกการต่อต้านจากชาวบ้านละเอียด และประชาชนชุมชนละเอียดซึ่งส่วนใหญ่ เข้าใจว่าการที่รัฐต้องการให้มีการก่อสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้นที่แท้จริงแล้วก็หวังผลประโยชน์จาก งบประมาณจากโครงการก่อสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้นโดยไม่คำนึงถึงผลกระทบที่จะเกิดกับประชาชน ชุมชนละเอียดเลย แต่รัฐยังเสนอและให้ข้อมูลว่าการก่อสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้นจะช่วยแก้ไขบรรเทา ปัญหาด้านทรัพยากรน้ำได้โดยตรงในเรื่องของน้ำท่วมในฤดูฝนการขาดแคลนน้ำในช่วงฤดูแล้ง ปัญหาคุณภาพน้ำในลำน้ำที่ก่อให้เกิดความเสียหายทางเศรษฐกิจและแก้ไขปัญหาทางอ้อมของ ราษฎรในเรื่องภาวะการเคลื่อนย้ายแรงงานเข้าสู่เมืองใหญ่โดยมีรายละเอียดของปัญหาต่างๆ ดังนี้

1. ปัญหาน้ำท่วมในฤดูฝน พื้นที่ในเขตอำเภอต่างๆ ในจังหวัดแพร่ สุโขทัย พิชญ โลก และนครสวรรค์ซึ่งเป็นพื้นที่การเกษตรและพื้นที่เศรษฐกิจในลุ่มน้ำ ในปีที่มีฝนตกชุกมักจะมีปัญหา เมื่อปริมาณน้ำจากแม่น้ำยมมีปริมาณมาก ทำให้น้ำไหลบ่าเข้าท่วมพื้นที่นาและที่อยู่อาศัยได้รับความเสียหาย

2. ปัญหาเรื่องขาดแคลนน้ำอุปโภคบริโภคในฤดูแล้ง แม่น้ำยมในช่วงระหว่างเดือน กุมภาพันธ์ถึงเดือนเมษายนตั้งแต่ได้ฝายแม่ยมลงไปไม่มีน้ำไหลแต่จะมีน้ำขังอยู่ในลำน้ำเป็นช่วงๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งแม่น้ำยมในเขตอำเภอองไกรลาศ จังหวัดสุโขทัย และอำเภอบางระกำ จังหวัด พิชญ โลก แม่น้ำยมจะแห้งก่อให้เกิดความเดือดร้อนในพื้นที่ลุ่มน้ำยมตอนล่าง

3. ปัญหาคุณภาพน้ำในฤดูแล้งเนื่องจากปริมาณน้ำไม่เพียงพอในการรักษาสมดุลนิเวศวิทยาทางน้ำส่วนผลประโยชน์ที่ได้รับจากโครงการโดยรัฐอ้างว่าด้านการเกษตรมีพื้นที่รับประโยชน์ด้านการเกษตรชลประทานครอบคลุมพื้นที่ลุ่มน้ำยมและลุ่มน้ำเจ้าพระยาตอนบนรวมกว่า 4 แสนไร่ ทั้งหมด 260 ตำบล จาก 44 อำเภอ ในเขต 12 จังหวัด (แพร่ สุโขทัย พิจิตร พิษณุโลก นครสวรรค์ พระนครศรีอยุธยา สระบุรี ลพบุรี ชัยนาท สิงห์บุรี อ่างทอง และสุพรรณบุรี) ซึ่งคาดว่า จะมีผู้ได้รับประโยชน์จากการมีน้ำเพื่อการเพาะปลูกเพิ่มขึ้น โดยเฉพาะในช่วงฤดูแล้งประมาณ 87,000 ครัวเรือน เป็นผลประโยชน์มูลค่าประมาณ 1,160 ล้านบาทต่อปี รายได้ของครัวเรือนเกษตรเพิ่มขึ้นอีก 20,000 บาทต่อปีเดิม 23,000 บาทการบรรเทาอุทกภัยได้แก่ พื้นที่ในเขตอำเภอต่างๆ ของจังหวัดแพร่และสุโขทัย ที่อยู่ใกล้กับลุ่มน้ำยม โดยเฉพาะอำเภอสอง กิ่งอำเภอหนองม่วงไข่ อำเภอเมือง อำเภอสูงเม่น อำเภอเด่นชัย อำเภอลอง และอำเภอวังชิ้น จังหวัดแพร่ ซึ่งปริมาณน้ำนองสูงสุดที่รอบปีการเกิดซ้ำ 20 - 100 ปี จะลดลงถึงร้อยละ 70 - 92 เมื่อเปรียบเทียบกับกรณีไม่มีเขื่อนแก่งเสือเต้นคิดเป็นผลประโยชน์มูลค่าประมาณ 277 ล้านบาทต่อปี การมีน้ำใช้เพื่อการอุปโภค - บริโภค อุตสาหกรรม และการประมงสำหรับเขตเมืองริมลุ่มน้ำรวมทั้งการประมงในลุ่มน้ำเพื่อเป็นแหล่งอาหารของราษฎรในชีวิตประจำวันเป็นผลประโยชน์มูลค่าประมาณ 34 ล้านบาท ต่อปี มูลค่าผลประโยชน์ทางการเงินและเศรษฐกิจ คิดเป็นมูลค่าทางการเงินสุทธิประมาณ 1,470 ล้านบาทต่อปี เมื่อคิดเป็นมูลค่าทางเศรษฐกิจสุทธิประมาณ 1,575 ล้านบาทต่อปี แต่จากผลการศึกษาคัดค้านโครงการเขื่อนแก่งเสือเต้นจากชาวบ้าน นักวิชาการ นักอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมรวมทั้งประชาชนผู้รักความเป็นธรรมเกิดขึ้นเนื่องมาจากว่า 20 ปีเนื่องจากว่าทุกรัฐบาลได้ผลักดันโครงการเขื่อนแก่งเสือเต้น โดยอ้างว่าเขื่อนแก่งเสือเต้นจะสามารถแก้ไขปัญหาน้ำท่วม น้ำท่วมทั้งที่มีผลการศึกษาจากหลายหน่วยงานได้ข้อสรุปแล้วว่าโครงการเขื่อนแก่งเสือเต้นไม่สามารถแก้ไขปัญหาน้ำท่วม อาทิ

1. ผลการศึกษาขององค์การอาหารและการเกษตรโลก (FAO) ด้วยเหตุผลเรื่องการป้องกันน้ำท่วม เขื่อนแก่งเสือเต้นสามารถ เขียวยาปัญหาน้ำท่วมได้ เพียง ร้อยละ 8
2. ผลการศึกษาของสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (TDRI) ด้วยเหตุผลทางเศรษฐศาสตร์ได้ข้อสรุปว่าเขื่อนแก่งเสือเต้นไม่คุ้มทุน
3. ผลการศึกษาของ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัยด้วยเหตุผลทางนิเวศวิทยาที่มีข้อสรุปว่าหากสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้นจะกระทบต่อระบบนิเวศน์ของอุทยานแห่งชาติแม่ยมเป็นอย่างมาก หากเก็บฝืนป่าที่จะถูกน้ำท่วมไว้จะมีมูลค่าต่อระบบนิเวศน์ และชุมชนอย่างมาก
4. การศึกษาของ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ด้วยเหตุผลทางด้านป่าไม้ สัตว์ป่า ที่มีข้อสรุปว่า พื้นที่ที่จะสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้นเป็นทั้งอุทยานแห่งชาติที่มีความอุดมสมบูรณ์อีกทั้งยัง

เป็นแหล่งป่าสักทองธรรมชาติผืนเดียวที่เหลืออยู่ ดังนั้น ควรเก็บรักษาไว้เพื่ออนาคตของประชาชนไทยทั้งประเทศ

5. ผลการศึกษาของมูลนิธิคุ้มครองสัตว์ป่าและพรรณพืชแห่งประเทศไทยในพระบรมราชินูปถัมภ์ ด้วยเหตุผลในการจัดการน้ำยังมีทางออกและทางเลือกอื่นๆ อีกหลายวิธีการที่แก้ไขปัญหาน้ำท่วมได้โดยไม่ต้องสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้น

6. ผลการศึกษาของมหาวิทยาลัยนเรศวร ได้เสนอ 19 แผนงานการจัดการน้ำแบบบูรณาการซึ่งสามารถแก้ไขปัญหาน้ำแล้ง น้ำท่วมอย่างเป็นระบบทั้งลุ่มน้ำยมโดยไม่ต้องสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้น

7. ผลการศึกษาของกรมทรัพยากรธรรมชาติชี้ชัดว่าบริเวณที่จะสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้นตั้งอยู่แนวรอยเลื่อนของเปลือกโลกคือ รอยเลื่อนแพร่ ซึ่งยังมีการเคลื่อนตัวอยู่ตลอดเวลาซึ่งเป็นการเสี่ยงอย่างมากที่จะสร้างเขื่อนใกล้กับรอยเลื่อนของเปลือกโลกเสมือนหนึ่งเป็นการวางระเบิดบนหลังคาบ้านของคนเมืองแพร่

8. ผลการศึกษาของโครงการพัฒนาศาสตร์ทางเลือกนโยบายการจัดการลุ่มน้ำยม (SEA) ชี้ให้เห็นว่ามีทางเลือกมากมายในการจัดการน้ำในลุ่มน้ำยมโดยไม่ต้องสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้น เช่น การทำทางเบี่ยงน้ำเลี้ยงเมืองการทำแก้มลิงการพัฒนาอ่างเก็บน้ำขนาดเล็ก เป็นต้น

9. ผลการศึกษาของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของสิทธิชุมชน สิทธิในการมีส่วนร่วมในการพัฒนาสิทธิทางเศรษฐกิจสังคมและวัฒนธรรมซึ่งรัฐไม่สามารถละเมิดได้และได้เสนอให้รัฐบาลยกเลิกโครงการเขื่อนแก่งเสือเต้นอย่างเด็ดขาดเพื่อยุติความขัดแย้งระหว่างรัฐกับประชาชน (คณะกรรมการประสานงานองค์กรพัฒนาเอกชนอีสาน 2551 : 5)

4.1.2 ความพยายามย้ายถิ่นฐานประชาชนชุมชนสะเอียบของรัฐ

เกิดจากการที่ประชาชนไม่มีความมั่นใจในการอพยพและการจัดสรรพื้นที่ทำกินและที่อยู่อาศัยของรัฐดังเช่นการไม่เชื่อในพฤติกรรมต่างๆ จากฝ่ายตัวแทนของภาครัฐในการที่จะมาชี้แจงในโครงการก่อสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้น การไม่วางใจในการช่วยเหลือและการรับการแก้ไขจากรัฐเนื่องจากที่ผ่านๆ มา รัฐไม่ได้เห็นความสำคัญและปัญหาของชาวบ้านที่ได้รับผลกระทบจากการก่อสร้างโครงการนี้เลยมุ่งเน้นในการแก้ไขในเรื่องของพื้นที่ทำการเกษตรในพื้นที่ของภาคเหนือตอนกลางและภาคเหนือตอนล่างจากพฤติกรรมในอดีตที่ผ่านมาจะพบว่าภาครัฐไม่ได้ให้ความสนใจกับปัญหาที่เกิดขึ้นกับชาวบ้านสะเอียบเลยไม่ว่าจะเป็นปัญหาในเรื่องของผลกระทบต่างๆ ในเรื่องของสิ่งแวดล้อมในเรื่องการอพยพย้ายถิ่นฐานที่ไม่แน่นอนรวมถึงการจ่ายค่าชดเชยที่ไม่เป็นธรรม เป็นต้น และยังมีอีกหลายเรื่องมากมายที่รัฐไม่สนใจในการแก้ไขปัญหาทำให้เกิดผลสะท้อน

จากชาวบ้านสะเตียบมีความไม่มั่นใจและไม่เชื่อในพฤติกรรมของเจ้าหน้าที่รัฐ ดังเช่นกรณีของชาวบ้านที่ถูกอพยพจากเขื่อนต่างๆ ที่ผ่านมามีความคับแค้นใจและกลัวว่าจะไปเป็นเชลยหรือถูกข่มขู่เหมือนกรณีของเชลยศึก เชลยสงคราม เชลยแรงงาน เชลยเชลยศึก เชลยเชลยศึก เชลยเชลยศึก เชลยเชลยศึก เชลยเชลยศึก เป็นต้น การบีบบังคับให้ชาวบ้านอพยพออกจากถิ่นฐานซึ่งเป็นการละเมิดสิทธิชุมชนที่ขัดแย้งกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 8 (มูลนิธิคุ้มครองสัตว์ป่าและพรรณพืชแห่งประเทศไทยในพระบรมราชินูปถัมภ์ 2540 : 12 - 13) ที่รัฐจะต้องให้ประชาชนมีส่วนร่วมและต้องรับฟังความคิดเห็นของประชาชน ส่วนการอพยพชาวบ้านอย่างน้อยสามหมู่บ้านในตำบลสะเตียบ 630 ครอบครัว จำนวน 2,520 คนที่ต้องอพยพเพราะได้รับผลกระทบจากการอยู่ในพื้นที่น้ำท่วมทำให้ต้องไปอยู่ในพื้นที่ใหม่ชาวบ้านไม่เชื่อเพราะว่ามีพื้นฐานจากการเรียนรู้ประสบการณ์จากชาวบ้านที่ถูกอพยพจากเขื่อนต่างๆ ที่ผ่านมามีความคับแค้นใจและกลัวการบีบบังคับให้ชาวบ้านอพยพออกจากถิ่นฐานเดิม การไม่รับฟังความคิดเห็นของชาวบ้านตลอดจนการไม่ให้ชาวบ้านเข้าไปมีส่วนร่วมในการตัดสินใจจึงเป็นการละเมิดสิทธิชุมชนที่ขัดแย้งกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 8 (มูลนิธิคุ้มครองสัตว์ป่าและพรรณพืชแห่งประเทศไทยในพระบรมราชินูปถัมภ์ 2540 : 12) ที่ต้องการให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศและชาวบ้านเองหากต้องอพยพไปยังพื้นที่ใหม่ที่ทางการจัดให้คือที่ป่าห้วยป้อม ห้วยแม่ไสม และห้วยจำเริญ ชาวบ้านก็จะไม่ย้ายออกไปเนื่องจากที่ผ่านมาและหลายๆ โครงการก็ไม่มีความสำเร็จในเรื่องของการอพยพและการจ่ายค่าชดเชย และยังเป็นการทำลายวิถีชีวิตของประชาชนชุมชนสะเตียบที่มีมานาน 200 ปี ที่มีวิถีชีวิตผูกพันกับป่ามาตั้งแต่บรรพบุรุษ ความผูกพันกับป่านี้ทำให้ไม่สามารถเปลี่ยนพฤติกรรมในการดำรงชีวิตที่ไม่มีป่าของชาวบ้านได้

ถ้าหากการอพยพครั้งนี้ของประชาชนชุมชนสะเตียบจำเป็นต้องอพยพจริงและชาวบ้านบางรายก็ต้องมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงอาชีพด้วย และประชาชนชุมชนสะเตียบมีความเชื่อว่าถ้าหากมีการย้ายถิ่นฐานออกไปจากพื้นที่เดิมจะเป็นการทำลายระบบวิถีชีวิตแบบดั้งเดิมที่บรรพบุรุษได้สร้างไว้คือใช้ชีวิตและผูกพันกับป่า รวมถึงการมีวัฒนธรรมประเพณีที่สืบทอดความเป็นอยู่กับป่ามาช้านานโดยอาศัยทรัพยากรจากป่าไม้ในการดำรงชีวิต เช่น สมุนไพร สัตว์ป่าและแมลง ปลา เห็ด ผักและหน่อไม้ต่างๆ จนเกิดกลุ่มอนุรักษ์ธรรมชาติต่างๆ ขึ้นมามากมายเพื่อปกป้องและรักษาป่าไม้และธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชุมชนสะเตียบ เช่น กลุ่มวิจัยเรื่องปลา มีนายวิชัย รักษาผล เป็นหัวหน้ากลุ่มพบว่ามีพันธุ์ปลาและสัตว์น้ำในแม่น้ำรวม 105 ชนิดและมีปลาคังที่มีรสชาติที่อร่อยที่สุดในปลาน้ำจืดและยังมีกลุ่มวิจัยเรื่องหน่อไม้พบว่ามีหน่อไม้อยู่ในป่าพื้นที่อีก 6 ชนิดและแต่ละชนิดออกช่วงเวลาต่างกันและสร้างรายได้ให้ชาวบ้านปีหนึ่งๆ หลายล้านบาท (ศรีนิคย์ ศรีอาภรณ์ 2547 : 25)

จากการศึกษาข้างต้นสอดคล้องกับนางอัมพิกา สะเอียบคง แกนนำกลุ่มลุ่มตะกอน (สัมภาษณ์ วันที่ 13 ตุลาคม พ.ศ. 2550) ที่กล่าวว่า “หากมีการสร้างเขื่อนจริงวิถีชีวิตแบบดั้งเดิมที่บรรพบุรุษได้สร้างไว้ คือ ใช้ชีวิตและผูกพันกับป่ารวมถึงการมีวัฒนธรรมประเพณีที่สืบทอดความเป็นอยู่กับป่ามาช้านานโดยอาศัยทรัพยากรจากป่าไม้ในการดำรงชีวิต เช่น สมุนไพร สัตว์ป่าและแมลง ปลา เห็ดผักและหน่อไม้ต่าง ๆ จนเกิดกลุ่มอนุรักษ์ธรรมชาติต่างๆ ขึ้นมามากมายเพื่อปกป้องและรักษาป่าไม้และธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชุมชนสะเอียบ ดังนั้นหากภาครัฐจะมีการดำเนินโครงการการก่อสร้างเขื่อนจริงก็จะถูกการต่อต้านจากกลุ่มและชาวบ้านสะเอียบ” เช่นเดียวกับนายก. นามสมมุติ (สัมภาษณ์ วันที่ 11 ตุลาคม พ.ศ. 2550) ชาวบ้านชุมชนสะเอียบได้ให้ทัศนะเกี่ยวกับนักการเมืองและโครงการเขื่อนแก่งเสือเต้นว่าที่รัฐมีความพยายามย้ายถิ่นฐานประชาชนชุมชนสะเอียบของภาครัฐนั้นประชาชนไม่มีความมั่นใจในการอพยพของภาครัฐจะเห็นได้ว่าประชาชนชุมชนสะเอียบไม่ได้ต้องการอพยพหรือย้ายถิ่นฐานไปอยู่ที่อื่นเนื่องจากมีความผูกพันกับที่อยู่เดิม “โครงการเขื่อนแก่งเสือเต้นมีปัญหาเกี่ยวกับชาวบ้านมากมาย ทั้งเรื่องการจะถูกขับไล่ที่อยู่อาศัย การประกอบอาชีพ พอมีการหาเสียงเลือกผู้แทนราษฎร ผู้แทนเหล่านี้ก็จะมาหาเสียงโดยยกประเด็นในเรื่องการสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้นมาหาเสียง โดยรับปากว่าถ้าได้เข้าไปเป็นตัวแทนในสภาแล้วจะช่วยเหลือในเรื่องโครงการเขื่อนแก่งเสือเต้นไม่ให้มีการก่อสร้างในพื้นที่ตำบลสะเอียบ แต่พอได้รับเลือกแล้วกลับไปสนับสนุนหรือรื้อโครงการขึ้นมาบิดเบือนใหม่ทำให้ชาวบ้านไม่เชื่อนักการเมืองพวกนี้อีกต่อไป และยังบอกว่าถ้ามีการเลือกตั้งอีก จะไม่ไปใช้สิทธิ์เลือกตั้ง เพราะไม่เชื่อนักการเมืองนำเอาเหล่านี้อีกต่อไป แทนที่จะมาช่วยแก้ไข แต่กลับไปสนับสนุน” ซึ่งสอดคล้องกับคำกล่าวของ นายชุม สะเอียบคง (สัมภาษณ์ วันที่ 11 ตุลาคม พ.ศ. 2550) กำนันตำบลสะเอียบได้กล่าวว่า “ไม่ยอมมองว่ารัฐเอาเปรียบชาวบ้าน โดยชี้แจงเรื่องการย้ายที่อยู่ใหม่ซึ่งชาวบ้านเขาไม่ต้องการย้ายออกไปเนื่องจากอยู่มาชั่วอายุคนมาแล้วหลายรุ่น ส่วนความขัดแย้งและการต่อต้านนั้น สาเหตุเกิดขึ้นมานานแล้วตั้งแต่ พ.ศ. 2524 แต่เหตุการณ์คัดค้านรุนแรงเมื่อ พ.ศ. 2532 สมัยนายชก พล.เอก ชชาติชาย ชุณหะวัณที่มีมติให้นำเรื่องเขื่อนแก่งเสือเต้นเข้าสู่คณะรัฐมนตรีส่วนความขัดแย้งก็มีในเรื่องการถูกไล่ที่ทำมาหากินและที่อยู่อาศัยโดยการพยายามผลักดันโครงการก่อสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้นให้เกิดขึ้นเพียงอย่างเดียวโดยหวังผลประโยชน์จากการสร้างเขื่อนรวมทั้งการเข้ามาของโครงการเขื่อนแก่งเสือเต้นที่จะต้องตัดไม้ทำลายป่าที่ช่วยกันดูแลมาชั่วอายุคน” และยังได้กล่าวถึงทำว่าปัญหาสังคมที่เป็นปัญหาใหญ่ของชาวบ้านสะเอียบคือ การที่จะต้องอพยพย้ายถิ่นฐานไปอยู่ที่อื่นที่รัฐจะจัดสรรให้ ซึ่งการอพยพย้ายถิ่นฐานที่ทำกินและบ้านเรือนไปยังพื้นที่ใหม่ยังไม่มีการศึกษาและกำหนดพื้นที่ ๆ แน่แน่นอนว่าจะไปอยู่ที่ไหนและกรมชลประทานเองก็ไม่ให้คำตอบที่ชัดเจนในเรื่องดังกล่าว รวมทั้งค่าชดเชยและสิ่งก่อสร้างซึ่งกรมชลประทานอ้างว่าขึ้นอยู่กับคณะกรรมการเจรจาต่อรองชดเชยค่า

ที่ดินและสิ่งปลูกสร้างซึ่งมีผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นประธานไม่เกี่ยวกับกรมชลประทาน ทำให้ราษฎรและผู้นำในชุมชนสะเทือนเริ่มไม่พอใจกรมชลประทานอย่างรุนแรงที่ไม่ยอมเปิดเผยข้อมูลต่างๆ ให้ทราบ ดังนั้นจากความเป็นมาของความขัดแย้งสะท้อนให้เห็นว่าความขัดแย้งเรื่องเขื่อนมิใช่เรื่องของปัญหาในด้านการอพยพผู้คนและความต้องการสร้างเขื่อนของรัฐเท่านั้น แต่ยังเกี่ยวข้องกับประเด็นทางเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อมคือ

1. ปัญหาทางด้านเศรษฐกิจ

การสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้นจะส่งผลกระทบต่อทางด้านเศรษฐกิจในด้านของการทำให้ภาคเกษตรกรรมเกิดความเสียหายเนื่องจากปัญหาของน้ำที่จะท่วมพื้นที่การเกษตรและส่งผลให้ผลผลิตทางการเกษตรได้รับความเสียหายพื้นที่ทำการเกษตรลดลงเพราะพื้นที่ส่วนใหญ่ในตำบลสะเทือนนั้นส่วนมากจะเป็นที่เชิงเขาที่สำคัญสำหรับปลูกพืชไร่ เช่น ข้าวโพดและพืชผักต่างๆ ทำให้ขาดแคลนพืชและผักต่าง ๆ ที่ใช้สำหรับบริโภคในจังหวัดแพร่จำเป็นต้องสั่งนำมาจากต่างจังหวัดทำให้มีราคาแพง ส่วนพื้นที่ราบในเขตจังหวัดแพร่เองก็ต้องได้รับผลกระทบเป็นจำนวนมากเช่นกัน โดยเฉพาะพื้นที่ทำนาปลูกข้าวซึ่งผลกระทบเหล่านี้เองที่ทำให้ความเสียหายทางด้านเศรษฐกิจแก่พื้นที่ในโครงการก่อสร้างเขื่อนและนอกโครงการส่วนผลประโยชน์ที่ได้รับก็คือกลุ่มคนที่อยู่ในพื้นที่ตอนล่างลงไปหากรัฐต้องการมุ่งเน้นการพัฒนาเศรษฐกิจโดยการทำลายระบบนิเวศวิทยาและทำลายป่าไม้และใช้ทรัพยากรธรรมชาติโดยไร้กฎเกณฑ์และจิตสำนึกและไม่ให้ความสำคัญกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมก็จะถูกต่อต้านจากคนในพื้นที่และนำไปสู่ความขัดแย้งประชาชนส่วนใหญ่ที่อาศัยอยู่ในตำบลสะเทือน อำเภอสอง จังหวัดแพร่จะมีรายได้หลักมาจากการทำไร่ เช่น ทำไร่ข้าวโพด ปลูกผัก เป็นต้น และหารายได้จากการทำของป่า เช่น เห็ดและสมุนไพรต่าง ๆ เพื่อนำออกมาจำหน่ายลักษณะเป็นชุมชนที่ทำแบบเศรษฐกิจพอเพียงพอกินพออยู่โดยส่วนใหญ่จะพึ่งพาและแลกเปลี่ยนสินค้าซึ่งกันและกัน ชุมชนแห่งนี้มีธนาคารหมู่บ้านเป็นแหล่งเงินทุนที่ให้การสนับสนุนคนในตำบลสะเทือนที่มีปัญหาในเรื่องของการขาดทุนทรัพย์ในการลงทุนโดยการให้กู้ยืมโดยคิดอัตราดอกเบี้ยที่ต่ำประชาชนส่วนใหญ่ก็ใช้บริการจากสถาบันการเงินภายในหมู่บ้าน ด้านการค้าขายภายในหมู่บ้านมีร้านค้าขายประเภทของชำและร้านค้าวัสดุก่อสร้างเพื่อบริการคนในตำบลและสามารถรองรับได้พอเพียงกับความต้องการของประชาชนด้านการออมเงินของประชาชนส่วนใหญ่ก็ใช้บริการฝากกับธนาคารหมู่บ้านซึ่งก็สามารถนำเอาผลจากดอกเบี้ยมาใช้จ่ายหมุนเวียนภายในหมู่บ้านได้อย่างสบายโดยไม่พึ่งเงินจากนอกระบบที่มีอัตราดอกเบี้ยที่สูง ประชาชนในตำบลสะเทือนเองจะมีวินัยในเรื่องของการจัดการเกี่ยวกับเรื่องเงินที่ติรายได้ก็อีกอย่างหนึ่งที่นำเงินเข้ามาสู่หมู่บ้านได้เป็นจำนวนมากก็คือการกลั่นสุราหรือที่ชาวบ้านเรียกการต้มเหล้าขาย ชาวบ้านที่ว่างในช่วงฤดูทำไร่ทำสวนก็จะมารับจ้างกลั่นสุรา หมักสุราหรือผู้ที่มีฐานะดีก็จะมีโรงกลั่นเองโดยใช้

แรงงานจากภายในหมู่บ้านเพื่อเป็นการช่วยเหลือซึ่งกันและกันและมีเงินหมุนเวียนภายในหมู่บ้านสุรากลับที่สะเยียบนี้ยังสามารถส่งไปขายยังที่ต่างๆ ในต่างจังหวัดทั้งภาคเหนือ ภาคอีสาน ภาคกลาง และภาคใต้ภายใต้ในนาม “สุรากลับแก่งเสือเต้น” ซึ่งสามารถนำเงินเข้าหมู่บ้านเป็นจำนวนหลายสิบล้านบาทต่อปีและ ในตำบลสะเยียบ เองก็ซื้อวัตถุดิบที่ใช้ในการหมักสุราก็คือข้าวภายในตำบลทั้งหมดแต่ในปัจจุบันต้องสั่งซื้อจากภายนอกเพราะข้าวไม่พอในการใช้เป็นวัตถุดิบ แต่ถ้าหากมีการสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้นเกิดขึ้นจริงการผลิตสุราหรือโรงงานสุราที่จะมีการพัฒนาขึ้นเป็นโรงงานมาตรฐานก็จะต้องยุติลงและจะต้องส่งกระทบต่อวิถีชีวิตและความเป็นอยู่รวมทั้งรายได้ของประชาชนชุมชนสะเยียบที่จะต้องสูญเสียไปเนื่องมาจากการก่อสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้น

2. ปัญหาด้านสังคม

เริ่มจากที่รัฐบาลมีมติให้คณะรัฐมนตรีเมื่อ พ.ศ. 2523 มอบหมายให้การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทยดำเนินการศึกษาความเหมาะสมโครงการผันน้ำปิง – ยม – น่าน และต่อมาขยายการศึกษาครอบคลุมไปถึงน้ำแม่กก จึงได้เปลี่ยนชื่อโครงการเป็นโครงการผันน้ำกก – ปิง – ยม – น่าน และมีโครงการนี้ที่ต้องประสบปัญหาจนกระทั่งปัจจุบันคือโครงการเขื่อนแก่งเสือเต้นจนมีการกล่าวกันว่าโครงการนี้ดูเหมือนจะไม่คืบหน้ามากนักเพราะเมื่อ พ.ศ. 2538 ประเทศไทยต้องประสบปัญหาเรื่องน้ำท่วมใหญ่ในกรุงเทพฯ และหลายจังหวัดในภาคเหนือรวมทั้งจังหวัดแพร่ โดยเฉพาะย่านการค้าในเขตเทศบาลเมืองแพร่ต้องจมอยู่ใต้ระแสน้ำโดยที่ครั้งนี้ถือเป็นประวัติศาสตร์ในรอบ 10 ปี เมืองแพร่ไม่เคยมีน้ำท่วมมาก่อนช่วงแรกถึงปีที่ 9 กระแสการต่อต้านของประชาชนยังไม่เกิดขึ้นในขณะนั้นการดำเนินการของโครงการจึงเป็นเรื่องของฝ่ายรัฐบาลคือกรมชลประทานและการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทยเป็นหลักทั้งสองฝ่ายโดยปฏิเสธไปมาจนกระทั่งต้นพ.ศ. 2532 ชาวอำเภอปงและอำเภอเชียงม่วน จังหวัดพะเยาทราบข่าวจากอดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและจากหนังสือพิมพ์ว่ารัฐบาลจะพิจารณาสร้างแก่งเสือเต้นทำให้ประชาชนสองอำเภอเข้าใจว่าจะต้องถูกไล่ที่และถูกอพยพจึงหาแนวร่วมจากชาวบ้านตำบลสะเยียบอำเภอสอง เกิดการตื่นตัวและมีปฏิกิริยาคัดค้านและขยายตัวมากขึ้นเกิดการรวมตัวกันมากขึ้นจนส่งผลไปถึงการชุมนุมประท้วงเกิดขึ้นถ้ารัฐมีการพิจารณาหรือยกเรื่องของโครงการแก่งเสือเต้นขึ้นมาและถึงขั้นเดินทางเข้ามายังทำเนียบรัฐบาลเพื่อยื่นหนังสือคัดค้านการก่อสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้น

การอพยพย้ายถิ่นฐานของประชาชนถือเป็นเรื่องใหญ่และสำคัญมากสำหรับคนในตำบลสะเยียบเพราะจะทำให้วิถีการดำรงชีวิตต่าง ๆ ก็จะต้องเปลี่ยนไปจากที่เคยเป็นอยู่จึงเป็นการสร้างปัญหาทางด้านสังคมให้กับชาวบ้านในตำบลสะเยียบเป็นอย่างมากในวันที่ 2 ตุลาคม พ.ศ. 2551 ที่ผ่านมามีคณะกรรมการวิสามัญศึกษามาตรการป้องกันแก้ไขปัญหาพื้นที่การเกษตรและ

ชุมชนผู้ประสบภัยธรรมชาติวุฒิสภাজัดประชุมสรุปความเห็นที่รัฐสภาและได้ข้อสรุปว่าจะนำโครงการเชื่อมแก่งเสียดั้นถวรายงานต่อในหลวงทั้งที่ชาวบ้าน นักวิชาการ นักอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมร่วมกันคัดค้านโครงการเชื่อมแก่งเสียดั้นนี้มากกว่า 20 ปี นายเส็ง ขวัญยืน ผู้ใหญ่บ้านบ้านคอนชัย ตำบลสะเอียบ อำเภอสอง จังหวัดแพร่ เห็นว่าความพยายามในการผลักดันเชื่อมแก่งเสียดั้นมีมาทุกยุคทุกสมัยแต่ครั้งนี้จะไปกับใหญ่กรรมการกฤษฎีกาคุยกับชาวบ้านครึ่งวันแล้วแอบไปสรุปกันที่กรุงเทพฯจะถวรายงานให้ในหลวงผลักดันให้เชื่อมแก่งเสียดั้นเป็นโครงการพระราชดำริ "ผมไม่เห็นด้วยชาวบ้านก็ไม่เห็นด้วยที่กรรมการกฤษฎีกาจะนำโครงการเชื่อมแก่งเสียดั้นถวรายงานให้ในหลวงเพื่อผลักดันให้เป็น โครงการพระราชดำริ ซึ่งถือเป็นการดึงฟ้าลงมาต่ำเป็นการไม่บังควรอย่างยิ่ง ในที่ประชุมชาวบ้านแสดงการคัดค้านด้วยเหตุด้วยผลแต่กรรมการกลับไปสรุปว่าชาวบ้านยอมรับโครงการนี้ซึ่งเป็นการบิดเบือนข้อเท็จจริงนายเส็งกล่าว (องค์กรร่วมลงนามและคณะกรรมการประสานงานองค์กรพัฒนาอีสาน 2551 : 5)

นายอุดม ศรีคำภา ประธานกลุ่มราษฎรรักษป่าซึ่งทำหน้าที่ในการปกป้องรักษาป่าสักทองมายาวนานกว่า 20 ปี เห็นว่า กรรมการกฤษฎีกา วุฒิสภา ไม่มีหน้าที่อันใดในการถวรายความเห็นในเรื่องโครงการเชื่อมแก่งเสียดั้นหากจะเสนอความเห็นให้รัฐบาลก็ว่าไปอีกอย่างซึ่งควรใส่ความเห็นของชาวบ้านฝ่ายคัดค้านโครงการเข้าไปด้วยไม่ใช่สรุปว่าทุกฝ่ายเห็นด้วยที่สำคัญไม่ควรไปรบกวนในหลวงในเรื่องที่เป็นปัญหาอยู่ เชื่อมแก่งเสียดั้นเป็นเผือกร้อนที่ไม่ควร โยนไปให้ในหลวง "ทั้งนี้ เราจะได้ทำหนังสือทักท้วงไปยังประธานวุฒิสภาให้ตรวจสอบพฤติกรรมผลประโยชน์ทับซ้อนของคณะกรรมการชุดนี้ด้วย" และนางสุดารัตน์ ชัยมงคล บ้านคอนชัย ตำบลสะเอียบ อำเภอสอง จังหวัดแพร่ กล่าวว่า "เราให้โอกาส รัฐบาลทุกรัฐบาล แต่รัฐบาลและกรมชลประทานก็ไม่มีเหตุผลพอที่สร้างเชื่อมแก่งเสียดั้นนี้ได้เพราะจำนนด้วยเหตุผลที่ผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมจนทำให้ธนาคารโลกยุติการสนับสนุนโครงการเชื่อมแก่งเสียดั้นไปแล้วเราเสนอแนวทางการอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าต้นน้ำ และเสนอทางออกเรื่องการจัดการแหล่งขนาดเล็กลงมาในการแก้ไขปัญหา น้ำแล้ง น้ำท่วม เราขอให้มันจบได้แล้วกับโครงการขนาดใหญ่อย่างแก่งเสียดั้นชาวบ้านจะได้มีความสุขกันเสียที" ด้านนายภานรินทร์ ธรรมโม ตัวแทนกลุ่มเยาวชนคนตะกอนขมซึ่งเป็นกลุ่มเยาวชนในพื้นที่ตำบลสะเอียบ เห็นว่า อยากจะวิงวอนให้ผู้ใหญ่มีเหตุผลบ้างเมื่อทุกฝ่ายเห็นแล้วว่าไม่ควรสร้างเชื่อมแก่งเสียดั้น ก็ไม่ควรดึงดัน ควรหาวิธีการอื่นๆ ในการแก้ไขปัญหา น้ำแล้ง น้ำท่วมจะดีกว่าและไม่ควรอย่างยิ่งที่จะถวรายเรื่องนี้ไปให้ในหลวงตัดสินใจเพราะพระองค์ก็เคยตรัสไว้แล้วว่าโครงการพระราชดำริต้องไม่ทำให้ประชาชนเดือดร้อนขณะที่โครงการเชื่อมแก่งเสียดั้นนี้ต้องอพยพพวกญาติพี่น้องกว่าพันครอบครัวรวมแล้วมีคนเดือดร้อนไม่ต่ำกว่า 5,000 คน (องค์กรร่วมลงนามและคณะกรรมการประสานงานองค์กรพัฒนาอีสาน 2551 : 5)

ปัญหาสังคมที่เป็นปัญหาอีกปัญหาหนึ่งคือการอพยพย้ายถิ่นฐานชาวบ้านสะเยียบไปอยู่ที่อื่นที่รัฐจะจัดสรรให้ซึ่งการอพยพย้ายถิ่นฐานที่ทำกินและบ้านเรือนไปยังพื้นที่ใหม่ยังไม่มีการศึกษาและกำหนดพื้นที่ๆ แน่แน่นอนว่าจะไปอยู่ที่ไหนและกรมชลประทานเองก็ไม่ให้คำตอบที่ชัดเจนในเรื่องดังกล่าวรวมทั้งค่าชดเชยและสิ่งก่อสร้าง ซึ่งกรมชลประทานอ้างว่าขึ้นอยู่กับคณะกรรมการเจรจาต่อรองชดเชยค่าที่ดินและสิ่งปลูกสร้างซึ่งมีผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นประธานไม่เกี่ยวกับกรมชลประทานทำให้ราษฎรและผู้นำในสะเยียบเริ่มไม่พอใจกรมชลประทานอย่างรุนแรงที่ไม่ยอมเปิดเผยข้อมูลต่างๆ ให้ทราบ การที่พื้นที่ที่อยู่อาศัยจะต้องแปรสภาพไปเป็นอ่างเก็บน้ำทำให้ที่อยู่อาศัยและพื้นที่ทำกินถูกน้ำท่วม จึงจำเป็นต้องอพยพชาวบ้านออกนอกพื้นที่แล้วจัดหาที่อยู่และที่ทำกินให้ใหม่โดยมากเป็นการย้ายถิ่นฐานไปในบริเวณที่ใกล้กับชุมชนอื่นทำให้เกิดความรู้สึกแปลกแยกออกจากสังคมใหม่และพื้นที่ทำกินที่ได้รับมาใหม่อาจไม่เหมาะสมต่อการทำกินประเภทเดิม เช่น สภาพที่ดิน แหล่งน้ำนอกจากนี้ยังทำให้สภาพวัฒนธรรมดั้งเดิมเปลี่ยนแปลงไปด้วย การเกิดอ่างเก็บน้ำขนาดใหญ่ย่อมทำให้เกิดกระทบต่อราษฎรในพื้นที่ที่ใช้เป็นอ่างเก็บน้ำนั้นการเปลี่ยนแปลงระบบนิเวศแหล่งน้ำจากพื้นที่ที่มีน้ำไหลเป็นน้ำนิ่งจากตัวอย่างที่เกิดขึ้นในโครงการเขื่อนหลายแห่งผู้ที่ถูกย้ายออกจากพื้นที่สร้างเขื่อนและอ่างเก็บน้ำนั้นต้องย้ายไปที่ใหม่ตามที่รัฐบาลจะออกกฎหมายบังคับแทนที่จะเป็นการปรึกษาหารือกันผู้ที่ถูกย้ายออกจากที่อยู่เดิมต้องพบกับความไม่สะดวกหลายอย่างและเป็นผู้ที่เสียสละเพื่อประโยชน์ของผู้อื่นประโยชน์ซึ่งเกิดขึ้นน้อยกว่าที่สัญญาไว้มากการศึกษาขนาดและขอบเขตของการย้ายที่อยู่และผลกระทบทางเศรษฐกิจ - สังคมก็ไม่ได้กระทำไว้ล่วงหน้าหรือศึกษาไว้ไม่มากพอ การศึกษาควรจะครอบคลุมถึงปัญหาความขัดแย้งระหว่างผู้ที่ถูกย้ายเข้าไปอยู่ในที่ใหม่กับผู้ที่อาศัยเดิมในที่นั้นเช่นอาจเกิดการแย่งกันใช้ที่ดินแย่งงานกันทำ แย่งกันใช้ทรัพยากร ก็ทำให้ทั้งผู้ที่ย้ายเข้าไปอยู่ในใหม่และผู้ที่อยู่เดิมยังมีความแตกแยกกันและชีวิตความเป็นอยู่แบบเดิมรวมทั้งวัฒนธรรมประเพณีเดิมของกลุ่มผู้ที่ถูกย้ายเข้าไปอยู่ในที่ใหม่ก็จะหายไป หรือมีฉันทันชนบทรรมนิยมและการดำเนินชีวิตของผู้ที่ย้ายเข้าไปก็อาจสร้างความไม่พอใจให้กับกลุ่มที่อาศัยอยู่เดิมยังมีกลุ่มอื่นๆ ที่ได้รับผลกระทบจากเขื่อนกลุ่มนี้อาจได้รับผลกระทบทางลบเช่นกัน ได้แก่ ผู้ที่อยู่บริเวณต้นน้ำหรือผู้ที่อยู่บริเวณท้ายน้ำของเขื่อนคนเหล่านี้ไม่ใช่ผู้ที่ต้องอพยพออกไปแต่ชีวิตความเป็นอยู่ของพวกเขาต้องเปลี่ยนไปเพราะการเปลี่ยนแปลงทางอุทกวิทยาของแม่น้ำที่เกิดมาจากเขื่อน เช่น ปริมาณน้ำช่วงเวลาน้ำมาก น้ำน้อยและการผันผวนของกระแสใน ช่วงระยะสั้นเหล่านี้จะเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม และชีวิตความเป็นอยู่ของพวกเขาจะต้องเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมตามสภาพการเปลี่ยนแปลงของภูมิทัศน์ เช่น มีสายไฟฟ้าแรงสูงผ่านเป็นทางมีถนน มีชุมชนใหม่ มีการชลประทาน อ่างเก็บน้ำเกิดขึ้นป่าที่เคยมีรวมทั้งพื้นที่เพาะปลูกริมแม่น้ำก็หายไป การเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ทำให้พวกเขาไม่อาจจะดำรงชีวิตแบบพอเพียงอย่างเดิมได้อีกต่อไปบ่อยครั้ง

ที่ปรากฏว่าคนกลุ่มนี้มีจำนวนมากกว่ากลุ่มผู้ที่รัฐบาลให้อพยพไปอยู่ในที่ใหม่เสียด้วยซ้ำถึงแม้ว่าฝ่ายที่สนับสนุนการสร้างเขื่อนจะสัญญาว่าการสร้างเขื่อนจะช่วยให้คนในท้องถิ่นมีงานทำมากขึ้น แต่ในความเป็นจริงจะมีกลุ่มผู้ย้ายถิ่นเข้าไปรับจ้างทำงานสร้างเขื่อนไม่ว่าจะเป็นงานประเภทมีฝีมือหรืองานไร้ฝีมือก็ตาม แรงงานพวกนี้เป็นพวกที่เคยมีประสบการณ์ทำงานในโครงการประเภทนี้มาก่อน ทำให้คนท้องถิ่นจริง ๆ นั้นไม่ได้รับประโยชน์จากงานเหล่านี้เมื่อสร้างเขื่อนเสร็จแล้วและเปิดให้จับปลาในอ่างเก็บน้ำได้ ก็ปรากฏว่าทั้งพันธุ์ปลาและวิธีการที่จะจับปลาในอ่างเก็บน้ำนั้นแตกต่างไม่เหมือนกับการจับปลาตามลำแม่น้ำอย่างที่คุณท้องถิ่นคุ้นเคยกลับกลายเป็นคนต่างถิ่นที่รู้วิธีและมีความชำนาญกว่าที่เข้ามาตั้งรกรากและเก็บเกี่ยวประโยชน์นี้ปล่อยให้คนท้องถิ่นจริงๆ เป็นผู้เสียหายเปรียบและยังคงยากจนอยู่ กลายเป็นปัญหาที่รัฐบาลจะต้องรับภาระแก้ไขต่อไปเขื่อนยังขวางกั้นทำให้ฝูงปลาไม่อาจว่ายขึ้นไปวางไข่บริเวณทางต้นน้ำอย่างที่เคยโดยหลักการและนโยบายนักพัฒนาและรัฐบาลจะต้องให้ความช่วยเหลือด้านการเงินและทรัพยากรในการย้ายคนไปอยู่ในที่ใหม่ เพื่อที่จะทำให้ทั้งผู้ที่ย้ายเข้าไปใหม่และผู้ที่อยู่เดิมมีมาตรฐานการครองชีพสูงขึ้นความยากจนจะต้องถูกขจัดให้หมดไปโดยเร็วมิฉะนั้นแล้วการกระจายผลประโยชน์และต้นทุนจากโครงการเขื่อนระหว่างคนในท้องถิ่นและผู้มีส่วนได้ที่อยู่ห่างไกลออกไปก็จะไม่เท่าเทียมกันต่อไปอีก

จากกรณีที่รัฐบาลนายสมัคร สุนทรเวช มีแนวคิดในการรื้อฟื้นโครงการเขื่อนแก่งเสือเต้นขึ้นมาเพื่อแก้ไขปัญหาน้ำแล้งนั้นเป็นที่ประจักษ์แล้วว่าเขื่อนทุกเขื่อนกำลังอยู่ในภาวะวิกฤตไม่สามารถแก้ไขปัญหาน้ำแล้งได้ อีกทั้งนโยบายของจังหวัดแพร่กำลังเร่งสร้างฝายทดน้ำหนึ่งด้านฝายเท่ากับเขื่อนแก่งเสือเต้นซึ่งเป็นนโยบายที่ทดแทนการแก้ไขปัญหาน้ำแล้งน้ำท่วมที่ได้ประโยชน์จริงในพื้นที่ อีกทั้งไม่ทำลายป่าและสิ่งแวดล้อมอีกด้วย นายอุดม ศรีคำภาประธานคณะกรรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ตำบลสะเอียบ อำเภอสอง จังหวัดแพร่ กล่าวว่าชาวบ้านและคณะกรรมการกลุ่มราษฎรรักษ่าป่า ตำบลสะเอียบ อำเภอสอง จังหวัดแพร่ เห็นว่าการใช้สถานการณ์น้ำแล้งมาเป็นข้ออ้างและเร่งผลักดันโครงการเขื่อนแก่งเสือเต้นนั้นเป็นแนวความคิดที่ผิดพลาดและควรจะสรุปทบทวนจากการสร้างเขื่อนต่างๆ ที่ผ่านมาเพื่อไม่ให้เกิดปัญหาในอนาคตต่อไปขณะนี้คณะกรรมการกลุ่มราษฎรรักษ่าป่า ตำบลสะเอียบ อำเภอสอง จังหวัดแพร่ ขอเสนอแนวทางการแก้ไขปัญหาน้ำท่วมลุ่มน้ำยมโดยไม่ต้องสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้นดังนี้ (องค์กรร่วมลงนามและคณะกรรมการประสานงานองค์กรพัฒนาอีสาน 2551 : 5)

1. การจัดการ โดยใช้แนวทางทางภูมิเนเวศวิทยาเน้นแนวทางการจัดการน้ำที่ยั่งยืนทั้งระบบ

2. การฟื้นฟูป่าต้นน้ำ การฟื้นฟูป่าไม้ การอนุรักษ์ป่า การปลูกป่าเสริม การปกป้อง พิทักษ์ รักษา และการจัดการป่าโดยให้ประชาชนมีส่วนร่วม

3. การขุดลอกตะกอนแม่น้ำอันจะสามารถฟื้นฟูแม่น้ำให้กลับมาทำหน้าที่แม่น้ำตาม ธรรมชาติได้ การทำทางเบี่ยงน้ำการทำแก้มลิง

4. การฟื้นฟูที่ราบลุ่มแม่น้ำยมสามารถทำได้โดยขุดลอกกูกลองที่เชื่อมระหว่างแม่น้ำ กับหนองบึงการยกถนนให้สูงขึ้นหรือเจาะถนนไม่ให้กีดขวางทางน้ำ

5. การปรับปรุงประสิทธิภาพ ในปัจจุบันลุ่มแม่น้ำยมมีระบบชลประทานขนาดใหญ่ และขนาดกลาง 24 แห่ง ระบบชลประทานขนาดเล็ก 220 แห่งบ่อน้ำตื้น 240 บ่อและระบบสูบน้ำ ด้วยพลังไฟฟ้าของกรมพัฒนาและส่งเสริมพลังงาน 26 แห่ง ให้มีประสิทธิภาพตามที่โครงการกล่าว อ้างไว้

6. การพัฒนาแหล่งน้ำขนาดเล็กตามแผนการพัฒนาแหล่งน้ำขนาดเล็กซึ่งจัดทำโดย กรมการปกครองกระทรวงมหาดไทยแผนดังกล่าวสามารถแก้ปัญหาการขาดแคลนน้ำได้โดยใช้ งบประมาณเฉลี่ยแล้วหมู่บ้านละประมาณ 3 ล้านบาทเท่านั้น

7. การพัฒนาระบบประปา ซึ่งมีความสามารถในการผลิตน้ำประปาเพียงร้อยละ 60 ของความต้องการน้ำประปาสูงสุดในฤดูแล้งอย่างไรก็ตามการรณรงค์ให้มีการประหยัดน้ำในฤดู แล้งก็ยังคงเป็นสิ่งจำเป็น

8. ผลักดันนโยบายจังหวัดแพร่ในการสร้างฝายทดน้ำหนึ่งล้านฝายเท่ากับเขื่อนแก่งเสือ เด่นซึ่งจะทำให้สภาพป่าเกิดความชุ่มชื้นและอุดมสมบูรณ์มากขึ้นอีกทั้งยังไม่กระทบกับป่าและ สิ่งแวดล้อมอีกด้วยผลการศึกษาไม่ควรสร้างเขื่อนแก่งเสือเด่นที่ผ่านมาจากผลการศึกษาหลายๆ หน่วยงานการวิจัย เป็นที่ประจักษ์แล้วว่าไม่สมควรสร้างเขื่อนแก่งเสือเด่น

ต่อมาชาวบ้านและคณะกรรมการกลุ่มอนุรักษ์ป่า ตำบลสะเอียบ อำเภอสอง จังหวัด แพร่เรียกร้องให้รัฐบาลยกเลิกโครงการเขื่อนแก่งเสือเด่นซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1. ให้ยกเลิกโครงการเขื่อนแก่งเสือเด่นอย่างเด็ดขาดเพื่อความผาสุกของชุมชนและคน ทั้งชาติ

2. การดำเนิน โครงการพัฒนาใดในลุ่มน้ำยมจะต้องให้ประชาชนมีส่วนร่วมใน กระบวนการพัฒนาบนทิศทางการยั่งยืนของทรัพยากรและความมั่นคงในวิถีชีวิตของประชาชน

3. ให้รัฐบาลสนับสนุนและส่งเสริมให้มีการดูแลรักษาป่าเพื่อให้เป็นป่าชุมชนของชาวบ้านและให้รัฐบาลสนับสนุนงบประมาณในการดูแลรักษา (มหาวิทยาลัยนเรศวร 2550 : 12)

3. ปัญหาด้านสิ่งแวดล้อม (สำนักงานจังหวัดแพร่ 2546 : 5)

การสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้นนับว่าเป็นสาเหตุใหญ่ที่ทำให้ทรัพยากรหลัก เช่นป่าไม้ถูกทำลาย ทรัพยากรดิน น้ำ สัตว์ป่าจึงพลอยได้รับผลกระทบกระเทือนตามไปด้วยทำให้มนุษย์เข้าสู่พื้นที่ป่าที่เหลือได้ง่ายกว่าเดิม เนื่องจากการไปมาสะดวกการทำลายจึงเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องเมื่อป่าเสื่อมโทรมหรือหมดไปถิ่นที่อยู่อาศัยของสัตว์ป่าถูกทำลายโอกาสถูกล่ามีมากขึ้นสัตว์บางชนิดหาอาหารเป็นไปด้วยความยากลำบากในที่สุดก็สูญพันธุ์ไป เป็นต้น ความหลากหลายทางชีวภาพมักไม่ค่อยมีการนำมาเสนอให้สาธารณชนได้รับทราบ ปัจจุบันเขื่อนเก็บน้ำต่าง ๆ ที่เรามีอยู่เป็นเขื่อนที่เก็บกักน้ำจัดการสร้างเขื่อนจึงเป็นการสร้างสิ่งก่อสร้างที่ขวางกั้นทางเดินของแม่น้ำตามธรรมชาติก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงลักษณะและคุณสมบัติของแหล่งน้ำดั้งเดิมเป็นการเปลี่ยนแปลงจากระบบนิเวศน้ำไหลเป็นระบบนิเวศน้ำนิ่ง โดยทั่วไปแล้วสิ่งที่เกิดขึ้นก็คือกระแสน้ำจะลดความเร็วลง โดยเฉพาะเมื่อใกล้ตัวเขื่อนและการเพิ่มระดับความลึกของท้องน้ำจนแสงแดดส่องไม่ถึงท้องน้ำทำให้เกิดการแยกชั้นของน้ำ มีการตกตะกอนทับถมตามพื้นท้องน้ำมากขึ้นนี่คือการเปลี่ยนแปลงสภาพท้องน้ำทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่อยู่อาศัยและการวางไข่ของสัตว์น้ำนอกจากนี้ตะกอนที่เป็นสารอินทรีย์ก็เป็นตัวการสำคัญที่ทำให้ประมาธออกซิเจนในน้ำลดลงการเปลี่ยนแปลงทั้งทางกายภาพและทางเคมีนี้จะมีผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงทางชีวภาพซึ่งรวมถึงแต่ความหนาแน่นของพืชชั้นต่ำและพืชชั้นสูง แพลงตอนสัตว์และสัตว์หน้าดินนอกจากนั้นการสร้างเขื่อนเก็บน้ำยังมีผลทำให้ชนิดและปริมาณของปลาต่างไปจากเดิม เช่นปลาที่อาศัยอยู่ในน้ำนิ่งจะมีการเจริญเติบโตและแพร่ขยายพันธุ์ได้ดีในขณะที่ปลาที่เคยอาศัยอยู่ในน้ำไหลเช่นแม่น้ำลำธารจะมีปริมาณลดลงปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมยังเป็นผลกระทบต่อพื้นที่เนื่องจากการสร้างเขื่อนเป็นการสร้างสิ่งก่อสร้างขวางลำน้ำทำให้น้ำที่ไหลมาสะสมในพื้นที่เหนือเขื่อนจนเป็นผลให้ที่ดินบริเวณเหนือเขื่อนถูกน้ำท่วมขังเป็นเวลานานซึ่งที่ดินเหล่านั้นส่วนมากเป็นป่า ธรรมชาติและแหล่งต้นน้ำลำธารซึ่งถือได้ว่าเป็นที่ดินที่มีความอุดมสมบูรณ์

การที่น้ำท่วมขังในพื้นที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์จะทำให้สูญเสียทรัพยากรดินตามไปด้วย นอกจากนี้เมื่อพิจารณาถึงพื้นที่ท้ายเขื่อนพบว่าแร่ธาตุที่รักษาสมดุลของระบบนิเวศไม่สามารถมาสู่พื้นที่ท้ายน้ำได้เนื่องจากถูกกักโดยเขื่อนส่งผลให้พื้นที่ท้ายเขื่อนขาดความอุดมสมบูรณ์ด้วยเช่นกันการสูญเสียสัตว์ป่าในการสร้างเขื่อนในตอนเริ่มต้นเมื่อปริมาณน้ำในอ่างเก็บน้ำเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ พื้นที่สูง เช่น ภูเขาจะกลายเป็นเกาะ แก่งซึ่งการดำรงชีวิตของสัตว์ป่ามักเคยชินกับพื้นที่เดิมและ

เมื่อปริมาณน้ำเพิ่มมากขึ้นเรื่อยหากหนีไม่ทันก็จะล้มตายหากหนีทันก็จะถูกล้อมรอบในพื้นที่จำกัด และเมื่อพื้นที่ถูกตัดขาดออกจากกันทำให้ไม่สามารถผสมพันธุ์ข้ามฝูงได้และการผสมพันธุ์ในฝูงเดียวกันทำให้รุ่นต่อไปมีลักษณะคล้ายและอ่อนแอ การเปลี่ยนแปลงระบบนิเวศในแหล่งน้ำเนื่องจากในระบบนิเวศเดิมพันธุ์ปลาที่อาศัยอยู่ในแหล่งน้ำจะเป็นปลาที่ดำรงชีพในแหล่งน้ำไหลแต่เมื่อสร้างเขื่อนแล้วเสร็จนั้นปลาที่ชอบระบบนิเวศอ่างเก็บน้ำซึ่งเป็นแหล่งน้ำนิ่งสามารถขยายพันธุ์ได้อย่างรวดเร็ว ปลาที่ชอบระบบนิเวศที่มีน้ำไหลก็จะลดปริมาณลงทำให้ระบบนิเวศในแหล่งน้ำเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วซึ่งปลาบางชนิดอาจสูญพันธุ์ไปจากแหล่งน้ำนั้นเลยก็ได้ผลกระทบด้านสังคมการที่พื้นที่แปรสภาพไปเป็นอ่างเก็บน้ำ ทำให้ที่อยู่อาศัยและพื้นที่ทำกิน ถูกน้ำท่วม จึงจำเป็นต้องอพยพชาวบ้านออกนอกพื้นที่แล้วจัดหาที่อยู่และที่ทำกินให้ใหม่โดยมากเป็นการย้ายถิ่นฐานไปในบริเวณที่ใกล้กับชุมชนอื่น ทำให้เกิดความรู้สึกแปลกแยกออกจากสังคมใหม่และพื้นที่ทำกินที่ได้รับมาใหม่อาจไม่เหมาะสมต่อการทำกินประเภทเดิม เช่น สภาพที่ดินแหล่งน้ำนอกจากนี้ยังทำให้สภาพวัฒนธรรมดั้งเดิมเปลี่ยนแปลงไปด้วยการเกิดอ่างเก็บน้ำขนาดใหญ่ย่อมทำให้เกิดกระทบต่อราษฎรในพื้นที่ที่ใช้เป็นอ่างเก็บน้ำนั้นผลกระทบด้านสุขภาพการเปลี่ยนแปลงระบบนิเวศแหล่งน้ำจากพื้นที่ที่มีน้ำไหลเป็นน้ำนิ่งซึ่งโดยทั่วไปภายหลังการสร้างเขื่อนเรามักพบโรคที่มักจะมีมาพร้อมกับระบบนิเวศอ่างเก็บน้ำได้แก่ โรคมาเลเรีย โรคเท้าช้าง และโรคพยาธิใบไม้เลือด เนื่องจากพาหะนำโรคทั้ง 3 ชนิดอันได้แก่ ยุงลาย ยุงดำและหอยทากสามารถแพร่ขยายพันธุ์ได้เป็นอย่างดี

ดังนั้นภายหลังการสร้างเขื่อนจำเป็นต้องดูแลระบบสุขภาพ ระบบชลประทานและแหล่งน้ำเพื่อโรคเป็นองค์ประกอบดีเพื่อป้องกันการระบาดของโรคเหล่านี้จากการสำรวจสัตว์ป่าพบสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนม 39 ชนิด นก 135 ชนิด สัตว์เลื้อยคลาน 28 ชนิดและสัตว์สะเทินน้ำสะเทินบก 14 ชนิดในจำนวนนี้มีสัตว์ที่มีสถานภาพที่น่าเป็นห่วง 4 ชนิด ได้แก่ สุนัขจิ้งจอก กระรอกบินเล็กแก้มขาว แมวป่า และนกยูง มีสัตว์ป่าที่ใกล้สูญพันธุ์ 1 ชนิด คือ เสือปลา นอกจากนี้ยังมีสัตว์ป่าสงวนซึ่งมีสภาพใกล้สูญพันธุ์ตามสมุดปกแดงของ IUCN คือ เสือผา สัตว์ป่าชนิดอื่นที่พบเห็นได้ทั่วไปได้แก่ เก้ง หมึกควาย หมูป่ากระทายป่า นางอาย เม่นหางพวง นากเล็กเล็บสั้น อ้นเล็ก กระเรียนขนปลายหุสตัน ค้างคาวขอบหูขาวกลางค้างคาว มงกุฎมลายูหนูท้องขาว ไก่ป่าภูเขานกหกเล็กปากแดง นกกระปูดใหญ่ นกเค้าโมง นกคบบึงหางยาว นกตะขาบทุ่ง นกตั้งล้อ นกโพระดกคอกสีฟ้า นกหัวขวานต่างแคะ นกแอ่นตะโพกขาวหางแฉก นกไต่ไม้หน้าผากดำมะหยี่ นกกินแมลงออกเหลือง นกพงคิ้วดำ นกเค้าลมหลังเทา นกปรอดโองเมืองเหนือ นกจับแมลงหัวเทา นกกินปลีอกเหลือง เต่าเหลือง ตะพานน้ำ กิ้งก่าสวน แย้ขีด จิ้งเหลนเรียวยาวท้องเหลือง จิ้งจกหางหนาม งูหลาม งูสามเหลี่ยม อึ่งขาคำ กบหนอง เขียดบัวและคางคกบ้าน เป็นต้น

พื้นที่อุทยานแห่งชาติแม่ยมนี้มีการเสนอโครงการสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้นโดยทางกรมชลประทานและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเริ่มทำการศึกษาตั้งแต่ พ.ศ. 2523 แต่ก็ยังคงไม่มีการดำเนินการก่อสร้างเพราะมีการคัดค้านของชาวบ้านที่จะได้รับผลกระทบในการสร้างเขื่อนซึ่งมีการต่อสู้กันมายาวนานราว 15 ปี แล้วที่ตั้งโครงการเขื่อนแก่งเสือเต้นนั้นห้วงงานหรือสันเขื่อนอยู่ในเขตของอุทยานแห่งชาติแม่ยม เขตอำเภอสอง จังหวัดแพร่โดยหากสร้างเขื่อนจะมีพื้นที่ที่จะได้รับผลกระทบประมาณ 62,500 ไร่หรือประมาณ 100 ตารางกิโลเมตรพื้นที่ของอุทยานจะถูกน้ำท่วมร้อยละ 40 และพื้นที่ทำกินและพักอาศัยของชาวบ้านจะถูกน้ำท่วมร้อยละ 60 พื้นที่ของอุทยานแห่งชาติแม่ยมซึ่งมีอยู่ประมาณ 284,000 ไร่ เป็นบริเวณที่มีป่าสักธรรมชาติที่สมบูรณ์ราว 60,000 ไร่ ซึ่งมีการระบุว่าป่าสักทองธรรมชาติที่แก่งเสือเต้นนี้เป็นป่าสักที่สมบูรณ์ที่สุดท้ายของประเทศ และของโลกหากสร้างเขื่อนป่าสักจะถูกน้ำท่วมไปราว 24,000 ไร่ยังไม่รวมป่าประเภทอื่นๆ ส่วนพื้นที่ของชาวบ้านที่จะได้รับผลกระทบจากการสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้นนั้นก็ยังมีที่ ตำบลสะเอียบ จังหวัดแพร่ 4 หมู่บ้าน ได้แก่บ้านคอนแก้ว บ้านคอนชัย บ้านคอนชัยสักทอง บ้านแม่เด่น อีกที่หนึ่งคือที่อำเภอเชียงม่วน 11 หมู่บ้านแม้โครงการเขื่อนแก่งเสือเต้นจะถูกระงับไปแล้วแต่ในบางครั้งบางครังก็ถูกปลุกนำขึ้นมาเป็นประเด็น โดยอ้างว่าเป็นการแก้ปัญหาน้ำท่วมในเขตแอ่งที่ราบภาคเหนือตอนล่าง ภาคกลางตอนบนแถวจังหวัดสุโขทัย พิษณุโลกพิจิตร นครสวรรค์ มีข้อถกเถียงในเรื่องควรหรือไม่ควรในการสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้นประเด็นที่น่าสนใจก็คือ ไม่มีข้อรับรองได้ว่าเมื่อสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้นแล้วจะแก้ปัญหาน้ำท่วมได้เด็ดขาดหรือเพียงแค่เล็กน้อยเท่านั้นทั้งนี้จากการศึกษาของมูลนิธิคุ้มครองสัตว์ป่าและพรรณพืชแห่งประเทศไทยในพระบรมราชินูปถัมภ์ด้วยเหตุผลในการจัดการน้ำยังมีทางออกและทางเลือกอื่นๆอีกหลายวิธีการที่แก้ไขปัญหาน้ำท่วมได้โดยไม่ต้องสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้นจากการศึกษาและการวิจัยของหน่วยงานต่างๆ ที่ออกมาก็มีความชัดเจนแล้วว่าไม่สมควรสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้น อาทิ จากการศึกษาขององค์การอนามัยโลก (FAO) ด้วยเหตุผลเรื่องการป้องกันน้ำท่วม

กรณีเขื่อนแก่งเสือเต้นสามารถเยียวยาปัญหาน้ำท่วมได้เพียงร้อยละ 8 จากการศึกษาของ สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (TDRI) ด้วยเหตุผลทางเศรษฐศาสตร์ได้ข้อสรุปว่าเขื่อนแก่งเสือเต้นไม่คุ้มทุนจากการศึกษาของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัยด้วยเหตุผลทางนิเวศวิทยาที่มีข้อสรุปว่าหากสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้นจะกระทบต่อระบบนิเวศน์ของอุทยานแห่งชาติแม่ยมเป็นอย่างมากหากเก็บฝืนป่าที่จะถูกน้ำท่วมไว้จะมีมูลค่าต่อระบบนิเวศน์และชุมชนอย่างมากสำหรับความเป็นมาของความขัดแย้งเกิดจากความต้องการให้มีการก่อสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้นของรัฐบาลไทยที่เกิดขึ้นในทุกยุคทุกสมัยการสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้นยังนำไปสู่การทำลายทรัพยากรธรรมชาติ เช่น ป่าไม้และสัตว์ป่าที่พวกเขาดูแลและรักษามาตั้งแต่บรรพบุรุษไม่ให้ใครเข้า

มาทำลายและยังช่วยให้การดำรงชีวิตของพวกเขาอยู่คู่กับป่าโดยการให้ชีวิตร่วมกับป่าและอาศัยทรัพยากรจากป่าไม้ในการประกอบอาชีพและหารายได้มาจุนเจือครอบครัวหากมีการสร้างเขื่อนซึ่งต่อไปป่าไม้และสัตว์ป่าเหล่านี้ก็จะถูกทำลายและสูญพันธุ์ไป และวิถีชีวิตของพวกเขา ก็จะเปลี่ยนไปในที่สุดรวมทั้งผลประโยชน์ของนักการเมืองที่จะแสวงหาจากนโยบายการก่อสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้นของภาครัฐเช่นการสัมปทานป่าไม้จากการศึกษาข้างต้นสอดคล้องกับนายกิ่งไมตรี เทศสูงเนิน (สัมภาษณ์ วันที่ 11 ตุลาคม พ.ศ. 2550) ผู้ช่วยหัวหน้าอุทยานแห่งชาติแม่ยม ที่กล่าวว่า “ความเป็นมาของความขัดแย้งของเขื่อนแก่งเสือเต้นส่วนใหญ่เกิดจากชาวบ้านต้องการรักษาพื้นที่ป่าไว้เนื่องจากเป็นป่าต้นน้ำและยังเป็นป่าที่มีต้นไม้ขึ้นอยู่อย่างหนาแน่นและเป็นไม้ที่มีคุณค่าทางเศรษฐกิจ เช่น ไม้สักทอง ไม้เต็ง ไม้มะค่าโมง เป็นต้น การเข้ามาของภาคเอกชนที่จะมาแสวงหาผลประโยชน์จากโครงการทำให้ชาวสะเทียบที่ใช้ประโยชน์จากป่าไม้ต้องออกมาปกป้องป่าเนื่องจากชีวิตประจำวันจะต้องอาศัยป่าในการดำรงชีวิตโดยการหาของป่าออกมาขายเพื่อหารายได้ เช่น เห็ด หน่อไม้ สมุนไพร เป็นต้น เช่นเดียวกับนางสาวเขาวลัดถัน ศรีคำภา (มติชน 2540 : 12) หนึ่งในแกนนำเยาวชนกลุ่มตะกอนยม กล่าวว่า “ชาวบ้านและลูกหลานได้ร่วมกันศึกษาวิจัยชาวบ้านได้รู้ได้เห็น ว่า ป่าไม้ สัตว์ป่า ระบบนิเวศน์ มีความสัมพันธ์กับชุมชนอย่างลึกซึ้ง จนชาวบ้านขนานนามป่าแม่ยม แม่น้ำยม ว่าเป็นจุฬเปอร์มาเก็คของชุมชน อยากให้รัฐมนตรีได้อ่านได้เรียนวิชาสิ่งแวดล้อม จะ ได้เห็นความสำคัญของระบบนิเวศน์ ถ้ารัฐมนตรีกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ และอธิบดีกรมชลประทานอยากรู้ ชาวบ้านและลูกหลานเยาวชนกลุ่มตะกอนยมยินดีถ่ายทอดวิชาความรู้ให้ จะ ได้ตระหนักและเข้าใจใน ความสำคัญของระบบนิเวศ” ซึ่งสอดคล้องกับคำกล่าวของ นาย ข. นามสมมุติ (สัมภาษณ์ วันที่ 11 ตุลาคม พ.ศ. 2550) เจ้าหน้าที่อุทยานแห่งชาติแม่ยมที่กล่าวว่า “เขื่อนแก่งเสือเต้นเป็นเขื่อนที่จะสร้างในพื้นที่ของอุทยานแม่ยม ถ้าหากมีการสร้างเขื่อนจริงตามนโยบายของรัฐบาลแล้ว ก็เป็นที่น่าเสียดายป่าไม้ที่อุดมสมบูรณ์ต้องถูกตัดออกไป ไม้แต่ละต้นกว่าจะเติบโตและสูงใหญ่ขนาดที่เห็นอยู่ที่นี่น่าจะอายุร่วม 100 ปี แต่ถ้าถูกตัดไปแล้วภาครัฐมีนโยบายปลูกป่าทดแทน จะต้องใช้เวลาเป็นร้อย ๆ ปีกว่าที่จะมีป่าที่สมบูรณ์และมีสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติที่ดีเหมือนอยู่ขณะนี้ ถ้าถามความคิดเห็นในเรื่องของการต้องการเขื่อนหรือไม่ เจ้าหน้าที่ทุกคนก็ต้องตอบว่าไม่อยากจะเพราะทำงานอยู่ในอุทยานแห่งนี้มาหลายปี แล้วก็มีความผูกพันกับสัตว์ป่าและธรรมชาติ ไม่อยากเห็นป่าที่มีแต่ความร่มรื่นมาเป็นอะไร ไม้รู้ที่เป็นแห่งคอนกรีตสูง”

4.2 สาเหตุของความขัดแย้งระหว่างรัฐกับประชาชนของชุมชนสะเอียบ อำเภอสอง จังหวัดแพร่ ต่อกรณีการก่อสร้างแก่งเสือเต้น

จากการศึกษาถึงสาเหตุของความขัดแย้งระหว่างรัฐกับประชาชนของชุมชนสะเอียบ อำเภอสอง จังหวัดแพร่ ต่อกรณีการก่อสร้างแก่งเสือเต้นมีผลการวิเคราะห์สาเหตุของความขัดแย้งระหว่างรัฐกับประชาชนของชุมชนสะเอียบ อำเภอสอง จังหวัดแพร่ ต่อกรณีการก่อสร้างแก่งเสือเต้นนั้น ดังนี้

4.2.1 การผลักดันโครงการก่อสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้นของรัฐโดยไม่ยอมรับฟังความคิดเห็นและการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจของประชาชนในพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบ

จากประเด็นนโยบายการผลักดันโครงการก่อสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้นของรัฐจะเห็นได้ว่าภาครัฐไม่ว่ายุครัฐบาลใดสมัยใดก็ต้องการที่จะผลักดันโครงการก่อสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้นให้เกิดขึ้นให้ได้โดยไม่ยอมรับฟังความคิดเห็นและการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจของประชาชนในพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบเลย สำหรับสาเหตุการผลักดันดังที่ได้กล่าวไว้ในความเป็นมาของความขัดแย้งก็มาจากในเรื่องของผลประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่โครงการก่อสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้นและงบประมาณ ส่วนประเด็นการไม่มีส่วนร่วมในการตัดสินใจของชาวบ้านที่ไม่ได้รับความสนใจจากภาครัฐเกิดขึ้นตั้งแต่มีการดำเนินการศึกษาโครงการเขื่อนแก่งเสือเต้น การดำเนินการศึกษาโครงการจึงเป็นเรื่องของรัฐเพียงฝ่ายเดียว ทำให้เกิดความไม่ไว้วางใจซึ่งกันและกันระหว่างรัฐกับประชาชนเอง ที่มีข้อมูลที่ไม่เหมือนกันและรายงานของผลการศึกษาที่แตกต่างกันรวมทั้งการไม่มีส่วนร่วมในการตัดสินใจในด้านต่างๆ ร่วมกับรัฐ เช่น การเข้าไปสำรวจร่วมกันในพื้นที่โครงการร่วมกัน ต่างฝ่ายต่างทำ การทำประชาพิจารณ์ก็ไม่ตรงกับความต้องการของประชาชนในพื้นที่ที่ต้องการปกป้องทรัพยากรป่าไม้แต่รัฐต้องการสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้นเพื่อต้องการแก้ไขปัญหาเรื่องของน้ำท่วมในเขตพื้นที่ตอนล่างและเก็บกักน้ำไว้ใช้ในช่วงหน้าแล้งเพื่อการเกษตรจึงนำไปสู่สาเหตุของความขัดแย้งและเกิดปัญหากระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นกระบวนการซึ่งสาธารณชนมีความห่วงกังวลมีความต้องการและมีทัศนคติที่จะมีส่วนร่วมกับรัฐในการตัดสินใจ กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นกระบวนการสื่อสารสองทางที่มีเป้าหมายโดยรวมเพื่อที่จะให้เกิดการตัดสินใจขึ้นและได้รับการสนับสนุนจากสาธารณชนประชาชนไม่สามารถที่จะมีส่วนร่วมได้อย่างมีประสิทธิภาพในการตัดสินใจ ถ้าหากว่าเขาไม่มีการรับรู้ข้อมูลอย่างเพียงพอถึงทางเลือกและผลที่ตามมาเพราะฉะนั้นการให้ข้อมูลต่อสาธารณชนอย่างเพียงพอจึงเป็นองค์ประกอบสำคัญในการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างไรก็ดีกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนนั้นมีความหมายสูงกว่าการให้ข้อมูลต่อสาธารณชนซึ่งเป็นการสื่อสารทางเดียวเท่านั้น เป้าหมายกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนก็คือการให้ข้อมูลต่อสาธารณชนและให้สาธารณชน

แสดงความคิดเห็นต่อโครงการที่นำเสนอหรือนโยบายของรัฐและมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาเพื่อหาทางออกที่ดีที่สุดสำหรับทุกๆ คน (วันชัย วัฒนศัพท์ 2547 : 1) จะเห็นได้ว่าที่ผ่านมารายอมรับและรับฟังความคิดเห็นจากฝ่ายชาวบ้านและองค์กรอิสระของภาครัฐแทบจะไม่ให้ความสนใจเลย ไม่ว่าจะเป็นข้อมูลที่ดีและมีเหตุและผล ภาครัฐจะไม่ให้ความสนใจต่อการชี้แจงต่างๆ จากชาวบ้านจะมุ่งเน้นประโยชน์และผลประโยชน์จากการสร้างเขื่อนเพียงอย่างเดียวโดยมองว่าเป็นวิธีการเดียวในการจัดการน้ำบริเวณลุ่มน้ำยมจึงทำให้เกิดการต่อต้านจากชาวบ้านในชุมชนอย่างกว้างขวางจนก่อให้เกิดผลกระทบตามมาสอดคล้อง กับนายเส็ง ขวัญยืน (สัมภาษณ์ วันที่ 10 ตุลาคม พ.ศ. 2550) ผู้ใหญ่ บ้านหมู่ที่ 1 บ้านคอนชัย ที่กล่าวว่า “รัฐบาลทุกสมัยที่ผ่านมามีบทบาทมากเกินไป ประชาชนไม่ค่อยมีความคิดเห็นหรือมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในการร่วมการพัฒนาหรือแม้ว่าจะมีการศึกษามาเป็นอย่างดี มีการสอบถามความคิดเห็นได้สวนสาธารณะไปแล้ว แม้ว่าเหตุผลของชาวบ้านจะดี แต่สุดท้าย รัฐก็ไม่ยอมเชื่อฟังเอาประโยชน์ของรัฐเป็นสำคัญมากกว่าความเสียหายของประชาชน”

ดังนั้นจะเห็นได้ว่าการยอมรับความคิดเห็นนั้นเป็นแนวทางหนึ่งที่จะลดความขัดแย้งลงได้ในระดับหนึ่งของทั้งสองฝ่ายระหว่างรัฐกับประชาชนชุมชนละเอียด การยอมรับฟังข้อเสนอแนะรวมทั้งการให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจและมีบทบาทในการเข้าร่วมแก้ไขปัญหาของตนเอง รัฐต้องให้ความสำคัญและต้องยอมรับกับความเป็นจริงเพราะปัญหาที่จะเกิดตามมาผู้ที่ได้รับผลกระทบก็คือ ประชาชนชุมชนละเอียดทั้งหมดไม่ว่าในเรื่องการย้ายถิ่นฐานการที่พื้นที่เพาะปลูกจะจมอยู่ใต้น้ำ วิธีชีวิตที่เกี่ยวข้องกับการประกอบอาชีพต้องเปลี่ยน ไปปัญหาทั้งหมดนี้ภาครัฐต้องรับฟังและยอมรับในการที่เขาจะเรียกร้องในผลประโยชน์ของเขากับการที่พวกเขาต้องยอมเสียสละในสิ่งที่พวกเขารักและหวงแหนมาชั่วอายุคน เช่นเดียวกับนายชุม สะเอียดคง (สัมภาษณ์ วันที่ 11 ตุลาคม พ.ศ. 2550) กำนันตำบลละเอียด ที่กล่าวว่า “ที่ผ่านมามีคณะต่าง ๆ ได้เข้ามาศึกษารายละเอียดเกี่ยวกับโครงการเขื่อนแก่งเสือเต้นเป็นจำนวนมาก พอได้ข้อมูลออกไปก็ไปทำรายงานหรืองานวิจัยต่าง ๆ ที่บิดเบือนข้อเท็จจริงกับข้อมูลที่ชาวบ้านให้ไปจึงไม่อนุญาตให้คณะสำรวจหรือทำงานวิจัยต่าง ๆ เข้ามาในพื้นที่” แสดงให้เห็นว่าข้อมูลที่ประชาชนชุมชนละเอียดหรือผู้นำชุมชนละเอียด ได้ให้ไปนั้นได้ถูกบิดเบือนข้อเท็จจริงจะเห็นได้ว่าการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจและมีบทบาทในการเข้าร่วมแก้ไขปัญหาของตนเอง รัฐไม่ได้เปิดโอกาสประชาชนชุมชนละเอียด หรือผู้นำชุมชนละเอียด ให้เข้ามามีส่วนร่วมด้วยโดยการที่รัฐส่งตัวแทนของรัฐหรือเจ้าหน้าที่เข้าไปสำรวจและเก็บข้อมูลแล้วบิดเบือนข้อเท็จจริงการมีส่วนร่วมของประชาชนถือเป็นหลักการสากลที่อารยประเทศให้ความสำคัญและเป็นประเด็นหลักที่สังคมไทยให้ความสนใจเพื่อพัฒนาการเมืองเข้าสู่ระบอบประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมตามหลักการธรรมาภิบาลที่ภาครัฐ

จะต้องเปิดโอกาสให้ประชาชนและ ผู้ที่เกี่ยวข้องทุกภาคส่วนในสังคมได้เข้ามามีส่วนร่วมในการร่วมรับรู้ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ เพื่อสร้างความโปร่งใสและเพิ่มคุณภาพการตัดสินใจของภาครัฐให้ดีขึ้นและเป็นที่ยอมรับร่วมกันของทุกๆ ฝ่ายในการบริหารราชการเพื่อประโยชน์สุขของประชาชน ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน (ฉบับที่ 5) พ.ศ. 2545 และพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ. 2546 จึงต่างให้ความสำคัญต่อการบริหารราชการอย่างโปร่งใส สุจริต เปิดเผยข้อมูลและการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายสาธารณะการตัดสินใจทางการเมืองรวมถึงการตรวจสอบการใช้อำนาจอธิปไตยในทุกระดับ ที่ผ่านมารัฐบาลได้ให้ความสำคัญในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยได้แถลงเป็นนโยบายของรัฐบาลและยังกำหนดไว้เป็นประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 7 ของแผนบริหารราชการแผ่นดิน (พ.ศ. 2548 – 2551) การส่งเสริมประชาธิปไตยและกระบวนการประชาสังคม ซึ่งตรงกับยุทธศาสตร์ที่ 7 ของแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาระบบราชการไทย (พ.ศ. 2546 – 2550) ที่เน้นการเปิดระบบราชการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมอีกด้วย

4.2.2 ความเข้าใจของประชาชนว่าการสร้างเขื่อนเป็นการทำลายทรัพยากรป่าไม้

ประชาชนชุมชนสะเอียบเข้าใจว่าการสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้นที่เป็นการทำลายทรัพยากรธรรมชาติโดยเฉพาะป่าไม้ซึ่งเป็นไม้สักทองที่สมบูรณ์ที่สุดในโลกสาเหตุที่ประชาชนของชุมชนสะเอียบมีความขัดแย้งในเรื่องทรัพยากรธรรมชาตินี้เพราะพื้นที่โครงการที่จะสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้นนี้เป็นพื้นที่ที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ที่มีป่าไม้สมบูรณ์โดยเฉพาะไม้สักทองที่มีอยู่จำนวนมากและมากที่สุดในประเทศ ดังนั้นการสร้างเขื่อนจึงต้องตัดไม้สักทองออกไปประชาชนของชุมชนสะเอียบอำเภอสอง จังหวัดแพร่ จึงเข้าใจว่าเป็นการทำลายทรัพยากรธรรมชาติที่ไม่คุ้มค่ากับการที่ภาครัฐจะลงทุนการก่อสร้างเขื่อนเช่นเดียวกับนายสายยันต์ คำหนึ่ง (สัมภาษณ์ วันที่ 10 ตุลาคม พ.ศ. 2550) เจ้าหน้าที่องค์กรเครือข่ายแม่น้ำภาคเหนือ กล่าวว่า “กรณีของเขื่อนแก่งเสือเต้น ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นไม่ได้มีสาเหตุมาจากชาวบ้าน สะเอียบ ก่อน แต่กระบวนการเริ่มจากภาครัฐเองที่ไม่ชี้แจงความชัดเจนในเรื่องที่จะมีผลกระทบกับชาวบ้านสะเอียบ รวมทั้งการไม่ให้ประชาชนได้รับรู้ในเรื่องของการก่อสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้นมาตั้งแต่เริ่มต้นแล้วหลังจากนั้นชาวบ้านสะเอียบได้เริ่มรวมตัวกันเพื่อคัดค้านการสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้น โดยมีตัวแทนของกลุ่มได้ไปศึกษาและไปดูงานในที่ต่าง ๆ ที่มีการสร้างเขื่อนมาก่อน เพื่อให้ทราบถึงผลกระทบต่อชาวบ้านสะเอียบ จากนั้นได้มีเจ้าหน้าที่จากองค์กรพัฒนาเอกชนได้มาให้ความรู้ในด้านวิชาการและการปกป้องละเมิดสิทธิมนุษยชนแก่ชาวบ้าน เพื่อให้ชาวบ้าน ได้ตระหนักถึงการที่จะปกป้องผลประโยชน์ทางสาธารณะของชาวบ้าน และช่วยกันดูแลรักษาไม่ให้ถูกทำลายโดยเฉพาะป่าไม้ การที่จะมีการสร้างเขื่อนเกิดขึ้น ซึ่ง

ไม่คุ้มกับการลงทุนที่จะต้องทำลายทรัพยากรธรรมชาติ และอีกประเด็นหนึ่งที่สำคัญคือชาวบ้านไม่ได้เข้าไปมีส่วนร่วมในโครงการนี้เลยทั้ง ๆ ที่พวกเขาเองที่มีส่วนได้เสียโดยตรงกับการก่อสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้น” นอกจากนี้ยังมีรายงานจากกรมป่าไม้ พ.ศ. 2534 (ฝ่ายสำรวจทรัพยากรป่าไม้ กองจัดการป่าไม้ กรมป่าไม้ 2534 : 10) ซึ่งสำรวจทรัพยากรป่าไม้ระบุว่าจากการสำรวจทรัพยากรป่าไม้บริเวณอ่างเก็บน้ำของโครงการ

เมื่อ พ.ศ. 2534 พบว่าป่าไม้ส่วนใหญ่ยังมีความอุดมสมบูรณ์ มีเนื้อที่ 45.59 ตารางกิโลเมตร มีไม้มีค่าหลายชนิดขึ้นอยู่หนาแน่น ได้แก่ ไม้แดง ไม้สัก ประดู่ เต็ง รัง รกฟ้า ตะแบกใหญ่ มะค่าโมง เป็นต้นและยังพบลูกไม้และกล้าไม้จำนวนมากกระจายอยู่ในป่าทั่วไป มีการสืบพันธุ์ตามธรรมชาติที่ดีโดยมีบทสรุปว่า “ป่าเบญจพรรณในอุทยานแห่งชาติแม่ยมเป็นแหล่งไม้สักทองที่ใหญ่ที่สุดในโลก” อภิชาติ ขาวสะอาด (ไม้สักทองเกี่ยวข้องกับโครงการพัฒนาลุ่มแม่น้ำยมอย่างไร 2534 : 13) ดังนั้น ป่าไม้สักในในเขตอุทยานแห่งชาติแม่ยมโดยเฉพาะอย่างยิ่งในบริเวณฝั่งขวา(ตะวันตก) ของแม่น้ำยมซึ่งเป็นพื้นที่รับน้ำของโครงการเขื่อนแก่งเสือเต้นนับได้ว่าเป็นป่าสักที่สมบูรณ์ป่าหนึ่งของประเทศไทย เมื่อดูจากความหนาแน่น การกระจายความโตหรือขนาดของต้นสัก สมควรที่จะปรับปรุงและดูแลรักษาอย่างดีเพื่อใช้เป็นแหล่งพันธุกรรมไม้สักของจังหวัดแพร่และของประเทศต่อไป เพราะป่าสักธรรมชาติที่มีความสมบูรณ์เช่นนี้ต่อไปจะหาได้ยาก ถึงกระนั้น อภิชาติ ขาวสะอาด (2537 : 13) ยังเห็นว่าป่าสักธรรมชาติที่มีความอุดมสมบูรณ์เช่นในเขตอุทยานแห่งชาติแม่ยมก็ยังคงมีเหลืออยู่ตามท้องที่ต่าง ๆ และยังสามารถที่ทำการปรับปรุงป่าสักที่ค่อนข้างจะเสื่อมโทรมอีกหลายป่าในท้องที่ภาคเหนือให้เป็นแหล่งพันธุกรรมไม้สัก (ฝ่ายสำรวจทรัพยากรป่าไม้ กองจัดการป่าไม้ กรมป่าไม้ 2534 : 19 - 20)

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (2540 : 1) ซึ่งศึกษาผลกระทบนิเวศวิทยาพบว่าป่าสักที่ค้นพบในโครงการเป็นป่าประเภทที่หาได้ยากมากในปัจจุบันและมีคุณค่าอย่างสูงทั้งทางอารมณ์ ความหลากหลายและมุมมองทางเศรษฐกิจ ป่า ไม้ริมแม่น้ำที่พบในพื้นที่โครงการนับเป็นระบบนิเวศที่มีคุณค่าและใกล้จะหมดไปจากประเทศไทย มีพื้นที่อนุรักษ์อื่น ๆ จำนวนน้อยหรืออาจไม่มีพื้นที่อนุรักษ์ใดเลยที่มีคุณสมบัติเทียบเท่ากับอุทยานแห่งชาติแม่ยม คุณค่าของอุทยานแห่งชาติแม่ยมจึงควรจะได้รับการปกป้องคุ้มครองในฐานะเป็นแหล่งอนุรักษ์ธรรมชาติที่สำคัญ และยังชี้ให้เห็นว่าลำน้ำยม โดยเฉพาะส่วนที่อยู่ในอุทยานแห่งชาติแม่ยมซึ่งมีความยาวประมาณ 54 กิโลเมตร จัดเป็นระบบนิเวศแหล่งน้ำที่มีความสำคัญมากในแง่ของการเป็นรวบรวมความหลากหลายของสายพันธุ์ปลาและแหล่งสืบพันธุ์วางไข่ ตลอดจนเป็นแหล่งที่แพร่กระจายพันธุ์ปลาที่มีความสำคัญต่อแหล่งน้ำอื่นในกลุ่มน้ำยม และลุ่มน้ำเจ้าพระยาและยังมีกลุ่มเขาวงกตในนาม “ตะกอนยม” ที่รวมตัวกันมีหน้าที่เพื่ออนุรักษ์และปกป้องป่ารวมทั้งการรณรงค์ถึงผลกระทบจาก

การก่อสร้างเชื่อใจให้ความรู้แก่ชาวบ้านในตำบลสะเอียบให้ทราบถึงความเสียหายอันที่จะเกิดจากการสร้างเขื่อนกลุ่มตะกอนยมได้ตั้งขึ้นมาประมาณ 10 ปี ทำหน้าที่ให้ความรู้และรณรงค์ต่อต้านการทำลายทรัพยากรธรรมชาติและทำลายระบบนิเวศน์และสิ่งแวดล้อม กลุ่มนี้จะมีการศึกษาในเรื่องของผลกระทบที่เกิดจากการสร้างเขื่อน โดยมีการไปศึกษาดูงานยังที่ต่างๆ ที่มีการสร้างเขื่อนเพื่อมาประมวลและเก็บข้อมูลเพื่อที่จะได้นำเสนอและให้ความรู้แก่ชาวบ้านในตำบลสะเอียบเพื่อช่วยกันอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้และสิ่งแวดล้อมให้อยู่ต่อไป (สำนักงานกองทุนศึกษางานวิจัย 2545 : 2) นอกจากนี้ยังมีความขัดแย้งระหว่างรัฐกับประชาชนในเรื่องของข้อมูลทางราชการที่เสนอต่อประชาชนที่ไม่ตรงกัน เช่น ข้อมูลที่ไม่ตรงกันของหน่วยราชการไม่ว่าหน่วยงานการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทยและกรมอุทยานแห่งชาติสัตว์ป่าและพันธุ์พืชที่ฝ่ายหนึ่งเห็นว่าการสร้างเขื่อนสามารถแก้ไขปัญหาน้ำท่วมและยังสามารถผลิตกระแสไฟฟ้ารวมทั้งการเก็บกักน้ำไว้ใช้ในช่วงฤดูแล้งเพื่อช่วยเหลือเกษตรกรในการเพาะปลูกแต่อีกฝ่ายคือกรมอุทยานแห่งชาติสัตว์ป่าและพันธุ์พืชเห็นว่าการสร้างเขื่อนไม่คุ้มกับการลงทุนที่จะต้องเสียป่าที่อุดมสมบูรณ์ที่มีไม้สำคัญทางด้านเศรษฐกิจเช่น ไม้สัก ไม้ประดู่ ไม้เต็ง เป็นจำนวนมากและยังขัดแย้งกับนโยบายป่าไม้แห่งชาติ พ.ศ. 2528 ที่ต้องการให้ประเทศไทยมีป่าอนุรักษ์ร้อยละ 25 ของประเทศเพื่อรักษาความสมดุลของระบบนิเวศขณะทีในปัจจุบันมีป่าอนุรักษ์เหลืออยู่เพียงร้อยละ 14 เท่านั้น

ปัญหาเหล่านี้เป็นปัญหาความขัดแย้งในด้านข้อมูล (Data conflict) เกิดจากสาเหตุการขาดข้อมูลและการให้ข้อมูลที่ผิดพลาดและน้อยไปรวมทั้งการวิเคราะห์ความคิดเห็นที่แตกต่างกัน (วันชัย วัฒนศัพท์ 2547 : 15 - 16) ประชาชนที่ได้รับความเดือดร้อนรู้สึกว่าได้ไม่ได้รับข้อมูลข่าวสารที่ตรงไปตรงมาจึงเกิดความไม่พอใจจึงนำไปสู่ความขัดแย้งและเกิดความขัดแย้งด้านข้อมูลข่าวสารกับส่วนราชการ เช่น การขาดข้อมูลในเรื่องของผลกระทบหากมีการสร้างเขื่อนจริงและการให้ข้อมูลของกรมชลประทานกับกรมป่าไม้ที่ไม่ตรงกันที่ฝ่ายหนึ่งเห็นว่าการสร้างเขื่อนสามารถแก้ไขปัญหาน้ำท่วมได้โดยส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศน์และป่าไม้เพียงเล็กน้อยแต่กรมป่าไม้และชาวบ้านสะเอียบ ซึ่งอยู่ในพื้นที่ เห็นว่าเป็นการทำลายผืนป่าไม้สักทองขนาดใหญ่และจากการศึกษาข้อมูลของชาวบ้านยังพบว่าพื้นที่ชลประทานที่อ้างว่าที่ได้รับน้ำจากเขื่อนแก่งเสือเต้นจำนวน 305,000 ไร่ยังเป็นพื้นที่ชลประทานเดิมของฝ่ายแม่ยมเดิมถึง 224,000 ไร่ (ฝ่ายแม่ยมเดิมเป็นฝ่ายที่สร้างมาก่อนหน้านี้ตั้งอยู่ที่อำเภอสอง จังหวัดแพร่ อยู่ได้จุดที่จะสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้นประมาณ 25 กิโลเมตร ดังนั้นจึงมีพื้นที่ชลประทานใหม่จริงๆ เพียง 81,000 ไร่เท่านั้น และโครงการนี้เป็นโครงการที่ถูกออกแบบไว้เพื่อการผลิตกระแสไฟฟ้าเป็นหลัก ดังนั้นชาวบ้านจึงเชื่อว่าเป็นการปิดบังข้อมูลที่แท้จริงของภาครัฐ (สมุดบันทึกแก่งเสือเต้น 15 ปี 2545 : 8) โดยเฉพาะข้อมูลจากกรมป่าไม้และกรมชลประทานที่ยังขัดแย้งกันอยู่จากข้อมูลของกรมป่าไม้ (2540 : 15) การที่ภาครัฐจะทำการ

ก่อสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้นจะทำให้เกิดน้ำท่วมป่าไม้บริเวณอุทยานแห่งชาติแม่ยมจำนวน 35.83 ตารางกิโลเมตรซึ่งเป็นป่าเบญจพรรณที่อุดมไปด้วยป่าไม้สักขึ้นอยู่หนาแน่นมีการสืบพันธุ์ตามธรรมชาติของไม้ดีมากและมีการขึ้นของไม้สักทองอยู่ทั่วไปโดยเฉพาะบริเวณเหนือเขื่อนขึ้นไปด้านป่าแม่ปึง-แม่เป้าและแม่สอง

จากผลการสำรวจของผู้เชี่ยวชาญด้านป่าไม้ กรมป่าไม้พบว่าพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นแหล่งไม้สักทองที่สมบูรณ์ที่สุดในประเทศไทยเป็นป่าที่ดีที่สุดในประเทศไทยและหายากที่สุดในประเทศไทยและมีความหลากหลายทางชีวภาพสูง มีพันธุ์ที่หายากและใกล้จะสูญพันธุ์หลายชนิด เช่น นกคุมพูและนกยูงพันธุ์ไทย ซึ่งนับว่าเป็นป่าอีกผืนหนึ่งของประเทศไทยนอกจากป่าห้วยขาแข้งที่มีการพบนกยูง นอกจากนี้การสำรวจยังพบพันธุ์พืชในบริเวณที่จะกลายเป็นอ่างเก็บน้ำ 430 ชนิด ซึ่งเป็นเถาวัลย์ 20 ชนิด ไม้เลื้อย 64 ชนิด พืชจำพวกเฟิร์น 15 ชนิด หญ้าและว่าน 26 ชนิด ต้นไผ่ 3 ชนิด กล้วยไม้ 7 ชนิด และที่สำคัญคือสมุนไพรมากกว่า 135 ชนิด ความสูญเสียของป่าแม่ยมถ้าหากมีการสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้น พบว่า มูลค่าที่สามารถประเมินเป็นเงินได้จากไม้ที่จะถูกตัดไปมีปริมาณรวม 403,864.67 ลูกบาศก์เมตรแบ่งออกเป็นไม้สัก 130,944.31 ลูกบาศก์เมตรและไม้กระยาเลย 272,920.36 ลูกบาศก์เมตรมีมูลค่ารวมถึง 10,751.33 ล้านบาท (กรมป่าไม้ 2540 : 15) หากเก็บป่าในส่วนนี้ไว้และเก็บเกี่ยวผลประโยชน์โดยการทำป่าไม้แล้วจะสามารถให้ประโยชน์ไม่ได้เท่ากับมูลค่าปัจจุบันในทุกๆ ปี 30 ปี และมูลค่าเหล่านี้จะเพิ่มขึ้นตลอดเวลาเนื่องจากในปัจจุบันและอนาคตไม้สัก เป็นไม้ที่หายากมากขึ้นในแง่คุณค่าที่ไม่สามารถประเมินเป็นเงินรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมการสูญเสียป่าไม้จะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางภูมิอากาศ เฉพาะถิ่น โดยเฉพาะ อุณหภูมิ ความชื้น และรูปแบบการตกของฝน การสูญเสียแหล่งต้นน้ำ ลำธาร ของลุ่มน้ำยม นอกจากนี้ นักชีววิทยายังระบุว่าจะทำให้เกิดการสูญเสียมูลค่าของพันธุกรรมที่มีความหลากหลายทางชีวภาพที่ไม่อาจจะประเมินค่าได้โดยเฉพาะการสูญเสียโอกาสการใช้ประโยชน์ทางพันธุกรรมของสมุนไพรมากกว่า 135 ชนิด

ในเรื่องนโยบายการสร้างเขื่อนในเขตอุทยานแห่งชาติแม่ยมเป็นการขัดแย้งกับนโยบายป่าไม้แห่งชาติ พ.ศ. 2528 ที่ต้องการให้ประเทศไทยมีป่าอนุรักษ์ร้อยละ 25 ของประเทศเพื่อรักษาความสมดุลของระบบนิเวศขณะที่ในปัจจุบันมีป่าอนุรักษ์เหลืออยู่เพียงร้อยละ 14 เท่านั้นนอกจากนี้การสร้างเขื่อนอุทยานแห่งชาติแม่ยมยังเป็นการขัดแย้งกับหลักการจัดการลุ่มน้ำที่ห้ามมีการก่อสร้างหรือเปลี่ยนแปลงสภาพป่าต้นน้ำชั้น 1A แม้ว่ากรมชลประทานระบุว่า จะทำการปลูกป่าเพิ่มเติมมากกว่าที่ถูกทำลายไป 2 เท่า แต่กรมชลประทานยังหาพื้นที่ที่จะชดเชยไม่ได้ที่สำคัญการสร้างป่าให้สมบูรณ์เหมือนป่าแม่ยมจะต้องใช้งบประมาณมหาศาลจนไม่สามารถคำนวณได้ (มูลนิธิคุ้มครองสัตว์ป่าและพันธุ์พืชแห่งประเทศไทยมกราคม 2540 : 12) สำหรับกรมชลประทานให้ความเห็นใน

การได้ประโยชน์จากการสร้างเขื่อนในเรื่องของการจัดสรรระบบชลประทานให้แก่ภาคเกษตรกรรม และการแก้ไขน้ำท่วมบริเวณพื้นที่ภาคเหนือตอนล่าง คือ สุโขทัย พิจิตร พิษณุโลก และระบบชลประทานในบริเวณลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาและกรมชลประทานยังได้นำเสนอตัวเลขของชาวบ้านที่จะถูกอพยพเพียง 630 ครอบครัวในสามหมู่บ้านของตำบลสะเอียบเท่านั้นซึ่งเป็นตัวเลขที่ศึกษามาตั้งแต่ พ.ศ. 2535 และศึกษาที่ระดับปกติ พ.ศ. 2558 ม.ร.ท.ท.ขณะที่เขื่อนแก่งเสือเต้นเก็บกักน้ำที่มีระดับสูงสุด 262.7 ม.ร.ท. เขื่อนสูง 263 ม.ร.ท. หรือ 70 เมตร ซึ่งเป็นระดับออกแบบเพื่อป้องกันน้ำท่วมการปกปิดความจริงเกี่ยวกับการอพยพชาวบ้านของแก่งเสือเด้นนั้นก็เพื่อจะลดกระแสคัดค้านของชาวบ้านเชียงใหม่ซึ่งเป็นกลเม็ดของนักสร้างเขื่อนที่เคยใช้ได้ผลมาแล้วในหลายเขื่อน (กรมชลประทาน 2538 : 8)

กรมชลประทานมักอ้างเสมอว่าการสร้างเขื่อนจะได้ประโยชน์แต่แท้ที่จริงแล้วการสร้างเขื่อนคือตัวอย่างความไม่เป็นธรรมในสังคม ความไม่เป็นธรรมในสังคมไม่ได้เกิดขึ้นจากการที่คนกลุ่มหนึ่งต้องการน้ำ (ท่วม) แล้วผลกระทบจะไปให้คนอื่นอีกกลุ่มเท่านั้นการสร้างเขื่อนยังทำให้เกิดน้ำท่วมบริเวณพื้นที่อุทยานแห่งชาติแม่ยมซึ่งเป็นพื้นที่ส่วนรวมทำให้เกิดความไม่เป็นธรรมต่อคนส่วนใหญ่ เนื่องมาจาก

ประการแรก ความเป็นจริงในสังคมไทยก็คือที่ดินส่วนใหญ่อยู่ในความครอบครองของนายทุนโดยคนไทยร้อยละ 90 หรือ 50 ล้านคนหรือร้อยละ 83.33 ถือครองที่ดินรวมกัน 50 ล้านไร่หรือมีที่ดินเฉลี่ยไม่ถึงคนละ 1 ไร่ ขณะที่คนอีกร้อยละ 10 หรือ 10 ล้านคนถือครองที่ดิน 97 ล้านไร่ ด้วยอัตราการถือครองเช่นนี้ที่ดินส่วนใหญ่ได้เขื่อนจึงไม่ได้อยู่ในมือของชาวนาการสร้างเขื่อนที่อ้างว่าหาน้ำให้ชาวนานั้นแท้ที่จริงแล้วประโยชน์ส่วนใหญ่จะตกอยู่กับนายทุนที่ดินมากกว่านั้นเป็นเหตุผลที่ว่าทำไมยังสร้างเขื่อนชาวนาก็ยังยากจนอยู่เหมือนเดิมก่อนการสร้างเขื่อนสิ่งที่สำคัญอย่างยิ่งคือ การปฏิรูปที่ดินทำเขื่อนให้กับชาวบ้านก่อนเพื่อเป็นประกันว่าโครงการที่ใช้ภาษีของประชาชนจะตกกับคนส่วนใหญ่แต่ก็ไม่มีเขื่อนแห่งไหนที่ปฏิรูปที่ดินทำเขื่อนก่อนการก่อสร้าง

ประการที่สอง การสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้นเพื่อนำน้ำไปใช้ในพื้นที่เอกชน 385,00 ไร่ แต่ต้องสูญเสียพื้นที่ป่าของรัฐอย่างน้อยที่สุด 45,000 ไร่นั้นเท่ากับเป็นการสร้างหลักการที่ว่าใครมีที่ดินจำนวนหนึ่งก็จะมีสิทธิในการใช้ที่ดินจากส่วนรวมเพิ่มขึ้นอีกร้อยละ 13 เพื่อนำไปสร้างอ่างเก็บน้ำ ซึ่งประชาชนส่วนรวมก็ต้องสูญเสียป่าไปเรื่อยๆ ส่วนใครที่ไม่มีที่ดินก็ไม่มีสิทธิได้ประโยชน์จากการใช้พื้นที่รัฐอีกร้อยละ 13 แสดงให้เห็นว่าคนที่มีฐานะดีมีเงินทองมากมายและมีทรัพย์สินที่ดินมากย่อมได้เปรียบในการใช้แหล่งน้ำที่รัฐจัดสรรให้โดยการที่รัฐเข้าไปขุดบ่อน้ำให้เพื่อนำน้ำมาใช้ในการเพาะปลูกส่วนคนที่ไม่มีที่ดินก็ไม่สามารถจะนำแหล่งน้ำมาใช้ได้จึงทำให้มองกันว่ารัฐนั้นเอื้อประโยชน์เฉพาะกลุ่มผู้มีฐานะหรือกลุ่มคนมีเงินเท่านั้นจะเห็นได้ว่าทั้งสองฝ่ายของ

หน่วยงานภาครัฐยังมีความคิดเห็นที่ไม่สอดคล้องกันจึงทำให้ประชาชนสับสนและเกิดการคัดค้าน การก่อสร้างโครงการตามมา (มูลนิธิคุ้มครองสัตว์ป่าและพรรณพืชแห่งประเทศไทยในพระบรมราชินูปถัมภ์ 2540 : 12)

ประเด็นของสาเหตุความขัดแย้งอีกสาเหตุหนึ่งเป็นความขัดแย้งทางความคิดที่แตกต่างกันของประชาชนทั้งสองฝ่ายโดยเฉพาะชุมชนละเอียดที่มีทั้ง ฝ่ายที่สนับสนุนที่เป็นบุคคลส่วนน้อยภายในชุมชนและฝ่ายที่คัดค้านที่เป็นผู้คนส่วนใหญ่ในชุมชนที่ยังมีปัญหากับภาครัฐ ความขัดแย้งทางความคิดเห็นนี้นำไปสู่ความขัดแย้งในการดำเนินโครงการในการก่อสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้นของภาครัฐในการที่จะตัดสินใจสร้างหรือไม่สร้าง แต่ความคิดเห็นและข้อมูลของทั้งสองฝ่ายก็ยังหาข้อยุติไม่ได้เนื่องจากฝ่ายสนับสนุนส่วนใหญ่เป็นประชาชนที่ไม่ได้รับผลกระทบในโครงการและเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐเป็นส่วนใหญ่หรือเป็นผู้ที่ได้ผลประโยชน์จากการสร้างเขื่อนส่วนฝ่ายที่คัดค้านหรือขัดแย้งการสร้างเขื่อนจะเป็นประชาชนที่อยู่ในพื้นที่ ที่ตั้งโครงการและได้รับผลกระทบโดยตรงจากน้ำท่วมตลิ่งนั้นทั้งสองฝ่ายจึงมีข้อมูลและความคิดเห็นต่อกรณีการสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้น ดังนี้ (สำนักงานงานจังหวัดแพร่ 2545 : 24 - 25)

ฝ่ายที่สนับสนุน	ฝ่ายที่คัดค้าน
1. สามารถช่วยบรรเทาอุทกภัยน้ำท่วมได้ในฤดูน้ำหลากและยังสามารถเก็บกักน้ำไว้ใช้ในช่วงฤดูแล้งเพิ่มการผลิตกระแสไฟฟ้าไว้ใช้ในยามฉุกเฉิน	1. ถึงแม้จะมีเขื่อนก็ไม่สามารถป้องกันน้ำท่วมได้เนื่องจากหากมีปริมาณน้ำมากเกินไปเขื่อนก็จำเป็นต้องปล่อยน้ำออกมาจนท่วมพื้นที่หลังเขื่อน
2. ผลผลิตข้าว ถั่วเหลืองจะเพิ่มมากขึ้นเนื่องจากมีน้ำช่วยในการเพาะปลูกตลอดปีสามารถปลูกพืชนอกฤดูได้และยังช่วยให้มีรายได้เพิ่มขึ้นจากการทำการเกษตรและการทำประมงโดยอาศัยแหล่งน้ำที่ได้รับจากก่อสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้น	2. ปริมาณผลผลิตทางการเกษตร จะมีเพิ่มมากขึ้นในช่วงแรกของการปล่อยน้ำจากเขื่อน แต่หากเขื่อนต้องการเก็บกักน้ำไว้สำหรับผลิตกระแสไฟฟ้าหรือกิจการอื่นที่มีใช้การชลประทานปริมาณน้ำที่ปล่อยออกมาก็จะไม่เพียงพอต่อการเพาะปลูก
3. เป็นการเพิ่มปริมาณกระแสไฟฟ้าจากพลังน้ำแม้ว่าจะสูญเสียป่าไม้ไปบ้าง	3. พลังไฟฟ้าที่ได้มีจำนวนน้อยและไม่คุ้มค่าต่อการสูญเสียเนื้อที่ของป่า
4. สามารถเพาะพันธุ์ปลาเพื่อใช้ในการบริโภคและเป็นอาชีพเสริมแก่ราษฎร	4. การสร้างเขื่อนเป็นการทำลายระบบวงจรสืบพันธุ์ของปลาธรรมชาติ
5. มีน้ำอุปโภค-บริโภคใช้ได้ตลอดปี ในบริเวณ	5. ความไม่แน่ใจว่า หากมีการสร้างเขื่อนแล้วจะได้ประโยชน์ตามที่คาดการณ์ไว้

ฝ่ายที่สนับสนุน	ฝ่ายที่คัดค้าน
6. ประชาชนที่อพยพออกจากพื้นที่บริเวณเขื่อน จะมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นและรัฐยังสนับสนุน ส่งเสริมการประกอบอาชีพและเพิ่มรายได้ให้	6. จากประสบการณ์ ผลของการสร้างเขื่อนมัก พบว่า ผู้อพยพไม่ได้รับการเอาใจใส่เท่าที่ควร และคุณภาพชีวิตไม่ดีขึ้นตามที่คาดหมายไว้
7. เพิ่มพื้นที่ชลประทานได้มากขึ้นในเขตจังหวัด แพร่ สุโขทัย และพิจิตรสามารถที่จะใช้พื้นที่ใน การทำการเกษตรได้มากและไม่ทำให้พื้นที่กร ร้างว่างเปล่าโดยนำพื้นที่เหล่านั้นมาทำ ประโยชน์	7. จากประสบการณ์ที่ผ่านมา เนื่องจากการสร้าง เขื่อนทำให้บางพื้นที่มีศักยภาพในการทำ การเกษตรสูงขึ้น ก่อให้เกิดการขยับขยายพื้นที่ การเพาะปลูกมากขึ้น ทำให้ปริมาณน้ำไม่ เพียงพอในฤดูแล้ง
8. ทำให้เกิดความชุ่มชื้นเหนือเขื่อน เนื่องจา กการมีน้ำท่วมขัง ทำให้บริเวณป่ามีความอุดม สมบูรณ์	8. การสร้างเขื่อนที่ผ่านมาก่อนให้เกิดการทำลาย ป่าบริเวณต้นน้ำ เพื่อทำการเกษตรมากขึ้น ดังนั้นปริมาณป่าลดลง
9. ทำให้ฝนมีโอกาสตกมากขึ้นเพราะการระเหย ของน้ำในเขื่อนทำให้พื้นที่บริเวณเหนือเขื่อนมี ความอุดมสมบูรณ์	9. ปริมาณน้ำระเหยที่เกิดจากการสร้างเขื่อนมีผล น้อยมากที่ก่อให้เกิดฝนตกในบริเวณพื้นที่ของ เขื่อน
10. เขื่อนจะคัดตะกอนที่ไหลมาตามแม่น้ำเป็น การป้องกันไม่ให้น้ำตื้นเขินและยังสามารถช่วย ให้เป็นที่อยู่อาศัยของสัตว์น้ำทุกชนิดเนื่องจาก บริเวณที่มีตะกอนจะเป็นพื้นที่ที่มีความอุดม สมบูรณ์และมีอาหารที่เหมาะสมสำหรับสัตว์น้ำ ทุกๆ ชนิด	10. จากประสบการณ์ด้านการสร้างเขื่อนใน ต่างประเทศพบว่าหากมีตะกอนมาสะสมอยู่ บริเวณ หน้า เขื่อน มากเกินไป จะทำให้ ความสามารถในการกักเก็บน้ำของเขื่อนน้อย เกินไป และคุณภาพของน้ำจะไม่เหมาะแก่การ นำมาใช้ประโยชน์
11. สามารถนำทรัพยากรธรรมชาติ เช่น ป่าไม้ และถ่านหินออกมาใช้ประโยชน์ในทาง	11. การสูญเสียป่าสักผืนสุดท้ายไปแล้วจะไม่ สามารถสร้างขึ้นมาได้ใหม่ด้วยฝีมือมนุษย์

ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นจากความแตกต่างทางความคิดเห็นของประชาชน (สำนักงาน จังหวัดแพร่ 2545 : 24 - 25) ทั้งสองฝ่าย ฝ่ายที่สนับสนุนก็คือฝ่ายที่ได้รับผลประโยชน์จากภาครัฐ โดยตรงและเป็นฝ่ายที่ไม่ได้อยู่ในพื้นที่ก่อสร้างโครงการ ที่ได้รับผลกระทบจากการก่อสร้างเขื่อน แก่งเสือเต้นเป็นผู้ที่ได้รับผลประโยชน์จากภาครัฐเช่น การได้ใช้น้ำเพื่อการเกษตรตลอดทั้งปี การมี กระแสไฟฟ้าใช้ป้องกันอุทกภัยจากน้ำท่วมทำการประมงและหารายได้จาก การหาปลาซึ่งสิ่งเหล่านี้ จะได้รับประโยชน์กับกลุ่มที่อยู่ในพื้นที่ที่อยู่นอกโครงการก่อสร้างเขื่อนและกลุ่มคนที่อยู่ตอนล่าง

ของจังหวัดแพร่ลงไป เช่น จังหวัดสุโขทัย พิจิตรเป็นต้นซึ่งกลุ่มคนเหล่านี้จะได้แต่ประโยชน์และได้รับสนับสนุนจากรัฐในทุกๆ เรื่องที่ได้กล่าวไว้แล้วและไม่ได้รับผลกระทบใด ๆ เลยจากโครงการก่อสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้นแต่ฝ่ายที่ต่อต้านและคัดค้านการก่อสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้นนั้นล้วนเป็นกลุ่มคนที่อยู่ในพื้นที่การดำเนินการก่อสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้นและพื้นที่บริเวณโดยรอบกลุ่มเหล่านี้ได้รับผลกระทบโดยตรงไม่ว่าในเรื่องของการอพยพย้ายถิ่นฐานพื้นที่ทำการเกษตรถูกน้ำท่วมป่าไม้ที่เคยดูแลมาตั้งแต่บรรพบุรุษต้องถูกทำลายและตัดทิ้งสัตว์ป่าไร้ที่อยู่อาศัยวิถีชีวิตที่อยู่กับป่าและอาศัยป่าก็ถูกเปลี่ยนไปก็จะก่อให้เกิดปัญหาในการประกอบอาชีพและก็จะเกิดปัญหาสังคมตามมากลุ่มคนที่อยู่ในพื้นที่โครงการก่อสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้นให้ความเห็นว่าการลงทุนการก่อสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้นไม่คุ้มค่าและยังไม่สามารถแก้ไขปัญหาดังกล่าวได้จําเป็นเป็นการทำลายทรัพยากรธรรมชาติและทำลายวิถีชีวิตแบบดั้งเดิมที่บรรพบุรุษได้สร้างไว้คือ ใช้ชีวิตและผูกพันกับป่ารวมถึงการมีวัฒนธรรมประเพณีที่สืบทอดความเป็นอยู่กับป่ามายาวนานโดยอาศัยทรัพยากรจากป่าไม้ในการดำรงชีวิต เช่น สมุนไพร สัตว์ป่าและแมลง ปลาเห็ดผักและหน่อไม้ต่างๆ

ส่วนกลุ่มคนที่ได้รับผลประโยชน์ได้ให้ความคิดเห็นว่ามีโครงการก่อสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้นเกิดขึ้นผลประโยชน์ที่ได้รับมีมหาศาล เช่น การได้ใช้น้ำเพื่อการเกษตรตลอดทั้งปีการมีกระแสไฟฟ้าใช้ ป้องกันอุทกภัยจากน้ำท่วมทำการประมงและหารายได้จากการหาปลาซึ่งความคิดเห็นที่แตกต่างกันนี้ทำให้เกิดความแตกแยกเป็นสองฝ่ายคือฝ่ายที่สนับสนุนก็คือฝ่ายที่ได้รับผลประโยชน์จากภาครัฐโดยตรงและเป็นฝ่ายที่คัดค้านก่อสร้างโครงการที่ได้รับผลกระทบจากการโครงการที่ทำการก่อสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้นและความขัดแย้งจากผลประโยชน์ (Interest conflict) เกิดจากสาเหตุแห่งการแย่งชิงผลประโยชน์และความยุติธรรม (วันชัย วัฒนศัพท์ 2547 : 14 - 17) เป็นความขัดแย้งที่เกิดขึ้นมาจากการที่ชาวบ้านเล็งเห็นว่าผู้เสนอโครงการก่อสร้างเขื่อนได้มีความพยายามที่จะให้โครงการนี้เกิดขึ้นมาเพื่อผลประโยชน์แก่กลุ่มในหลายๆ เรื่องไม่ว่าจะเป็นผลประโยชน์ในเรื่องของทรัพยากรป่าไม้ (ไม้สักทอง) ในเรื่องของแร่ดีบุก เป็นต้นโดยพยายามอ้างว่าป่าไม้มีไม่มากพอหรือเหลือเพียงเล็กน้อยของพื้นที่ในโครงการก่อสร้างเขื่อนแต่ความเป็นจริงที่กรมป่าไม้ได้เข้าไปสำรวจพร้อมกับชาวบ้านสะเอียบนั้นพื้นที่ในโครงการที่จะก่อสร้างเขื่อนนั้นเป็นพื้นที่ที่มีไม้ขึ้นอย่างหนาแน่นไม่ว่าจะเป็นไม้สักทอง ไม้เต็ง ไม้มะค่าโมง (กรมป่าไม้ 2537 : 25) แม้ว่ากรมป่าไม้และชาวบ้านจะพยายามเสนอในเรื่องเหล่านี้ให้ภาครัฐได้ตระหนักในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติแต่ภาครัฐก็ไม่ได้ให้ความสนใจแต่จะมองเฉพาะผลประโยชน์ที่ได้รับจากเขื่อนไม่ว่าในเรื่องของการแก้ไขปัญหาหน้าท่วม การชลประทานแต่ในส่วนลึกของเรื่องป่าไม้แล้วชาวบ้านพบว่าหากมีการก่อสร้างเขื่อนจริงก็จะมีนักการเมืองที่จะแสวงหาผลประโยชน์จากป่าไม้โดยการเข้าไป สัมปทานตัดไม้ออกไปซึ่งสิ่งเหล่านี้เองที่สร้างความไม่พอใจชาวบ้านสะเอียบเนื่องจากชาวบ้าน

ได้ช่วยกันดูแลและรักษาป่ามาตั้งแต่บรรพบุรุษอีกทั้งยังเป็นแหล่งอาหารและสร้างอาชีพให้ชาวบ้าน สะท้อนคตินั้นการที่กลุ่มคนเหล่านี้จะมหาผลประโยชน์จากทรัพยากรป่าไม้ชาวบ้านจึงต้องออกมาปกป้องและต่อสู้จนถึงที่สุด นางสาวอัมพิกา สะเอียบคง (สัมภาษณ์ วันที่ 13 ตุลาคม พ.ศ. 2550) แกนนำกลุ่มลุ่มตะกอน กล่าวว่า “มีนักการเมืองจากจังหวัดใกล้เคียงให้การสนับสนุนการสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้นเพื่อหวังผลประโยชน์ในการเข้ามาสัมปทานการทำไม้ในพื้นที่โครงการการก่อสร้างเขื่อนซึ่งมีไม้ทางเศรษฐกิจเช่น ไม้สักทอง ไม้มะค่าโมง ไม้เต็ง เป็นจำนวนมากศาลด้วยการขอให้ชาวบ้านให้การสนับสนุนการสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้นแต่ก็ถูกการต่อต้านจากชาวบ้านสะเอียบ” (สัมภาษณ์ วันที่ 13 ตุลาคม พ.ศ. 2550) อีกประเด็นหนึ่งในเรื่องของความยุติธรรมที่เกิดขึ้นกับชาวบ้านสะเอียบก็คือการที่ภาครัฐไม่ได้มองเห็นความสำคัญในเรื่องของการให้ความสำคัญในการจ่ายค่าชดเชยการย้ายถิ่นฐานการไม่มีความแน่นอนในการหาพื้นที่ใหม่รองรับแม้ว่าจะมีการสำรวจแล้วก็ตามประเด็นนี้ก็นำไปสู่ความขัดแย้งจนกลายเป็น การต่อต้านเจ้าหน้าที่ของรัฐในการเข้าไปสำรวจในพื้นที่โครงการ

ประเด็นที่ชาวสะเอียบต้องออกมาปกป้องป่าเนื่องมาจากการเห็นประโยชน์ของทรัพยากรป่าไม้ที่ให้ประโยชน์แก่ชาวบ้านตลอดมา นอกจากนั้นป่าไม้ยังเป็นที่ยืนของพันธุ์พืชและพันธุ์สัตว์จำนวนมาก จึงเป็นแหล่งให้มนุษย์ได้ใช้ ป่าไม้มีประโยชน์มากมายต่อการดำรงชีวิตทั้งทางตรงและทางอ้อม ได้แก่ประโยชน์ทางตรง (Direct Benefits) ได้แก่ ปัจจัย 4 ประการ คือ

1. จากการนำไม้มาสร้างอาคารบ้านเรือนและผลิตภัณฑ์ เช่น เฟอร์นิเจอร์ กระดาษ ไม้ขีดไฟ ฟืน เป็นต้น
2. ใช้เป็นอาหารจากส่วนต่างๆ ของพืชและผล
3. ใช้เส้นใยที่ได้จากเปลือกไม้และเถาวัลย์มาถักทอ เป็นเครื่องนุ่งห่ม เชือกและอื่นๆ
4. ใช้ทำยารักษาโรคต่างๆ

ประโยชน์ทางอ้อม (Indirect Benefits) ป่าไม้เป็นแหล่งกำเนิดต้นน้ำลำธารเพราะต้นไม้จำนวนมากในป่าจะทำให้น้ำฝนที่ตกลงมาค่อยๆ ซึมซับลงในดินกลายเป็นน้ำใต้ดินซึ่งจะไหลซึมมาหล่อเลี้ยงให้แม่น้ำลำธารมีน้ำไหลอยู่ตลอดปี และป่าไม้ทำให้เกิดความชุ่มชื้นและควบคุมสภาวะอากาศไอน้ำซึ่งเกิดจากการหายใจของพืชซึ่งเกิดขึ้นอยู่มากมายในป่าทำให้อากาศเหนือป่ามีความชื้นสูงเมื่ออุณหภูมิลดต่ำลงไอน้ำเหล่านั้นก็จะกลั่นตัวกลายเป็นเมฆแล้วกลายเป็นฝนตกลงมาทำให้บริเวณที่มีพื้นที่ป่าไม้มีความชุ่มชื้นอยู่เสมอฝนตกต้องตามฤดูกาล และไม่เกิดความแห้งแล้งป่าไม้เป็นแหล่งพักผ่อนและศึกษาความรู้บริเวณป่าไม้จะมีภูมิประเทศที่สวยงามจากธรรมชาติรวมทั้งสัตว์ป่า จึงเป็นแหล่งพักผ่อนได้ศึกษาหาความรู้ป่าไม้ช่วยบรรเทาความรุนแรงของลมพายุและป้องกันอุทกภัย ป่าไม้ช่วยป้องกันการกัดเซาะและพัดพาหน้าดินจากน้ำฝนและลมพายุโดยลดแรงปะทะลง

การหลุดเลื่อนของดินจึงเกิดขึ้นน้อยและยังเป็นการช่วยให้แม่น้ำลำธารต่างๆ ไม่ตื้นเขินอีกด้วย สาเหตุสำคัญของวิกฤตการณ์ป่าไม้ในประเทศไทยการลักลอบตัดไม้ทำลายป่า ตัวการของปัญหานี้คือนายทุนพ่อค้าไม้ เจ้าของโรงเลื่อย เจ้าของโรงงานแปรรูปไม้ ผู้รับสัมปทานทำไม้และชาวบ้านทั่วไปซึ่งการตัดไม้เพื่อเอาประโยชน์จากเนื้อไม้ทั้งวิธีที่ถูกและผิดกฎหมายปริมาณป่าไม้ที่ถูกทำลายนั้นนับวันจะเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ตามอัตราเพิ่มของจำนวนประชากรยังมีประชากรเพิ่มขึ้นเท่าใดความต้องการในการใช้ไม้ก็เพิ่มมากขึ้นเช่นใช้ไม้ในการปลูกสร้างบ้านเรือนเครื่องมือเครื่องใช้ในการเกษตรกรรมเครื่องเรือนและถ่านในการหุงต้ม เป็นต้น การบุกรุกพื้นที่ป่าไม้เพื่อเข้าครอบครองที่ดินเมื่อประชากรเพิ่มสูงขึ้นความต้องการใช้ที่ดินเพื่อปลูกสร้างที่อยู่อาศัยและที่ดินทำกินก็อยู่สูงขึ้นไปเป็นผลผลักดันให้ราษฎรเข้าไปบุกรุกพื้นที่ป่าไม้ แคว้นดงป่า หรือ เผ่าป่าทำไร่เลื่อนลอยนอกจากนี้ยังมีนายทุนที่ดินที่จ้างวานให้ราษฎรเข้าไปทำลายป่าเพื่อจับจองที่ดินไว้ขายต่อไปการส่งเสริมการปลูกพืชหรือเลี้ยงสัตว์เศรษฐกิจเพื่อการส่งออก เช่น มันสำปะหลัง ปอ เป็นต้นโดยไม่ส่งเสริมการใช้ที่ดินอย่างเต็มประสิทธิภาพต่างๆ ที่พื้นที่ป่าบางแห่งไม่เหมาะสมที่จะนำมาใช้ในการเกษตรการกำหนดแนวเขตพื้นที่ป่ากระทำไม่ชัดเจนหรือไม่กระทำเลยในหลายๆ พื้นที่ทำให้ราษฎรเกิดความสับสนทั้งโดยเจตนาและไม่เจตนาทำให้เกิดการพิพาทในเรื่องที่ดินทำกินและที่ดินป่าไม้อยู่ตลอดเวลาและมักเกิดการร้องเรียนต่อต้านในเรื่องกรรมสิทธิ์ที่ดิน

4.3 ผลกระทบความขัดแย้งระหว่างรัฐกับประชาชนของชุมชนสะเอียบ อำเภอสอง จังหวัดแพร่ ต่อกรณีการก่อสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้น

จากการศึกษาถึงสาเหตุของผลกระทบความขัดแย้งระหว่างรัฐกับประชาชนของชุมชนสะเอียบ อำเภอสอง จังหวัดแพร่ ต่อกรณีการก่อสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้น มีผลการวิเคราะห์ผลกระทบของความขัดแย้งระหว่างรัฐกับประชาชนของชุมชนสะเอียบ อำเภอสอง จังหวัดแพร่ ต่อกรณีการก่อสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้น คือ

4.3.1 การรวมตัวของประชาชนชุมชนสะเอียบเพื่อคัดค้านการก่อสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้น

ผลกระทบที่เกิดกับชุมชนที่สำคัญคือเกิดการรวมตัวของประชาชนเพื่อคัดค้านรัฐที่สนับสนุนให้มีการก่อสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้นในตำบลสะเอียบ อำเภอสอง จังหวัดแพร่ จนนำไปสู่การเกิดประชาสังคมรวมตัวการคัดค้านของประชาชนของชุมชนสะเอียบที่เริ่มก่อตัวเมื่อ พ.ศ.2538 ภายหลังจากที่ประเทศไทยต้องประสบปัญหาเรื่องน้ำท่วมใหญ่ในกรุงเทพฯ และหลายจังหวัดในภาคเหนือรวมทั้งจังหวัดแพร่ โดยเฉพาะย่านการค้าในเขตเทศบาลเมืองแพร่ต้องจมอยู่ใต้กระแสน้ำ โดยที่ครั้งนีถือเป็นประวัติการณ์ในรอบ 10 ปี เมืองแพร่ไม่เคยมีน้ำท่วมมาก่อนจึงคิดกันว่าหากขณะนั้นถ้ามีเขื่อนแก่งเสือเต้นก็จะแก้ปัญหาได้ไม่มากนักน้อย ดังพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระ

พระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช (2538 : 1) “การแก้ปัญหาน้ำท่วมจะต้องระบายน้ำให้ทันที โดยดูจาก
 ล่างขึ้นบน ไม่ใช่แก้ปัญหาจากบนลงล่างซึ่งต้องเขื่อนน้ำให้สูงขึ้นมีประโยชน์อะไร มีประโยชน์
 เฉพาะเขื่อนแก่งเสือเต้นที่เก็บน้ำไว้หน้าแล้ง ถ้าปีไหนน้ำมีมากแล้วต้องปล่อยลงมา ฉะนั้นข้างล่าง
 ในทุ่งเจ้าพระยาต้องทำทางระบายน้ำออกทะเลให้เร็วที่สุด เขื่อนระบายน้ำข้างล่างอย่างนี้จะตรง
 ข้ามกับเขื่อนทางภาคเหนือที่เก็บน้ำไว้ข้างบนไว้ในหน้าแล้ง และไม่ให้ลงมาท่วมในหน้าฝนแต่ต้อง
 เป็นเขื่อนใหญ่ อย่างเช่น เขื่อนป่าสักและเขื่อนแก่งเสือเต้น ทำไว้เพื่อเก็บน้ำไม่ให้ลงมาท่วม” และ
 ในปีนี้เองกรมชลประทานและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมักอ้างเสมอว่าการสร้างเขื่อนจะสามารถแก้ไข
 ปัญหาน้ำท่วมได้ ยิ่งสร้างความไม่พอใจให้กับชาวสะเทียบเป็นอย่างมากที่ตระหนักว่าจะถูกไล่ที่
 หลังจากนั้นจึงเกิดการรวมตัวของชาวบ้าน โดยตั้งตัวแทนปราชญ์ชาวบ้านจำนวน 140 คน ขึ้นมา
 ชี้แจงตอบโต้ด้านข้อมูลทางวิชาการที่มีทั้งเหตุและผลต่อภาครัฐและหน่วยงานรัฐเรื่อยมาเพื่อไม่
 สนับสนุนการสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้น โดยประชาชนชุมชนสะเทียบมีความเห็นว่าการสร้างเขื่อนนี้
 เป็นเพียงความต้องการของชาวบ้านในภาคกลางและคนกรุงเทพฯที่มีน้ำใช้กันอย่างฟุ่มเฟือย และ
 พวกที่เดือดร้อนกลับเป็นพวกที่อยู่อาศัยในพื้นที่การก่อสร้างเขื่อนและกลุ่มที่ขัดแย้งซึ่งส่วนใหญ่
 เป็นชาวบ้านที่อยู่ในพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบจากการสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้นมีความเข้าใจว่าคงจะ
 เหมือนกับเหตุการณ์การก่อสร้างเขื่อนศรีนครินทร์ที่ชาวบ้านลุกขึ้นมาประท้วงคัดค้านเขื่อนนั้น
 กล่าวได้ว่าได้มาจากการดำเนินโครงการที่ไม่มีการสำรวจข้อมูลหรือถ้าสำรวจก็ทำพอเป็นพิธีเท่านั้น
 เมื่อมีการอพยพเกิดขึ้นชาวบ้านจึงต้องเผชิญกับปัญหามากมายตามมา เช่น การไม่ได้รับค่าชดเชย
 เต็มจำนวนสภาพที่ดินไม่เหมาะในการทำกิจการ การจัดสรรที่ดินใหม่ไปทับที่ดินที่มีเจ้าของอยู่แล้ว
 ทำให้ถูกเจ้าของเดิมขับไล่และมักจะนำไปสู่การเผชิญหน้าระหว่างชาวบ้านด้วยกันซึ่งปัญหานี้เป็น
 ปัญหาที่เกิดขึ้นกับโครงการจครูปที่ดินทั่วไปที่เจ้าหน้าที่ที่ดินร่วมกับบรรดากำนันผู้ใหญ่บ้านบาง
 คนทำการสร้างหลักฐานเท็จเรื่องการจัดสรรที่ดิน ดังนั้นจึงปรากฏว่าชาวบ้านที่เข้าไปตั้งถิ่นฐานใน
 พื้นที่จัดสรรที่ใหม่ที่รัฐจัดให้ชาวบ้านอพยพจากเขื่อนมีสัดส่วนของชาวบ้านที่ถูกอพยพจากเขื่อน
 น้อยกว่าชาวบ้านจากที่อื่นส่วนชาวบ้านที่ถูกอพยพจากเขื่อนจริงมักจะอพยพไปอยู่ที่อื่นดังกรณี
 เขื่อนอุบลรัตน์ที่ชาวบ้านหลายคนพูดว่ามีชาวบ้านที่ถูกอพยพกลุ่มหนึ่งหลายร้อยคนได้อพยพ
 เดินทางด้วยเกวียนข้ามแม่น้ำเหืองเข้าไปตั้งถิ่นฐานในประเทศลาวในบางครั้งผู้ที่ถูกอพยพจากเขื่อน
 ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือถึงกับเดินทางไปตั้งถิ่นฐานใหม่ในภาคเหนือดังชุมชน “ปางมดแดง”
 ในลุ่มน้ำอิงที่โยกย้ายถิ่นฐานมาจากการสร้างเขื่อนลำปาว จังหวัดกาฬสินธุ์

การที่เกิดการรวมตัวของชาวชุมชนสะเทียบก็เพื่อให้ทุกคนตระหนักถึงผลประโยชน์
 สาธารณะ การตระหนักถึงผลประโยชน์สาธารณะในที่นี้หมายถึงการที่ชาวบ้านสะเทียบจะต้องมีจิต
 สาธารณะในเรื่องของการปกป้องผืนป่าสิ่งแวดล้อมและธรรมชาติ การปกป้องรักษาธรรมชาติและ

การป้องกันการบุกรุกทำลายพื้นที่ป่าจะต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกๆ คนในตำบลสะเอียบ การสร้างจิตสำนึกให้รู้จักการปกป้องธรรมชาติด้วยตนเองรวมทั้งการจัดกิจกรรมที่สร้างจิตสำนึกให้แก่ชุมชน เช่น การจัดตั้งกลุ่มเยาวชนอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติโดยการปลูกป่าในวันสำคัญต่างๆ เช่น ในวันเข้าพรรษา วันออกพรรษา วันจักรี เป็นต้น กิจกรรมเหล่านี้ไม่ได้เป็นเพียงปลูกป่าเท่านั้นแต่ยังปลูกฝังจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้กับชุมชนด้วย โดยเฉพาะพวกเยาวชนที่อยู่ในพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบต่อการสร้างเขื่อนมีโอกาสร่วมกิจกรรมกับเพื่อนๆ พ่อแม่พี่น้องในชุมชนยิ่งทำให้ตระหนักในคุณค่าของป่าไม้และธรรมชาติรวมทั้งสิ่งแวดล้อมที่คนรุ่นหลังจะต้องสานต่อในการอนุรักษ์พิทักษ์สิ่งแวดล้อม ผลกระทบเหล่านี้ที่เกิดขึ้นกับชุมชนอาจจะเป็นผลทางบวกที่จะทำให้ชุมชนเข้มแข็งขึ้นมีพลังอำนาจในการต่อรองด้วยการรวมตัวกันเป็นเครือข่ายจะเห็นได้ว่าการรวมตัวกันของชาวบ้านสะเอียบทำให้เกิดเป็นประชาสังคมร่วมกันในการที่ออกมาปกป้องพื้นที่ที่พวกเขาอาศัยอยู่มาตั้งแต่บรรพบุรุษเพื่อที่ไม่ให้รัฐใช้นโยบายสาธารณะ โครงการก่อสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้นมากกดขี่พวกเขาต่อไป

4.3.2 การชะลอการก่อสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้น เป็นผลกระทบที่เกิดขึ้นกับรัฐโดยตรงก็คือ การที่รัฐต้องชะลอการก่อสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้นและการที่ไม่สามารถดำเนินการก่อสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้นต่อไปได้เป็นเพราะว่าเมื่อวันที่ 9 ธันวาคม พ.ศ. 2538 ราษฎรบ้านคอนแก้วและบ้านคอนชัย ตำบลสะเอียบ จำนวนประมาณ 100 คน ชัดขวางไม่ให้คณะสำรวจข้อมูลทรัพยากรป่าไม้และสัตว์ป่า ตามคำสั่งจังหวัดแพร่เข้าสำรวจพื้นที่ที่จะสร้างเขื่อนและเหตุการณ์ทำท่าจะรุนแรงขึ้นเจ้าหน้าที่จึงถอนตัวกลับนอกจากนี้ในวันที่ 29 มีนาคม พ.ศ. 2539 ชาวบ้านสะเอียบเดินทางไปร่วมกับสมัชชาคนจนเพื่อยื่นหนังสือคัดค้านการสร้างเขื่อนต่อรัฐบาลที่ทำเนียบรัฐบาลและมีความพึงพอใจที่รัฐบาลให้ชะลอการสร้างเขื่อนไปอีก 1 ปี เป็นต้น การชะลอการดำเนินโครงการก่อสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้นซึ่งเป็นการไม่บรรลุผลสำเร็จในการดำเนินการตามนโยบายของรัฐทำให้รัฐถูกมองและเกิดการตั้งคำถามจากสังคมว่าทำไมโครงการของรัฐจึงขาดความชอบธรรมทำให้การดำเนินโครงการไม่บรรลุผล เช่น ก่อสร้างเขื่อนไม่ได้เพราะเกิดการต่อต้านจากประชาชนบางกลุ่มรวมถึงกลุ่ม องค์กรพัฒนาเอกชนและยังถูกสังคมมองว่าเป็นโครงการที่มีผลประโยชน์ทับซ้อนที่มีทั้งข้าราชการนักการเมืองท้องถิ่นและนักการเมืองระดับชาติจะเข้ามาแสวงหาผลประโยชน์จากทรัพยากรป่าไม้ที่มีอยู่จำนวนมากโดยผลกระทบที่ต้องชะลอการก่อสร้างเขื่อนแก่งเสือเตนนี้นี้เกิดจากการต่อต้านและการคัดค้านของประชาชนชุมชนสะเอียบ นักวิชาการ เจ้าหน้าที่องค์กรพัฒนาเอกชนโดยนักวิชาการ เจ้าหน้าที่องค์กรพัฒนาเอกชนเป็นผู้ที่อยู่เบื้องหลังและให้การสนับสนุนทางด้านวิชาการและข้อมูลต่าง ๆ ให้กับชาวบ้านสะเอียบ ในการต่อสู้และการคัดค้านการก่อสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้น โดยที่รัฐไม่ได้ตระหนักถึงความสำคัญของผลกระทบต่อชุมชนในด้านสิ่งแวดล้อม และ

ความเป็นธรรมในการใช้ทรัพยากรขณะเดียวกันก็ไม่มี ความโปร่งใสและเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับโครงการให้กระจ่ายชัดเจนรวมถึงกระบวนการการตัดสินใจของรัฐที่เกี่ยวกับความขัดแย้ง โครงการเชื่อมแก่งเสียดันยังเป็นความขัดแย้งเชิงผลประโยชน์ระหว่างประชาชนผู้เสียผลประโยชน์ในพื้นที่ที่จะได้รับผลกระทบจากโครงการและประชาชนในพื้นที่ลุ่มน้ำยมตอนล่างซึ่งประสบกับปัญหาการตัดสินใจดำเนินโครงการมีแนวโน้มที่จะให้ผู้ที่ได้รับผลกระทบเสียสละให้กับคนส่วนใหญ่ที่ได้ประโยชน์จากการสร้างเขื่อนเพียงฝ่ายเดียวรัฐน่าจะหาทางออกในการประสานผลประโยชน์ระหว่างกลุ่มคนที่มีส่วนได้ส่วนเสียในโครงการในส่วนของข้อมูลเท็จจริงไม่ว่าจะเป็นเรื่องของผลกระทบด้านต่าง ๆ รัฐก็ไม่ได้นำเสนอหรือรับฟังความคิดเห็นจากประชาชนมุ่งที่จะเสนอแต่ผลประโยชน์จากโครงการก่อสร้างเขื่อนแก่งเสียดันในด้านเดียวไม่ว่าในเรื่องของการแก้ไขปัญหา น้ำท่วมการชลประทาน และการจัดการระบบชลประทานในเขตภาคเหนือตอนล่าง

นอกจากนี้ผลกระทบที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือ การที่ธนาคารโลกไม่อนุมัติเงินกู้และเงินช่วยเหลือในโครงการก่อสร้างเขื่อนแก่งเสียดันเนื่องจากเห็นว่ายังมีความขัดแย้งของชาวบ้านและกลุ่มองค์กรพัฒนาเอกชนที่ยังขัดแย้งกับภาครัฐอยู่รวมทั้งการที่ชาวบ้านและกลุ่มองค์กรพัฒนาเอกชนยื่นหนังสือต่อผู้แทนธนาคารโลกให้ชะลอการอนุมัติเงินกู้ในการก่อสร้างเนื่องจากชาวบ้านให้เหตุผลว่ายังไม่มี การทำประชาพิจารณ์และรับฟังความคิดเห็นจากชาวบ้านเลย มีแต่การสำรวจและให้ข้อมูลจากภาครัฐเพียงด้านเดียวซึ่งเป็นการผิดหลักในการมีส่วนร่วมของประชาชนในการแก้ไขปัญหาาร่วมกัน ความขัดแย้งทำให้การดำเนินการก่อสร้างเขื่อนแก่งเสียดันจะไม่เป็นผลสำเร็จในการดำเนินการก่อสร้างเขื่อนแก่งเสียดัน เนื่องจากเกิดความขัดแย้งทางด้านความคิดเห็นในเรื่องของการสร้างเขื่อน การต่อต้านจากประชาชนชุมชนสะเอียบและกลุ่มองค์กรพัฒนาเอกชนที่เป็นแนวร่วมกับชาวบ้านที่ไม่เห็นด้วยกับภาครัฐซึ่งอาจส่งผลกระทบบานปลายไปถึงโครงการก่อสร้างเขื่อนอื่น ๆ และยังสามารถส่งผลกระทบทางด้านความคิดที่แตกต่างกันและรุนแรงตามมาส่งผลให้โครงการก่อสร้างเขื่อนแก่งเสียดันต้องหยุดชะงักและต้องนำไปปรับเปลี่ยนและศึกษาวิถีกลยุทธ์ใหม่ในการที่จะสร้างความเข้าใจกับชาวบ้านเพื่อไม่ให้เกิดความขัดแย้งเกิดขึ้นมาอีก แม้ว่าประชาชนชุมชนสะเอียบและกลุ่มองค์กรพัฒนาเอกชนจะคัดค้านการก่อสร้างเขื่อนแก่งเสียดันแต่รัฐก็ไม่ให้ความสำคัญจนประชาชนชุมชนสะเอียบและกลุ่มองค์กรพัฒนาเอกชนเข้าใจว่า (สำนักงานจังหวัดแพร่ 2546 : 2)

1. การสร้างเขื่อนมีพื้นฐานมาจากการละเมิดสิทธิมนุษยชนเนื่องจากการตัดสินใจสร้างเขื่อนเป็นเรื่องของผู้มีอำนาจเท่านั้นหากผู้ได้รับผลกระทบเรียกร้องสิทธิของตนก็ต้องรอรับชะตากรรมที่รัฐเป็นผู้กำหนดแต่การเรียกร้องสิทธิก็ต้องโดนรัฐใช้กฎหมายเข้าปราบปรามตลอดมาชาวบ้านที่ต่อสู้เรียกร้องความเป็นธรรมจากการสร้างเขื่อนแทบทุกกรณีจึงต้องถูกตั้งข้อหาจากรัฐ

เพื่อจับกุมดำเนินคดีมาโดยตลอดลักษณะดังกล่าวทำให้ชาวบ้านต้องถูกแย่งชิงที่ดินไปโดยไม่มีโอกาสต่อรอง ไม่ต่างจากการถูกรัฐปล้นชิงที่ดิน

2. ค้ำยมุมมองที่ต้องการผลประโยชน์สูงสุดจากโครงการหน่วยงานของรัฐจึงไม่คำนึงถึงผลกระทบด้านอื่นมุ่งที่จะเก็บกักน้ำให้ได้ในปริมาณที่สูงสุดและมองน้ำแยกขาดจากทรัพยากรในลุ่มน้ำเป็นเหมือนการจัดการน้ำในขวดแต่ที่สำคัญที่สุดคือเขื่อนท่าลายระบบน้ำธรรมชาติที่ขุ่นลงตามฤดูกาลทำให้เกิดวิกฤติน้ำท่วมขังในพื้นที่ภาคเหนือผลกระทบดังกล่าวเมื่อประเมินมูลค่าความเสียหายแล้วอาจสูงกว่ามูลค่าของเขื่อนหลายเท่า

3. การล่มสลายของระบบนิเวศส่งผลต่อวิถีชีวิตของคนลุ่มน้ำ หลังการสร้างเขื่อนชาวบ้านที่ได้รับผลกระทบต้องสูญเสียความสามารถในการพึ่งตนเองเช่น การสูญเสียอาชีพทำให้เกิดการอพยพไปหากินในแหล่งใหม่ทำให้คนในครอบครัวต้องพลัดพรากจากกันต่างคนต่างคืนรนเอาชีวิตรอดตามยถากรรมในชุมชนเหลือเพียงเด็กกับคนแก่การอพยพแต่ละครั้งทำให้เครือญาติที่สืบสายเลือดเดียวกันมาแยกย้ายกระจัดกระจายไปคนละทิศละทาง

4. เขื่อนเป็นที่มาของความขัดแย้ง เนื่องจากในสังคมไทยเขื่อนยังเป็นสัญลักษณ์ของการพัฒนา และเอื้อประโยชน์ต่อสาธารณชนทั้งในด้านแหล่งน้ำและพลังงาน ทำให้ผู้ได้รับผลกระทบที่ออกมาเรียกร้องสิทธิ กลายเป็นจำเลยของสังคมไปโดยปริยายประกอบกับแนวความคิดในการแก้ปัญหาของนักสร้างเขื่อนในประเทศไทยที่มุ่งเน้นการสร้างภาพลักษณ์มากกว่าการแก้ปัญหาคือความเดือดร้อนของชาวบ้านทำให้ความขัดแย้งทวีความรุนแรงมากขึ้นแม้เขื่อนที่ยังไม่สร้างชาวบ้านที่คัดค้านก็ต้องเจอข้อหาขัดขวางความเจริญ ชาวบ้านถูกมองว่าเป็นผู้ร้ายในขณะที่ความจริงเขาคือคนที่ถูกปล้นชิงจากรัฐและสังคม

5. เขื่อนไม่มีความคุ้มค่าทางเศรษฐศาสตร์เนื่องจากการสร้างเขื่อนรัฐไทยไม่เคยนำต้นทุนด้านสิ่งแวดล้อมและสังคมมาคิดเป็นต้นทุนของโครงการ ทำให้ตัวเลขต้นทุนของเขื่อนต่ำกว่าความเป็นจริงแล้วความไม่คุ้มค่าทางเศรษฐกิจเพียงอย่างเดียวก็เพียงพอที่จะทำให้รัฐบาลของประเทศจะยุติการสร้างเขื่อนเพื่อรักษาทรัพยากรลุ่มน้ำและความผาสุกของชุมชน แต่ด้วยผลประโยชน์เฉพาะตนของนักสร้างเขื่อนที่มองข้ามภัยพิบัติใดๆ ที่จะเกิดขึ้นกับมวลมนุษยชาติทำให้การสร้างเขื่อนยังคงดำรงอยู่มาจนถึงปัจจุบันแต่ยังมีทางเลือกอื่นแทนการสร้างเขื่อนขนาดใหญ่ สิ่งแรกที่ต้องทำก่อนจะพิจารณาว่าควรสร้างเขื่อนเพิ่มอีกหนึ่งแห่งหรือไม่ ก็คือการศึกษาหนทางที่จะประหยัดการใช้ไฟฟ้า และหาทางลดความสูญเสียระหว่างการผลิต การส่งไฟฟ้ากำลัง และการกระจายไปสู่ผู้ใช้ สำหรับประเทศกำลังพัฒนาการประหยัดด้านผู้ใช้อาจทำได้ไม่มากเมื่อเทียบกับผู้ใช้จ่ายใหญ่ในประเทศตะวันตก แต่ก็ยังอยู่ในวิสัยที่จะประหยัดได้ไม่มากนัก้อยทางเลือกหนึ่งก็คือการผลิตกระแสไฟฟ้าขนาดเล็กสำหรับใช้ในชุมชนโดยนำเทคโนโลยี เช่น พลังงานแสงแดด ลม

หรือมวลชีวภาพมาใช้ผลิตไฟฟ้า หรือเลือกที่จะสร้างเขื่อนขนาดเล็กหลายแห่งแทนการสร้างเขื่อนขนาดใหญ่แห่งเดียววิธีนี้มีประสิทธิผลด้านต้นทุนที่ดีกว่าและทางด้านการเงินนับว่าน่าพอใจสำหรับโครงการที่ให้บริการในระดับท้องถิ่นเขื่อนที่ใช้น้ำจากแม่น้ำให้ไหลผ่านเครื่องกำเนิดไฟฟ้า โดยไม่มีการเก็บกักน้ำเอาไว้จะสร้างความเสียหายน้อยกว่าเขื่อนที่เก็บกักน้ำเอาไว้ เขื่อนประเภทนี้มักสร้างไว้ทางด้านท้ายน้ำของเขื่อนที่มีการเก็บกักน้ำไว้แล้ว เพื่อใช้ประโยชน์จากน้ำที่เขื่อนด้านบนได้เก็บกักไว้ การสร้างเขื่อนประเภทไม่เก็บกักน้ำแบบนี้จะทำให้มีปัญหาสิ่งแวดล้อมน้อยกว่าการไปสร้างเขื่อนแห่งใหม่ที่จะทำให้เกิดปัญหาสิ่งแวดล้อมขึ้นมาใหม่ ดังนั้น การที่รัฐต้องชะลอการก่อสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้นและการที่ไม่สามารถดำเนินการก่อสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้นได้นั้น แสดงให้เห็นว่าการรวมตัวกันคัดค้านและการที่ธนาคารโลกไม่อนุมัติเงินกู้และเงินช่วยเหลือในโครงการก่อสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้นเป็นสาเหตุทำให้รัฐไม่สามารถปฏิบัติตามนโยบายสาธารณะของรัฐเป็นผลสำเร็จ

4.4 แนวทางการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งระหว่างรัฐกับประชาชนของชุมชนสะเอียบ อำเภอสองจังหวัดแพร่ ต่อกรณีการก่อสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้น

ผลการศึกษาและวิเคราะห์แนวทางการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งมีแนวทางการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งสามารถแยกเป็นประเด็นได้ ดังนี้

4.4.1 การเปิดโอกาสให้ประชาชนเป็นผู้ร่วมตัดสินใจในการแก้ไขปัญหาพร้อมกับภาครัฐ

การเปิดโอกาสให้ประชาชนเป็นผู้ร่วมตัดสินใจในการแก้ไขปัญหาเป็นการหลีกเลี่ยงความขัดแย้ง ความไม่ลงรอยกันวิธีหนึ่งมักจะได้รับการตอบรับอย่างเป็นทางการ เพราะคนพยายามหลีกเลี่ยงความขัดแย้งเนื่องจากคนไม่ชอบความสบายใจที่มาพร้อมกับความขัดแย้งและอาจจะมองว่าประเด็นปัญหานั้นยังไม่ค่อยสำคัญการไม่มีอำนาจในการที่จะเข้าไปเกี่ยวข้องและทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงได้หรืออาจจะยังไม่พร้อมในการเจรจาไกล่เกลี่ย ถ้าหากภาครัฐให้ความสำคัญในเรื่องการเปิดโอกาสให้ประชาชนเป็นผู้ร่วมตัดสินใจในการแก้ไขปัญหาจะทำให้การหลีกเลี่ยงความขัดแย้งโดยการไม่เผชิญหน้ากับชาวบ้านและรัฐควรเป็นผู้สนับสนุนและให้ข้อมูลทางวิชาการและหลีกเลี่ยงประเด็นปัญหาที่ทำให้เกิดความขัดแย้งเสีย การต่อต้านการคัดค้านจากชาวบ้านสะเอียบก็จะน้อยลงแล้วค่อยหาวิธีการเจรจารูปแบบใหม่นอกจากนี้การให้ประชาชนหรือชาวบ้านในตำบลสะเอียบเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขและกำหนดทิศทางในการแก้ไขปัญหาพร้อมกับภาครัฐเพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ตรงกันที่จะนำไปสู่ความสำเร็จในการแก้ไขปัญหาด้วยกันโดยการจัดให้มีการประชุมและเสวนาถกปัญหาร่วมกันและรัฐต้องส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการสงวนบำรุงรักษา และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ และมีความหลากหลายทางชีวภาพอย่าง

สมควรรวมทั้งมีส่วนร่วมในการส่งเสริมบำรุงรักษา และคุ้มครองคุณภาพสิ่งแวดล้อมตามหลักการพัฒนาที่ยั่งยืนซึ่งสอดคล้องกับนิธิ เอียวศรีวงศ์ กล่าวว่าผู้ออกกฎหมายหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐที่ดีที่ดูแลควบคุมเรื่องของสิ่งแวดล้อม ไม่ใช่เป็นผู้ที่รอบรู้มีข้อมูลครบถ้วนและเป็นทีไว้วางใจแต่เพียงผู้เดียว แท้ที่จริงประชาชนและองค์กรอิสระก็มีความรู้และประสบการณ์ที่สำคัญในการจะร่วมการพัฒนาและสามารถร่วมตัดสินใจให้เกิดการควบคุมผลกระทบสิ่งแวดล้อมให้มีประสิทธิภาพได้ถ้าเปิดโอกาสให้ มีส่วนร่วมของภาคประชาชนและภาคส่วนต่าง ๆ เหล่านี้ นอกเหนือจากของรัฐก็สามารถให้ข้อมูลแสดงความคิดเห็นต่อผู้มีอำนาจในการตัดสินใจเพื่อช่วยให้การออกกฎหมายเป็นไปอย่างสมบูรณ์ ปฏิบัติและก่อให้เกิดการยอมรับด้วยดีจะเห็นว่าการเข้ามาส่วนร่วมของภาคประชาชนจะเป็นการช่วยลดปัญหาหรือเป็นการจัดการและช่วยแก้ไขในระดับหนึ่งหลีกเลี่ยงเป้าหมายที่ไปด้วยกันไม่ได้หากเป็นเรื่องทรัพยากรก็หาทางทำให้ความจำเป็นในการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดในเวลาพร้อม ๆ กันนั้นต่างกันออกไป เพื่อลดภาวะการไปด้วยกันไม่ได้ผู้ปกครองหรือผู้ที่มีหน้าที่บริหารบ้านเมือง นักการเมืองผู้เป็นตัวแทนราษฎรจะต้องเข้าใจปัญหาปัญหาและความต้องการของคนในท้องถิ่นที่ต้องการให้แก้ไขปัญหาดตรงจุดที่ต้องการ ดังนั้นควรให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจกับปัญหาของเขาเองเพราะข้อมูลหรือข้อเท็จจริง คนในชุมชนจะมีประสบการณ์และเรียนรู้จากสภาพธรรมชาติที่อยู่รอบๆ ตัวเขาและจากประสบการณ์ที่เขาได้รับมาในอดีตการจะออกกฎหมายหรือกฎระเบียบต่างๆ มาบังคับใช้กับชุมชนก็ควรจะให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นร่วมกับภาครัฐ เพื่อไม่ให้เกิดความขัดแย้งและการต่อต้านและคัดค้านหากคนในชุมชนไม่มีส่วนร่วมในการออกกฎระเบียบด้วย คนในชุมชนก็จะมองว่าไม่ได้รับความเป็นธรรมจากภาครัฐ

4.4.2 การเจรจาต่อรองและการยอมรับโดยสันติวิธี

การเจรจาต่อรองเป็นการสร้างความสัมพันธ์ของการต่อรองระหว่างกลุ่มที่รู้สึกลัวว่าจะเกิดความขัดแย้งหรือเกิดความขัดแย้งแล้วแต่ละกลุ่มจะสร้างความสัมพันธ์ระหว่างกันขึ้นชั่วคราวเพื่ออธิบายหรือบอกเล่าความต้องการหรือผลได้เสียของเขา ทั้งนี้เพื่อข้อแลกเปลี่ยนบางอย่างกันหรือเพื่อแก้ปัญหาในประเด็นที่ไม่ซับซ้อนนัก เช่นร่วมกันสร้างความสัมพันธ์เพื่อเตรียมการสำหรับอนาคตหรือสร้างกระบวนการแก้ไขปัญหากที่อาจเกิดขึ้นปัญหาและความขัดแย้งที่เกิดขึ้นเป็นต้นปัญหาและความขัดแย้งที่เกิดขึ้นจะต้องมีกระบวนการที่จะต้องมีการพูดคุยและวิเคราะห์ร่วมกันถึงสาเหตุและความเป็นมาของปัญหาและแก้ไขร่วมกันจึงจะประสบผลสำเร็จแต่ที่ผ่านมามีไม่ได้ใช้กระบวนการเจรจาอย่างต่อเนื่องทำให้เกิดปัญหาตามมา คือ การต่อต้านและขัดขวางจากชาวบ้านความจำเป็นที่จะต้องมีการเจรจาก็เพื่อให้คู่กรณีได้มีโอกาสในการร่วมกันที่จะมีทางเลือกร่วมกันและร่วมกระบวนการตัดสินใจ การที่คู่กรณีสมัครใจเข้ามาร่วมกันแก้ไขปัญหากก็จะทำให้หาทางออก

ที่ดีกว่า ร่วมกันดีกว่าการใช้วิธีอื่น คู่เจรจาสามารถบอกถึงปัญหาและประเด็นที่สำคัญต่อเขา สามารถบอกผลประโยชน์ที่อยู่เบื้องหลังจุดยืน โอกาสที่จะช่วยกันสร้างทางเลือกที่สร้างสรรค์ที่ อาจจะเป็นได้หลายๆ อย่าง

การเจรจาต่อรองและการยอมรับโดยสันติวิธีเป็นอีกประเด็นหนึ่งที่สำคัญที่จะช่วยให้ ปัญหาที่คิดว่าจะเกิดความขัดแย้งที่เกิดขึ้นนั้นมีความขัดแย้งลดลงโดยจะต้องมีการเจรจาโดยสันติ วิธีในลักษณะที่มีประโยชน์ร่วมกันของทั้งสองฝ่ายเท่านั้นเช่นในเรื่องของทรัพยากรป่าไม้และ ระบบนิเวศ หากมีการตัดไม้ออกไปและระบบนิเวศถูกทำลายจะมีวิธีการแก้ไขโดยวิธีใดบ้างที่ไม่ ส่งผลกระทบต่อคนในท้องถิ่นดั้งเดิมที่อาศัยอยู่บริเวณพื้นที่ก่อสร้างเช่นการปลูกป่าทดแทนบริเวณ พื้นที่ใกล้เคียงเพื่อรักษาระบบนิเวศน์ก่อนที่จะมีการสร้างเขื่อนเกิดขึ้นหรือการตัดไม้เฉพาะส่วนที่ จำเป็นจริงๆ เท่านั้นหรือการเปลี่ยนชื่อโครงการจากการก่อสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้นเป็นโครงการ พัฒนาลุ่มน้ำยม เพื่อให้ดูว่าโครงการน่าจะ ไม่สร้างผลกระทบต่อป่าไม้และผู้ที่อยู่อาศัยในพื้นที่ โครงการจากการศึกษาข้างต้นสอดคล้องกับวันชัย วัฒนศัพท์ (สัมภาษณ์ วันที่ 20 พฤศจิกายน พ.ศ. 2550) ที่กล่าวว่า “การก่อสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้นนั้นต้องรู้เป้าหมายและจุดประสงค์ ประโยชน์ใน การก่อสร้างก่อนว่าใครได้ประโยชน์และใครเสียผลประโยชน์แล้วค่อยศึกษาโครงการสร้าง ความสัมพันธ์ และความเข้าใจกับเจ้าของพื้นที่โดยการมอบความไว้วางใจให้เขาว่าเรามีความ จริงใจในการแก้ไขปัญหาที่แท้จริงให้กับชาวบ้าน มีจุดยืนที่ชัดเจนและสร้างจุดสนใจและผลตอบแทน ที่มีประโยชน์ให้กับชาวบ้านภาครัฐเองไม่ได้เข้าใจในโจทย์ที่ตั้งขึ้นมาที่ใช้คำว่าโครงการก่อสร้าง เขื่อนแก่งเสือเต้นซึ่งชาวบ้านส่วนใหญ่เข้าใจว่าการสร้างเขื่อนนั้นเป็นการทำลายระบบนิเวศน์ทาง ธรรมชาติ ทำลายป่าไม้ ทำลายที่อยู่ของสัตว์ป่าที่อาศัยอยู่ ซึ่งไม่คุ้มกับการที่ระบบนิเวศน์ถูกทำลาย ดังนั้นภาครัฐเองควรจะปรับเปลี่ยนและตั้ง โจทย์ใหม่ให้ชาวบ้านรู้สึกที่ดีและเข้าใจง่ายขึ้นลดการ ต่อต้าน เช่น ใช้คำว่าโครงการพัฒนาลุ่มน้ำยมเพื่อการเกษตร จะทำให้การตั้ง โจทย์ในการทำงานง่าย ขึ้น การสื่อสารกับชาวบ้านง่ายขึ้นและก็ทำความเข้าใจง่ายขึ้น ต่อไปโครงการใหญ่ ๆ ที่ส่งผล กระทบต่อชุมชน กระทบต่อระบบนิเวศน์แต่จะต้องทำเพื่อแก้ไขปัญหาให้กับคนส่วนใหญ่หรือ ประเทศชาติ เพื่อไม่ให้เกิดปัญหากับ โครงการภาครัฐ ควรจะศึกษาและใช้ชื่อ โครงการที่ดีเข้าใจง่ายลด กระแสการต่อต้าน”

การเจรจาไกล่เกลี่ยนั้นถือว่าเป็นกระบวนการอีกกระบวนการหนึ่งที่เหมาะสมในการที่ จะนำมาใช้ในกรณีโครงการก่อสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้นเพราะเหตุว่า การเจรจาไกล่เกลี่ยนั้นที่ผ่านมา จะมีกลุ่มหรือหน่วย งานต่างๆ ได้ให้ความสนใจและมีความพร้อมในการที่จะร่วมมือกันในการ แก้ไขปัญหาไม่ว่ากรมชลประทาน กรมอุทยานแห่งชาติสัตว์ป่าและพันธุ์พืช การไฟฟ้าส่วนภูมิภาค ประชาชนของชุมชนสะเทียบ แต่ก็ยังมีปัญหาในเรื่องของข้อมูลที่มีความเห็นที่แตกต่างกัน เช่น

กรณีที่กรมชลประทานเห็นว่าการสร้างเขื่อนจะได้รับผลประโยชน์จากการสร้างเขื่อนตามมาในเรื่องของการเก็บกักน้ำไว้ใช้ในช่วงฤดูแล้งและการเพิ่มการผลิตกระแสไฟฟ้าไว้ใช้ในยามฉุกเฉินและการพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวสามารถนำเงินและการลงทุนเข้ามายังจังหวัดแพร่มากยิ่งขึ้นเป็นการพัฒนาจังหวัดแพร่ให้เจริญก้าวหน้ายิ่งขึ้น ส่วนประชาชนของชุมชนสะเอียบและเจ้าหน้าที่องค์กรพัฒนาเอกชนมีความเห็นว่าการสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้นเป็นการที่จะต้องสูญเสียพื้นที่ป่าไม้ที่อุดมสมบูรณ์เป็นพื้นที่จำนวนมหาศาลและยังเป็นการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนของชุมชนสะเอียบจากการที่อาศัยป่าในการประกอบอาชีพเป็นการที่จะต้องเข้าไปอยู่ในพื้นที่แห่งใหม่ที่รัฐจะจัดสรรให้ซึ่งก็ไม่มี ความชัดเจนว่าจะอยู่ที่ไหนทำให้เห็นว่าการต้องการและจุดมุ่งหมายที่ได้กล่าวมาข้างต้นนี้แตกต่างกัน โดยสิ้นเชิงของทั้งสองฝ่ายแม้ว่าที่ผ่านมาระหว่างทั้งสองฝ่ายได้ใช้วิธีการเจรจาไกล่เกลี่ยกันมาโดยตลอดเพราะว่าต่างสมัครใจมาเจรจากันเพื่อตัดสินใจร่วมกันโดยที่ต่างฝ่ายต่างต้องเอาใจเขามาใส่ใจเราเพื่อรับฟังความต้องการที่แท้จริงของอีกฝ่ายหนึ่งไม่ใช่การเกลี้ยกล่อมให้อีกฝ่ายหนึ่งยอมตามความต้องการของตนเองการเจรจาแม้ไม่ใช่คำตอบที่สามารถแก้ไขของความขัดแย้งในทุกๆ เรื่องได้ ถึงแม้ว่าการเจรจาไกล่เกลี่ยที่ผ่านมาจะประสบผลสำเร็จบ้างไม่ประสบผลสำเร็จบ้างก็ถือว่าทุกๆ ฝ่ายก็พร้อมที่จะให้มีการเจรจาเกิดขึ้นยังดีกว่าการที่จะหลบหนีปัญหาหรือหลีกเลี่ยงปัญหาไม่กล้าที่จะเผชิญกับปัญหาที่เกิดขึ้นซึ่งก็เท่ากับเกิดความขัดแย้งอย่างเงียบๆ และจะค่อยๆ พัฒนาไปสู่ความขัดแย้งที่รุนแรง เช่น กรณีการทำร้ายเจ้าหน้าที่ของรัฐที่เข้าไปสำรวจพื้นที่โครงการการขจัดขวางและทำร้ายเจ้าหน้าที่ธนาคารโลก เป็นต้น ถึงแม้ว่าจะมีเหตุการณ์เช่นนี้เกิดขึ้นแต่ทุกๆ ฝ่ายก็ต้องการที่จะให้มีการเจรจาเกิดขึ้นดังจะเห็นจากที่ผ่านๆ มาจะมีการเจรจาของฝ่ายต่างๆ ไม่ว่ารัฐจะเปิดให้มีตัวแทนของประชาชนชุมชนสะเอียบได้ส่งตัวแทนเข้าไปเจรจากับฝ่ายรัฐเพื่อหาข้อยุติของความขัดแย้งที่เกิดขึ้นแม้ว่าจนถึงปัจจุบันยังหาข้อยุติและไม่สามารถแก้ไขความขัดแย้งลงได้แต่ก็พบว่า การเจรจาไกล่เกลี่ยก็เป็นแนวทางหนึ่งที่ได้นำมาใช้ในกรณีนี้เช่นกัน

กระบวนการที่สร้างความขัดแย้งและความแตกแยกความสามัคคีคือการใช้การลงประชามติเพราะมีทางเลือกให้เพียงสองทางซึ่งทำให้ต้องมีผู้แพ้และผู้ชนะตัวอย่าง เช่น การลงประชามติรับร่างรัฐธรรมนูญทำให้ประเทศไทยแบ่งแยกออกเป็นสองสีทันที ดังนั้นกระบวนการที่ดีที่สุดคือกระบวนการที่ทำให้ทุกฝ่ายเป็นผู้ชนะด้วยกันทั้งสิ้นการจะแก้ไขความขัดแย้งได้ต้องเข้าใจคำว่าจุดยืนกับจุดสนใจเสียก่อนจุดยืนคือสิ่งที่เขาทะเลาะกันหรือสิ่งที่เราเห็นๆ กันมาเป็นประเด็นปัญหาที่หยิบยกขึ้นมาพูดกันซึ่งหากมีแต่เพียงกันที่จุดยืนกล่าวคือเรานำคำตอบมาเป็นโจทย์ เช่น ฝ่ายหนึ่งจะให้สร้างเขื่อนอีกฝ่ายก็บอกว่าไม่ให้สร้างปัญหาก็จะไม่มีวันแก้ไขได้ในขณะที่จุดสนใจคือ ความจำเป็นความห่วงกังวล หรือความกลัวที่อยู่เบื้องหลังจุดยืนหากจะเจรจากันสำเร็จ ทั้งสอง

ฝ่ายจะต้องเข้าใจจุดสนใจของกันและกันซึ่งการที่จะเข้าใจกันได้ทุกฝ่ายจะต้องหันหน้าเข้ามาคุยกันก่อนความขัดแย้งใดๆ ก็ตามจะต้องมาจบที่การเจรจาเสมอแต่ที่ผ่านมาการใช้กระบวนการเจรจายังไม่ได้ผลเท่าที่ควรเนื่องจากไม่มีตัวแทนผู้มีอำนาจในการตัดสินใจของทั้งสองฝ่ายมาร่วมเจรจาเลยทำให้ปัญหาความขัดแย้งในโครงการก่อสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้นยังหาข้อสรุปไม่ได้ทำให้ความไม่เข้าใจกันของทั้งสองฝ่ายเปลี่ยนไปเป็นความขัดแย้งและความแตกแยกทางความคิดระหว่างรัฐกับประชาชนของชุมชนสะเทียบมาจนถึงทุกวันนี้

4.4.3 การประนีประนอม

การประนีประนอมเป็นอีกแนวทางหนึ่งที่สามารถแก้ไขปัญหาคความขัดแย้งระหว่างรัฐกับประชาชนของชุมชนสะเทียบในกรณีการก่อสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้น โดยการให้ทั้งสองฝ่าย คือรัฐกับประชาชนชุมชนสะเทียบหาแนวทางและความต้องการในการแก้ไขปัญหาร่วมกันเพื่อให้มีประสิทธิภาพเกิดความเป็นธรรมกับทั้งสองฝ่ายโดยให้ได้รับผลประโยชน์จากกรณีการก่อสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้นทั้งสองฝ่าย เช่น ประชาชนชุมชนสะเทียบที่ได้รับผลกระทบจากการก่อสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้นที่จะต้องอพยพย้ายถิ่นฐานออกไปนอกพื้นที่โครงการจะต้องได้รับค่าตอบแทนจากรัฐอย่างเป็นธรรมและเป็นที่ความพอใจของประชาชนชุมชนสะเทียบ โดยรัฐจะต้องจัดสรรพื้นที่ทำกินให้เหมาะสมกับการประกอบอาชีพให้แก่ ประชาชนชุมชนสะเทียบ ส่งเสริมการประกอบอาชีพและสร้างรายได้เพิ่มโดยรัฐเป็นผู้ที่คอยสนับสนุนซึ่งจะนำไปสู่ความเข้าใจของทั้งสองฝ่ายและลดความขัดแย้งลงได้ส่วนรัฐถ้าหากมีการก่อสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้นก็จะเป็นการลดปัญหาในเรื่องอุทกภัยและการเก็บกักน้ำไว้ใช้ในช่วงฤดูแล้งรวมทั้งการผลิตกระแสไฟฟ้าและยังสามารถพัฒนาไปเป็นแหล่งท่องเที่ยว ตัวอย่างการประนีประนอมที่ผ่านมาในกรณีที่ใช้ในโครงการก่อสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้น เช่น การที่รัฐและประชาชนชุมชนสะเทียบได้มีการจัดให้มีการเสวนาขึ้นที่จังหวัดแพร่ โดยระดมนักวิชาการ ผู้มีความรู้ ผู้ที่เกี่ยวข้องกับโครงการก่อสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้นมาช่วยกันหาทางออกและแนวทางการแก้ไขปัญหาลดข้อพิพาทแก่ผู้ที่ได้รับผลกระทบจากโครงการก่อสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้น โดยมีการพบปะและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกันด้วยความเห็นอกเห็นใจกันแม้ว่าการประนีประนอมที่ผ่านมาจะไม่ประสบความสำเร็จก็ตามแต่อย่างน้อยก็ทำให้เห็นว่าการการประนีประนอมนั้นยังเป็นอีกกระบวนการหนึ่งที่ทุกๆ ฝ่ายมีความเห็นตรงกันว่าสามารถแก้ไขปัญหาคความขัดแย้งลงได้ในระดับหนึ่ง

ดังนั้นแนวทางการแก้ไขปัญหาคความขัดแย้งกรณีการก่อสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้นที่เป็นวิธีการที่เหมาะสมจึงจำเป็นต้องใช้ทุกๆ วิธีการที่จะสามารถลดความขัดแย้งลงได้ เช่น การให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การเจรจาไกล่เกลี่ยรวมทั้งการยอมรับโดยสันติวิธี และการการประนีประนอม เพราะว่าปัญหาที่เกิดขึ้นมาในทุกๆ พื้นที่ในประเทศไทยอันดับแรกในการ

กล่าวถึงก่อนก็คือการให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การเจรจาไกล่เกลี่ยรวมทั้งการยอมรับโดยสันติวิธี และการการประนีประนอม ดังเช่น กรณีความขัดแย้งการก่อสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้นก็เหมือนกันจะต้องเริ่มต้นด้วยการเจรจาไกล่เกลี่ยของทั้งสองฝ่ายก่อนเพื่อจะสรุปเหตุผลข้อดีข้อเสีย ผลประโยชน์ที่จะได้รับรวมทั้งผลกระทบที่จะตามมาให้เข้าใจตรงกันทั้งสองฝ่ายเพื่อไม่ให้เกิดความขัดแย้งขึ้นในภายหลังรวมทั้งการยอมรับในข้อเสนอของแต่ละฝ่ายนำมาหาจุดที่ลงตัวและเป็นไปได้โดยทั้งสองฝ่ายยอมรับเหตุผลซึ่งกันและกันส่วนอีกแนวทางหนึ่งคือ การให้ประชาชนชุมชนสะเทียบมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเพราะว่าปัญหาที่เกิดขึ้นจากการก่อสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้นชาวบ้านชุมชนสะเทียบเท่านั้นที่มีความรู้และความเข้าใจดีในการแก้ไขปัญหาเพราะเป็นคนที่อยู่ในพื้นที่ ชาวบ้านเรียนรู้จากประสบการณ์ที่ผ่านมาในอดีตและการไปศึกษาดูงานเรื่องผลกระทบจากการสร้างเขื่อนทั้งในประเทศและต่างประเทศ การที่รัฐจะก่อสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้นย่อมจะต้องส่งผลกระทบต่อประชาชนชุมชนสะเทียบแน่นอนรัฐควรจะให้ความสำคัญในการที่จะให้ประชาชนชุมชนสะเทียบได้เข้ามามีส่วนร่วมในการที่จะตัดสินใจในการแก้ปัญหาของพวกเขาเองโดยการร่วมมือกับรัฐและนักวิชาการที่จะให้ความรู้และข้อมูลที่เป็นประโยชน์กับประชาชนชุมชนสะเทียบ ดังนั้นการที่จะให้ประชาชนชุมชนสะเทียบได้เข้ามามีส่วนร่วมในการที่จะตัดสินใจในการแก้ปัญหาของพวกเขาเองย่อมส่งผลทำให้ความขัดแย้งลดลง และนำไปสู่มิตรภาพที่ดีในการดำเนินโครงการก่อสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้นต่อไป

บทที่ 5

สรุปการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

1. สรุปการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความเป็นมาของความขัดแย้งระหว่างรัฐกับประชาชนของชุมชนสะเอียบ อำเภอสอง จังหวัดแพร่ ต่อกรณีการก่อสร้างแก่งเสือเต้น สาเหตุของความขัดแย้งระหว่างรัฐกับประชาชนของชุมชนสะเอียบ อำเภอสอง จังหวัดแพร่ ต่อกรณีการก่อสร้างแก่งเสือเต้น ผลกระทบจากความขัดแย้งระหว่างรัฐกับประชาชนของชุมชนสะเอียบ อำเภอสอง จังหวัดแพร่ ต่อกรณีการก่อสร้างแก่งเสือเต้น แนวทางการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งระหว่างรัฐกับประชาชนของชุมชนสะเอียบ อำเภอสอง จังหวัดแพร่ ต่อกรณีการก่อสร้างแก่งเสือเต้น การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารและงานวิจัย การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างและการสังเกตการรวมทั้งการนำเอาข้อมูลรับการตรวจสอบสมมุติฐานแยกเป็นหมวดหมู่วิเคราะห์และนำเสนอโดยการบรรยายผลการศึกษาสรุปได้ดังนี้

1.1 ความเป็นมาของความขัดแย้งระหว่างรัฐกับประชาชนของชุมชนสะเอียบ อำเภอสอง จังหวัดแพร่ ต่อกรณีการก่อสร้างแก่งเสือ

ความเป็นมาของความขัดแย้งระหว่างรัฐกับประชาชนมาจากความต้องการของรัฐที่ให้มีการก่อสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้นทำให้มีความพยายามอพยพย้ายถิ่นฐานของประชาชนชุมชนสะเอียบ อีกทั้งยังเป็นการทำลายทรัพยากรธรรมชาติ เช่น ป่าไม้ การให้มีการก่อสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้นจากรัฐที่มีทั้งข้าราชการและนักการเมืองที่คอยสนับสนุนการก่อสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้น โดยหวังผลประโยชน์ที่จะได้จากการสร้างเขื่อนเช่น การเข้าไปสัมปทานการทำไม้ การขุดแร่ซึ่งมีทรัพยากรป่าไม้และทรัพยากรจากธรรมชาติที่มีอยู่ในพื้นที่โครงการจำนวนมากและมีมูลค่ามหาศาลซึ่งเป็นที่ต้องการของพวกนี้จึงมุ่งหวังเพียงอย่างเดียวคือการผลักดันให้เกิดการก่อสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้นให้ได้ไม่ว่าจะเป็นผลประโยชน์ในเรื่องของทรัพยากรป่าไม้ (ไม้สักทอง) ในเรื่องของแร่ดินกรวมไปถึงงบประมาณในการก่อสร้างที่มีมูลค่าถึงหนึ่งหมื่นสองพันล้านบาทเป็นต้น จากการมีนโยบายแฝงเหล่านี้ทำให้ชาวบ้านต้นตอและตระหนักในการที่จะรักษาผลประโยชน์ในเรื่องของทรัพยากรป่าไม้ของพวกเขาไว้รวมทั้งศึกษาในเรื่องของผลกระทบที่จะเกิดกับสาธารณสุขสมบัติของพวกเขา รวมทั้งเรื่องงบประมาณที่จะจัดสร้างมีความโปร่งใสมากน้อยแค่ไหนและในเรื่องที่มีนักการเมืองที่จะเข้ามาแสวงหาผลประโยชน์จากป่าไม้โดยการเข้าไปสัมปทานตัดไม้ออกไปซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็น

ผลประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นเมื่อมีการก่อสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้นและเป็นการขัดแย้งระหว่างผู้ที่ต้องการสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้นคือรัฐที่ได้ผลประโยชน์จากการสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้นกับผู้คัดค้านการสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้นคือชาวบ้านสะเอียบ ถึงแม้ว่าชาวบ้านจะพยายามเสนอในเรื่องเหล่านี้ให้รัฐตระหนักในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติแต่รัฐก็ไม่ให้ความสนใจแต่จะมองเฉพาะผลประโยชน์ที่ได้รับจากเขื่อนไม่ว่าในเรื่องของการแก้ไขปัญหาภัยพิบัติน้ำท่วม การชลประทาน การผลิตกระแสไฟฟ้าเป็นหลัก แต่ในส่วนตัวของเรื่องป่าไม้แล้วชาวบ้านเข้าใจว่าหากมีการก่อสร้างเขื่อนจริงก็จะเป็นการทำลายทรัพยากรป่าไม้และระบบนิเวศ ดังนั้นชาวบ้านจึงต้องออกมาปกป้องและต่อสู้จนถึงที่สุดจากประเด็นนี้จะเห็นว่าผลสะท้อนจากผู้นำตัวแทนชาวบ้านแสดงให้เห็นว่ารัฐไม่ให้ความสำคัญกับบทบาทการทำประชาวิจารณ์หรือการไต่สวนสาธารณะที่ชาวบ้านเข้าไปร่วมหรือประชุมทุกๆ ครั้งที่ผ่านมาและให้ความเห็นไปแต่สุดท้ายคำตอบที่ได้รับก็คือภาครัฐไม่ยอมรับฟังจึงนำไปสู่ความเป็นมาของความขัดแย้งส่วนความขัดแย้งจากผลประโยชน์ (Interest conflict) เกิดจากสาเหตุของการแย่งชิงผลประโยชน์และความยุติธรรม (วันชัย วัฒนศัพท์ 2547 : 14 - 17) เป็นความขัดแย้งที่เกิดขึ้นมาจากการที่ชาวบ้านเล็งเห็นว่าผู้เสนอโครงการก่อสร้างเขื่อนได้มีความพยายามที่จะให้โครงการนี้เกิดขึ้นแต่มีนัยของผลประโยชน์แก่กลุ่มในหลายๆ เรื่อง เช่นผลประโยชน์ในเรื่องของทรัพยากรป่าไม้ ผลประโยชน์ในเรื่องของแร่ดีบุกและผลประโยชน์จากงบประมาณในการก่อสร้างที่มีมูลค่าถึง 12,000 ล้านบาท เป็นต้น

อีกประเด็นหนึ่งในเรื่องของการย้ายถิ่นฐานและความยุติธรรมที่เกิดขึ้นกับชาวบ้านชุมชนสะเอียบก็คือการที่รัฐไม่ได้มองเห็นความสำคัญในเรื่องของการให้ความเป็นธรรมในการจ่ายค่าชดเชยการย้ายถิ่นฐานการไม่มีความแน่นอนในการหาพื้นที่ใหม่รองรับแม้ว่าจะมีการสำรวจแล้วก็ตามการที่ประชาชนของชุมชนสะเอียบก็ไม่มี ความมั่นใจรัฐในการอพยพประชาชนการไม่เชื่อในพฤติกรรมและไว้วางใจรัฐเพราะที่ผ่านมาในอดีตพบว่ารัฐไม่ได้เห็นความสำคัญและปัญหาของชาวบ้านที่ได้รับผลกระทบจากการก่อสร้างโครงการนี้เลยแต่กลับมุ่งเน้นในการแก้ไขในเรื่องของระบบชลประทานให้กับพื้นที่ตอนล่างของเขื่อนและการแก้ไขปัญหาภัยน้ำท่วม ประกอบกับประชาชนเองก็ไม่ต้องการที่จะย้ายออกไปในพื้นที่ที่รัฐจัดสรรให้ใหม่เนื่องจากถ้าย้ายออกไปชาวบ้านบางรายก็ต้องมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงอาชีพด้วยชาวบ้านสะเอียบมีความเชื่อว่าถ้าหากมีการย้ายถิ่นฐานออกไปจากพื้นที่เดิมจะเป็นการทำลายระบบวิถีชีวิตแบบดั้งเดิมที่บรรพบุรุษได้สร้างไว้คือ การใช้ชีวิตและผูกพันกับป่ารวมถึงการมีวัฒนธรรมประเพณีที่สืบทอดความเป็นอยู่อยู่กับป่ามายาวนานโดยอาศัยทรัพยากรจากป่าไม้ในการดำรงชีวิตเช่น สมุนไพร สัตว์ป่า แมลง ปลา เห็ด ผัก และหน่อไม้ต่าง ๆ ทั้งยังเป็นการปกป้องรักษาป่าที่มีมาตั้งแต่บรรพบุรุษไม่ให้ถูกทำลายจากกรณีการก่อสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้นและรักษาธรรมชาติให้อยู่ต่อไปแต่จะมีทั้งข้าราชการนักการเมืองทั้ง

ในพื้นที่และระดับประเทศเข้ามาแย่งผลประโยชน์ในการทำสัมปทานป่าไม้ที่มีมูลค่ามหาศาลโดยไม่คำนึงถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้นกับชาวบ้านชุมชนละเอียดเพราะพื้นที่โครงการที่จะก่อสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้นเป็นพื้นที่ที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ป่าไม้สมบูรณ์โดยเฉพาะไม้สักทองที่มีอยู่เป็นจำนวนมากชาวบ้านต้องการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้และสิ่งแวดล้อมที่มีการปกป้องรักษามาตั้งแต่บรรพบุรุษจนถึงปัจจุบันรวมทั้งการส่งเสริมให้เยาวชนรุ่นใหม่ที่มีสมาชิกเป็นจำนวนมากในปัจจุบันช่วยกันรณรงค์ในการปลูกป่าเพิ่มในพื้นที่ว่างเปล่าการบวชป่าเพื่อป้องกันการลักลอบตัดไม้ทำลายป่าการสนับสนุนให้กลุ่มเยาวชนไปศึกษาฐานกรณีผลกระทบจากการสร้างเขื่อนยังที่ต่างๆ แต่รัฐให้ความเห็นว่าการสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้นเป็นการตัดไม้ออกไปบางส่วนเท่านั้นแต่ผลประโยชน์ที่ประชาชนจะได้รับนั้นจะมีประโยชน์อย่างมหาศาลเมื่อเทียบกับการที่จะต้องสูญเสียป่าไม้ซึ่งหมายความว่ารัฐต้องการให้มีการก่อสร้างเขื่อนแต่ชาวบ้านละเอียดต้องการรักษาป่าไม้ไว้ ดังนั้นการที่แต่ละฝ่ายมีความคิดเห็นกันคนละอย่างจึงหมายถึงการเริ่มเกิดความขัดแย้งขึ้นกับทั้งสองฝ่ายโดยฝ่ายแรกคือชาวบ้านละเอียดเห็นว่าพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นแหล่งไม้สักทองที่สมบูรณ์ที่สุดและหายากที่สุดในประเทศไทยมีความหลากหลายทางชีวภาพสูงเมื่อ พ.ศ. 2534 ป่าไม้ส่วนใหญ่ยังมีความอุดมสมบูรณ์ มีไม้มีค่าหลายชนิดขึ้นอยู่หนาแน่นได้แก่ ไม้แดง ไม้สัก ประดู่ เต็ง รัง รกฟ้า ตะแบก ใหญ่ มะค่าโมง เป็นต้น (อภิชาติ ชาวสะอาด 2537 : 15)

1.2 สาเหตุของความขัดแย้งระหว่างรัฐกับประชาชนของชุมชนละเอียด อำเภอสองจังหวัดแพร่ ต่อกรณีการก่อสร้างแก่งเสือเต้น

สาเหตุของความขัดแย้งระหว่างรัฐกับประชาชนของชุมชนละเอียด อำเภอสองจังหวัดแพร่ ต่อกรณีการก่อสร้างแก่งเสือเต้นนั้นมีอยู่หลายสาเหตุด้วยกันสาเหตุที่นำไปสู่ความขัดแย้งระหว่างรัฐกับประชาชนได้แก่ การผลักดันโครงการก่อสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้นของรัฐโดยไม่ยอมรับฟังความคิดเห็นและการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจของประชาชนในพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบและความเข้าใจของประชาชนว่าการสร้างเขื่อนเป็นการทำลายทรัพยากรป่าไม้

การผลักดันโครงการก่อสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้นของรัฐนั้นเป็นความต้องการของรัฐเพียงฝ่ายเดียวที่จะให้มีการก่อสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้นโดยหวังผลประโยชน์จากการก่อสร้างและงบประมาณจำนวนหนึ่งหมื่นสองพันกว่าล้านบาทในงบของการลงทุนการก่อสร้างหรือแม้กระทั่งทรัพยากรจากธรรมชาติเช่นป่าไม้และสัตว์ป่าจำนวนมากโดยรัฐไม่ได้เข้าใจเกี่ยวกับความต้องการแก้ไขในรูปแบบอื่นที่ประชาชนชุมชนละเอียด ซึ่งเป็นผู้ที่อาศัยในพื้นที่โครงการก่อสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้นและเป็นประชาชนที่จะได้รับผลกระทบโดยตรงเสนอแนวทางการแก้ไขของเขารวมกระทั่งการเข้าไปมีส่วนร่วมในการที่จะทำการศึกษาและสำรวจร่วมกับรัฐในพื้นที่โครงการก็ไม่สามารถทำได้หรือแม้กระทั่งการให้ข้อมูลกับรัฐในเรื่องการก่อสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้นว่าไม่คุ้มกับการที่จะต้อง

สูญเสียพื้นที่ป่าแต่รัฐเองก็อ้างว่าการสูญเสียพื้นที่ป่าไปบ้างบางส่วนแต่ก็ได้ประโยชน์จากการสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้นเป็นจำนวนมหาศาลและการเก็บกักน้ำไว้ใช้ในการเกษตรในช่วงฤดูแล้ง การป้องกันน้ำท่วมแต่แท้ที่จริงแล้วผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากการก่อสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้นนั้นผู้ที่ได้รับผลประโยชน์หรือกลุ่มที่ได้รับผลประโยชน์คือผู้ที่อยู่นอกพื้นที่โครงการก่อสร้างเท่านั้นส่วนผู้ที่อยู่ในพื้นที่โครงการก่อสร้างนั้นเป็นผู้ที่รับผลกระทบทุกอย่างและยังไม่เคยได้รับความเป็นธรรมและแนวทางการแก้ไขปัญหอย่างจริงจังจากรัฐเลยในเวลาที่ผ่านมา ดังนั้นการผลักดันโครงการก่อสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้นของรัฐประชาชนชุมชนสะเอียบจึงเข้าใจว่าการผลักดันให้มีการก่อสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้นแท้จริงแล้วก็เพื่อผลประโยชน์จากงบประมาณการก่อสร้างจำนวนมหาศาลและผลประโยชน์จากการสัมปทานในการตัดไม้เท่านั้นเอง

ส่วนการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในการแก้ไขปัญหาร่วมกับรัฐนั้นที่ผ่านมานับตั้งแต่เริ่มดำเนินศึกษาโครงการก่อสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้นตั้งแต่ พ.ศ.2523 เป็นต้นมาการศึกษาและการดำเนินโครงการต่าง ๆ เป็นเรื่องของรัฐเพียงฝ่ายเดียวหรือแม้กระทั่งการเข้าไปสำรวจพื้นที่โครงการชาวบ้านและรัฐก็ต่างคนต่างทำข้อมูลที่ได้อีกแตกต่างกันฝ่ายรัฐก็อ้างว่าป่าไม้และพื้นที่ป่ามีจำนวนไม้ไม่มากและพื้นที่ป่าก็ไม่เป็นป่าที่อุดมสมบูรณ์ส่วนฝ่ายประชาชนชุมชนสะเอียบก็อ้างว่าพื้นที่โครงการเป็นพื้นที่ป่าที่อุดมสมบูรณ์ที่มีไม้คุณค่าทางเศรษฐกิจ เช่น ไม้สักทอง ไม้แดง ไม้มะค่าโมง ขึ้นอยู่อย่างหนาแน่นดังนั้นจะเห็นได้ว่าการที่รัฐไม่ได้เปิดให้ประชาชนชุมชนสะเอียบได้เข้ามามีส่วนร่วมในการที่จะตัดสินใจแก้ปัญหาร่วมกับรัฐยิ่งส่งผลที่จะทำให้เกิดความขัดแย้งมากยิ่งขึ้นอันจะนำไปสู่การคัดค้านและการต่อต้านหน่วยงานของรัฐยิ่ง ๆ ขึ้นซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดเกี่ยวกับความขัดแย้งของ เดวิด บราวน์ (David Brown 1983 : 499) กล่าวว่า ความขัดแย้ง หมายถึง การที่ทั้งสองฝ่ายมีการรับรู้ที่ไปด้วยกันไม่ได้ในเรื่องที่เกี่ยวกับการกระทำหรือจุดมุ่งหมายไม่ว่าการรับรู้นั้นจะถูกต้องหรือไม่ก็ตาม

1.3 ผลกระทบจากความขัดแย้งระหว่างรัฐกับประชาชนของชุมชนสะเอียบ อำเภอสองจังหวัดแพร่ ต่อกรณีการก่อสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้น

ผลกระทบจากความขัดแย้งระหว่างรัฐกับประชาชนคือการรวมตัวของประชาชนชุมชนสะเอียบเพื่อคัดค้านการก่อสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้นและ การชะลอการก่อสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้น การเกิดการรวมตัวกันเป็นประชาสังคมเพื่อต่อต้านรัฐ เกิดจากการที่ประชาชนชุมชนสะเอียบต้องการที่จะอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้และระบบนิเวศให้คงไว้และจะทำการผลักดันให้มีการต่อต้านไม่ให้มีการสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้นจึงเกิดการชุมนุมขึ้นโดยในระยะแรกๆ เป็นเพียงกลุ่มเล็กๆ ต่อมาก็ยกระดับเป็นการต่อต้านและเกิดการรวมตัวกันคัดค้านในที่สุดและก็ถูกกลามเป็นความขัดแย้งส่งผลกระทบต่อไปสู่ภายนอกพื้นที่ เกิดการรวมตัวของประชาชนชุมชนสะเอียบและคนที่ไม่เห็นด้วยกับการ

สร้างเขื่อนแก่งเสือเต้น ได้มีการลุกขึ้นมาคัดค้านการก่อสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้นเป็นจำนวนมากจากในอดีตที่ผ่านมาเป็นเพียงปัญหาเฉพาะในพื้นที่ ที่จะสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้นเท่านั้นแต่ต่อมาได้มีสื่อมวลชนในท้องถิ่นได้ให้ความสนใจข่าวนี้ หลังจากนั้นจึงมีการนำเสนอเผยแพร่ข่าวสารออกไปยังสื่อต่างๆ และยกระดับปัญหาจากท้องถิ่นไปเป็นปัญหาระดับประเทศ ดังนั้นการรวมตัวของชาวบ้านชุมชนสะเอียบที่คัดค้านการก่อสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้น จึงสร้างความไม่พอใจให้กับรัฐเป็นอย่างมากจากกรณีที่ธนาคาร โลกไม่อนุมัติเงินกู้และเงินช่วยเหลือใน โครงการก่อสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้นให้กับรัฐ เนื่องจากธนาคาร โลกเห็นว่ายังมีความขัดแย้งของชาวบ้านและกลุ่มองค์กรพัฒนาเอกชนที่ยังขัดแย้งกับรัฐอยู่โดยประชาชนชุมชนสะเอียบให้เหตุผลว่าประชาชนชุมชนสะเอียบไม่ได้มีส่วนร่วมในแก้ไขปัญหาร่วมกับรัฐและยังไม่มีในการทำประชาพิจารณ์และรับฟังความคิดเห็นจากประชาชนชุมชนสะเอียบเลย มีแต่การสำรวจและให้ข้อมูลจากรัฐเพียงด้านเดียวซึ่งเป็นการผิดหลักในการมีส่วนร่วมของประชาชนในการแก้ไขปัญหาร่วมกัน

ผลกระทบจากความขัดแย้งที่ยังดำเนินอยู่ในปัจจุบันระหว่างรัฐกับประชาชนของชุมชนสะเอียบ อำเภอสอง จังหวัดแพร่ ต่อกรณีการก่อสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้นอาจส่งผลให้การก่อสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้นไม่เป็นผลสำเร็จและอาจส่งผลกระทบบานปลายไปถึง โครงการก่อสร้างเขื่อนแห่งอื่น ๆ อีกนอกจากนี้ยังอาจส่งผลกระทบทางด้านความคิดที่แตกต่างกันและก่อความรุนแรงตามมา ควรต้องมีการนำไปศึกษาและปรับเปลี่ยนกลยุทธ์ใหม่ในการที่จะสร้างความเข้าใจกับชาวบ้านเพื่อไม่ให้เกิดความขัดแย้งเกิดขึ้นมาอีกผลกระทบที่เกิดขึ้นกับรัฐ โดยตรงคือ การต้องชะลอโครงการก่อสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้นซึ่งเกิดจากการที่ชาวบ้านและองค์กรพัฒนาเอกชนร่วมกันยื่นหนังสือต่อธนาคาร โลกเพื่อขยับยั้งและให้ชะลอการให้เงินกู้แก่ภาครัฐในโครงการก่อสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้น และผลกระทบทางอ้อม คือ ภาครัฐถูกสังคมตั้งคำถามตามมามากมายเช่นในเรื่องการขาดความชอบธรรมของโครงการก่อสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้นเรื่องการไม่มีความจริงจังในโครงการก่อสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้นเรื่องผลประโยชน์และความโปร่งใสของงบประมาณในการก่อสร้างกว่าหนึ่งหมื่นสองพันล้านบาทที่จะใช้ในการก่อสร้าง รวมทั้งการปกปิดข้อมูลบางส่วนของโครงการต่อสาธารณะชนในเรื่องของโครงการสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้นและรวมถึงผลประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นเฉพาะกับบุคคลบางกลุ่มเท่านั้นส่วนผลกระทบที่จะเกิดขึ้นภายนอก คือ การที่ต่างชาติหรือประชาคมโลกเกิดความไม่เชื่อมั่นในรัฐที่ไม่ได้ให้ความสำคัญกับการเปิดโอกาสการมีส่วนร่วมของประชาชนชุมชนสะเอียบในการแก้ไขปัญหาคือผลกระทบที่จะเกิดขึ้นร่วมกับรัฐ

ส่วนผลกระทบทั่วไปที่จะเกิดขึ้นจากการสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้นที่มีผลต่อประชาชนชุมชนสะเอียบโดยตรงนั้นมีหลายประการ คือ ในเรื่องของป่าไม้และสัตว์ป่าถูกทำลายการสูญเสียทรัพยากรธรรมชาติโดยเฉพาะพื้นที่ป่าที่อุดมสมบูรณ์เรื่องของพื้นที่เกษตรและพื้นที่ทำกินถูกน้ำ

ท่วม ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อไปถึงในเรื่องของสังคมและเศรษฐกิจของชุมชนละเอียด กล่าวคือจะต้องเกิดการอพยพย้ายถิ่นฐานที่อยู่อาศัยถูกน้ำท่วมการถูกไล่ออกจากพื้นที่เดิมการเปลี่ยนแปลงอาชีพ รวมถึงการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตจึงต้องปกป้องสิทธิและผลประโยชน์ส่วนผลกระทบต่อผู้ที่อาศัยอยู่นอกพื้นที่โครงการก่อสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้นหรือพื้นที่จังหวัดใกล้เคียงจะไม่มีผลกระทบตามมา มีแต่ที่จะได้รับผลประโยชน์โดยตรงจากการสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้นจากการศึกษาพบว่าฝ่ายที่ต้องการสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้นนั้นส่วนใหญ่จะเป็นผู้ที่อาศัยอยู่นอกพื้นที่โครงการก่อสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้นหรือพื้นที่จังหวัดใกล้เคียงที่จะได้รับผลประโยชน์โดยตรงจากการสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้น เพราะเห็นว่าจะมีประโยชน์สำหรับคนส่วนใหญ่ และยังสามารถแก้ไขปัญหาต่างๆ ได้ไม่ว่าปัญหาในเรื่องน้ำท่วมระบบชลประทานในช่วงฤดูแล้งที่เกี่ยวข้องกับการเพาะปลูก รวมถึงการที่เขื่อนสามารถที่จะผลิตกระแสไฟฟ้าเพิ่มมากขึ้นจึงทำให้เกิดความขัดแย้งในความคิดเห็นที่ต่างกักัน

1.4 แนวทางการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งระหว่างรัฐกับประชาชนของชุมชนละเอียด อำเภอสอง จังหวัดแพร่ ต่อกรณีการก่อสร้างแก่งเสือเต้น

แนวทางการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งระหว่างรัฐกับประชาชน ได้แก่ การเปิดโอกาสให้ประชาชนเป็นผู้ร่วมตัดสินใจในการแก้ไขปัญหาพร้อมกับภาครัฐการเจรจาและการยอมรับโดยสันติวิธี และการประนีประนอม

แนวทางที่ดีที่สุดคือการเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาพร้อมกับรัฐเพื่อที่จะนำไปสู่การลดความขัดแย้งซึ่งเป็นผลดีกับทั้งสองฝ่ายและรัฐควรให้การสนับสนุนการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนให้มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นความต้องการและการแก้ไขปัญหาที่ถูกต้อง หลีกเลี่ยงเป้าหมายที่ไปด้วยกันไม่ได้หากเป็นเรื่องทรัพยากรก็หาทางทำให้ความจำเป็นในการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดในเวลาพร้อม ๆ กันนั้นต่างกันออกไปเพื่อลดภาวะการไปด้วยกันไม่ได้ เช่นในเรื่องของการสร้างเขื่อนควรมีการศึกษาข้อมูลเพิ่มเติมในส่วนที่ทำให้เกิดผลกระทบต่อชาวบ้านและนำปัญหาและความต้องการแก้ไขปัญหาไปทบทวนเพื่อลดกระแสกดดันและความขัดแย้งกับชาวบ้านการให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในเรื่องของผลกระทบต่างๆ ไม่ว่าจะในเรื่องของสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติเพราะเจ้าหน้าที่ของรัฐหรือผู้ออกกฎหมายก็ไม่ใช่ว่าจะรอบรู้ไปเสียทุกอย่างหรือมีข้อมูลครบถ้วนการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนและภาคส่วนต่าง ๆ ที่เข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางร่วมกับรัฐจะทำให้ชาวบ้านมีความมั่นใจในกระบวนการและความจริงใจในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ของรัฐมากยิ่งขึ้นและจะทำให้ลดกระแสการต่อต้านลงไปได้ในระดับหนึ่ง ฉันทนา บรรพศิริโชติ (2541 : 25) นำเสนอแนวทางในการแก้ไขความขัดแย้งในสังคมไทย โดยเฉพาะต่อกรณีความขัดแย้งในเรื่องทรัพยากรธรรมชาติ

ไว้ว่า ต้องพิจารณาว่าในสถานการณ์เหล่านี้ได้มีการพยายามใช้วิธีแก้ไขความขัดแย้งอย่างแท้จริงแล้วหรือยังและอะไรคือ บรรทัดฐานของวิธีการแก้ไขความขัดแย้งที่ยอมรับร่วมกับการเจรจาไกล่เกลี่ยควรจะให้เฉพาะหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเท่านั้นมีหน้าที่ในการเข้าไปพูดคุยกับชาวบ้านการให้ผู้ที่ไม่มีอำนาจในการที่จะเข้าไปเกี่ยวข้องกับเจรจจะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงได้หรืออาจจะยังไม่พร้อมในการเจรจาไกล่เกลี่ย (วันชัย วัฒนศัพท์ และคณะ 2542 : 5 - 16) การให้ผู้ที่ไม่เกี่ยวข้องหรือหน่วยงานที่ไม่มีส่วนในโครงการ ไปเป็นคนชี้แจงจะยิ่งเพิ่มความขัดแย้งระหว่างรัฐกับชาวบ้านชุมชนละเอียดมากยิ่งขึ้น การเจรจาไกล่เกลี่ยควรจะทำก็ต่อเมื่อทั้งสองฝ่ายคือรัฐกับชาวบ้านมีความพร้อมในการที่จะพูดคุยหรือตกลงข้อพิพาทหรือแก้ปัญหาพร้อมกันการเจรจาไกล่เกลี่ยควรจะดำเนินการเจรจาในช่วงที่ไม่มีกระแสการต่อต้านของชาวบ้านและกลุ่มแนวร่วมเช่นองค์กรพัฒนาเอกชนเป็นต้น โดยการนำปัญหาหรือข้อแย้งที่เกี่ยวข้องมาเจรจาเพื่อให้ทั้งสองฝ่ายได้แสดงความคิดเห็น และรับฟังความคิดเห็นซึ่งกันและกันเพื่อนำไปปรับหาข้อยุติ การเจรจา ไกล่เกลี่ยทุกครั้งรัฐควรจะเป็นผู้ให้การสนับสนุนในทุกๆ เรื่องไม่ว่าในเรื่องการจัดสถานที่ในการเจรจาการเลี้ยงอาหารรวมทั้งเอกสารทางวิชาการต่างๆ ให้แก่ชาวบ้านที่เข้าร่วมเจรจาเพื่อให้ชาวบ้านที่เข้าร่วมเจรจารู้สึกว่าภาครัฐก็ให้ความสำคัญกับผลกระทบรวมทั้งปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นกับชาวบ้านและให้ชาวบ้านมีความรู้สึกอุ่นใจและมั่นใจในการเจรจา

การยอมรับ โดยสันติวิธีก็เป็นอีกแนวทางหนึ่งที่สามารถแก้ไขปัญหาคความขัดแย้งระหว่างรัฐกับประชาชนหรือชาวบ้านชุมชนละเอียดลงได้แต่ที่ผ่านมการยอมรับและรับฟังความคิดเห็นจากฝ่ายชาวบ้านและองค์กรอิสระของรัฐแทบจะไม่ให้ความสนใจเลยไม่ว่าจะเป็นข้อมูลที่ดีและมีเหตุผลอย่างไรรัฐก็ไม่ให้ความสนใจต่อการชี้แจงต่างๆ จากชาวบ้านจะมุ่งเน้นประโยชน์และผลประโยชน์จากการสร้างเขื่อนเพียงอย่างเดียวรัฐควรจะใช้วิธีโดยการเอาความใส่ใจในการประสานความร่วมมือมากและมีความใส่ใจในการผลักดันให้บรรลุเป้าประสงค์ของตนน้อยโดยที่รัฐจะต้องเสียประโยชน์บ้าง (สถาบันสันติศึกษา มหาวิทยาลัยขอนแก่น 2540 : 25)

การประนีประนอมเป็นวิธีหนึ่งที่จะช่วยลดความขัดแย้งหรือการใช้อารมณ์ลงได้ในระดับหนึ่งซึ่งการประนีประนอมเป็นการชะลอความขัดแย้งความไม่เข้าใจกันของทั้งสองฝ่ายที่มีความขัดแย้งกันอยู่ให้ชะลอความขัดแย้งลงชั่วขณะหนึ่งโดยวิธีการต่าง ๆ เช่น การใช้คนกลางมาช่วยไกล่เกลี่ยให้ทั้งสองฝ่ายหรือการให้ทั้งสองฝ่ายมาพูดคุยกันเพื่อหาข้อยุติการประนีประนอมยังเป็นการเดินสายกลางระหว่างการผลักดันให้บรรลุเป้าประสงค์ของตนเองโดยมีการประสานความร่วมมือเป็นการหาสิ่งที่เหมือนกัน (สถาบันสันติศึกษา มหาวิทยาลัยขอนแก่น 2540 : 25) จะเห็นได้ว่าการถ้อยทีถ้อยอาศัยกันเห็นอกเห็นใจของผู้ที่ได้รับผลกระทบและผู้ที่จะได้ประโยชน์จากการสร้างเขื่อนรวมทั้งภาครัฐเองจะต้องอาศัยกระบวนการและหลักการประนีประนอมยอมถอยคนละ

ก้าวเพื่อที่จะให้การดำเนินการหรือโครงการนั้นสำเร็จลุล่วงเป็นผลสำเร็จแต่ที่ผ่านมามาภาครัฐไม่ใช้กระบวนการนี้เข้ามาใช้เลยอาศัยแต่กฎหมายที่มีอยู่มาบีบบังคับให้การดำเนินโครงการในการสร้างเงื่อนไขให้บรรลุผลสำเร็จให้ได้ ดังนั้นรัฐควรจะเห็นความสำคัญในการใช้หลักการประนีประนอมมาเชื่อมความสัมพันธ์กับชาวบ้านเพื่อไม่ให้เกิดความขัดแย้งเกิดขึ้นจนส่งผลกระทบไปเป็นการต่อต้านที่รุนแรง

2. อภิปรายผล

จากผลการศึกษา ค้นคว้าและวิจัยสามารถนำผลการวิจัยมาอภิปรายผลได้ดังนี้

2.1 ความเป็นมาของความขัดแย้งระหว่างรัฐกับประชาชนของชุมชนสะเอียบ อำเภอสอง จังหวัดแพร่ ต่อกรณีการก่อสร้างแก่งเสือเต้น

ความเป็นมาของความขัดแย้งระหว่างรัฐกับประชาชนเริ่มจากรัฐก่อนที่มีนโยบายสาธารณะในเรื่องการก่อสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้นออกมาโดยไม่มี การทำการศึกษาความคิดเห็นและทำความเข้าใจตลอดจนชี้แจงหรือแจ้งวัตถุประสงค์ให้ประชาชนของชุมชนสะเอียบทราบถึงที่มาของนโยบายสาธารณะในเรื่องการก่อสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้นรวมทั้งความต้องการเขื่อนแก่งเสือเต้นของประชาชนของชุมชนสะเอียบหรือไม่แต่เป็นเพียงความต้องการของรัฐที่ให้มีการก่อสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้นโดยหวังผลประโยชน์ไม่ว่าจะเหตุผลใด ๆ ก็ตามซึ่งไม่เป็นไปตามความต้องการของประชาชนชุมชนสะเอียบที่ไม่ต้องการให้มีการสร้างเขื่อนเกิดขึ้นในพื้นที่ที่พวกเขาอาศัยอยู่ จึงทำให้เกิดความขัดแย้งของทั้งสองฝ่ายเนื่องจากแต่ละฝ่ายมีจุดมุ่งหมายที่แตกต่างกัน ฝ่ายรัฐต้องการให้มีการก่อสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้นแต่ฝ่ายของประชาชนชุมชนสะเอียบไม่เห็นด้วยกับการก่อสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้นซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของก้องไมตรี เทศสูงเนิน (2547 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่องปัจจัยที่มีผลต่อความคิดเห็นของราษฎรตำบลสะเอียบต่อโครงการเขื่อนแก่งเสือเต้น อำเภอสอง จังหวัดแพร่ ผลการศึกษาพบว่าประชาชนในตำบลสะเอียบร้อยละ 92.4 มีความต้องการให้หน่วยงานของรัฐที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการสร้างเขื่อนชี้แจงหรือแจ้งวัตถุประสงค์ให้ประชาชนได้เข้าใจก่อนร้อยละ 83.4 ไม่เคยพบปะพูดคุยกับเจ้าหน้าที่โครงการเลย และมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับโครงการนี้เพียงร้อยละ 64.3

จากการที่รัฐมีความพยายามผลักดันให้มีการก่อสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้นไม่ว่าในเรื่องของผลประโยชน์จากงบประมาณการก่อสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้นหรือในเรื่องทรัพยากรป่าไม้จึงส่งผลให้มีความพยายามที่จะผลักดันให้มีการอพยพย้ายถิ่นฐานของประชาชนชุมชนสะเอียบออกไปนอกพื้นที่โครงการเพื่อไปอยู่ในพื้นที่ ๆ จัดสรรให้ใหม่โดยมีการเสนอผลประโยชน์ในเรื่องต่างๆ เช่น ค่าชดเชยที่ดินทำกินการจัดสรรที่อยู่ใหม่ที่ดีกว่าเดิมแต่ประชาชนชุมชนสะเอียบรู้ว่าสิ่งที่

รัฐได้กล่าวอ้างมานั้นไม่มีความจริงใจในการที่แก้ไขปัญหาและช่วยเหลืออย่างที่ได้อ้างไว้จากอดีตที่ผ่านมาเช่น กรณีเขื่อนอุบลรัตน์ที่ที่ถูกอพยพย้ายถิ่นฐานกลุ่มหนึ่งได้อพยพเดินทางเข้าไปตั้งถิ่นฐานในประเทศลาวนั้นแสดงให้เห็นว่ารัฐไม่ได้มีความจริงใจในการที่ช่วยเหลือประชาชนที่ถูกอพยพย้ายถิ่นฐานอย่างจริงใจจึงเกิดความไม่ไว้วางใจส่วนในการจัดสรรพื้นที่ทำกินและพื้นที่ที่อยู่อาศัยแห่งใหม่ให้กับประชาชนชุมชนสะเทียบรวมทั้งการประกอบอาชีพและดำเนินชีวิตที่ไม่มีความมั่นคงจากการศึกษาพื้นที่ที่รัฐจะจัดสรรให้ระบุว่าอยู่ในป่าห้วยป่าม โดยพื้นที่ร้อยละ 80 อยู่ในตำบลบ้านหนอง ที่เหลืออยู่ในตำบลบ้านกลางระหว่าง พ.ศ. 2517 - 2526 กรมพัฒนาที่ดินเข้าไปดำเนินการพัฒนาที่ดินตาม โครงการพัฒนาที่ดินเพื่อการเกษตรภาคเหนือและมีการปรับพื้นที่ตัดถนน- แบ่งแปลงที่ดิน รวมทั้งจัดสรรให้แก่ราษฎรที่ทำกินอยู่เดิมให้ครอบครอง ปัจจุบันมีการใช้ประโยชน์เพื่อการเกษตรเต็มพื้นที่โดยปลูก อ้อย ข้าว โปดและเลี้ยงสัตว์ ผู้ถือครองทำการเกษตรส่วนใหญ่ไม่มีเอกสารแสดงกรรมสิทธิ์ที่ดินและจะดำเนินการ โดยวิธีใดเนื่องจากการเวนคืนที่ดินที่มีผู้ถือสิทธิ์และจับจองอยู่ก่อนแล้วให้แก่ผู้อพยพ จะทำให้เกิดชาวบ้านที่ได้รับผลกระทบเกิดขึ้นมาอีกกลุ่มหนึ่งซึ่งจะทำให้เกิดปัญหาการต่อต้านและความขัดแย้งระหว่างชุมชน นอกจากนี้ในทางปฏิบัติจะต้องจ่ายค่าชดเชยแก่ผู้ที่ได้รับสิทธิ์และผู้จับจองใช้ประโยชน์เพื่อนำที่ทั้งหมดมาจัดสรรให้แก่ผู้อพยพซึ่งอาจเกิดปัญหา รายงานระบุว่าในกรณีที่จะต้องจัดสรรพื้นที่ให้ชาวบ้านที่ได้รับสิทธิ์เหล่านี้แล้ว คาดว่ามีพื้นที่เหลือจัดสรรให้ผู้อพยพได้ไม่เกิน 300 ครอบครัวยังจะทำให้มีพื้นที่รองรับผู้อพยพไม่เพียงพอ นอกจากนี้ดินในพื้นที่ไม่ค่อยเหมาะสมกับการทำเกษตรเนื่องจากมีปัญหา ดินดื้นและดินมีลูกรังปะปน อีกประเด็นหนึ่งในเรื่องของความยุติธรรมที่เกิดขึ้นรัฐไม่ได้มองเห็นความสำคัญในเรื่องของการให้ความเป็นธรรมในการจ่ายค่าชดเชยการย้ายถิ่นฐานไม่มีความแน่นอนในการหาพื้นที่ใหม่มารองรับแม้ว่าจะมีการสำรวจแล้วก็ตามประเด็นนี้ก็นำไปสู่ความขัดแย้งที่เกี่ยวข้องกับผลประโยชน์ที่ประชาชนที่อยู่ในพื้นที่การก่อสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้นควรจะได้รับอย่างมีความยุติธรรมจากการที่ประชาชนชุมชนสะเทียบจะต้องถูกอพยพย้ายถิ่นฐานนั้นประชาชนชุมชนสะเทียบเข้าใจว่าการที่รัฐมีความพยายามผลักดันให้มีการก่อสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้นในครั้งนี้มีกลุ่มผลประโยชน์เข้ามาเกี่ยวข้องไม่ว่ากลุ่มนักการเมืองที่สนับสนุนให้มีการก่อสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้นหรือข้าราชการระดับสูงที่จะเข้าไปหาผลประโยชน์จากการสัมปทานป่าไม้โดยรัฐไม่เห็นความสำคัญถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้นกับประชาชนชุมชนสะเทียบเลย

การอพยพย้ายถิ่นฐานของประชาชนชุมชนสะเทียบ จึงเป็นจุดเริ่มของความขัดแย้งคือเป็นลักษณะของความไม่ลงรอยในเรื่องของผลประโยชน์และพฤติกรรมของแต่ละฝ่ายรวมทั้งทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่อย่างจำกัดในพื้นที่ที่จะทำการก่อสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้นซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดเกี่ยวกับความขัดแย้งของเดวิด ล็อกวูด (David Lock Wood 1956 : 4-5) ที่กล่าวว่าความ

ขัดแย้งเป็นพฤติกรรมที่ไม่ลงรอยกันหรือ พฤติกรรมที่เป็นไปด้วยกันไม่ได้ระหว่างฝ่ายต่างๆ ที่มีความสนใจแตกต่างกันพฤติกรรมที่ไปด้วยกันไม่ได้ในที่นี้หมายถึงการกระทำของอีกฝ่ายหนึ่งที่ตั้งใจยับยั้งสกัดกั้นหรือสร้างความคับข้องใจให้แก่อีกฝ่ายหนึ่งความต้องการสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้นของรัฐนั้นเพราะรัฐต้องการครอบครองผลประโยชน์และอำนาจซึ่งเป็นสิ่งที่มีอยู่อย่างจำกัดในพื้นที่โครงการไม่ว่าจะเป็นเรื่องของทรัพยากรธรรมชาติ เช่น ป่าไม้ แร่ต่างๆ รวมทั้งสัตว์ป่าที่หายากเนื่องจากรัฐมีอำนาจแต่ประชาชนชุมชนสะเอียบไม่มีอำนาจในการต่อรองและไม่ได้รับประโยชน์อะไรเลยจากการก่อสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้น

ส่วนความเข้าใจของประชาชนชุมชนสะเอียบที่เข้าใจว่าการก่อสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้นเป็นการทำลายทรัพยากรธรรมชาติเช่น ป่าไม้เนื่องมาจากโครงการก่อสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้นที่จะเกิดขึ้นในตำบลสะเอียบนี้อยู่ในพื้นที่เขตอุทยานแห่งชาติแม่ยมซึ่งเป็นพื้นที่ป่าที่มีความอุดมสมบูรณ์ซึ่งชาวบ้านมีความวิตกกังวลว่าถ้ามีการก่อสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้นเกิดขึ้นก็จะต้องเสียพื้นที่ป่าแห่งนี้ไปและยังมีพื้นที่ป่าอีกจำนวนมากที่จะถูกน้ำท่วมชาวบ้านเห็นว่าไม่คุ้มกับการสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้นซึ่งป่าไม้ส่วนใหญ่ยังมีความอุดมสมบูรณ์ มีพื้นที่ป่า 45.59 ตารางกิโลเมตรที่มีไม้คุณค่าทางเศรษฐกิจเช่น ไม้สักทอง ไม้แดง ไม้มะค่าโมง ขึ้นอยู่อย่างหนาแน่นหากมีการสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้นก็จะมีพื้นที่ป่าไม้ในเขตอุทยานแห่งชาติแม่ยมถูกน้ำท่วมจำนวน 35.85 ตารางกิโลเมตรซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของอภิชาติ ขาวสะอาด (2537 : 15) ที่กล่าวว่าโครงการพัฒนาลุ่มน้ำยม “ไม้สักทองเกี่ยวข้องกับโครงการพัฒนาลุ่มน้ำยมอย่างไร” ซึ่งให้เห็นว่าพื้นที่ป่าสักที่สมบูรณ์ที่มีอยู่ประมาณ 34 ตารางกิโลเมตรจะมีทั้งไม้สักที่โตแล้ว กล้าไม้และลูกไม้ ขึ้นอยู่อย่างหนาแน่นเมื่อน้ำท่วมแล้วคาดว่าจะสูญเสียน้ำไปที่เป็นไม้โตแล้วประมาณ 1,327,109 ต้นและส่วนที่เป็นกล้าไม้และลูกไม้ประมาณ 2,382 ต้นต่อไร่จะต้องถูกทำลายที่ผ่านมาชาวบ้านสะเอียบได้ร่วมกับเจ้าหน้าที่อุทยานแห่งชาติแม่ยมในการช่วยกันคอยดูแลและป้องกันการตัดไม้ทำลายป่าจากผู้บุกรุกและลักลอบตัดไม้มาโดยตลอด เพราะชาวบ้านชุมชนสะเอียบเกือบทุกคนครัวได้อาศัยทรัพยากรธรรมชาติจากป่าเป็นที่หากินและเลี้ยงชีพมีการสร้างกฎระเบียบในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติจากป่าโดยชาวบ้านเอง เพื่อให้มีทรัพยากรหมุนเวียนในการประกอบอาชีพได้ตลอดทั้งปี และเป็นชุมชนที่มีความเข้มแข็งในการดูแลและจัดการในเรื่องของทรัพยากรธรรมชาติ

2.2 สาเหตุของความขัดแย้งระหว่างรัฐกับประชาชนของชุมชนสะเอียบ อำเภอสองจังหวัดแพร่ ต่อกรณีการก่อสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้น

สาเหตุที่นำไปสู่ความขัดแย้งระหว่างรัฐกับประชาชนได้แก่ การผลักดัน โครงการก่อสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้นของรัฐโดยไม่ยอมรับฟังความคิดเห็นและการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจของประชาชนในพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบเพราะรัฐถือว่าเป็นนโยบายสาธารณะอย่างหนึ่งดังนั้น

ความขัดแย้งในนโยบายสาธารณะเป็นความขัดแย้งที่เกิดขึ้นจากนโยบายของรัฐหลาย ๆ โครงการมีประโยชน์และหลาย ๆ โครงการก็ไม่มีประโยชน์เช่นกัน มีเพียงงบประมาณจำนวนมหาศาลที่นักการเมืองต้องการเข้ามาแสวงหาผลประโยชน์แต่ก็มีคนคัดค้านคนประท้วงอยู่ตลอดเวลาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในระยะหลายปีหลังมานี้พบว่าแม้นโยบายสาธารณะส่วนใหญ่เป็นนโยบายที่ผู้กำหนดนโยบายที่มีความหวังดีที่จะพัฒนาแต่กระบวนการพัฒนาที่ดำเนินไปโดยขาดการมีส่วนร่วมจึงก่อให้เกิดสาเหตุของความขัดแย้งที่เกิดจากนโยบายสาธารณะของรัฐ ดังนั้นการที่ประชาชนไม่มีส่วนร่วมในการตัดสินใจในการแก้ไขปัญหาของตนเองร่วมกับรัฐ เช่น การแสดงความคิดเห็น ผลดีผลเสีย หรือการคุ้มค้ำกับการลงทุนในการสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้นและผลประโยชน์ที่ชาวบ้านจะได้รับคุ้มค้ำและพอใจหรือไม่ การที่ป่าไม้ทรัพยากรธรรมชาติที่จะต้องถูกทำลายคุ้มค้ำกับการก่อสร้างเขื่อนหรือไม่ เป็นสิ่งที่ชาวบ้านและสังคมต้องการรู้และร่วมแสดงความคิดเห็น รวมถึงงบประมาณในการก่อสร้างจำนวนหนึ่งหมื่นสองพันกว่าล้านบาทจะมีความโปร่งใสหรือไม่ และมีความยุติธรรมกับผู้ที่ได้รับผลกระทบในการจ่ายค่าชดเชย หรือไม่ และนโยบายสาธารณะของรัฐจะต้องชัดเจนซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของไกรสร จิตธรรม (2534 : 1) ในการศึกษาการจัดแผนการลงทุนจังหวัดแพร่ในส่วนโครงการแก่งเสือเต้นเพื่อพัฒนาสภาพแวดล้อม ที่การศึกษาพบว่าโครงการแก่งเสือเต้นเป็นโครงการที่จะต้องตัดไม้ทำลายป่าและจะมีการลักลอบตัดไม้ทำลายป่าสักทอง ส่วนมาตรการในการแก้ไขข้อขัดแย้งโดยต้องจ่ายค่าตอบแทนที่เป็นธรรม หากทำกินใหม่ และมีวิธีการดำเนินการที่เป็นที่ยอมรับของผู้ที่ต้องถูกอพยพตั้งกองทุนเพื่อการดำเนินการเพื่อป้องกันการตัดไม้ทำลายป่าตั้งหน่วยงานที่รับผิดชอบเพื่อดำเนินการศึกษาและดูแลป่าสัก (รวมป่าสักทอง)

จากการทำประชาพิจารณ์ในเรื่องการแสดงความคิดเห็นที่ผ่านมาแม้ชาวบ้านได้แสดงความคิดเห็นและความต้องการแก้ไขปัญหาตามที่ชาวบ้านต้องการแต่ก็ไม่ได้มีการพิจารณาหรือได้รับความเห็นชอบจากรัฐเลยและรัฐเองยังต้องการที่จะผลักดันให้เกิดการก่อสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้นเพียงอย่างเดียวโดยหวังงบประมาณกว่าหนึ่งหมื่นสองพันกว่าล้านบาทและผลประโยชน์จากป่าไม้เท่านั้นดังนั้นรัฐจะต้องเปิดโอกาสให้ประชาชนของชุมชนสะเอียบได้เข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจแก้ไขปัญหาพร้อมกับรัฐหรือการเปิดเวทีสาธารณะเพื่อแสดงความคิดเห็นซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของแก้วสรร อดิโพธิ (2537 : 1) ที่กล่าวว่าการพัฒนาลุ่มน้ำยมหรือเขื่อนแก่งเสือเต้นที่พยายามผลักดันให้เปิดเวทีไต่สวนสาธารณะเพื่อเป็นกลไกป้องกันความขัดแย้งระหว่างรัฐกับประชาชนและเป็นมาตรการควบคุมการใช้อำนาจรัฐกับชาวบ้านและความขัดแย้งที่เกิดขึ้นจากการที่ประชาชนของชุมชนสะเอียบไม่ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจแก้ไขปัญหาพร้อมกับรัฐนั้นจึงพัฒนาความขัดแย้งไปสู่การคัดค้านและการต่อต้านรัฐหากรัฐให้ความสำคัญและเปิดโอกาสให้ประชาชนของชุมชนสะเอียบเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจแก้ไขปัญหาพร้อมกับรัฐอาจจะนำไปสู่

ทิศทางที่ดีและเกิดความกลมเกลียวร่วมมือกันหาทางออกของปัญหาร่วมกันซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของเสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์ (2540 : บทคัดย่อ) ที่ศึกษาวิจัยเรื่องความขัดแย้งตามแนวคิดทางการเมืองว่าเป็นกระบวนการสองอย่างที่คาบเกี่ยวกันผลการศึกษาพบว่า กระบวนการทั้งสองอย่างคือความขัดแย้งและความกลมเกลียว เช่น ความร่วมมือกันการสนับสนุนส่งเสริมหรือการเห็นสอดคล้องกันกระบวนการทั้งสองยังอยู่ยาวนานเท่าที่คนยังติดต่อกันอยู่เมื่อทั้งสองคนหรือมากกว่าสองคนพบปะกันแต่ละฝ่ายสร้างความสัมพันธ์เบื้องต้นด้วยความขัดแย้งหรือด้วยความกลมเกลียวถ้าหากความสัมพันธ์เบื้องต้นเป็นความขัดแย้งก็อาจมีความกลมเกลียวในระยะสั้น ๆ เกิดขึ้น เช่น การตกลงถึงกติกาที่จะใช้สู้กันถ้าตกลงไม่ได้ ความสัมพันธ์เบื้องต้นที่มีความกลมเกลียวก็จะมี ความขัดแย้งเกิดขึ้นอย่างน้อยก็จะเป็นการแข่งขันกัน เป็นต้น

ความขัดแย้งในเรื่องที่ประชาชนชุมชนสะเอียบเข้าใจว่าการก่อสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้นเป็นการทำลายทรัพยากรป่าไม้ นั้น การก่อสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้นเป็นการลงทุนที่ไม่คุ้มค่าต่อการที่จะสูญเสียป่าไม้และทรัพยากรธรรมชาติแต่ประชาชนชุมชนสะเอียบต้องการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้และสิ่งแวดล้อมที่มีการปกป้องรักษามาตั้งแต่บรรพบุรุษจนถึงปัจจุบันรวมทั้งการส่งเสริมให้คนในชุมชนปลูกป่าเพิ่มในพื้นที่ที่ว่างเปล่าและการทำกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้และสิ่งแวดล้อม เช่น การบวชป่าเพื่อป้องกันการลักลอบตัดไม้ทำลายป่า เป็นต้น การก่อสร้างเขื่อนสามารถสร้างให้แล้วเสร็จได้ภายในไม่กี่ปีแต่ต้นไม้กว่าจะเจริญเติบโตได้นั้นต้องใช้เวลาเป็นหลายสิบปีแต่รัฐให้ความเห็นว่าการสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้นเป็นการตัดไม้ออกไปบางส่วนเท่านั้นแต่ผลประโยชน์ที่ประชาชนจะได้รับนั้นจะมีประโยชน์อย่างมากมหาศาลเมื่อเทียบกับการที่จะต้องสูญเสียป่าไม้ซึ่งหมายความว่าภาครัฐต้องการให้มีการก่อสร้างเขื่อนแต่ประชาชนชุมชนสะเอียบต้องการคงป่าไม้ไว้เพราะประชาชนชุมชนสะเอียบถือว่าป่าไม้และสัตว์ป่าเป็นสธารณสมบัติทางธรรมชาติที่พวกเขาจะต้องดูแลและปกป้องโดยตลอด และจะไม่ยอมให้รัฐหรือกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งเข้ามาแสวงหาผลประโยชน์และประชาชนชุมชนสะเอียบทุกคนจะต้องมีจิตสำนึกในการที่จะช่วยกันปกป้องสธารณสมบัติทางธรรมชาตินี้ไว้ให้ได้

2.3. ผลกระทบจากความขัดแย้งระหว่างรัฐกับประชาชนของชุมชนสะเอียบ อำเภอสอง จังหวัดแพร่ ต่อกรณีการก่อสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้น

ผลกระทบจากความขัดแย้งคือการรวมตัวของประชาชนชุมชนสะเอียบเพื่อต้องการที่รักษาระบบนิเวศน์ให้คงไว้รวมทั้งการปกป้องพื้นที่ป่าที่อุดมสมบูรณ์เพราะเป็นพื้นที่ป่าต้นน้ำแต่รัฐกลับมีนโยบายที่จะให้มีการก่อสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้นทั้งที่ไม่ใช่ความต้องการของประชาชนชุมชนสะเอียบและประชาชนในพื้นที่เลยทำให้เกิดการรวมตัวกันเป็นประชาสังคมเพื่อต่อต้านรัฐจากการที่รัฐมีการที่จะพยายามผลักดันให้มีการก่อสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้น โดยเริ่มต้นจากการชุมนุมเพียงกลุ่ม

คนเพียงไม่กี่คนเท่านั้น ส่วนใหญ่จะเป็นเพียงผู้นำชุมชนหรือผู้อาวุโสที่ประชาชนชุมชนละเอียดให้การเคารพนับถือเป็นแกนนำในการที่จะให้ความรู้ในการต่อสู้เพื่อที่จะช่วยกันปกป้องรักษาป่าแต่ต่อมาก็ยกระดับเป็นการต่อต้านและการรวมตัวกันคัดค้านในที่สุดดังที่โกมาตร จึงเสถียรทรัพย์ (2540 : 45 -46) กล่าวว่าประชาสังคมหมายถึงการที่คนในสังคมซึ่งมีจิตสำนึกร่วมกันมารวมตัวในลักษณะที่เป็นหุ้นส่วนกันแต่ไม่ต้องขึ้นตรงต่อกันเพื่อกระทำบางอย่างที่เป็นประโยชน์สาธารณะ และประชาสังคมยังหมายถึง การที่ผู้คนในสังคมเห็นวิกฤตการณ์หรือสภาพปัญหาในสังคมที่สลับซับซ้อนที่ยากแก่การแก้ไข มีวัตถุประสงค์ร่วมกันซึ่งนำไปสู่การก่อให้เกิดจิตใต้สำนึก (Civic consciousness) ร่วมกันมารวมตัวกันเป็นกลุ่มหรือองค์กร (Civic group/organization) ผลกระทบจากการเกิดการรวมตัวกันเป็นประชาสังคมนี้ส่งผลให้รัฐตระหนักถึงปัญหาที่จะเกิดขึ้นกับความขัดแย้งในครั้งนี้จากการเกิดการรวมตัวกันเป็นประชาสังคมทำให้ประชาชนชุมชนละเอียดยังมีความรักความหวงแหนสาธารณะสมบัติทางธรรมชาติร่วมกันและมีจิตจิตสำนึกสาธารณะร่วมกัน

ผลกระทบอีกประเด็นคือการศึกษาที่ต้องหยุดชะงักการก่อสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้น เนื่องมาจากการรวมตัวกันคัดค้านการก่อสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้นของชาวบ้านชุมชนละเอียดและองค์กรพัฒนาเอกชนที่เห็นว่าโครงการก่อสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้นนั้นไม่มีความโปร่งใสและไม่มี ความชอบธรรม รวมทั้งประชาชนชุมชนละเอียดและองค์กรพัฒนาเอกชนไม่มีส่วนในการที่จะ แสดงความคิดเห็นหรือการทำประชาพิจารณ์ในเรื่องผลกระทบที่จะเกิดขึ้นกับทรัพยากรป่าไม้และการไม่คุ้มค่ากับการก่อสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้นแลกกับการสูญเสียป่าไม้ไปจำนวนมหาศาลแต่รัฐก็ไม่มี การตอบสนองของรัฐยังคงผลักดันให้มีการก่อสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้นเกิดขึ้นให้ได้โดยหวัง ผลประโยชน์การไม่มีความจริงใจในโครงการก่อสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้นรวมทั้งผลประโยชน์และ ความโปร่งใสในเรื่องของงบประมาณที่ใช้ในการก่อสร้างและการปกปิดข้อมูลบางส่วนที่จะต้อง ชี้แจงต่อสาธารณชนในเรื่องของโครงการสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้นรวมถึงผลประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นกับ เฉพาะกลุ่มเท่านั้นส่วนผลกระทบจากโครงการนั้นรัฐไม่ได้ให้ความสำคัญเลยและในการสร้างเขื่อน รัฐไม่ได้ตระหนักถึงความสำคัญของผลกระทบต่อชุมชนในด้านสิ่งแวดล้อมจึงส่งผลให้เกิดความ ขัดแย้งทั้งสองฝ่ายคือฝ่ายที่สนับสนุนเช่นรัฐ เป็นต้น และฝ่ายที่คัดค้านก็คือประชาชนชุมชน ละเอียดทำให้การก่อสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้นต้องหยุดชะงักการก่อสร้างไว้ก่อนซึ่งสอดคล้องกับ งานวิจัยของสมบัติ สุภาภา (2540 : บทคัดย่อ) ที่ศึกษาเรื่องความคิดเห็นของประชาชนในจังหวัด แพร่ต่อข้อเสนอให้มีการสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้นมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบทบาทของฝ่ายต่างๆ ที่มี ส่วนต่อการสนับสนุนและคัดค้านการสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้นในฐานะกลุ่มผลประโยชน์และเพื่อ วิเคราะห์ถึงมูลเหตุที่แท้จริงของความขัดแย้งระหว่างฝ่ายสนับสนุนและฝ่ายที่คัดค้านการสร้างเขื่อน

แก่งเสี้ยนผลการศึกษาพบว่ามิหลายกลุ่มองค์กรเข้าไปเกี่ยวข้องกับบางกลุ่มมีผลประโยชน์แอบแฝงมีข้อมูลเผยแพร่หลากหลายจึงทำให้ประชาชนเกิดความสับสนในการรับรู้ข้อมูลจนก่อให้เกิดความขัดแย้งเกี่ยวกับการสร้างเขื่อนจึงทำให้การสร้างเขื่อนแก่งเสี้ยนต้องชะลอไว้ก่อนจะเห็นได้ว่ากลุ่มต่างๆ ที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมในการกำหนดข้อเรียกร้องเพื่อนำไปสู่การกำหนดนโยบายในเชิงปฏิบัติต่อไป เป็นประเด็นการดำเนินการของกลุ่มต่างๆ รัฐมีนโยบายที่จะสนับสนุนและส่งเสริมการรวมกลุ่มให้เป็นเครื่องมือและกลไกของนโยบายสาธารณะขึ้นแม้จะเป็นการให้กลุ่มผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจได้มีส่วนร่วมในการวางแผนนโยบายและกำหนดมาตรการในการพัฒนาประเทศมากขึ้น ในความเป็นจริงหากกลุ่มใดๆ ก็มุ่งจะรักษาผลประโยชน์ของกลุ่มตนเป็นใหญ่โดยไม่คำนึงถึงผลประโยชน์ของส่วนรวมแล้วนั้นก็ทำให้เกิดความขัดแย้งที่หาข้อยุติได้ยากมากฉะนั้นควรจะคำนึงถึงความคิดเห็นของคนส่วนใหญ่ที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมบ้างซึ่งก็คือมติของมหาชนและประเด็นสำคัญอีกประเด็นหนึ่งคือการดำเนินโครงการใดๆ ที่เกี่ยวข้องกับคนส่วนใหญ่ของประเทศควรที่จะต้องมีการทำประชาพิจารณ์ที่กำหนดเป็นนโยบายออกมาหรือแม้ว่าจะการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนก็จริงแต่หากกระทำผิดขั้นตอนจะส่งผลให้เกิดการคัดค้านโครงการได้เช่นกัน

การชะลอการก่อสร้างเขื่อนแก่งเสี้ยนเกิดจากการรวมตัวกันของประชาชนชุมชน สะเทียบและองค์กรพัฒนาเอกชนร่วมกันยื่นหนังสือต่อธนาคารโลกเพื่อขยับยั้งให้ชะลอการให้เงินกู้แก่รัฐในโครงการก่อสร้างเขื่อนแก่งเสี้ยนการที่ต้องชะลอการก่อสร้างเขื่อนแก่งเสี้ยนนับว่าเป็นผลกระทบต่อรัฐโดยตรงและผลกระทบทางอ้อมคือรัฐถูกมองและเกิดการตั้งคำถามจากสังคมว่าทำไมโครงการของรัฐจึงขาดความชอบธรรมทำให้การดำเนินโครงการไม่บรรลุผลและจากการศึกษาวิเคราะห์โครงการด้านสิ่งแวดล้อมยังสรุปไม่ได้ว่ามาตรการหรือแนวทางที่โครงการสามารถดำเนินการโดยมีผลเสียต่อสิ่งแวดล้อมมากนักน้อยแค่ไหนและจะบรรลุวัตถุประสงค์ของโครงการโดยสังคมยอมรับได้หรือไม่ การประเมินความคุ้มค่าและไม่คุ้มค่าหรือผลประโยชน์และผลเสียของโครงการมากนักน้อยแค่ไหนก็ไม่สามารถรายงานได้และนี่ก็เป็นอีกเหตุผลหนึ่งที่ธนาคารโลกชะลอการอนุมัติเงินกู้แก่รัฐ

2.4 แนวทางการแก้ไขปัญหาคความขัดแย้งระหว่างรัฐกับประชาชนของชุมชนสะเทียบ อำเภอสอง จังหวัดแพร่ ต่อกรณีการก่อสร้างแก่งเสี้ยน

แนวการแก้ไขปัญหาวทางที่ดีที่สุด คือการเปิดโอกาสให้ประชาชนเป็นผู้ร่วมตัดสินใจในการแก้ไขปัญหาร่วมกับภาครัฐการเจรจาและการยอมรับโดยสันติวิธีและการประนีประนอม

การเปิดโอกาสให้ประชาชนเป็นผู้ร่วมตัดสินใจในการแก้ไขปัญหาร่วมกับภาครัฐ เพราะประชาชนชุมชนสะเทียบรู้ดีถึงปัญหาและผลกระทบที่จะเกิดขึ้นกับพวกเขาเองควรจะมีโอกาสได้แสดงความคิดเห็นและความต้องการที่จะแก้ไขปัญหาร่วมนำเสนอต่อรัฐเพื่อนำไป

พิจารณาส่วนความคิดเห็นที่มีความขัดแย้งกันอยู่ จะไม่ให้สิ่งเหล่านี้มีการเผชิญในขณะที่ยังมีความขัดแย้งในระดับที่รุนแรงอยู่ หรือลดพฤติกรรมที่จะนำไปสู่ความขัดแย้งซึ่งไม่เป็นผลดีกับทั้งสองฝ่าย การต่อต้านหรือการมีความคิดเห็นที่แตกต่างกันจะมีความทุเลาลงไปได้ในระดับหนึ่งความแตกต่างและการมีเป้าหมายที่ไม่เหมือนกันย่อมจะนำไปสู่ความขัดแย้งเพราะแต่ละกลุ่มมีจุดประสงค์ของตนเองโดยถือผลประโยชน์ของกลุ่มตนเป็นสำคัญ เช่น ประชาชนชุมชนละเอียดต้องการรักษาผืนป่าแต่ภาครัฐต้องการสร้างเขื่อนดังนั้นจะต้องไม่ให้ความต่างกัน ในจุดประสงค์ของแต่ละกลุ่มนำมาสู่การเผชิญหน้ากันกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นกระบวนการซึ่งสาธารณชนมีความห่วงกังวลมีความต้องการและมีทัศนคติที่จะมีส่วนร่วมร่วมกับรัฐในการตัดสินใจกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นกระบวนการสื่อสารสองทางที่มีเป้าหมายโดยรวมเพื่อที่จะให้เกิดการตัดสินใจขึ้นและได้รับการสนับสนุนจากสาธารณชนประชาชนไม่สามารถที่จะมีส่วนร่วมอย่างมีประสิทธิภาพในการตัดสินใจถ้าหากว่าเขาไม่มีการรับรู้ข้อมูลอย่างเพียงพอถึงทางเลือกและผลที่ตามมาเพราะฉะนั้นการให้ข้อมูลต่อสาธารณชนอย่างเพียงพอจึงเป็นองค์ประกอบสำคัญในการมีส่วนร่วมของประชาชน อย่างไรก็ตามกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนนั้นมีความหมายสูงกว่าการให้ข้อมูลต่อสาธารณชนซึ่งเป็นการสื่อสารทางเดียวเท่านั้น

เป้าหมายของกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนก็คือการให้ข้อมูลต่อสาธารณชนและให้สาธารณชนแสดงความคิดเห็นต่อโครงการที่นำเสนอหรือนโยบายของรัฐและมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาเพื่อหาทางออกที่ดีที่สุดสำหรับทุกๆ คนการเปิดโอกาสให้ประชาชนเป็นผู้ร่วมตัดสินใจในการแก้ไขปัญหาพร้อมกับรัฐก็เป็นการไว้วางใจอีกอย่างหนึ่งซึ่งนำไปสู่การลดและแก้ไขความขัดแย้ง ความไว้วางใจเป็นส่วนสำคัญในปัญหาความขัดแย้งหากจะพิจารณาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในประเทศไทยในปัจจุบัน โดยเฉพาะระหว่างประชาชนกับนโยบายของรัฐจะเห็นว่าส่วนหนึ่งจะเกิดจากความไม่ไว้วางใจต่อรัฐในตลอดระยะเวลาหลายปีที่ผ่านมาในหลายๆ โครงการที่รัฐมีนโยบายสาธารณะออกมาได้ลดทอนความไว้วางใจเชื่อใจในรัฐในเจ้าหน้าที่ของรัฐอย่างกว้างขวางความขัดแย้งที่มีผลเกิดจากความสัมพันธ์และความไว้วางใจมิให้เห็นจนคนส่วนใหญ่คิดว่าความไว้วางใจเหมือนเป็นสิ่งที่ยึดโยงความสัมพันธ์ระหว่างกันไว้ด้วยกันและความสัมพันธ์นี้เองเป็นส่วนสำคัญในการพัฒนาความขัดแย้งทั้งการเกิดความขัดแย้งและการแก้ไขความขัดแย้งความสัมพันธ์เป็นองค์ประกอบหนึ่งในสามมุมของสามเหลี่ยมของการพัฒนาความขัดแย้งนั่นคือเนื้อหาของความขัดแย้งเป็นมุมบนของสามเหลี่ยม มุมที่สองอยู่ที่ฐานของสามเหลี่ยมคือกระบวนการและวิธีการปฏิบัติต่างๆ ที่อาจนำไปให้เกิดความขัดแย้งหรือวิธีการกระบวนการที่นำไปสู่การแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง และมุมที่สามคือ สัมพันธภาพ ถ้าความสัมพันธ์ของคู่กรณีที่เกิดปัญหาความขัดแย้งจะไม่เกิดขึ้นและหรือเมื่อเกิดขึ้นแล้วการแก้ปัญหาก็จะทำได้ง่ายขึ้นและความสัมพันธ์จะดีหรือไม่ดีก็อยู่ที่ความ

ไว้วางใจหรือความไม่ไว้วางใจถ้าคนเราไว้วางใจกันเขาก็จะทำงานร่วมกันแม้มีความขัดแย้งก็จะผ่านไปได้หรือแก้ไขกันได้อย่างง่ายค้ายถ้าไม่ไว้วางใจกันก็จะนำไปสู่ความล้มล้างทำลายกันและแก้ปัญหายากดังนั้นการที่จะให้ความขัดแย้งทุเลาลงสิ่งที่สำคัญที่สุดคือการเปิดเสรีหรือประชาธิปไตยทางความคิดเห็นในการมีส่วนร่วมของประชาชนชุมชนละเอียดสามารถแสดงออกอย่างเต็มที่

ส่วนการเจรจาที่ผ่านมาจะพบว่าไม่ได้มีผู้มีอำนาจโดยตรงที่ลงมาเจรจากับประชาชนชุมชนละเอียดเลยมีแต่ผู้ที่ไม่ใช่อำนาจในการตัดสินใจลงมาเจรจาทำให้ประชาชนชุมชนละเอียดไม่มีความมั่นใจในการที่เชื่อมั่นและไว้วางใจในรัฐ แม้ว่าการเจรจาเป็นอีกวิธีหนึ่งที่สามารถใช้ในการแก้ไขความขัดแย้งซึ่งสังคมไทยยอมรับมาตั้งแต่ในอดีตว่าสามารถช่วยแก้ไขปัญหาดังกล่าว ล่วงเป็นผลสำเร็จมาแล้วมากมาย และการเจรจาไกล่เกลี่ยยังเป็นการแก้ไขในลักษณะที่ให้ความเมตตาความเอื้อเฟื้อ ความอ่อนอ่อนต่อกันเพื่อให้ผลในการเจรจาเป็นไปในลักษณะที่ถ้อยทีถ้อยอาศัยกันเห็นอกเห็นใจซึ่งกันและกันแต่หลักการที่สำคัญคือ ในการเจรจาไกล่เกลี่ยควรจะให้เฉพาะหน่วยงานหรือบุคคลผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องเท่านั้นมีหน้าที่ในการเข้าไปพูดคุยกับชาวบ้าน หากให้ผู้ที่ไม่ใช่อำนาจหรือไม่มีหน้าที่เกี่ยวข้องทำการเจรจา กลับจะยิ่งเพิ่มความขัดแย้งระหว่างรัฐกับประชาชนชุมชนละเอียดมากยิ่งขึ้นซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของวันชัย วัฒนศัพท์และคณะ (2542 : 5 -16) ซึ่งว่าการให้ผู้ที่ไม่ใช่อำนาจในการเข้าไปเกี่ยวข้องเจรจจะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงได้หรืออาจจะยังไม่พร้อมในการเจรจาไกล่เกลี่ย

อีกแนวทางหนึ่งที่ช่วยแก้ไขและลดปัญหาความขัดแย้งกรณีการก่อสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้นลงได้และเป็นอีกแนวทางหนึ่งที่สังคมถามถึงคือการประนีประนอมเพราะว่าทั้งสองฝ่ายจะต้องมีจุดมุ่งหมายโดยเฉพาะแนวทางในการแก้ไขปัญหาที่ตรงกันและไปด้วยกันได้โดยเฉพาะรัฐจะต้องให้ความเป็นธรรมแก่ประชาชนชุมชนละเอียดไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้นเนื่องจากประชาชนชุมชนละเอียดเป็นผู้ที่เสียสละจากการที่จะต้องรับผลกระทบจากการก่อสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้นไม่ว่าเรื่องของพื้นที่ทำกินถูกน้ำท่วม การอพยพย้ายถิ่นฐานออกไปจากที่อยู่อาศัยเดิมรวมไปถึงการที่ประชาชนชุมชนละเอียดจะต้องเปลี่ยนวิถีการดำรงชีวิตความเป็นอยู่และการประกอบอาชีพให้สอดคล้องกับพื้นที่ ที่รัฐจัดสรรให้ใหม่ซึ่งไม่ใช่พื้นที่ ที่มีปาย่างในอดีตที่ผ่านมาที่ประชาชนชุมชนละเอียดอาศัยทุกๆ อย่างจากป่าในการดำรงชีพ เช่น เห็ด หน่อไม้และสมุนไพร เป็นต้น

แนวทางที่ไม่ควรนำมาใช้ในกรณีความขัดแย้งการก่อสร้างเขื่อนแก่งเสือ คือ กระบวนการทางศาลเนื่องจากว่าเมื่อเกิดกระบวนการทางศาลเกิดขึ้นย่อมจะต้องมีผู้แพ้และผู้ที่จะชนะเกิดขึ้นนั่นหมายความว่า ความขัดแย้งไม่ได้ยุติลงตามคำตัดสินหรือ คำพิพากษาของศาลเท่านั้นแต่จะเป็นการกระตุ้นให้ความขัดแย้งรุนแรงขึ้นไปอีกและอาจจะยกระดับเป็นการต่อต้านและการ

คัดค้านการก่อสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้นระหว่างรัฐกับประชาชนของชุมชนละเอียดที่รุนแรงหรือถ้าหากว่าเป็นฝ่ายรัฐแพ้ ในสมัยรัฐบาลต่อๆ ไปก็จะนำเรื่องการก่อสร้างเขื่อนแก่งเสือขึ้นมาปิดฝุ่นอีก ซึ่งเป็นการที่เสียเวลาในการขึ้นศาลและเสียความรู้สึกต่อกันและจะนำไปสู่ความขัดแย้งเพิ่มขึ้นไปอีกกระบวนการทางศาลถือว่าเป็นกระบวนการสุดท้ายในการที่จะนำมาใช้เพราะว่าเป็นกระบวนการที่จะต้องมีการฟ้องและผู้ที่ถูกหรือผู้ที่ชนะและผู้แพ้ที่เกิดขึ้นจากคำพิพากษาของศาล

ดังนั้นกระบวนการทางศาลแม้ว่าจะมีความยุติธรรมมากที่สุดและมีความชอบธรรมแต่ก็ไม่เหมาะสมที่จะนำมาใช้ในกรณีของความขัดแย้งในการก่อสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้นได้เพราะว่าหากใช้กระบวนการทางศาลเข้ามาเกี่ยวข้องหรือเข้ามาตัดสินปัญหาแล้วหากมีผู้แพ้และมีผู้ชนะเกิดขึ้นยิ่งสร้างความไม่พอใจเกิดขึ้นอันจะนำไปสู่การพัฒนาของความขัดแย้งรุนแรงยิ่งขึ้นไปอีกจนนำไปสู่การขัดขวาง และการทำร้ายซึ่งกันและกันของทั้งสองฝ่าย

3. ข้อเสนอแนะ

3.1 ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้

เนื่องจากการวิจัยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ สภาพข้อมูลบางอย่างย่อมเปลี่ยนแปลงไปตามสภาพการเมือง เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมในห้วงเวลาที่ทำการวิจัยกับสภาพการณ์ในปัจจุบันข้อจำกัดในการไปในพื้นที่และการเก็บข้อมูล หากนำไปใช้ในอ้างอิงซึ่งจะต้องหาเพิ่มเติมในบริบทของแต่ละเรื่องที่ปรากฏในการวิจัยในครั้งนี้จะเน้นไปในทางแนวคิดที่เกี่ยวกับความขัดแย้งของประชาชนชุมชนละเอียดซึ่งเป็นแนวคิดที่ผู้ให้สัมภาษณ์ในปัจจุบันได้แสดงไว้

จากวัฒนธรรมและความขัดแย้งที่เปลี่ยนแปลงไปทำให้มีการพัฒนาความขัดแย้งขึ้นในรูปแบบต่าง ๆ จึงควรคำนึงถึงไม่ควรมองข้ามวัฒนธรรมอาจจะมีคล้ายคลึงเหมือนเดิมแต่ความขัดแย้งย่อมพัฒนาหรือยกระดับไปเป็นการต่อต้านดังนั้นการนำผลการวิจัยไปใช้ในทางปฏิบัติควรคำนึงถึงพัฒนาการของความขัดแย้งที่เปลี่ยนแปลงไปด้วย

3.2 ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

(1) ควรทำการวิจัยในทำนองเดียวกันในสถานที่อื่นๆ ที่มีความขัดแย้งที่รุนแรงและความขัดแย้งนั้นปรากฏต่อสาธารณะชน เช่น โครงการวางท่อก๊าซไทย - มาเลเซียในภาคใต้

(2) ควรทำการวิจัยในประเด็นผลประโยชน์จากทรัพยากรป่าไม้ และงบประมาณในการก่อสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้นกับความขัดแย้งระหว่างรัฐกับประชาชนของชุมชนสะเอียบอำเภอสองจังหวัดแพร่ เพื่อจะได้ข้อมูลจากภาคประชาชน

(3) ควรทำการวิจัยในเรื่องของผลประโยชน์และงบประมาณจากเขื่อนมีใครได้ประโยชน์อะไรและอย่างไรและมีแนวคิดและวิธีเช่นไรบ้างที่จะนำมาใช้ในการแก้ไขความขัดแย้งในเรื่องของงบประมาณและผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นเช่น แนวคิดการจัดการทรัพยากรน้ำในลุ่มแม่น้ำยมโดยไม่มีการสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้นเป็นต้น

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

หนังสือภาษาไทย

- ประสานงานศาสนาเพื่อสังคม, กลุ่ม (2522) รำลึกถึงจำรัส ม่วงยาม กรุงเทพมหานคร สารศึกษาการพิมพ์
- กุลธน ธนาพงศธร (2522) นโยบายของรัฐ อะไร ทำไม และอย่างไร กรุงเทพมหานคร สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- โกมาตร จึงเสถียรทรัพย์ (2540) มิติใหม่ของการเมืองสาธารณะ กรุงเทพมหานคร โครงการสำนักพิมพ์สถานวิจัยระบบสาธารณสุข
- เกษียร เตชะพีระ (2540) ประชาสังคมทรรคนะนักคิดในสังคมไทย ในชูชัย ศุภวงศ์ และยุวดี ศาคการณีกุล (บรรณาธิการ) กรุงเทพมหานคร สำนักพิมพ์มติชน
- จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย (2540) ผลกระทบนิเวศวิทยา กรุงเทพมหานคร มปท.
- ชลประทาน, กรม กระทรวงพัฒนาการแห่งชาติ (2507) อนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ ฯพล ฯ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ นายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงพัฒนาการแห่งชาติ พระนคร โรงพิมพ์ของสมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย
- ชัยวัฒน์ สถาอานันท์ (2533) ทำทายทางเลือก ความรุนแรงและการไม่ใช้ความรุนแรง กรุงเทพมหานครสำนักพิมพ์มูลนิธิโกมลคีมทอง
- ชัยอนันต์ สมุทรวณิช (2530) รัฐ กรุงเทพมหานคร สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- ธีรยุทธ บุญมี (2536) สังคมเข้มแข็ง กรุงเทพมหานคร โรงพิมพ์มิ่งขวัญ
- นพ ศรีบุญนาถ (2545) พฤติกรรมองค์กร กรุงเทพมหานคร สำนักพิมพ์สุทรไพศาล
- ประเวศ วะสี (2540) ตักศิรีแห่งความเป็นคน ศักยภาพแห่งความสร้างสรรค์ กรุงเทพมหานคร สำนักพิมพ์หมอชาวบ้าน
- พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว (2531) รัฐศาสตร์เชิงประจักษ์ กรุงเทพมหานคร สำนักพิมพ์ชนวิชัยการพิมพ์
- พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตสถาน พ.ศ. 2546 กรุงเทพมหานคร บริษัทนานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์ จำกัด
- ภูมิพลอดุลยเดช พระราชดำรัสพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พระราชทานแนวพระราชดำริเกี่ยวกับการแก้ไขปัญหาน้ำท่วมในกรุงเทพมหานคร 19 กันยายน 2538
- มัวร์, คริสโตเฟอร์ คับเบิลยู (2542) กระบวนการเจรจาไกล่เกลี่ยคนกลาง ยุทธศาสตร์การนำไปใช้เพื่อแก้ปัญหาคความขัดแย้ง แปลจาก The mediation process : practical strategies

- for resolving conflict โดย วันชัย วัฒนศัพท์, สุวิทย์ เลหาศิริวงศ์และวงศา คงดี ขอนแก่น
 โรงพิมพ์ศิริภัณฑ์ออฟเซต
- ยุทธ เศษคำณ (2510) ล่องแก่งแม่น้ำปิง กรุงเทพฯ สำนักพิมพ์คลังวิทยา
- วันชัย วัฒนศัพท์ (2547) ความขัดแย้ง หลักการและเครื่องมือแก้ปัญหา ขอนแก่น โรงพิมพ์ศิริ
 ภัณฑ์จำกัด ออฟเซต
-(2547) คู่มือ การมีส่วนร่วมของประชาชนในการตัดสินใจของชุมชน ขอนแก่น
 โรงพิมพ์ศิริภัณฑ์จำกัด ออฟเซต
- สมยศ นาวิการ (2543) การบริหารและพฤติกรรมองค์การ กรุงเทพมหานคร สำนักพิมพ์บรรณกิจ
 1991
- สร้อยตระกูล (ติวยานนท์) อรรถมานะ (2545) พฤติกรรมองค์การ ทฤษฎีและการประยุกต์
 กรุงเทพมหานคร สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- สัญญา สัญญาวิวัฒน์ (2536) ทฤษฎีสังคมวิทยา การสร้างและการประเมินค่าการใช้ประโยชน์
 กรุงเทพมหานคร สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
-(2547) ทฤษฎีสังคมวิทยา เนื้อหาและแนวทางการใช้ประโยชน์เบื้องต้น
 กรุงเทพมหานคร สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- เสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์ (2540) ความขัดแย้งการบริหารเพื่อการสร้างสรรค์ กรุงเทพมหานคร
 สำนักพิมพ์ต้นอ้อ
- สุวิทย์ วิบูลย์ผลประเสริฐ (2540) ประชาสังคมกับการพัฒนาสุขภาพ บทวิเคราะห์ทางวิชาการ
 กรุงเทพมหานคร คีไซร์
- ศิริวรรณ เสรีรัตน์และคณะ (2545) องค์การและการจัดการ กรุงเทพมหานคร โรงพิมพ์ธรรมสาร
- ศุภชัย ยาวะประภาษ (2538) นโยบายสาธารณะ กรุงเทพมหานคร สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์
 มหาวิทยาลัย
- ศุภชัย เจริญวงศ์ (2544) ถอดรหัสการพัฒนา อรรถวิทย์ ศิริผล และสรุสม กฤษณะจู่ทะ (บก.)
 สถาบันพัฒนาการเมือง กรุงเทพฯ โรงพิมพ์เดือนตุลา
- อนุชาติ พวงสำลี และคณะ (2542) ขบวนการประชาสังคมไทย ความเคลื่อนไหว ภาคพลเมือง
 กรุงเทพมหานคร สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- เอนก เหล่าธรรมทัศน์ (2542) ส่วนรวมที่ไม่ใช่รัฐ ความหมายในประชาสังคม กรุงเทพมหานคร
 สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยมหิดล
- เอกรินทร์ สิมหาศาล (2540) ชุมชนท้องถิ่น กรุงเทพมหานคร สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

วิทยานิพนธ์และงานวิจัย

- ก้อง ไม้ตรี เทศสูงเนิน (2547) “ปัจจัยที่มีผลต่อความคิดเห็นของราษฎรตำบลสะเอียบต่อโครงการ
เขื่อนแก่งเสือเต้น อำเภอสอง จังหวัดแพร่” วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต
(การบริหารทรัพยากรป่าไม้) มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
- กองทุนศึกษางานวิจัย ,สำนักงาน (2545) รายงานการวิจัยกรณีศึกษาผลกระทบในการสร้างเขื่อน
แก่งเสือเต้น เอกสารสืบเนื่องจากการประชุมทางวิชาการ กรุงเทพฯ
- จันทนา สุทธิจารี (2535) “กระบวนการกำหนดนโยบายของรัฐด้านสาธารณูปการ : กรณีศึกษาการ
สร้างเขื่อนเพื่อการผลิตกระแสไฟฟ้า” การค้นคว้าอิสระรัฐศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาวิชา
การเมืองและการปกครอง) มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
- จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (2540) ผลกระทบนิเวศวิทยา กรุงเทพมหานคร มปท.
- ชัยณรงค์ เศรษฐเชื้อ (2543) “นิเวศวิทยาการเมืองของการสร้างเขื่อนขนาดใหญ่ในประเทศไทย
กรณีศึกษาโครงการเขื่อนแก่งเสือเต้น” วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขา
การเมืองและการปกครอง มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
- เชียงใหม่ , มหาวิทยาลัย (2540) รายงานฉบับสมบูรณ์โครงการสำรวจเพื่อการเตรียมการตั้งถิ่นฐาน
ของราษฎรที่ได้รับผลกระทบจากโครงการเขื่อนแก่งเสือเต้น มกราคม 2540 มปท.
- ธานินทร์ สุภาแสน (2541) “ความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับชุมชนศึกษาบทบาทของผู้นำท้องถิ่นต่อ
การแก้ไขข้อขัดแย้งของชุมชน ในเขตอำเภอสอง จังหวัดแพร่” การค้นคว้าแบบอิสระ
ปริญญา รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการเมืองและการปกครอง มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
- ฤดีมาส ปางวุฒิพงศ์ (2534) “บทบาทหนังสือพิมพ์ในการประสานประโยชน์ระหว่างการพัฒนา
โครงสร้างพื้นฐาน กับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ศึกษากรณีการสร้างเขื่อนของการไฟฟ้าฝ่าย
ผลิตแห่งประเทศไทย” วิทยานิพนธ์วารสารศาสตรมหาบัณฑิต (สื่อสารมวลชน) คณะ
วารสารศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- ศาสวัต เฟ่งแพ (2543) “ความขัดแย้งและการแก้ไขความขัดแย้งในสังคมไทย : ศึกษาในการ
โครงการ ท่อก๊าซยานาดา” วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการ
ปกครอง ภาควิชาการปกครอง คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- สมบัติ สุภภา (2541) “ความคิดเห็นของประชาชนจังหวัดแพร่ต่อข้อเสนอให้มีการสร้างเขื่อน
แก่งเสือเต้น” การค้นคว้าอิสระปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการเมืองและการ
ปกครอง มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

สันติศึกษา, สถาบัน มหาวิทยาลัยขอนแก่น (2540) รายงานการวิจัยกรณีศึกษาการป้องกันและ
แก้ไขความขัดแย้งที่เกี่ยวกับนโยบายของรัฐและกิจกรรมของรัฐกับชุมชน ขอนแก่น โรง
พิมพ์ศิริภัณฑ์ออฟเซ็ท

ชุดวิชามหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาราช

ไชยันต์ รัชชกุล (2535) “หน่วยที่ 2 ความขัดแย้งในบริบทของสันติศึกษา” เอกสารการสอนชุดวิชา
สันติศึกษา หน่วยที่ 1-7 นนทบุรี สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาราช

ปรัชญา เวสารัชช์ (2546) “หน่วยที่ 1 ลักษณะทั่วไปของนโยบายสาธารณะและนโยบายศาสตร์”
ประมวลสาระชุดวิชาปัญหาเฉพาะเชิงนโยบาย หน่วยที่ 1-7 นนทบุรี สำนักพิมพ์
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาราช

พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว (2533) “หน่วยที่ 12 การศึกษารัฐศาสตร์แนวทางอำนาจ” เอกสารการสอนชุดวิชา
หลักและวิธีการศึกษาทางรัฐศาสตร์ หน่วยที่ 8-15 นนทบุรี สำนักพิมพ์
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาราช

พระมหาสุทนต์ อากาศโล (2549) “หน่วยที่ 2 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับชุมชนท้องถิ่น” ประมวล
ชุดวิชาประชาสังคมและชุมชนท้องถิ่น สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาราช

อภิญา รัตนมคธมาส (2532) “หน่วยที่ 6 การแก้ไขความขัดแย้ง” เอกสารการสอนชุดวิชาสันติ
ศึกษา หน่วยที่ 1-7 นนทบุรี สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาราช

บทความ

แก้วสรร อติโพธิ (2537) “การไต่สวนสาธารณะ” หนังสือพิมพ์ผู้จัดการรายวัน ประจำวันที่ 1
สิงหาคม 2537 หน้า 12

ไกรสร จิตธรรม (2534) โครงการศึกษาจัดทำแผนการลงทุนจังหวัดแพร่ จังหวัดแพร่มีความ
จำเป็นจะต้องพัฒนาแหล่งน้ำ เชียงใหม่ เอกสารโรเนียว มปท.

คุ้มครองศักดิ์ป่าและพรรณพืชแห่งประเทศไทย, มูลนิธิ (2537) ประมวลเหตุการณ์การกล่าวร้าย
ของเจ้าหน้าที่รัฐและนักการเมืองต่อองค์กรพัฒนาเอกชน กรณีปัญหาเขื่อนแก่งเสือเต้น
กรุงเทพฯ 7 สิงหาคม มปท.

ฉันทนา บรรพศิริโชติ (2541) ความขัดแย้งในสังคมไทยช่องว่างของการรับรู้และความเข้าใจความ
ขัดแย้งในสังคมวิกฤตเศรษฐกิจ พัชรีย์ สีโรรส บรรณาธิการกรุงเทพมหานคร สำนักพิมพ์
คบไฟ

ชยันต์ วรรณชนะภูติ (2536) คู่มือการวิจัยเชิงคุณภาพ อุทัย คุลเกษม บรรณาธิการ สถาบันวิจัย
และพัฒนามหาวิทยาลัยขอนแก่น เอกสารโรเนียว มปท.

ชาติชาย ณ เชียงใหม่ (2541) การบริหารงานพัฒนาชนบทและการส่งเสริมประชาสังคม ในชูชัย
ศุภวงค์ และชวดี คาคการณ์ไกล (บรรณาธิการ) กรุงเทพมหานคร สำนักพิมพ์มติชน

ชูชัย ศุภวงค์ และชวดี คาคการณ์ไกล (2541) แนวคิดพัฒนาการและข้อพิจารณาเกี่ยวกับประชา
สังคม กรุงเทพมหานคร สำนักพิมพ์มติชน

นิธิ เอียวศรีวงศ์ (2541) ประชาสังคมและนักคิดในสังคมไทย กรุงเทพมหานคร สำนักพิมพ์มติชน

ไพฑูริย์ วัฒนศิริธรรม (2541) ประชาธิปไตย ประชาสังคม และการมีส่วนร่วมทางการเมือง ในชูชัย
ศุภวงค์ และชวดี คาคการณ์ไกล (บรรณาธิการ) กรุงเทพมหานคร สำนักพิมพ์มติชน

อุดม รัตนิน (2538) “หนูนการสร้างอ่างแก่งเสื่อเด่น” หนังสือพิมพ์มติชนรายวัน ประจำวันที่ 18
พฤศจิกายน 2538 หน้า 7

สัมภาษณ์

อัมพิกา สะเอียดคง (2550, 13 ตุลาคม) กลุ่มผู้มุงตะกอนสัมภาษณ์โดยวัชรินทร์ ศรีชุมพร ที่ตำบล
สะเอียด อำเภอสอง จังหวัดแพร่

ก.นามสมมุติ (2550, 11 ตุลาคม) ชาวบ้านในตำบลสะเอียด สัมภาษณ์โดยวัชรินทร์ ศรีชุมพร ที่
ตำบลสะเอียด อำเภอสอง จังหวัดแพร่

ข. นามสมมุติ (2550, 13 ตุลาคม) ชาวบ้านในตำบลสะเอียด สัมภาษณ์โดยวัชรินทร์ ศรีชุมพร ที่
ตำบลสะเอียด อำเภอสอง จังหวัดแพร่

ชุม สะเอียดคง (2550, 11 ตุลาคม) กำนันตำบลสะเอียด สัมภาษณ์โดยวัชรินทร์ ศรีชุมพร ที่ตำบล
สะเอียด อำเภอสอง จังหวัดแพร่

เส็ง ขวัญฮีน (2550, 10 ตุลาคม) ผู้ใหญ่บ้านบ้านคอนชัยตำบลสะเอียด สัมภาษณ์โดยวัชรินทร์ ศรี
ชุมพร ที่ตำบลสะเอียด อำเภอสอง จังหวัดแพร่

ค. นามสมมุติ (2550, 11 ตุลาคม) เจ้าหน้าที่อุทยานแห่งชาติแม่ยม สัมภาษณ์โดยวัชรินทร์ ศรี
ชุมพร ที่อุทยานแห่งชาติแม่ยม ตำบลสะเอียด อำเภอสอง จังหวัดแพร่

ก้องไมตรี เทศสูงเนิน (2550, 11 ตุลาคม) เจ้าหน้าที่ อุทยานแห่งชาติแม่ยม สัมภาษณ์โดยวัชรินทร์
ศรีชุมพร ที่อุทยานแห่งชาติแม่ยม ตำบลสะเอียด อำเภอสอง จังหวัดแพร่

ง.นามสมมุติ (2550, 12 ตุลาคม) เจ้าหน้าที่กรมชลประทาน สัมภาษณ์โดยวัชรินทร์ ศรีชุมพร ที่
อำเภอเมือง จังหวัดแพร่

สายยันต์ คำหนึ่ง (2550, 10 ตุลาคม) สัมภาษณ์โดยวัชรินทร์ ศรีชุมพร ที่อำเภอเมือง จังหวัด
เชียงใหม่ เมื่อ 10 ตุลาคม พ.ศ. 2550

วันชัย วัฒนศัพท์ (2550, 20 พฤศจิกายน) สัมภาษณ์โดยวัชรินทร์ ศรีชุมพร ที่
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาราช อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี

หนังสือภาษาอังกฤษ

Brown, David L. (1983) **Managing Conflict at Organization Interfaces**. Massachusetts Addison
– Wesley

Helena, Catt 1999 **Democracy in Practice** London and New York Routledge

Lockwood, David (1956) Some Remarks on the "Social System" **British Journal of Sociology** ,
7 June 1956.

Suehiro, Akira (1996) **Capital Accumulation in Thailand 1855-1985** Chiang Mai Silkwarm
Books.

เว็บไซต์

กุลชา จรุงกิจอนันต์ (2553) “ประเทศไทยกับกฎหมายการรับฟังความคิดเห็นของประชาชน” คืบ
วันที่ 20 กรกฎาคม 2553 จาก <http://www.bangkokbizews.com> มหาวิทยาลัยบูรพา
(2545) ทฤษฎีการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ค้นคืนวันที่ 11 ตุลาคม 2550 จาก
<http://www.huso.buu.ac.th/cai/Sociology/225101/Lesson13>

องค์กรร่วมลงนามและคณะกรรมการประสานงานองค์กรพัฒนาเอกชนอีสาน (2551) แดงหยุด
สร้างเขื่อนแก่งเสือเต้นหยุดสร้างควมร้าวฉานให้กับชุมชน ค้นคืนวันที่ 19 กรกฎาคม 2551
จาก <http://www.thaingo.org/board>

มติชนออนไลน์ค้นคืน วันที่ 07 มิถุนายน พ.ศ. 2551 เวลา 15:55:29 น. ชาวบ้านค้านสร้างเขื่อนแก่ง
เสือเต้น จ.แพร่ จาก <http://news.sanook.com/>

<http://www.ridceo.rid.go.th/chrai/data/pangkon.h> ค้นคืนวันที่ 21 ตุลาคม 2551

<http://www.livingriversiam.org/thai/ksta> ค้นคืนวันที่ 1 ธันวาคม 2550

<http://www.thaimtb.com/cgi-bin/viewkato> ค้นคืนวันที่ 18 ตุลาคม 2550

<http://www.moohin.com> ค้นคืนวันที่ 23 มกราคม 2552

<http://www.ridceo.rid.go.th/chrai/data/pangkon.html> ค้นคืนวันที่ 12 สิงหาคม 2551

<http://www.hotsia.com/thailandmap/phrae1.shtml> ค้นคืนวันที่ 5 มีนาคม 2552

<http://www.phrae.go.th/New%20Phrae/sathakit/bokcon2.html> ค้นคืนวันที่ 13 ตุลาคม 2550

เอกสารอื่น ๆ

จดหมายเปิดผนึกของชาวบ้านที่คัดค้านถึงหัวหน้าคณะศึกษาโครงการลุ่มแม่น้ำยม (แก่งเสือเต้น) 10 มิถุนายน 2537 มปท.

จดหมายเปิดผนึกของบริษัท Agrisystems และบริษัทในทีมถึงชาวบ้านที่คัดค้านโครงการ เขื่อนแก่งเสือเต้น 15 มิถุนายน 2537 มปท.

จังหวัดแพร่, สำนักงาน (2546) เอกสารสรุปโครงการเขื่อนแก่งเสือเต้น จังหวัดแพร่ สำนักงานจังหวัดแพร่ มปท.

ชลประทาน, กรม กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (2538) คำชี้แจงต่อคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ เรื่องโครงการแก่งเสือเต้น เอกสารเย็บเล่ม. กรุงเทพมหานคร มปท.

ชลประทาน, กรม กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (2540) เอกสารโครงการเขื่อนแก่งเสือเต้น อำเภอสอง จังหวัดแพร่ เอกสารเย็บเล่ม กรุงเทพมหานคร มปท.

ชลประทาน, กรม กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (2543) รายงานฉบับสุดท้าย (แก้ไข) งานทบทวนและสรุปผลการศึกษาด้านสิ่งแวดล้อม เล่มที่ 2. กรุงเทพมหานคร มปท.

เชียงใหม่, มหาวิทยาลัย (2540) รายงานผู้บริหารโครงการสำรวจเพื่อการเตรียมการตั้งถิ่นฐานของราษฎรที่ได้รับผลกระทบจากโครงการเขื่อนแก่งเสือเต้น มกราคม 2540 มปท.

ประเวศ วะสี (2544) รายงานการสัมมนารัฐบาลใหม่กับการจัดการความขัดแย้งในสังคม เอกสารเย็บเล่ม กรุงเทพมหานคร มปท.

พัฒนาระบบบริหารการมีส่วนร่วมของประชาชน, กลุ่ม สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข (2549) การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน เอกสารแจกประกอบการประชุม วันที่ 21 กันยายน 2549

เมธา เอื้ออภิญญากุล (2543) การแก้ไขผลกระทบและความเสียหายที่เกิดจากการก่อสร้างโครงการเขื่อนแก่งเสือเต้น เอกสาร โรเนียว มปท.

นเรศวร, มหาวิทยาลัย (2550) รายงานคณะกรรมการกลุ่มอนุรักษ์ป่า ตำบลสะเอียบ อำเภอสอง จังหวัดแพร่ เรียกร้องให้รัฐบาลยกเลิกโครงการเขื่อนแก่งเสือเต้น เอกสาร โรเนียว มปท.

สมุดบันทึก แก่งเสือเต้น 15 ปี (2545) 15 ปีการปกป้องไม้สักทองและการต่อสู้คัดค้านการก่อสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้น มปท.

สิ่งแวดล้อมแห่งชาติ, คณะกรรมการ (2538) คำสั่งที่ 9/2538 เรื่องแต่งตั้งคณะกรรมการเฉพาะกิจเพื่อพิจารณาผลกระทบสิ่งแวดล้อมเขื่อนแก่งเสือเต้น 4 ตุลาคม 2538

- เสริมสร้างการเรียนรู้เพื่อชุมชนเป็นสุข, โครงการ (2549) เอกสารเข้บเล่ม กรุงเทพมหานคร มปท.
- สุธรรม อารีกุล (2537) “ความรู้เกษตรศาสตร์จากต่างประเทศกับการพัฒนาการเกษตรไทย” ใน
 บทบาทของต่างประเทศในการสร้างสรรค์องค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับประเทศไทย เอกสาร
 สืบเนื่องจากการประชุมทางวิชาการ กรุงเทพฯ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย และ
 บริษัท เคล็ดไทย จำกัด หน้า 135-220.
- สำรวจทรัพยากรป่าไม้, ฝ่าย กรมป่าไม้ (2534) ระบบนิเวศและผลกระทบจากการก่อสร้างเขื่อน
 กรุงเทพมหานคร มปท.
- วันชัย วัฒนศัพท์ สรุปโครงการส่งเสริมและสร้างความตระหนักด้านการแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง
 ด้วยสันติวิธี เวทีประชาเสวนา เรื่อง “แนวทางการจัดการทรัพยากรธรรมชาติในชุมชนอย่าง
 ยั่งยืน” วันพฤหัสบดีที่ 5 มิถุนายน พ.ศ. 2551 ณ สุรสัมมนาการ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุร
 นารี จังหวัดนครราชสีมา
- อภิชาติ ขาวสะอาด (2534) เอกสารประกอบการสัมมนา เรื่อง โครงการ พัฒนาลุ่มแม่น้ำยม ไม้สัก
 ทองที่เกี่ยวข้องกับโครงการพัฒนาลุ่มแม่น้ำยมอย่างไร เอกสารโรเนียวประกอบสัมมนา หน้า
 13 มปท.
- อมร รักษาศักดิ์ (2530) นโยบายสาธารณะของรัฐทำได้จริงหรือไม่ เอกสารโรเนียวประกอบ
 สัมมนาหน้า 30 มปท.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก
แบบสัมภาษณ์ชุดที่ 1

แบบสัมภาษณ์ชุดที่ 1

(สำหรับประชาชนตำบลสะเอียบ อำเภอสอง จังหวัดแพร่)

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของผู้ให้สัมภาษณ์ได้แก่

(1) ชื่อ (2) เพศ (3) อายุ (4) ที่อยู่ปัจจุบัน (5) ระดับการศึกษาสูงสุด (6) อาชีพ

ตอนที่ 2 ความเป็นมาของความขัดแย้งระหว่างรัฐกับประชาชนสะเอียบ อำเภอสอง จังหวัดแพร่ ต่อกรณีการก่อสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้น

2.1 ท่านคิดว่าความเป็นมาของความขัดแย้งของประชาชนชุมชนสะเอียบ อำเภอสอง จังหวัดแพร่ มีความเป็นมาในรูปแบบใด

2.2 ท่านคิดว่าความต้องการของรัฐที่ทำให้มีการก่อสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้นนำไปสู่ความเป็นมาของความขัดแย้งใช่หรือไม่

2.3 ท่านคิดว่าการก่อสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้นมีประโยชน์ในการแก้ไขปัญหาของประเทศมากกว่าเป็นการทำลายทรัพยากรป่าไม้และระบบนิเวศหรือไม่

2.4 ท่านคิดว่าการอพยพย้ายถิ่นฐานของประชาชนที่ได้รับผลกระทบออกไปไว้นอกพื้นที่โครงการและประชาชนที่ถูกอพยพย้ายถิ่นฐานเห็นด้วยหรือไม่

2.5 ท่านคิดว่าการจัดสรรพื้นที่ใหม่ให้ประชาชนที่ได้รับผลกระทบพื้นที่นั้นเหมาะสมสำหรับการประกอบอาชีพทางการเกษตรหรือไม่

2.6 ท่านคิดว่าการก่อสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้นมีผลประโยชน์กับกลุ่มบุคคลใดบ้างเช่น นักการเมือง กลุ่มนายทุนหรือ ข้าราชการ

2.7 ท่านคิดว่าการอพยพย้ายถิ่นฐานของประชาชนนำไปสู่ความเป็นมาของความขัดแย้งใช่หรือไม่

ตอนที่ 3 สาเหตุของความขัดแย้งที่นำไปสู่ความขัดแย้งระหว่างรัฐกับประชาชนชุมชนสะเอียบ อำเภอสอง จังหวัดแพร่ต่อกรณีการก่อสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้น

3.1 ท่านคิดว่าสาเหตุที่เกิดความขัดแย้งระหว่างรัฐกับประชาชนชุมชนสะเอียบ อำเภอสอง จังหวัดแพร่ ต่อกรณีการก่อสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้นมีสาเหตุมาจากอะไร

3.2 ท่านคิดว่าสาเหตุของความขัดแย้งเริ่มต้นตั้งแต่เมื่อไหร่

3.3 ท่านคิดว่าการผลักดันให้เกิดการก่อสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้นของภาครัฐเป็นไปตามนโยบายของรัฐหรือความต้องการของประชาชน ชุมชนสะเอียบ อำเภอสอง จังหวัดแพร่

3.4 ท่านคิดว่าอะไรเป็นสาเหตุใหญ่ของความขัดแย้งระหว่างรัฐกับประชาชนชุมชนสะเอียบ อำเภอสอง จังหวัดแพร่

3.5 ท่านคิดว่าเหตุใดและทำไม การสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้นจึงเป็นการทำลายทรัพยากรป่าไม้ และระบบนิเวศน์

3.6 ท่านคิดว่าทำไมไม่มีส่วนร่วมในการตัดสินใจเป็นเหตุผลที่สำคัญของสาเหตุของความขัดแย้งหรือไม่

3.7 ท่านมีส่วนร่วมในการศึกษาและสำรวจโครงการการก่อสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้นร่วมกับหน่วยงานของรัฐหรือไม่ เมื่อใด

ตอนที่ 4 ผลกระทบจากความขัดแย้งระหว่างรัฐกับประชาชนชุมชนสะเอียบ อำเภอสอง จังหวัดแพร่ ต่อกรณีการก่อสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้น

4.1 ท่านคิดว่ามีผลกระทบอะไรบ้างที่เกิดจากความขัดแย้งระหว่างรัฐกับประชาชนชุมชนสะเอียบ อำเภอสอง จังหวัดแพร่ต่อกรณีการก่อสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้น

4.2 ท่านคิดว่าผลกระทบที่สำคัญที่ประชาชนชุมชนสะเอียบ อำเภอสอง จังหวัดแพร่มีความตระหนักและกังวลมากที่สุดต่อกรณีการก่อสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้นคืออะไร

4.3 ท่านคิดว่าผลกระทบที่จะเกิดขึ้นกับภาครัฐจากความขัดแย้ง คืออะไร

4.4 ท่านคิดว่าผลกระทบภายในที่จะเกิดขึ้นภายในชุมชนสะเอียบอำเภอสอง จังหวัดแพร่ต่อกรณีการก่อสร้างเขื่อนแก่งเสือเตนมื่ออะไรบ้าง

4.5 ท่านคิดว่าผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมภายนอกที่เกิดจากความขัดแย้งระหว่างรัฐกับประชาชนชุมชนสะเอียบ อำเภอสอง จังหวัดแพร่ต่อกรณีการก่อสร้างเขื่อนแก่งเสือเตนมื่ออะไรบ้าง

4.6 ท่านคิดว่าผลกระทบของการก่อสร้างเขื่อนแก่งเสือเตนมื่อผลกระทบต่อประชาชนชุมชนสะเอียบ อำเภอสอง จังหวัดแพร่หรือไม่

4.7 ท่านคิดว่าผลกระทบจากความขัดแย้ง ทำให้เกิดการรวมตัวกันของประชาชนเพื่อคัดค้าน การก่อสร้างเขื่อนแก่งเสือเตนมื่อหรือไม่

ตอนที่ 5 แนวทางการแก้ไขปัญหาคความขัดแย้งระหว่างรัฐกับประชาชนชุมชนสะเอียบ อำเภอสอง จังหวัดแพร่ต่อกรณีการก่อสร้างเขื่อนแก่งเสือเตนมื่อ

5.1 ท่านคิดว่ามีแนวทางการแก้ไขความขัดแย้งเกี่ยวกับการที่จะต้องเสียผืนป่าเพื่อแลกกับการก่อสร้างเขื่อนแก่งเสือเตนมื่ออย่างไร

5.2 ท่านคิดว่ามีแนวทางการแก้ไขความขัดแย้งด้วยวิธีใดที่สังคมยอมรับและเป็นวิธีที่ดีที่สุด

5.3 ท่านคิดว่าการประนีประนอมน่าจะเป็นวิธีหนึ่งหรือแนวทางหนึ่งที่จะนำมาใช้ในการแก้ไขหรือไม่ อย่างไร

5.4 ท่านคิดว่ารัฐไม่ได้ดำเนินการแก้ไขโดยใช้แนวทางใดบ้างและท่านเห็นด้วยกับแนวทางการแก้ไขของรัฐหรือไม่ อย่างไร

5.5 ท่านคิดว่าแนวทางการแก้ไขความขัดแย้งต่อกรณีการก่อสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้นจะได้รับความยุติธรรมและเป็นธรรมจากรัฐมากน้อยเพียงใด

5.6 ท่านคิดว่าแนวทางการแก้ไขความขัดแย้ง ต่อกรณีการก่อสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้นในการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมจะประสบผลสำเร็จในการแก้ไขความขัดแย้ง หรือไม่

5.7 ท่านคิดว่ากรณีมีส่วนร่วมการเจรจาไกล่เกลี่ยการใช้สันติวิธีน่าจะเป็นแนวทางที่ดีกับทั้งสองฝ่ายท่านเห็นด้วยหรือไม่ เพราะอะไร

ภาคผนวก ข
แบบสัมภาษณ์ชุดที่ 2

แบบสัมภาษณ์ชุดที่ 2

(สำหรับเจ้าหน้าที่ของรัฐ ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับโครงการก่อสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้น)

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของผู้ให้สัมภาษณ์ได้แก่

(1) ชื่อ (2) เพศ (3) อายุ (4) ที่อยู่ปัจจุบัน (5) ระดับการศึกษาสูงสุด (6) อาชีพ

ตอนที่ 2 ความเป็นมาของความขัดแย้งระหว่างรัฐกับประชาชนสะเทียบ อำเภอสอง จังหวัดแพร่ ต่อกรณีการก่อสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้น

2.1 ในฐานะที่ท่านเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐท่านคิดว่ามีความเป็นมาของความขัดแย้งใดที่รุนแรงบ้าง

2.2 ท่านคิดว่าการที่รัฐมีความพยายามให้มีการผลักดันการก่อสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้นจะนำไปสู่ความขัดแย้งใช่หรือไม่

2.3 ท่านคิดว่าใครและกลุ่มใดที่ได้ประโยชน์จากการก่อสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้น

2.4 ท่านคิดว่ารัฐมีความจริงใจในการที่จะแก้ไขปัญหาการอพยพย้ายถิ่นฐานของประชาชนหรือไม่และมากน้อยเพียงใด

2.5 ท่านคิดว่าการจัดสรรพื้นที่ใหม่ให้ประชาชนที่ได้รับผลกระทบจะส่งผลกระทบต่อการประกอบอาชีพต่อผู้อพยพหรือไม่

2.6 ในฐานะที่ท่านเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐท่านจะช่วยแก้ไขความขัดแย้งในรูปแบบใด

2.7 ท่านคิดว่าการอพยพย้ายถิ่นฐานของประชาชนมีนัยของผลประโยชน์และค่าตอบแทนใช่หรือไม่

ตอนที่ 3 สาเหตุของความขัดแย้งที่นำไปสู่ความขัดแย้งระหว่างรัฐกับประชาชนชุมชนสะเทียบ อำเภอสอง จังหวัดแพร่ต่อกรณีการก่อสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้น

3.1 ท่านคิดว่าสาเหตุที่แท้จริงของความขัดแย้งมาจากเรื่องของผลประโยชน์ใช่หรือไม่

3.2 ท่านคิดว่าสาเหตุของของความขัดแย้งเริ่มต้นจากรัฐก่อนใช่หรือไม่

3.3 ท่านคิดว่านโยบายของรัฐในเรื่องที่เกี่ยวกับการผลักดันให้เกิดการก่อสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้นไปตามความต้องการของประชาชนใช่หรือไม่

3.4 ท่านคิดว่าสาเหตุใหญ่ที่นำไปสู่ความขัดแย้งมาจากผลประโยชน์ในเรื่องของงบประมาณใช่หรือไม่

3.5 ท่านคิดว่าการสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้นคุ้มกับการที่จะต้องสูญเสียพื้นที่ป่าไม้หรือไม่

3.6 ท่านคิดว่าการตัดสินใจแก้ไขปัญหาต้องให้ประชาชนมีส่วนร่วมกับภาครัฐหรือไม่

3.7 สาเหตุที่นำไปสู่ความขัดแย้งคือการที่ข้อมูลของทั้งสองฝ่ายไม่ตรงกันใช่หรือไม่

ตอนที่ 4 ผลกระทบจากความขัดแย้งระหว่างรัฐกับประชาชนชุมชนสะเอียบ อำเภอสอง จังหวัดแพร่ต่อกรณีการก่อสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้น

4.1 ท่านคิดว่าการชะลอการก่อสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้นส่งผลกระทบต่ออะไรบ้าง

4.2 ท่านคิดว่าผลกระทบที่สำคัญที่ประชาชนตระหนักและกังวลมากคือการอพยพย้ายถิ่นฐานใช่หรือไม่

4.3 ท่านคิดว่าการที่ธนาคารโลกชะลอการอนุมัติเงินกู้ให้กับรัฐจะส่งผลกระทบต่อ การก่อสร้างใช่หรือไม่

4.4 ท่านคิดว่าผลกระทบต่อโครงการก่อสร้างเขื่อนในส่วนที่ชะลอการก่อสร้างส่งผลกระทบต่อประชาชนหรือไม่และอย่างไร

4.5 ท่านมีความคิดเห็นอย่างไรว่าผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมภายนอกที่รัฐถูกมองว่ามีผลประโยชน์แอบแฝงจากโครงการในเรื่องของงบประมาณ

4.6 ท่านคิดว่าการชะลอการก่อสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้นมีผลกระทบต่อ การแก้ไขปัญหาในเรื่องของน้ำท่วมได้จริงหรือไม่

4.7 ท่านคิดว่าการรวมตัวกันของประชาชนเพื่อคัดค้านการก่อสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้นส่งผลกระทบต่อ การก่อสร้างเขื่อนหรือไม่

ตอนที่ 5 แนวทางการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งระหว่างรัฐกับประชาชนชุมชนสะเอียบ อำเภอสอง จังหวัดแพร่ต่อกรณีการก่อสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้น

5.1 ท่านคิดว่าแนวทางใดสามารถแก้ไขปัญหาความขัดแย้งได้ดีที่สุด

5.2 ท่านคิดว่าแนวทางการแก้ไขความขัดแย้งที่สังคมยอมรับคือแนวทางใดบ้าง

5.3 ท่านคิดว่าการประนีประนอม สามารถนำมาใช้ในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งได้หรือไม่ และอย่างไร

5.4 ท่านคิดว่าปัญหาความขัดแย้งระหว่างรัฐกับประชาชนชุมชนสะเอียบควรหาทางออกด้วยการเจรจาหรือไม่เพราะอะไร

5.5 ท่านคิดว่า ความยุติธรรมและเป็นธรรมเป็นหนทางหนึ่งที่จะนำไปสู่ทางออกของความขัดแย้งใช่หรือไม่

5.6 ท่านคิดว่าแนวทางการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งใดที่ไม่ควรนำมาใช้ในการแก้ไขในครั้ง นี้

5.7 ท่านคิดว่าแนวทางแก้ไขใดที่จะเป็นทางออกที่ดี

ภาคผนวก ค
แบบสัมภาษณ์ชุดที่ 3

แบบสัมภาษณ์ชุดที่ 3

(สำหรับเจ้าหน้าที่องค์กรเอกชน และนักวิชาการที่เกี่ยวข้อง)

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของผู้ให้สัมภาษณ์ได้แก่

(1) ชื่อ (2) เพศ (3) อายุ (4) ที่อยู่ปัจจุบัน (5) ระดับการศึกษาสูงสุด (6) อาชีพ

ตอนที่ 2 ความเป็นมาของความขัดแย้งระหว่างรัฐกับประชาชนสะเทียบ อำเภอสอง จังหวัดแพร่ ต่อ
กรรมการก่อสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้น

2.1 ท่านมีความสามารถลดความขัดแย้งลงได้ในรูปแบบใดบ้าง

2.2 ในฐานะที่ท่านเป็นเจ้าหน้าที่องค์กรพัฒนาเอกชนและนักวิชาการมองว่าการผลักดัน
การก่อสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้นของรัฐนำไปสู่ความเป็นมาของความขัดแย้งใช่หรือไม่

2.3 ท่านคิดว่าทำไมทุกรัฐบาลจึงมีการหยิบยกโครงการเขื่อนแก่งเสือเต้นขึ้นมาพิจารณา
สาเหตุน่าจะมาจากงบประมาณในการก่อสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้นใช่หรือไม่

2.4 ในฐานะที่ท่านเป็นเจ้าหน้าที่องค์กรพัฒนาเอกชนและนักวิชาการท่านคิดอย่างไรกับ
การที่จะต้องอพยพย้ายถิ่นฐานของประชาชนจำนวนมากออกไปนอกพื้นที่โครงการท่านเห็นด้วย
หรือไม่

2.5 ท่านมีความคิดเห็นอย่างไรกับประชาชนชุมชนสะเทียบที่จะต้องปรับเปลี่ยนวิถีชีวิต
ความเป็นอยู่ใหม่

2.6 ท่านคิดว่าการก่อสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้นมีกลุ่มผลประโยชน์ใดบ้างที่จะเข้ามาหา
ผลประโยชน์ในเรื่องของป่าไม้

2.7 ท่านคิดว่าประชาชนต้องการอพยพย้ายถิ่นฐานออกไปจากพื้นที่เดิมหรือไม่เพราะเหตุ
ใด

ตอนที่ 3 สาเหตุของความขัดแย้งที่นำไปสู่ความขัดแย้งระหว่างรัฐกับประชาชนชุมชนสะเทียบ
อำเภอสอง จังหวัดแพร่ต่อกรรมการก่อสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้น

3.1 ท่านคิดว่าสาเหตุของความขัดแย้งเกิดขึ้นได้อย่างไรและเพราะอะไร

3.2 ท่านคิดว่า สาเหตุของของความขัดแย้งจะส่งผลต่อความเป็นอยู่ของชาวบ้านหรือไม่

3.3 ท่านคิดว่าการผลักดันให้เกิดการก่อสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้นของรัฐเป็นความต้องการของ
ประชาชนหรือความต้องการในเรื่องของงบประมาณการก่อสร้างของรัฐ

3.4 ท่านคิดว่าสาเหตุของความขัดแย้งมาจากความไม่เข้าใจกันของทั้งสองฝ่ายในเรื่องของ
ข้อมูลที่ไม่ตรงกันใช่หรือไม่

3.5 ท่านคิดว่าทำไมการสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้นจึงเป็นการลงทุนที่ไม่คุ้มค่ากับการที่จะต้อง
เสียพื้นที่ป่าไม้และสูญเสียระบบนิเวศน์

3.6 ท่านคิดว่า การที่ประชาชนไม่มีส่วนร่วมในการตัดสินใจแก้ไขปัญหาร่วมกับภาครัฐ เป็นสาเหตุที่สำคัญของความขัดแย้งใช่หรือไม่

3.7 ท่านคิดว่า การเสนอข้อมูลเพียงฝ่ายเดียวจะเป็นสาเหตุที่นำไปสู่ความขัดแย้งใช่หรือไม่

ตอนที่ 4 ผลกระทบจากความขัดแย้งระหว่างรัฐกับประชาชนชุมชนสระเอียบ อำเภอสอง จังหวัดแพร่ต่อกรณีการก่อสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้น

4.1 ท่านคิดว่า บทบาทการเป็นเจ้าหน้าที่องค์กรพัฒนาเอกชน และนักวิชาการของท่านจะช่วยให้รัฐเชื่อในความสามารถของท่านที่จะลดผลกระทบที่เกิดจากความขัดแย้งลงได้หรือไม่

4.2 ท่านคิดว่า ผลกระทบอะไรเป็นผลกระทบที่สำคัญที่นำไปสู่การชะลอการก่อสร้าง

4.3 ท่านคิดว่า ผลกระทบที่จะเกิดขึ้นกับรัฐนั้นเป็นเพราะรัฐเป็นต้นเหตุสร้างความขัดแย้งใช่หรือไม่

4.4 ท่านคิดว่า ผลกระทบภายในคือการรวมตัวกันของประชาชนเพื่อคัดค้านการก่อสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้นใช่หรือไม่

4.5 ท่านคิดว่า ผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมภายนอกการเสนอข่าวของสื่อสารมวลชน

4.6 การชะลอการก่อสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้นมีผลกระทบต่อประชาชนหรือรัฐอย่างไรเพราะอะไร

4.7 การรวมตัวกันของประชาชนเพื่อคัดค้านการก่อสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้นท่านคิดว่ามีใครอยู่เบื้องหลังหรือไม่เพราะเหตุใด

ตอนที่ 5 แนวทางการแก้ไขปัญหาคความขัดแย้งระหว่างรัฐกับประชาชนชุมชนสระเอียบ อำเภอสอง จังหวัดแพร่ต่อกรณีการก่อสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้น

5.1 ท่านคิดว่า แนวทางใดสามารถลดความขัดแย้งลงได้

5.2 ท่านคิดว่า การเจรจาไกล่เกลี่ยและสันติวิธีสามารถแก้ไขความขัดแย้งได้หรือไม่เพราะอะไร

5.3 ท่านคิดว่า การประนีประนอมนั้นรัฐควรจะนำมาใช้ในการแก้ไขปัญหหรือไม่ อย่างไร

5.4 ท่านคิดว่า ทำไมไม่ใช้ขบวนการทางกฎหมายในการแก้ไขปัญหาคความขัดแย้งเพราะอะไร

5.5 ท่านคิดว่า แนวทางการแก้ไขความขัดแย้งแนวทางใดที่จะมีความยุติธรรมและเป็นธรรมมากที่สุด

5.6 แนวทางการแก้ไขความขัดแย้งใดที่จะประสบผลสำเร็จในการแก้ไขความขัดแย้ง

5.7 ท่านคิดว่า แนวทางการแก้ไขความขัดแย้งด้วยวิธีใดที่สังคมยอมรับและเป็นวิธีที่ดีที่สุด

ภาคผนวก ง
รูปภาพแสดงการเข้าสัมภาษณ์

รูปภาพแสดงการเข้าสัมภาษณ์

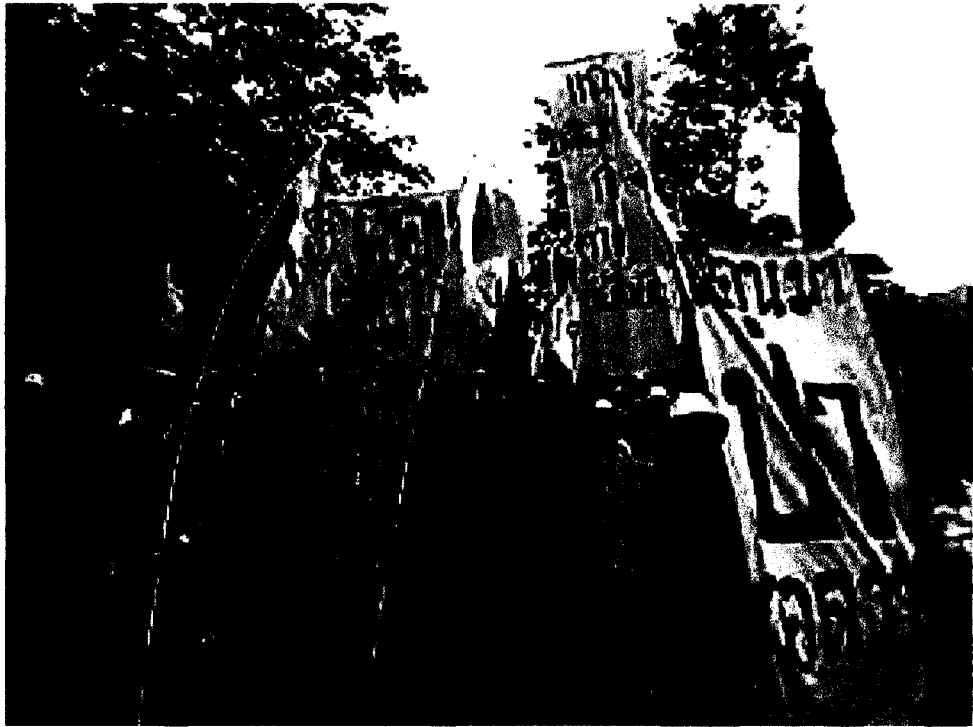
ภาคผนวก จ

รูปภาพแสดงการชุมนุมและกิจกรรมของชาวสะเอียบ

รูปภาพแสดงการชุมนุมและกิจกรรมของชาวสะเอียบ

ที่มา [http //www.prachatham.com/detail.htm](http://www.prachatham.com/detail.htm)

ประวัติผู้ศึกษา

ชื่อ	นายวัชรินทร์ ศรีชุมพร
วัน/เดือน/ปี เกิด	2 กุมภาพันธ์ 2504
สถานที่เกิด	อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่
ประวัติการศึกษา	พ.ศ. 2523 ประกาศนียบัตรวิชาชีพ วิทยาลัยเกษตรกรรมเชียงราย
	พ.ศ. 2526 ประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง วิทยาเขตเกษตรพิษณุโลก
	พ.ศ. 2546 ปริญญาศิลปศาสตรบัณฑิต (การพัฒนาชุมชน) มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย
สถานที่ทำงาน	ร้านสวนตะกอน อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่
ตำแหน่ง	เจ้าของธุรกิจ